

INFORMACJA

o pracy Rzecznika Praw Obywatelskich

styczeń – marzec 2011 r.

Spis treści

Część 1	3
I. Informacje o wpływie i załatwianiu wniosków.....	3
II. Wystąpienia o charakterze generalnym.....	13
III. Kasacje do Sądu Najwyższego	55
IV. Pytania prawne do Sądu Najwyższego. Wnioski do Naczelnego Sądu Administracyjnego	64
V. Skargi do Wojewódzkich Sądów Administracyjnych, skargi kasacyjne do Naczelnego Sądu Administracyjnego oraz przystąpienia do postępowań przed sądami administracyjnymi i organami administracji	68
VI. Wnioski do Trybunału Konstytucyjnego. Zgłoszenia udziału w postępowaniach w sprawie skarg konstytucyjnych.....	71
VII. Wystąpienia legislacyjne	76
VIII. Opinie i stanowiska Rzecznika Praw Obywatelskich	77
IX. Reakcje na wcześniejsze wystąpienia Rzecznika	78
Część 2	86
Raport Rzecznika Praw Obywatelskich z działalności w Polsce Krajowego Mechanizmu Prewencji w I kwartale 2011 r.	86
Część 3	130
Wybór spraw indywidualnych	130

Część 1

I. Informacje o wpływie i załatwianiu wniosków

Dane informacyjno-statystyczne

za I kwartał 2011 r.

Tabela 1. Wpływ do Rzecznika Praw Obywatelskich.

	I kwartał 2010	I kwartał 2011	%	Cały okres funkcjonowania instytucji RPO (1.01.1988 - 31.03.2011)
Wpływ ogółem	15 693	14 788	-5,8	1 115 130
w tym nowe sprawy	7 404	6 651	-10,2	672 276
Liczba odpowiedzi na wystąpienia RPO	5 473	4 457	-18,6	373 330

W I kwartale 2011 r. w Biurze RPO przyjęto 1667 interesantów oraz przeprowadzono 5536 rozmów telefonicznych, udzielając wyjaśnień i porad. Wysłano 16086 pism w 9817 prowadzonych sprawach, ponadto zarejestrowano 177 apelii, listów otwartych, protestów bez oznaczenia wnioskodawcy.

Tabela 2. Rzecznik Praw Obywatelskich skierował:

	I kwartał 2011	2010
wystąpień problemowych	59	293

wniosek do Trybunału Konstytucyjnego o stwierdzenie niezgodności przepisów z aktem wyższego rzędu	3	10
zawiadomień do Trybunału Konstytucyjnego o przystąpieniu do postępowania ze skargi konstytucyjnej	4	10
pytań prawnych do Sądu Najwyższego	3	6
kasacji	21	61
skarg kasacyjnych do Sądu Najwyższego w sprawach cywilnych	-	3
skarg kasacyjnych do Naczelnego Sądu Administracyjnego	1	1
wniosek do Naczelnego Sądu Administracyjnego o wykładnię przepisów	1	3
skarg do Wojewódzkich Sądów Administracyjnych	2	9
wniosek o unieważnienie orzeczenia	-	1
przystąpił do postępowania sądowego	-	3
przystąpił do postępowania administracyjnego	1	4
Razem	95	404

Tabela 3. Sprawy rozpatrzone.

	Sposób rozpatrzenia sprawy		Liczba	%
1	2		3	4
Podjęto do prowadzenia	1	Razem (2+3)	2399	32,9
	2	podjęto do prowadzenia	2276	31,2
	3	w ramach wystąpienia o charakterze generalnym	123	1,7
Udzielono wyjaśnień, wskazano wnioskodawcy przysługujące środki działania	4	Razem (5)	4340	59,6
	5	udzielono wyjaśnień, wskazano wnioskodawcy przysługujące środki działania	4340	59,6

Inne	6	Razem (7+9)	545	7,5
	7	przekazano wnioski wg. właściwości	151	2,1
	8	zwrócono się do wnioskodawcy o uzupełnienie wniosku	175	2,4
	9	nie podjęto **	219	3,0
Razem			7284	100,0

Sposób rozpatrzenia spraw

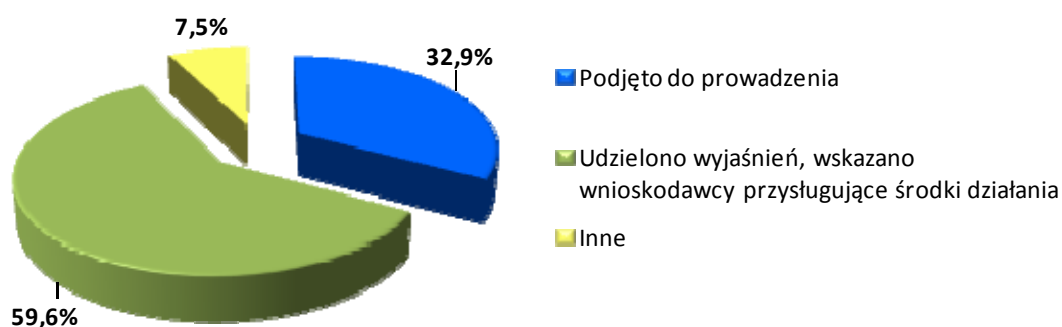

Tabela 4. Zakończenie postępowania w sprawach podjętych.

Efekty	Sposób zakończenia postępowania		Liczba	%
1	2		3	4
Uzyskano rozwiązanie oczekiwane przez wnioskodawcę	1	Razem (2+3)	437	18,2
	2	Zasadność zarzutów wnioskodawcy	312	13,0
	3	Uwzględnienie wystąpienia generalnego RPO	125	5,2
Odstąpiono od dalszego prowadzenia sprawy	4	Razem (5+6)	203	8,5
	5	Toczące się postępowanie w sprawie (niewyczerpany tryb)	123	5,1

	6	Rezygnacja RPO z dalszego prowadzenia sprawy (obiektywne przyczyny)	80	3,4
Nie uzyskano rozwiązania oczekiwanego przez wnioskodawcę	7	Razem (8+9+10)	1754	73,3
	8	Niepotwierdzenie się zarzutów wnioskodawcy	1677	70,1
	9	Nieuwzględnienie wystąpienia generalnego RPO	70	2,9
	10	Wyczerpanie przez RPO możliwości działania	7	0,3
Razem			2394	100,0

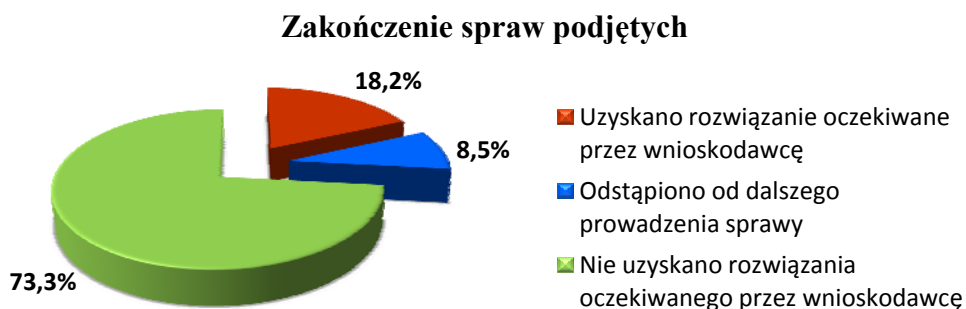

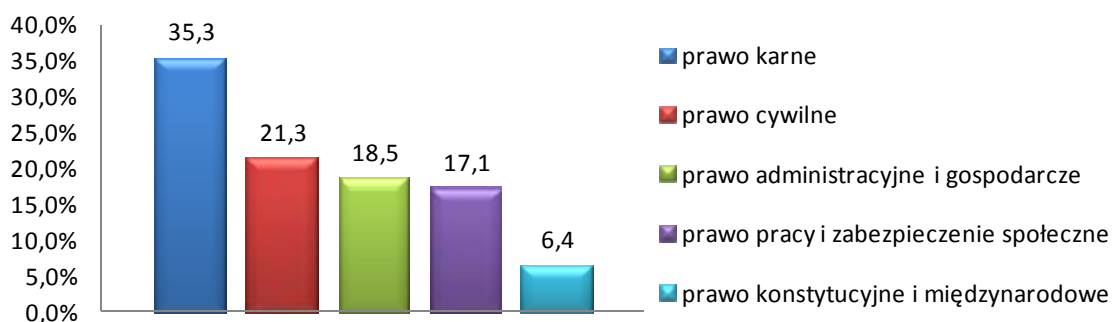
Tabela 5. Przedmiot nowych spraw (wniosków) skierowanych do Rzecznika Praw Obywatelskich

(według właściwości zespołów merytorycznych)

		Liczba	%
1	prawo konstytucyjne i międzynarodowe	429	6,4
2	prawo karne	2349	35,3
3	prawo pracy i zabezpieczenie społeczne	1134	17,1
4	prawo cywilne	1416	21,3
5	prawo administracyjne i gospodarcze	1230	18,5

6	Krajowy mechanizm prewencji	54	0,8
7	inne	39	0,6
8	Razem	6 651	100,0

Wiodące problematyki spraw nowych

W Biurze Rzecznika Praw Obywatelskich działają trzy Biura Pełnomocników Terenowych Rzecznika Praw Obywatelskich: we Wrocławiu (dla województw dolnośląskiego, lubuskiego i opolskiego), w Gdańsku (dla województw pomorskiego, zachodniopomorskiego i warmińsko – mazurskiego) i w Katowicach (dla województw śląskiego, małopolskiego i świętokrzyskiego), kierowane przez Pełnomocników terenowych Rzecznika Praw Obywatelskich.

W I kwartale 2011 r. do Biur Pełnomocników Terenowych wpłynęło 1310 pism, z czego 104 pisma przekazano zgodnie z właściwością do Biura w Warszawie, a 116 pism przyjęto z Biura w Warszawie. Nowych spraw wpłynęło 755. Z ogólnej liczby 1667 interesantów w Biurach PT przyjęto 811. Przeprowadzono 1559 rozmów telefonicznych udzielając wyjaśnień i porad. Rozpatrzono 800 spraw.

Tabela 6. Sprawy rozpatrzone w Biurach Pełnomocników Terenowych.

Sposób rozpatrzenia sprawy	Liczba	%
podjęto do prowadzenia *	232	29,0
udzielono wyjaśnień, wskazano wnioskodawcy przysługujące mu środki działania	486	60,7
przekazano wnioski wg. właściwości	23	2,9
zwrócono się do wnioskodawcy o uzupełnienie wniosku	31	3,9
nie podjęto	28	3,5
łącznie	800	100

Tabela 7. Wiodące problematyki spraw nowych w Biurach Pełnomocników Terenowych.

Przedmiot sprawy	Liczba	%
prawo cywilne	261	34,5
prawo karne	167	22,1
prawo pracy i zabezpieczenie społeczne	154	20,1
prawo administracyjne i gospodarcze	132	17,5
prawo konstytucyjne i międzynarodowe	32	4,2

Tabela 8. Spotkania i wizytacje Rzecznika Praw Obywatelskich, Zastępcy Rzecznika Praw Obywatelskich oraz pracowników Biura RPO w I kwartale 2011r.

1.	Spotkanie Rzecznika Praw Obywatelskich z przedstawicielami samorządu terytorialnego w Lublińcu, Prezesami Sądu Okręgowego w Częstochowie oraz Sądów Rejonowych w Lublińcu i Tarnowskich Górach, a także z reprezentantami służb mundurowych i z członkami Uniwersytetu Trzeciego Wieku .	07.01.2011 r.
----	--	---------------

*) Pojęcie "sprawy podjętej do prowadzenia" dotyczy spraw wskazujących na możliwe istnienie naruszenia praw obywatelskich, w sprawach tych Rzecznik prowadzi postępowanie wyjaśniające (art. 8 ustawy o Rzeczniku Praw Obywatelskich).

2.	Młodzieżowy Ośrodek Socjoterapii nr 7 w Warszawie – badanie w ramach Krajowego Mechanizmu Prewencji.	11.01.2011 r.
3.	Przyjmowanie interesantów w Urzędzie Miejskim w Olsztynie przez Biuro Pełnomocnika Terenowego RPO w Gdańsku.	12.01.2011 r.
4.	Młodzieżowy Ośrodek Socjoterapii „Dom Matki Dobrego Pasterza” w Piasecznie k/Warszawy – badanie w ramach Krajowego Mechanizmu Prewencji.	18.01.2011 r.
5.	Dom Pomocy Społecznej w Zakrzewie – badanie w ramach Krajowego Mechanizmu Prewencji.	19-21.01.2011 r.
6.	Areszt Śledczy i Zakład Karny w Łodzi – badanie przestrzegania praw funkcjonariuszy Służby Więziennej.	19-21.01.2011 r.
7.	Przejście graniczne w Medyce – badanie standardów obsługi i stanu przestrzegania praw obywateli przekraczających granicę państwową oraz spotkanie z zagrożoną deportacją rodziną Batdava z Mongolii.	24-25.01.2011 r.
8.	Młodzieżowy Ośrodek Wychowawczy im. J. Korczaka w Antoniewie, Pomieszczenia dla Osób Zatrzymanych przy Komisariacie Policji w Poznaniu-Starym Mieście oraz Policyjna Izba Dziecka w Poznaniu – badanie w ramach Krajowego Mechanizmu Prewencji.	25-28.01.2011 r.
9.	Centrum Szkolenia na Potrzeby Sił Pokojowych, Wojewódzki Sztab Wojskowy i Komenda Wojewódzka Policji w Kielcach – kontrola przestrzegania praw żołnierzy.	26-27.01.2011 r.
10.	Dom Pomocy Społecznej w Gołuszcach – badanie w ramach Krajowego Mechanizmu Prewencji.	02-04.02.2011 r.
11.	Przyjęcia interesantów w Urzędzie Miejskim w Kielcach przez Biuro Pełnomocnika Terenowego RPO w Katowicach.	03.02.2011 r.
12.	Areszt Śledczy w Warszawie-Białoleśce – badanie warunków widzeń z osadzonymi.	08.02.2011 r.
13.	Młodzieżowy Ośrodek Wychowawczy w Julianpolu, Pomieszczenia dla Osób Zatrzymanych przy Komendzie Powiatowej Policji w Oleśnie oraz Zakład Karny w Kluczborku – badanie w ramach Krajowego Mechanizmu Prewencji.	08-11.02.2011 r.
14.	Przyjęcia interesantów w Urzędzie Miejskim w Olsztynie przez Biuro Pełnomocnika Terenowego RPO w Gdańsku.	09.02.2011 r.
15.	Pomieszczenia dla Osób Zatrzymanych przy Komendach Powiatowych Policji w Żyrardowie i Grodzisku Mazowieckim – badanie w ramach Krajowego Mechanizmu Prewencji.	22.02.2011 r.
16.	Przyjęcia interesantów w Urzędzie Miejskim w Bielsku-Białej przez Biuro Pełnomocnika Terenowego RPO w Katowicach.	23.02.2011 r.
17.	Przyjęcia interesantów w Urzędzie Miejskim w Częstochowie przez Biuro Pełnomocnika Terenowego RPO w Katowicach.	24.02.2011 r.
18.	Zakład Karny, Policyjna Izba Dziecka, Izba Wytrzeźwień oraz	28.02.-04.03.2011 r.

	Pomieszczenia dla Osób Zatrzymanych przy Komendzie Miejskiej Policji w Tarnowie – badanie w ramach Krajowego Mechanizmu Prewencji.	
19.	Przyjęcia interesantów w Urzędzie Miejskim w Kielcach przez Biuro Pełnomocnika Terenowego RPO w Katowicach.	03.03.2011 r.
20.	Spotkanie Rzecznika Praw Obywatelskich z grupą aplikantów w Ministerstwie Spraw Zagranicznych RP dot. prac urzędu w zakresie współpracy zagranicznej jak również działań podejmowanych na rzecz praw obywateli polskich przebywających za granicą. Warszawa.	07.03.2011 r.
21.	Pomieszczenia dla Osób Zatrzymanych przy Komendzie Powiatowej w Oleśnicy – badanie w ramach Krajowego Mechanizmu Prewencji.	07.03.2011 r.
22.	Pomieszczenia dla Osób Zatrzymanych przy Komendzie Powiatowej Policji w Sochaczewie – badanie w ramach Krajowego Mechanizmu Prewencji.	09.03.2011 r.
23.	Przyjęcia interesantów w Urzędzie Miejskim w Olsztynie przez Biuro Pełnomocnika Terenowego RPO w Gdańsku.	09.03.2011 r.
24.	Wręczenie przez Rzecznika Praw Obywatelskich nominacji członkom Komisji Ekspertów ds. Niepełnosprawności przy Rzeczniku Praw Obywatelskich.	10.03.2011 r.
25.	Spotkanie Rzecznika Praw Obywatelskich z członkiniami Kobiecego Forum Samorządowego dot. współpracy na rzecz osób starszych, osób z niepełnosprawnością oraz imigrantów. Warszawa.	17.03.2011 r.
26.	Młodzieżowy Ośrodek Wychowawczy Dom Miłosierdzia św. Józefa, Pomieszczenia dla Osób Zatrzymanych przy Komendzie Miejskiej Policji w Kaliszu oraz Policyjna Izba Dziecka i Pomieszczenia dla Osób Zatrzymanych przy Komendzie Powiatowej Policji w Ostrowie Wielkopolskim – badanie w ramach Krajowego Mechanizmu Prewencji.	15-18.03.2011 r.
27.	Zakład Karny w Płocku – badanie w ramach Krajowego Mechanizmu Prewencji.	23-24.03.2011 r.
28.	Przyjęcia interesantów w Starostwie Powiatowym w Wałbrzychu przez Biuro Pełnomocnika Terenowego RPO we Wrocławiu.	25.03.2011 r.

Tabela 9. Sympozja, seminaria i konferencje, w których uczestniczyli w I kwartale 2011 r. Rzecznik Praw Obywatelskich, Zastępca Rzecznika Praw Obywatelskich oraz pracownicy Biura RPO.

1.	Udział Rzecznika Praw Obywatelskich w dyskusji w Klubie im. Aliny Perth-Grabowskiej zorganizowanej przez Stowarzyszenie Pracowników, Współpracowników i Przyjaciół Rozgłośni Polskiej	17.01.2011 r.
----	---	---------------

	Radia Wolna Europa im. Jana Nowaka-Jeziorańskiego nt. „Czy łatwo być w Polsce Rzecznikiem Praw Obywatelskich?”. Warszawa.	
2.	Udział Rzecznika Praw Obywatelskich w panelu dyskusyjnym zorganizowanym w ramach obchodów Dnia Ochrony Praw Człowieka Rady Europy zorganizowanym przez GIODO podczas którego omawiano problem retencji danych osobowych. Warszawa.	31.01.2011 r.
3.	Udział Rzecznika Praw Obywatelskich w debacie zorganizowanej przez Fundację PANOPTYKON pod patronatem Rzecznika Praw Obywatelskich nt. „Blokowanie stron internetowych - rok po: początek cenzury czy odpowiedź na realne zagrożenia?”. Warszawa.	10.02.2011 r.
4.	Udział Rzecznika Praw Obywatelskich w inauguracji Tygodnia Pomocy Ofiarom Przestępstw. Warszawa.	21.02.2011 r.
5.	Udział Rzecznika Praw Obywatelskich w zorganizowanej przez Prokuratora Generalnego konferencji w ramach Międzynarodowego Dnia Ofiar Przestępstw nt. „Wiktymizacja wtórna”. Warszawa.	22.02.2011 r.
6.	Konferencja zorganizowana przez Wydział Prawa i Administracji WSPiA nt. „Prawa Ofiar Przestępstw”. Poznań.	22.02.2011 r.
7.	Udział Rzecznika Praw Obywatelskich w zorganizowanej w Biurze RPO konferencji inaugurującej Krajowe Partnerstwo na rzecz Ochrony Dzieci przed Przemocą. Warszawa.	23.02.2011 r.
8.	Seminarium zorganizowane przez Stowarzyszenie Interwencji Prawnej pod honorowym patronatem Rzecznika Praw Obywatelskich dotyczące dostępu do opieki medycznej cudzoziemców starających się o nadanie statusu uchodźcy oraz przebywających nielegalnie w Polsce. Warszawa.	28.02.2011 r.
9.	Konferencja nt. „Niezależne życie i pełne uczestnictwo osób niepełnosprawnych w życiu społecznym. Czy jesteśmy na dobrej drodze?”.	04.03.2011 r.
10.	Wręczenie przez Rzecznika Praw Obywatelskich Odznaki Honorowej, Dyrektorowi Instytutu Profilaktyki Społecznej i Resocjalizacji Uniwersytetu Warszawskiego, prof. Teodorowi Szymańskiemu. Warszawa.	15.03.2011 r.
11.	Seminarium nt. „Pracownicy socjalni wobec globalnego kryzysu społecznego”. Czeladź.	15.03.2011 r.
12.	Konferencja zorganizowana przez Sekcję Prawa i Postępowania Administracyjnego TBSP UJ nt. „Międzynarodowe aspekty prawa administracyjnego”. Kraków.	15.03.2011 r.
13.	Udział Rzecznika Praw Obywatelskich w konferencji zorganizowanej przez Promocję XXI Stanisław Konarski i	18.03.2011 r.

	Krajową Szkołę Administracji Publicznej, nt. „Kobiety w służbie publicznej – szklany sufit?”. Warszawa.	
14.	Udział Rzecznika Praw Obywatelskich w konferencji zorganizowanej we współpracy z Wojewodą Śląskim nt. „Obywatel w zagrożeniu”. Konferencja składała się z trzech sesji: „Prawo do dobrej administracji”, „Prawo do pomocy w sytuacji zagrożenia” oraz „Prawo do informacji o zagrożeniach”. Katowice.	25.03.2011 r.
15.	Konferencja prasowa Rzecznika Praw Obywatelskich nt. nieratyfikowania przez Polskę Konwencji ONZ o Prawach Osób Niepełnosprawnych.	30.03.2011 r.

Tabela 10. Współpraca międzynarodowa Rzecznika Praw Obywatelskich w I kwartale 2011 r.

1.	Spotkanie Rzecznika Praw Obywatelskich z grupą naukowców z Uniwersytetu w Graz badających sposoby przesłuchiwania byłych więźniów obozów koncentracyjnych pod kątem poszanowania ich integralności i praw człowieka.	14.01.2011 r.
2.	Konferencja nt. „Okrągły Stół nt. sytuacji osób pozbawionych wolności w Unii Europejskiej”. Bruksela.	24-25.01.2011 r.
3.	Spotkanie ekspertów zorganizowane przez Biuro Wysokiego Komisarza ds. Praw Człowieka Narodów Zjednoczonych nt. zakazu podżegania do nienawiści na tle narodowościowym, rasowym lub religijnym. Wiedeń.	08-11.02.2011 r.
4.	Seminarium organizowane przez Europejską Akademię Prawa nt. „Dyrektywy Antydyskryminacyjne 2000/43 i 2000/78 w praktyce”. Trier.	20-22.02.2011 r.
5.	Spotkanie Rzecznika Praw Obywatelskich z przedstawicielem szwedzkiego ombudsmana ds. równości Peterem Tai Christensenem oraz organizacjami działającymi na rzecz równego traktowania: Helsińską Fundacją Praw Człowieka, Kampanią Przeciw Homofobii i Polskim Towarzystwem Prawa Antydyskryminacyjnego.	08-09.03.2011 r.
6.	Czwarte warsztaty tematyczne zorganizowane w ramach projektu "European NPM Project" nt. "Bezpieczeństwo i godność w miejscach pozbawienia wolności". Paryż.	14-15.03.2011 r.

II. Wystąpienia o charakterze generalnym

W okresie objętym Informacją Rzecznik Praw Obywatelskich skierowała wystąpienia o charakterze generalnym do:

1. Ministra Sprawiedliwości (RPO-546639-V/06) z dnia 3 stycznia 2011 r. – w sprawie kosztów postępowania w przypadku wystąpienia z powództwem przez osobę uprawnioną do żądania ustanowienia prawa odrębnej własności lokalu.

Stosownie do art. 49¹ ustawy o spółdzielniach mieszkaniowych, osoba, która może żądać ustanowienia prawa odrębnej własności lokalu, w razie bezczynności spółdzielni jest uprawniona do wystąpienia do sądu z powództwem na podstawie art. 64 Kodeksu cywilnego w związku z art. 1047 § 1 Kodeksu postępowania cywilnego. Zarówno koszty sądowe, jak i koszty zastępstwa procesowego pokrywa spółdzielnia. Do Biura Rzecznika Praw Obywatelskich wpływają skargi spółdzielni mieszkaniowych, jak i członków spółdzielni, zaniepokojonych faktem przerzucenia na spółdzielnię mieszkaniową kosztów postępowania, bez względu na jego wynik, czy okoliczności związane z wytoczeniem powództwa. Analiza stanu prawnego sprawy pozwala przychylić się do stanowiska obywateli, iż odstępianie od ogólnych zasad ponoszenia kosztów postępowania nie znajduje uzasadnienia w aktualnych warunkach społeczno-gospodarczych. Zdaniem Rzecznika przywołany przepis budzi wątpliwości co do swej zgodności z konstytucyjną zasadą prawa do sądu oraz zasadą proporcjonalności. Rzecznik Praw Obywatelskich zwraca się z prośbą o rozważenie podjęcia stosownych działań w celu doprowadzenia do zmiany stanu prawnego w przedstawionym zakresie.

Podsekretarz Stanu w Ministerstwie Sprawiedliwości (18.02.2011 r.) poinformował, iż w pełni należy podzielić stanowisko Rzecznika Praw Obywatelskich, że odstępianie w regulacji art. 49¹ ustawy o spółdzielniach mieszkaniowych od ogólnych zasad ponoszenia kosztów nie znajduje uzasadnienia. Ustawa z dnia 18 grudnia 2009 r. o zmianie ustawy o spółdzielniach mieszkaniowych oraz o zmianie niektórych innych ustaw została uchwalona na skutek przedłożenia rządowego. W toku prac nad tym projektem Minister Sprawiedliwości, uwzględniając wcześniejsze wystąpienie Rzecznika z dnia 26 listopada 2008 r. (RPO-601030-V/08), postulował rezygnację z zawartego w art. 49¹ ustawy o spółdzielniach mieszkaniowych zapisu, iż koszty obciążają spółdzielnię. Jednak w toku prac parlamentarnych proponowane brzmienie tego przepisu zostało zmienione na skutek przyjęcia przez Sejm zgłoszonych poprawek. Obecnie w Sejmie znajdują się dwa projekty ustaw dotyczące spółdzielni mieszkaniowych. W odpowiedzi zapewniono, iż posłom zostaną ponownie przedstawione argumenty przemawiające za niezasadnością odstępiania od ogólnych zasad ponoszenia kosztów procesu w sprawach, o których mowa w wystąpieniu Rzecznika Praw Obywatelskich.

2. Podsekretarza Stanu w Ministerstwie Pracy i Polityki Społecznej (RPO-663860-III/10) z dnia 5 stycznia 2011 r. – w sprawie zasad nabywania uprawnień do renty rodzinnej wdów po górnikach, którzy zginęli w wypadku przy pracy.

Do Rzecznika Praw Obywatelskich zwrócił się Poseł do Parlamentu Europejskiego w sprawie podjęcia interwencji w zakresie zmiany zasad nabywania uprawnień do renty rodzinnej wdów po górnikach, którzy zginęli w wypadku przy pracy. Miałyby ona polegać na zagwarantowaniu prawa do renty rodzinnej takim wdowom bez względu na wiek. Powyższa sprawa była już podejmowana przez Rzecznika w latach 2007-2008, jednak Ministerstwo Pracy i Polityki Społecznej prezentowało dotychczas negatywne stanowisko w tej sprawie, argumentując, iż proponowane rozwiązanie prowadziłoby do trwałego zdezaktywizowania tej grupy kobiet i przyczyniłoby się do ich wykluczenia z kręgu osób wykonujących pracę zawodową. Rzecznik zwraca się z prośbą o przedstawienie aktualnego stanowiska w omawianej sprawie.

Podsekretarz Stanu w Ministerstwie Pracy i Polityki Społecznej (20.01.2011 r.) poinformował, że przedmiotem prac parlamentarnych jest obecnie poselski projekt ustawy o zmianie ustawy o emeryturach i rentach z Funduszu Ubezpieczeń Społecznych (druk nr 2024), gwarantujący prawo do renty rodzinnej wdowom górniczym bez względu na wiek.

3. Ministra Infrastruktury (RPO-643803-V/10) z dnia 7 stycznia 2011 r. – w sprawie braku możliwości wykupu na własność lokali przez najemców mieszkań będących w zasobach towarzystwa budownictwa społecznego w upadłości.

Do Rzecznika Praw Obywatelskich wpływają skargi od najemców mieszkań położonych w zasobach TBS w upadłości, będących partycypantami, którzy czują się pokrzywdzeni pozbawieniem ich możliwości wykupienia na własność zajmowanych lokali. Również syndycy masy upadłości TBS-ów zwracają uwagę na trudności związane ze sprzedażą nieruchomości wchodzących w skład likwidowanej masy upadłości TBS, wynikające z ustawowego zakazu wydzielania i sprzedaży lokali mieszkalnych wybudowanych przy wykorzystaniu środków publicznych. Wskazują, iż zakaz ten, ustanowiony w art. 15e ust. 2 ustawy z dnia 26 października 1995 r. o niektórych formach popierania budownictwa mieszkaniowego, ogranicza sposób likwidacji majątku upadłego TBS wyłącznie do możliwości zbycia budynku z mieszkaniami na wynajem jako całości nawet wówczas, gdy cel postępowania upadłościowego wyrażający się w zaspokojeniu roszczeń wierzycieli w jak najwyższym stopniu, przemawia za sprzedażą lokali w tym budynku jako odrębnych nieruchomości. Ustanowiony zakaz miał zapobiegać nieuczciwym praktykom polegającym na uzyskiwaniu pomocy publicznej w celu budowy mieszkań służących realizacji społecznych celów polityki mieszkaniowej i ich natychmiastowemu przekształceniu i sprzedaży na rynku z zyskiem. W razie sprzedaży budynku w postępowaniu upadłościowym, nabywca nie będący towarzystwem budownictwa społecznego, nie ma jednak obowiązku realizowania wspomnianego celu poprzez wynajem mieszkań najemcom spełniającym kryteria wskazane w ustawie o niektórych formach popierania budownictwa mieszkaniowego. Rzecznik zwraca się z prośbą o rozważenie uwzględnienia przedstawionych uwag w projekcie nowelizacji ustawy o niektórych formach popierania budownictwa mieszkaniowego.

Podsekretarz Stanu w Ministerstwie Infrastruktury (25.01.2011 r.) poinformował, że w resorcie infrastruktury trwają prace zmierzające do przygotowania rządowego projektu założeń do ustawy regulującej zasady funkcjonowania i wspierania przez władze

publiczne budownictwa społecznego, reformującej program społecznego budownictwa czynszowego realizowany przez towarzystwa budownictwa społecznego. Rozpatrywane kierunki zmian obejmują m.in. ewentualne wprowadzenie możliwości tzw. „wykupu” mieszkań wybudowanych ze środków Krajowego Funduszu Mieszkaniowego lub Banku Gospodarstwa Krajowego w ramach realizacji rządowych programów popierania budownictwa mieszkaniowego. Kwestią, którą Ministerstwo Infrastruktury będzie rozpatrywać w ramach prac nad projektem założeń jest również upadłość TBS, w tym rozwiązanie problemu pojawiających się obecnie rozbieżności interpretacyjnych w tym zakresie.

4. Ministra Sprawiedliwości (RPO-630817-IV/09) z dnia 10 stycznia 2011 r. – w sprawie dochodzenia świadczeń pieniężnych wyrażonych w walutach obcych.

W jednej ze skarg zasygnalizowano Rzecznikowi Praw Obywatelskich problem związany z dochodzeniem świadczeń pieniężnych wyrażonych w walutach obcych. Unormowania zawarte w Kodeksie cywilnym pozwalają stronom stosunku zobowiązaniowego wybrać walutę, w której ma nastąpić spełnienie świadczenia pieniężnego. Rozwiązanie to nie zostało jednak zsynchronizowane z normami prawa procesowego. W ocenie Rzecznika celowym byłoby wprowadzenie odpowiedniej regulacji procesowej, która pozwoli na precyzyjne wskazanie wartości przedmiotu sporu w przypadku dochodzenia świadczenia pieniężnego wyrażonego w walucie obcej. Konieczna jest także odpowiednia korekta aktów wykonawczych, która umożliwi przedstawianie roszczeń wyrażonych w walucie obcej. W obowiązującym stanie prawnym wierzyciele mogą mieć także trudności w przypadku egzekucji świadczeń na podstawie tytułu wykonawczego, który określa obowiązek zapłaty w walucie obcej. Rzecznik Praw Obywatelskich zwraca się o przedstawienie stanowiska w sprawie.

Podsekretarz Stanu w Ministerstwie Sprawiedliwości (28.02.2011 r.) poinformował, że interpretacja norm określających sposób obliczania wartości przedmiotu sporu - także w przypadku roszczeń pieniężnych wyrażonych w walucie obcej - oparta na wykładni funkcjonalnej oraz poparta utrwalonym, jednolitym stanowiskiem doktryny i orzecznictwa, nie wywołuje wątpliwości. Zgodnie z poglądem prezentowanym przez Sąd Najwyższy, powód, dochodząc w pozwie świadczenia pieniężnego wyrażonego w walucie obcej, powinien oznaczyć w nim wartość przedmiotu sporu w złotych według średniego kursu waluty obcej ogłaszanego przez Narodowy Bank Polski w dniu wniesienia pozwu. Zatem, jak się wydaje, nie zachodzi potrzeba podejmowania działań legislacyjnych zmierzających do wprowadzenia w Kodeksie postępowania cywilnego dodatkowej regulacji prawnej, która wskazywałaby sposób obliczania wartości przedmiotu sporu w przypadku dochodzenia roszczeń pieniężnych wyrażonych w walutach obcych. Jednocześnie wyjaśnił, iż problematyka wykonania orzeczeń sądowych zasądających świadczenia pieniężne wyrażone w walutach obcych zostanie przedstawiona Komisji Kodyfikacyjnej Prawa Cywilnego działającej przy Ministrze Sprawiedliwości. Po zajęciu stanowiska przez Komisję udzielona zostanie odrębnym pismem odpowiedź dotycząca tego zagadnienia.

5. Prezesa Zakładu Ubezpieczeń Społecznych (RPO-652382-III/10) z dnia 10 stycznia 2011 r. – w sprawie ustalania prawa do zasiłków pogrzebowych i ich wysokości.

Do Rzecznika Praw Obywatelskich wpływają skargi związane z ustalaniem prawa do zasiłków pogrzebowych i ich wysokości zgodnie z przepisami ustawy z dnia 17 grudnia 1998 r. o emeryturach i rentach z Funduszu Ubezpieczeń Społecznych oraz rozporządzenia Rady Ministrów z dnia 7 lutego 1983 r. w sprawie postępowania o świadczenia emerytalno-rentowe i zasad wypłaty tych świadczeń. Dotyczy to w szczególności sytuacji ustalenia prawa do zasiłku pogrzebowego osoby niebędącej członkiem rodziny zmarłego. Wówczas organ rentowy dokonuje oceny, czy konkretny wydatek mieści się w pojęciu kosztów pogrzebu. Katalog kosztów pogrzebu ulega zmianom. Obecnie ZUS wyklucza uznanie kosztów, które nie były poniesione bezpośrednio na pochówek i nie zalicza do kosztów pogrzebu wydatków na nagrobek, kwestionowane jest także przedkładanie wyłącznie rachunków za trumnę bądź kwiaty. Taka praktyka powoduje w wielu wypadkach konieczność poddawania kontroli sądowej decyzji ZUS w sprawie ustalania wysokości zasiłku pogrzebowego. Z analizy wyroków nadesłanych przez skarżących wynika, że sądy często nie podzielają stanowiska ZUS w kwestii ustalania katalogu kosztów pogrzebu. Rzecznik Praw Obywatelskich prosi o przedstawienie wyjaśnień w kwestii stosowanych w ZUS zasad ustalania kosztów pogrzebu oraz możliwości ich korekty w świetle zapadających wyroków sądowych.

Prezes Zakładu Ubezpieczeń Społecznych (27.01.2011 r.) poinformował, że ZUS zobowiązany jest ustalać prawo do zasiłku pogrzebowego i jego wysokość stosując przepisy ustawy z dnia 17 grudnia 1998 r. o emeryturach i rentach z Funduszu Ubezpieczeń Społecznych oraz rozporządzenia Rady Ministrów z dnia 7 lutego 1983 r. w sprawie postępowania o świadczenia emerytalno-rentowe i zasad wypłaty tych świadczeń. Osoba lub podmiot ubiegający się o zasiłek pogrzebowy powinni przedstawić rachunki stwierdzające fakt pokrycia kosztów pogrzebu oraz wysokość tych kosztów. Powołane przepisy nie precyzują wydatków, które należy uznać za koszty pogrzebu. Mimo braku ustawowego uregulowania, cel jakiego ma służyć zasiłek pogrzebowy określony powołaną ustawą wskazuje, że koszty te powinny dotyczyć wydatków niezbędnych, tradycyjnie związanych z pochówkiem. W świetle przepisów ustawy z dnia 31 stycznia 1959 r. o cmentarzach i chowaniu zmarłych należy przyjąć, że pogrzeb to czynności w czasie od chwili zgonu do pochowania zwłok osoby zmarłej. Wykonanie pomnika nagrobego i zorganizowanie stypy nie są czynnościami niezbędnymi do pochowania osoby zmarłej. W związku z tym ich koszty nie powinny być finansowane ze środków ubezpieczenia społecznego, albo z budżetu państwa, z których pokrywane są wydatki na zasiłki pogrzebowe. Stanowisko w tej sprawie było przedmiotem ustaleń z Ministerstwem Pracy i Polityki Socjalnej.

6. Generalnego Inspektora Ochrony Danych Osobowych (RPO-632759-V/11) z dnia 12 stycznia 2011 r. – w sprawie utrudnionego dostępu do dokumentacji medycznej członków rodziny zmarłego pacjenta, którzy za jego życia nie zostali upoważnieni do dostępu do tej dokumentacji.

Wpływające do Rzecznika Praw Obywatelskich skargi na nieudostępnienie rodzinie zmarłego pacjenta dokumentacji medycznej dotyczą przede wszystkim sytuacji, w której pacjent został umieszczony w szpitalu w stanie wykluczającym możliwość złożenia oświadczenia woli upoważniającego do dostępu do dokumentacji medycznej (np. nieprzytomna ofiara wypadku komunikacyjnego). Z art. 26 ust. 2 ustawy o prawach pacjenta i Rzeczniku Praw Pacjenta wynika, że po śmierci pacjenta, prawo wglądu w dokumentację medyczną ma osoba upoważniona przez pacjenta za życia. Przyjęte rozwiązanie ma na celu ochronę danych osobowych zmarłego pacjenta (danych o jego stanie zdrowia). Regulacja ta rodzi jednak komplikacje w sytuacji, gdy osoby bliskie zmarłego pacjenta zamierzają dochodzić od zakładu opieki zdrowotnej przysługujących im (np. z tytułu błędów lekarskich) roszczeń: o zwrot kosztów leczenia i pogrzebu, rentę, jednorazowe odszkodowanie oraz zadośćuczynienie za krzywdę z powodu śmierci osoby bliskiej (art. 446 k.c.). Obowiązek udostępnienia dokumentacji medycznej sądowi przez podmiot udzielający świadczeń zdrowotnych aktualizuje się dopiero wówczas, gdy sprawa zawisła przed sądem. Pojawia się zatem pytanie, czy wystarczającą podstawę do udostępnienia danych o stanie zdrowia osobom, którym przysługują roszczenia określone w art. 446 k.c. może stanowić art. 27 ust. 2 pkt 5 ustawy z dnia 29 sierpnia 1997 r. o ochronie danych osobowych, zgodnie z którym dopuszczalne jest przetwarzanie danych o stanie zdrowia, jeżeli są one niezbędne do dochodzenia praw przed sądem. Rzecznik zwraca się o zajęcie stanowiska w przedstawionej sprawie.

Generalny Inspektor Ochrony Danych Osobowych (31.01.2011 r.) poinformował, że problem poruszony w wystąpieniu Rzecznika Praw Obywatelskich był sygnalizowany Generalnemu Inspektorowi Ochrony Danych Osobowych przez Rzecznika Praw Pacjenta. Ustawa o ochronie danych osobowych nie ma jednak zastosowania do informacji o osobach zmarłych, zatem problem dostępu do dokumentacji medycznej członków rodziny zmarłego pacjenta, którzy za jego życia nie zostali upoważnieni do dostępu do takiej dokumentacji pozostaje poza zakresem zadań organu ochrony danych osobowych. W ocenie Generalnego Inspektora Ochrony Danych Osobowych zasadne jest rozważenie wprowadzenia zbliżonej do art. 27 ust. 2 pkt 5 ustawy o ochronie danych osobowych normy w przepisach szczególnych dotyczących udostępniania dokumentacji medycznej, tj. ustawy z dnia 6 listopada 2008 r. o prawach pacjenta i Rzeczniku Praw Pacjenta oraz rozporządzenia Ministra Zdrowia z dnia 21 grudnia 2006 r. w sprawie rodzajów i zakresu dokumentacji medycznej w zakładach opieki zdrowotnej oraz sposobu jej przetwarzania. Generalny Inspektor Ochrony Danych Osobowych zaoferował swą pomoc w trakcie prac legislacyjnych zmierzających do rozwiązania powyższego problemu.

7. Przewodniczącego Sejmowej Komisji Sprawiedliwości i Praw Człowieka (RPO-663064-IV/10) z dnia 12 stycznia 2011 r. – w sprawie projektu ustawy o zmianie ustawy - Prawo o ustroju sądów powszechnych oraz niektórych innych ustaw przewidującego zniesienie ustawowego obowiązku tworzenia wydziałów rodzinnych i opiekuńczych w sądach rejonowych.

Treść rządowego projektu ustawy o zmianie ustawy - Prawo o ustroju sądów powszechnych oraz niektórych innych ustaw (druk sejmowy Nr 3655) wskazuje, iż mimo

zastrzeżeń środowiska sędziów rodzinnych i kuratorów sądowych, a także Rzecznika Praw Dziecka, realizowana jest koncepcja zakładająca jedynie fakultatywne tworzenie w sądach rejonowych odrębnych wydziałów rodzinnych i nieletnich. W ocenie Rzecznika Praw Obywatelskich projektodawcy ustawy nie przedstawili przekonujących argumentów na rzecz tak gruntownej zmiany modelu funkcjonowania sądownictwa rodzinnego w Polsce. Powoływana w uzasadnieniu projektu „racjonalizacja struktury organizacyjnej sądów” nie może być argumentem decydującym, w sytuacji gdy Konstytucja RP nakłada na państwo szczególne obowiązki w zakresie ochrony praw dziecka, udzielania pomocy rodzinom będącym w trudnej sytuacji materialnej i społecznej i kierowania się w swych działaniach dobrem rodziny. Projektowane zmiany nie uwzględniają szczególnego charakteru spraw rodzinnych oraz ich złożoności. Jednocześnie na sądy rodzinne nakładane są nowe obowiązki w wyniku nowelizacji ustawy o przeciwdziałaniu przemocy w rodzinie oraz w projekcie ustawy o zmianie ustawy o postępowaniu w sprawach nieletnich i ustawy - Prawo o ustroju sądów powszechnych, który zakłada, że „wszystkie sprawy nieletnich - co do zasady - będą należały do właściwości sądu rodzinnego”. Rzecznik zwraca się z prośbą o uwzględnienie w toku prac Komisji nad projektem ustawy przedstawionych w wystąpieniu uwag, jak również opinii środowiska sędziowskiego, Rzecznika Praw Dziecka i organizacji społecznych.

8. Ministra Spraw Wewnętrznych i Administracji (RPO-586245-VII/08) z dnia 12 stycznia 2011 r. – w sprawie potrzeby wydania rozporządzenia na podstawie art. 66 ust. 7 ustawy Prawo o ruchu drogowym, określającego warunki techniczne pojazdów specjalnych i używanych do celów specjalnych różnych formacji, w tym pojazdów Służby Więziennej.

W trakcie rozpatrywania w Biurze Rzecznika Praw Obywatelskich sprawy indywidualnej stwierdzono, że brak jest szczegółowej regulacji prawnej dotyczącej używania pojazdów specjalnych Służby Więziennej. Rozporządzenie Ministrów: Spraw Wewnętrznych i Administracji, Obrony Narodowej, Finansów oraz Sprawiedliwości z dnia 24 listopada 2004 r. w sprawie warunków technicznych pojazdów specjalnych i pojazdów używanych do celów specjalnych Policji, Agencji Bezpieczeństwa Wewnętrznego, Agencji Wywiadu, Straży Granicznej, kontroli skarbowej, Służby Celnej, Służby Więziennej i straży pożarnej utraciło moc obowiązującą z dniem 2 października 2007 r. W związku z powyższym nie jest obecnie możliwa ocena warunków technicznych, jakie musi spełniać pojazd specjalny i używany do celów specjalnych formacji wskazanych w art. 66 ust. 7 ustawy Prawo o ruchu drogowym, a w konsekwencji nie jest możliwa ocena bezpieczeństwa osób podróżujących tymi pojazdami. Rzecznik Praw Obywatelskich skierował w latach 2008-2009 dwa wystąpienia w przedmiotowej sprawie do Ministra Spraw Wewnętrznych i Administracji. Z informacji zamieszczonych na stronie internetowej Ministerstwa Spraw Wewnętrznych i Administracji wynika, iż trwają prace nad kolejną wersją rozporządzenia. Od momentu utraty mocy obowiązującej poprzednio wydanego rozporządzenia upłynęły ponad trzy lata. Rzecznik zwraca się o pilne wydanie rozporządzenia będącego wypełnieniem delegacji z art. 66 ust. 7 ustawy Prawo o ruchu drogowym.

Podsekretarz Stanu w Ministerstwie Spraw Wewnętrznych i Administracji (07.02.2011 r.) poinformował, że projekt rozporządzenia Ministrów: Spraw Wewnętrznych i Administracji, Obrony Narodowej, Finansów oraz Sprawiedliwości w sprawie warunków technicznych pojazdów specjalnych i pojazdów używanych do celów specjalnych Policji, Agencji Bezpieczeństwa Wewnętrznego, Agencji Wywiadu, Służby Kontrwywiadu Wojskowego, Służby Wywiadu Wojskowego, Centralnego Biura Antykorupcyjnego, Straży Granicznej, kontroli skarbowej, Służby Celnej, Służby Więziennej i straży pożarnej, którego wydanie stanowi realizację upoważnienia zawartego w art. 66 ust. 7 ustawy z dnia 20 czerwca 1997 roku – Prawo o ruchu drogowym będzie w najbliższym czasie przekazany Ministrowi Gospodarki w celu rozpoczęcia procedury notyfikacji, zgodnie z trybem przewidzianym w przepisach dotyczących sposobu funkcjonowania krajowego systemu notyfikacji norm i aktów prawnych.

9. Ministra Sprawiedliwości (RPO-572925-VII/07) z dnia 13 stycznia 2011 r. – w sprawie stosowania monitoringu przy pomocy kamer telewizji przemysłowej w zakładach karnych i aresztach śledczych.

Do Rzecznika Praw Obywatelskich wpływają skargi od osób pozbawionych wolności na naruszenie ich prawa do prywatności z powodu stosowania monitoringu przy pomocy kamer telewizji przemysłowej w zakładach karnych i aresztach śledczych. Wpływ takich spraw nasilił się po wejściu w życie przepisów ustawy z dnia 18 czerwca 2009 r. o zmianie ustawy - Kodeks karny wykonawczy, tj. po dniu 22 października 2009 r. Autorzy skarg kwestionują zwłaszcza stosowanie monitoringu w łaźniach, częściach cel mieszkalnych przeznaczonych do celów sanitarno-higienicznych (tzw. kąciakach sanitarnych) oraz pomieszczeniach wyznaczonych do przeprowadzania kontroli osobistej. Osoby zakwalifikowane jako tzw. niebezpieczne, obok zarzutów dotyczących monitorowania kąciaka sanitarnego wskazują również na uciążliwości wynikające ze stałego monitoringu celi mieszkalnej. Rzecznik zwraca się o poinformowanie, czy po wejściu w życie ustawy z dnia 18 czerwca 2009 r. o zmianie ustawy - Kodeks karny wykonawczy znacząco wzrosła liczba pomieszczeń, w których stosowany jest monitoring, a zwłaszcza o wskazanie, w ilu jednostkach penitencjarnych monitorowane są łaźnie, pomieszczenia do przeprowadzania kontroli osobistej osadzonych oraz cele mieszkalne, w których kwaterowane są osoby pozbawione wolności nie mające statusu „niebezpiecznego”. Prosi również o informację, czy szersze stosowanie monitorowania zachowania osadzonych wpłynęło na zwiększenie ich bezpieczeństwa osobistego oraz bezpieczeństwa jednostek organizacyjnych Służby Więziennej.

Sekretarz Stanu w Ministerstwie Sprawiedliwości (09.02.2011 r.) poinformował, że od dnia 22 października 2010 r., tj. od daty obowiązywania nowelizacji Kodeksu karnego wykonawczego z dnia 18 czerwca 2009 r., monitoringiem objęto 700 pomieszczeń w jednostkach penitencjarnych na terenie całego kraju. Służba Więzienna nie posiada danych statystycznych dotyczących ilości pomieszczeń monitorowanych przed wejściem w życie nowelizacji. Zgodnie z art. 73a § 5 znowelizowanego Kodeksu karnego wykonawczego, obraz z kamer systemu telewizji przemysłowej, zainstalowanych w części celi mieszkalnej przeznaczonej do celów sanitarnohigienicznych oraz w łaźniach przekazywany jest w

sposób uniemożliwiający ukazywanie intymnych części ciała skazanego oraz wykonywanych przez niego intymnych czynności fizjologicznych. Dostęp do obrazu z systemu urządzeń rejestrujących zachowania osadzonych mają wyłącznie funkcjonariusze, którzy zostali do tego upoważnieni. Korzystanie z szerszego systemu kamer telewizji przemysłowej wpływa na zwiększenie bezpieczeństwa osobistego osadzonych oraz bezpieczeństwa jednostek organizacyjnych Służby Więziennej. Jak wynika z posiadanych danych, ilość zdarzeń nadzwyczajnych zaistniałych w 2010 r. jest zdecydowanie mniejsza niż w 2009 r.

10. Ministra Finansów (RPO-618534-IV/09) z dnia 17 stycznia 2011 r. – w sprawie potrzeby zmiany regulacji postępowania egzekucyjnego w administracji mającej na celu zwiększenie ochrony dłużnika uzyskującego dochody z tytułu umów zleceń lub umów o dzieło, stanowiące główne źródło utrzymania.

Rzecznik Praw Obywatelskich powraca do kwestii ochrony dłużnika w sytuacji, gdy otrzymuje on wynagrodzenie z tytułu umów zlecenia i umów o dzieło, zapewniające utrzymanie zobowiązanego i jego rodziny. Podsekretarz Stanu w Ministerstwie Finansów w piśmie z dnia 9 listopada 2009 r. zapowiedział rozważenie wprowadzenia do ustawy z dnia 17 czerwca 1966 r. o postępowaniu egzekucyjnym w administracji zapisów, które w sposób niebudzący wątpliwości zapewnią właściwy zakres zwolnień spod egzekucji w przypadku uzyskiwania dochodów z tytułu umów zleceń lub umów o dzieło przez osoby, dla których dochody te stanowią główne źródło utrzymania. Tymczasem w „Założeniach do projektu ustawy o zmianie ustawy o postępowaniu egzekucyjnym w administracji”, udostępnionych na stronach internetowych Ministerstwa Finansów, brak jest informacji o ewentualnej zmianie art. 9 § 1 ustawy, bądź też o projektowaniu odrębnej normy, zapewniającej ochronę dłużników utrzymujących się ze świadczeń otrzymywanych na podstawie umów o charakterze cywilnoprawnym. Rzecznik prosi o poinformowanie, czy planowana jest zmiana w sygnalizowanym zakresie regulacji postępowania egzekucyjnego w administracji oraz zwiększenie ochrony prawnej dłużnika, z którego wierzytelności prowadzona jest egzekucja.

Podsekretarz Stanu w Ministerstwie Finansów (08.02.2011 r.) poinformował, że obowiązujące przepisy dają możliwość wyłączenia spod egzekucji (w całości lub w części) wierzytelności pieniężnych, jeżeli stanowią one główne źródło utrzymania zobowiązanego. Jednocześnie wyjaśnił, że prace nad założeniami do projektu ustawy o postępowaniu egzekucyjnym w administracji, które udostępnione zostały na stronie internetowej Ministerstwa Finansów, związane są z koniecznością wdrożenia przyjętej przez Radę Dyrektywy Nr 55/2008/WE z dnia 26 maja 2008 r. w sprawie wzajemnej pomocy przy odzyskiwaniu wierzytelności dotyczących niektórych opłat, ceł, podatków i innych obciążeń oraz wejściem w życie w dniu 1 stycznia 2009 r. Rozporządzenia Komisji (WE) Nr 1179/2008 z dnia 28 listopada 2008 r. ustalającego szczegółowe zasady wdrożenia niektórych przepisów Dyrektywy Rady 2008/55/WE w sprawie wzajemnej pomocy przy dochodzeniu należności pieniężnych z tytułu niektórych opłat, ceł, podatków i innych obciążeń. Z uwagi na konieczność sprawnego wdrożenia ww. Dyrektywy, prace ograniczone zostały wyłącznie do niezbędnych zmian w powyższej ustawie. Rozpoczęcie

prac związanych z gruntowną reformą administracyjnego postępowania egzekucyjnego zostało zaplanowane na rok bieżący.

11. Prezesa Rady Ministrów (RPO-662587-II/10) z dnia 17 stycznia 2011 r. – w sprawie pozyskiwania przez służby specjalne informacji objętych tajemnicą telekomunikacyjną.

W związku z pojawiającymi się w środkach masowego przekazu informacjami dotyczącymi pozyskiwania przez poszczególne służby informacji objętych tajemnicą telekomunikacyjną, w Biurze Rzecznika Praw Obywatelskich został zbadany stan prawny obowiązujący w tym zakresie. Analiza tego stanu prawnego prowadzi do konkluzji, iż jest on niezgodny z Konstytucją RP oraz Europejską Konwencją o Ochronie Praw Człowieka i Podstawowych Wolności. Przepisy regulujące materię dostępu poszczególnych służb (Policja, Straż Graniczna, Żandarmeria Wojskowa, CBA, Służba Kontrwywiadu Wojskowego, Służba Wywiadu Wojskowego, wywiad skarbowy, ABW) do danych objętych tajemnicą komunikowania się, wskazanych w art. 180c i art. 180d Prawa telekomunikacyjnego, nie regulują w sposób precyzyjny celu gromadzenia danych, odwołując się jedynie do zakresu zadań poszczególnych służb bądź ogólnego stwierdzenia, iż dane te są pozyskiwane w celu zapobiegania lub wykrywania przestępstw. Ponadto przepisy te nie wskazują kategorii osób, w stosunku do których niezbędne jest respektowanie ich tajemnicy zawodowej. Warunkiem uzyskania dostępu do tych danych nie jest wyczerpanie innych, mniej ingerujących w sferę praw lub wolności obywatelskich, możliwości pozyskania niezbędnych informacji. Pozyskiwanie w tym trybie danych nie podlega żadnej zewnętrznej formie kontroli, a w szczególności nie podlega kontroli sądowej. Należy również stwierdzić, że istotna część danych telekomunikacyjnych gromadzonych przez służby nie podlega zniszczeniu także wtedy, gdy dane te okazały się nieprzydatne z punktu widzenia realizowanych zadań. Rzecznik Praw Obywatelskich zwraca się o podjęcie działań w celu dostosowania obowiązującego w opisanym zakresie stanu prawnego do standardów konstytucyjnych.

Sekretarz Stanu w Kancelarii Rady Ministrów – Sekretarz Kolegium do Spraw Służb Specjalnych (09.03.2011 r.) zgodził się z częścią postulatów przedstawionych w wystąpieniu Rzecznika, m.in. postulatem dotyczącym ograniczenia możliwości uzyskiwania przez uprawnione podmioty danych telekomunikacyjnych wyłącznie do realizacji zadań precyzyjnie określonych w ustawie, czy też propozycją wprowadzenia zasady usuwania zgromadzonych danych telekomunikacyjnych, nie mających znaczenia dla prowadzonych postępowań, w odniesieniu do służb, których nie obowiązują obecnie ustawowe regulacje dotyczące niszczenia takich danych. Jednocześnie nie podzielił propozycji wyłączenia niektórych osób z kręgu podmiotów, których dane mogą być pozyskiwane w trybie przewidzianym dla uzyskiwania danych o połączeniach telekomunikacyjnych, ze względu na ochronę określonych tajemnic zawodowych. Opowiedział się ponadto za rozważeniem koncepcji niezależnej kontroli działań służb, innej niż kontrola sądowa. Powołany przez Premiera w ramach Kolegium do Spraw Służb Specjalnych zespół roboczy przygotowuje propozycje rozwiązań dotyczących zmian w przepisach regulujących pracę poszczególnych służb i ewentualnie prawa

telekomunikacyjnego, odnoszących się do pozyskiwania przez uprawnione organy informacji objętych tajemnicą telekomunikacyjną, co umożliwi opracowanie odpowiedniego projektu i podjęcie inicjatywy ustawodawczej w tym zakresie.

12. Przewodniczącego Państwowej Komisji Wyborczej (RPO-661983-I/10) z dnia 18 stycznia 2011 r. – w sprawie zasad przeprowadzania wyborów samorządowych.

Przeprowadzone ostatnio wybory samorządowe oraz związana z nimi kampania wyborcza spowodowała napływ kierowanych do Rzecznika Praw Obywatelskich skarg komitetów wyborczych na nierówne traktowanie w wyborach. Zdaniem wnioskodawców komitety wyborcze partii politycznych są uprzywilejowane w stosunku do komitetów wyborczych wyborców, w zakresie finansowania kampanii wyborczej, ponieważ mogą wykorzystywać na kampanię środki z funduszy wyborczych partii politycznych. Ponadto komitety partyjne, zarejestrowane z reguły na poziomie centralnym, mogą dowolnie dysponować tymi środkami. Środki finansowe mogą być wykorzystywane na promowanie komitetu, jak i poszczególnych kandydatów. Taka sytuacja zdaniem skarżących może wpłynąć na powstawanie i aktywność lokalnych komitetów wyborców. W opinii wnioskodawców również zasady dostępu do mediów publicznych faworyzują kandydatów z list partii politycznych, niezależnie od ich faktycznego angażowania się w sprawy lokalne. Podobnie negatywnie skarżący oceniają sposób przydzielania numerów listom wyborczym poszczególnych komitetów, który preferuje komitety partyjne. Rzecznik Praw Obywatelskich zwraca się o przedstawienie stanowiska w sprawie.

Przewodniczący Państwowej Komisji Wyborczej (24.01.2011 r.) poinformował, że kwestie podniesione w wystąpieniu Rzecznika Praw Obywatelskich są ściśle związane z uregulowaniami zawartymi w ustawie z dnia 16 lipca 1998 r. – Ordynacja wyborcza do rad gmin, rad powiatów i sejmików województw i ustawie z dnia 27 czerwca 1997 r. o partiach politycznych. W tej materii Państwowa Komisja Wyborcza nie może zajmować stanowiska. Ustawowe zróżnicowanie charakteru komitetów wyborczych i zróżnicowanie zasad finansowania ich działalności jest - jak można sądzić - następstwem zróżnicowania podmiotów uczestniczących w wyborach. Kwestia swobody w dysponowaniu środkami przeznaczonymi na finansowanie kampanii wyborczej związana jest natomiast nie z rodzajem komitetu wyborczego, lecz z zasięgiem jego działania. Podobnie jak w przypadku kwestii łącznego finansowania kampanii wyborczej, uprawnienia komitetów wyborczych do nieodpłatnego rozpowszechniania audycji wyborczych w programach Telewizji Polskiej i Polskiego Radia zależą nie od rodzaju komitetu, lecz od „zasięgu jego działania”, mierzonego liczbą zarejestrowanych list kandydatów.

13. Ministra Sprawiedliwości (RPO-618035/09/II) z dnia 20 stycznia 2011 r. – w sprawie możliwości wprowadzenia mediacji na etapie wykonywania kary pozbawienia wolności.

W czasie obrad konferencji zorganizowanej przez resort sprawiedliwości w dniu 21 października 2010 r. z okazji Międzynarodowego Dnia Mediacji, jej uczestnicy zwrócili uwagę na wymagający wsparcia obszar polskiej mediacji – mediację po wyroku. Mediacją w postępowaniu karnym wykonawczym można w szczególności objąć sprawców, którym

warunkowo umorzono postępowanie karne oraz skazanych odbywających karę pozbawienia wolności. Do prowadzenia mediacji po wyroku „namawiają” od lat bezskutecznie nie tylko sami mediatorzy, ale również instytucje państwowe, posłowie i senatorowie, naukowcy. Pomimo tych starań, normy prawa karnego i karnego wykonawczego nadal nie regulują prowadzenia mediacji po wyroku skazującym. Tymczasem może ona mieć duże znaczenie zarówno dla sprawcy przestępstwa, jak i ofiary, także w trakcie wykonywania kary pozbawienia wolności. Szerokie wprowadzenie w sposób formalny mediacji po wyroku skazującym wymaga przyjęcia odpowiednich regulacji ustawowych. Nie upoważnia do jej stosowania treść art. 38 - 40 i innych przepisów Kodeksu karnego wykonawczego. Inicjatywa wprowadzenia mediacji w trakcie wykonywania kary pozbawienia wolności powinna - chociażby na początku w formie eksperymentalnej - znaleźć zastosowanie w praktyce penitencjarnej. Rzecznik Praw Obywatelskich prosi o zajęcie stanowiska w sprawie możliwości wprowadzenia mediacji na etapie wykonywania kary pozbawienia wolności.

Podsekretarz Stanu w Ministerstwie Sprawiedliwości (03.03.2011 r.) poinformował, że Kodeks karny wykonawczy wskazuje mediację po wyroku tylko w przypadku rozważenia warunkowego przedterminowego zwolnienia skazanego (art. 162 § 1 k.k.w.). W grudniu 2010 r. Przewodniczący Społecznej Rady ds. Alternatywnych Metod Rozwiązywania Konfliktów i Sporów przy Ministrze Sprawiedliwości przekazał opracowane przez Radę propozycje zmian regulacji prawnych, dotyczących mediacji w sprawach karnych i nieletnich. W Departamencie Praw Człowieka prowadzone są obecnie prace dotyczące zmiany uregulowań prawnych w tym zakresie, w tym również mediacji w postępowaniu karnym wykonawczym. Szerokie wprowadzenie mediacji do postępowania wykonawczego jest zagadnieniem kontrowersyjnym, podnoszone bowiem są argumenty o możliwości ponownej wiktyimizacji pokrzywdzonego, braku zainteresowania z jego strony spotkaniem ze sprawcą. Z tego względu podjęcie prac legislacyjnych w odniesieniu do zmian Kodeksu karnego wykonawczego wymaga analizy w zakresie zasadności szerokiego wprowadzenia mediacji na tym etapie postępowania karnego oraz zakresu jej stosowania.

14. Ministra Zdrowia (RPO-564842-I/07) z dnia 20 stycznia 2011 r. – w sprawie przebiegu prac legislacyjnych nad uregulowaniem problematyki pochówku dzieci martwo urodzonych.

W nawiązaniu do wcześniejszej korespondencji dotyczącej problematyki pochówku dzieci martwo urodzonych oraz trwających w tej materii prac legislacyjnych, Rzecznik Praw Obywatelskich zwraca się z prośbą o informację, na jakim etapie znajdują się prace legislacyjne w przedmiotowej sprawie i w jakim terminie można oczekiwać ich zakończenia.

Ministra Zdrowia (21.02.2011 r.) poinformowała, że w obecnym stanie prawnym, zarówno zakłady opieki zdrowotnej wypełniające pisemne zgłoszenie urodzenia dziecka, jak i urzędy stanu cywilnego przy sporządzeniu aktu urodzenia postępują niejednolicie. Dochodzi na tym tle do nieporozumień, często narażających na dodatkowy stres kobiety po utracie ciąży. Minister Zdrowia podejmuje działania mające na celu jednolite

postępowanie w tym zakresie, kluczowym jest jednak jednoznaczne rozstrzygnięcie w przepisach o aktach stanu cywilnego sposobu postępowania przy wystawianiu zgłoszenia urodzenia martwego, w przypadku braku możliwości określenia płci dziecka martwo urodzonego w podstawowym badaniu diagnostycznym.

15. Ministra Spraw Wewnętrznych i Administracji (RPO-585661-IV/08) z dnia 20 stycznia 2011 r. – w sprawie przewlekłości postępowań administracyjnych dotyczących roszczeń zabużańskich.

Z danych statystycznych przekazanych Rzecznikowi Praw Obywatelskich wynika, że właściwe organy administracji publicznej nadal nie radzą sobie z terminowym rozpatrywaniem roszczeń wynikających z ustawy z dnia 8 lipca 2005 r. o realizacji prawa do rekompensaty z tytułu pozostawienia nieruchomości poza obecnymi granicami Rzeczypospolitej Polskiej oraz poprzednich uregulowań prawnych dotyczących roszczeń zabużańskich. Potwierdzają to również skargi obywateli, wpływające wciąż do Biura Rzecznika. Liczba wniosków pozostałych do rozpatrzenia i dotychczasowe tempo wydawania decyzji w tych sprawach nakazuje przypuszczać, iż załatwienie złożonych do tej pory wniosków w dalszym ciągu nie będzie możliwe przed upływem co najmniej kilku lat, a w konsekwencji rażąco będą naruszane terminy załatwiania spraw administracyjnych określone przez przepis art. 35 ustawy z dnia 14 czerwca 1960 r. Kodeks postępowania administracyjnego. W związku z powyższym należy uznać, iż podejmowane działania organizacyjne, które miały ograniczyć zjawisko systemowej przewlekłości rozpoznawania przedmiotowych spraw, nie przyniosły spodziewanego rezultatu. Z tego względu Rzecznik Praw Obywatelskich zwraca się o podjęcie stosownych działań legislacyjnych i organizacyjnych, skutecznie zapobiegających nadmiernej przewlekłości postępowań administracyjnych w sprawach roszczeń zabużańskich.

Sekretarz Stanu w Ministerstwie Spraw Wewnętrznych i Administracji (10.02.2011 r.) poinformował, że organem właściwym do udzielenia odpowiedzi w sprawie będącej przedmiotem wystąpienia Rzecznika Praw Obywatelskich jest Minister Skarbu Państwa.

16. Podsekretarza Stanu w Ministerstwie Zdrowia (RPO-560379-I/07) z dnia 20 stycznia 2011 r. – w sprawie potrzeby przywrócenia możliwości organizowania lekarskiego egzaminu państwowego w innym terminie niż sobota, dla osób uznających ten dzień za święto z przyczyn religijnych.

Do Rzecznika Praw Obywatelskich napływają pisma od wiernych Kościoła Adwentystów Dnia Siódmego, w których podnoszona jest sprawa organizowania lekarskiego egzaminu państwowego wyłącznie w sobotę. W opinii Ministerstwa Zdrowia organizowanie egzaminów w dniu stanowiącym święto religijne dla określonej grupy wiernych, bez możliwości ich organizacji w innym dniu, nie stanowi naruszenia konstytucyjnej zasady wolności sumienia i religii oraz swobody praktykowania swojej religii. Rzecznik Praw Obywatelskich nie podziela tego stanowiska, czemu dał wyraz w korespondencji kierowanej wcześniej do Ministra Zdrowia. W swoich pismach Rzecznik wskazywał w szczególności na przepisy § 16 ust. 3 a rozporządzenia Ministra Zdrowia z

dnia 24 marca 2004 r. w sprawie stażu podyplomowego lekarza i lekarza stomatologa, który (w ówczesnym brzmieniu) stanowił jednoznacznie, że „w przypadkach, o których mowa w § 2 ust. 4, oraz w innych uzasadnionych przypadkach uniemożliwiających przystąpienie do egzaminu w wyznaczonym terminie dyrektor Centrum Egzaminów Medycznych, w porozumieniu z ministrem właściwym do spraw zdrowia, może wyznaczyć dodatkowy termin przeprowadzenia egzaminu, określając jednocześnie miejsce jego przeprowadzenia”. W wyniku nowelizacji tego rozporządzenia skreślono jednak przepis o możliwości wyznaczania dodatkowego terminu LEP. W związku z powyższym Rzecznik Praw Obywatelskich prosi o rozważenie przywrócenia możliwości organizowania LEP w innym terminie niż sobota dla osób uznających sobotę za dzień świąteczny.

Podsekretarz Stanu w Ministerstwie Zdrowia (18.02.2011 r.) poinformował, że obowiązujący przepis § 16 ust. 3 rozporządzenia Ministra Zdrowia z dnia 24 marca 2004 r. w sprawie stażu podyplomowego lekarza i lekarza dentysty stanowi, że Lekarski Egzamin Państwowy oraz Lekarsko - Dentystyczny Egzamin Państwowy odbywają się jednocześnie w całym kraju (nie są przewidziane w tej kwestii wyjątki). Jednocześnie zapewnił, że Ministerstwo Zdrowia w porozumieniu z Dyrektorem CEM dołoży wszelkich starań, aby egzaminy te organizowane były (w miarę możliwości organizacyjno-technicznych) w innym dniu niż sobota. Obecnie trwają prace nad zmianą systemu kształcenia podyplomowego lekarzy i lekarzy dentystów w Polsce, co w perspektywie czasowej przyniesie likwidację LEP/LDEP i wprowadzenie Lekarskiego Egzaminu Końcowego (LEK) oraz Lekarsko - Dentystycznego Egzaminu Końcowego (LDEK).

17. Ministra Obrony Narodowej (RPO-664790-III/11) z dnia 24 stycznia 2011 r. – w sprawie sytuacji prawnej żołnierzy rannych i poszkodowanych podczas wykonywania obowiązków służbowych w Polskich Kontyngentach Wojskowych.

W listopadzie i grudniu 2010 r. Rzecznik Praw Obywatelskich spotkała się z członkami Zarządu Stowarzyszenia Rannych i Poszkodowanych w Misjach poza Granicami Kraju. Bezpośrednim powodem spotkania były skargi kierowane do Rzecznika przez żołnierzy, którzy doznali obrażeń ciała podczas wykonywania obowiązków służbowych w Polskich Kontyngentach Wojskowych. Dotyczyły one przeciągających się procedur odszkodowawczych związanych z pracą komisji lekarskich oraz przyznawania rent na określony czas. Jako jeden z głównych poruszony został problem przyspieszenia prac nad przygotowaną przez resort obrony ustawą „o weteranach misji pokojowych i stabilizacyjnych”.

Podczas spotkań podkreślano trudną sytuację finansową poszkodowanych żołnierzy, zwłaszcza tych, których rehabilitacja może trwać wiele miesięcy, a zakup protez przekracza możliwości finansowe. Przepisy prawa przewidują wprawdzie występowanie o zapomogę, ale poszkodowani korzystają z tej formy pomocy sporadycznie. Powodem tego, poza procedurą formalną, jest samo określenie „zpomoga”. Rzecznik proponuje, aby rozszerzyć zapisy ustawy z dnia 11 września 2003 r. o służbie wojskowej żołnierzy zawodowych i rozporządzenia Ministra Obrony Narodowej z dnia 26 lutego 2010 r. w sprawie warunków i trybu przyznawania nagród uznaniowych i zapomóg żołnierzom

zawodowym o „świadczenia weterana”, które byłyby formą pomocy tożsamą z zapomogą i dotyczyłyby wyłącznie żołnierzy - uczestników misji pokojowych. Zmiana ta nie powodowałaby dodatkowych kosztów. Przyjęcie takiego rozwiązania byłoby spełnieniem oczekiwań tej grupy żołnierzy i pozwoliłoby na wykorzystanie w szerszym stopniu znajdujących się w dyspozycji dowódców środków pomocy. Rzecznik zwraca się o poinformowanie o zajętym stanowisku.

Sekretarz Stanu ds. Społecznych i Profesjonalizacji w Ministerstwie Obrony Narodowej (21.03.2011 r.) poinformował, że procedowany obecnie w Sejmie projekt ustawy o weteranach działań poza granicami państwa przewiduje przyznanie weteranom poszkodowanym stałego „dodatku weterana poszkodowanego”. Propozycja zmiany nazwy zapomogi na „świadczenie weterana” została zgłoszona podczas prac w Sejmie posłom Podkomisji Nadzwyczajnej do spraw rządowego projektu ustawy o weteranach, jednak nie uzyskała ona aprobaty posłów. Zagadnienia związane z rehabilitacją oraz protezowaniem żołnierzy poszkodowanych są na bieżąco monitorowane przez Inspektorat Wojskowej Służby Zdrowia, który dokłada wszelkich starań, aby zapewnić dostępność powyższych świadczeń w ramach swoich kompetencji oraz obowiązujących przepisów. Odnosząc się do poruszonego w wystąpieniu Rzecznika problemu „przeciągających się procedur odszkodowawczych związanych z pracą komisji lekarskich oraz przyznawania rent na określony czas” poinformowano w odpowiedzi, iż w opinii Przewodniczącego Centralnej Wojskowej Komisji Lekarskiej komisje wydają orzeczenia bez zbędnej zwłoki. Do Centralnej Wojskowej Komisji Lekarskiej orzekani nie zgłaszali skarg na przewlekłość procesów orzeczniczych dotyczących określenia uszczerbku na zdrowiu.

18. Ministra Infrastruktury (RPO-636397-IV/09) z dnia 26 stycznia 2011 r. – w sprawie uciążliwości związanych z funkcjonowaniem reklam umieszczonych na zewnątrz budynków lub w ich otoczeniu.

Problem opisany w wystąpieniu został przedstawiony w jednej ze skarg skierowanych do Rzecznika Praw Obywatelskich. Zdaniem mieszkańców, reklamy świetlne i dźwiękowe, często o dużej powierzchni, umiejscowione są zbyt blisko budynków mieszkalnych. Istotnym problemem jest także umieszczanie ekranów reklamowych przy drogach. Reklamy świetlne i dźwiękowe można uznać za czynniki utrudniające właścicielom lub użytkownikom lokali w znacznym stopniu korzystanie z mieszkań, a nawet prowadzące do rozstroju zdrowia. Tego rodzaju reklamy umieszczone przy drogach, silnie oddziałują na kierowców i pieszych. Kwestię funkcjonowania ekranów reklamowych reguluje § 293 ust. 6 rozporządzenia Ministra Infrastruktury z dnia 12 kwietnia 2002 r. w sprawie warunków technicznych, jakim powinny odpowiadać budynki i ich usytuowanie stanowiący, iż urządzenia oświetleniowe, w tym reklamy umieszczone na zewnątrz budynku lub w jego otoczeniu nie mogą powodować uciążliwości dla jego użytkowników ani też przechodniów i kierowców. W ocenie Rzecznika należałoby wprowadzić rozwiązania prawne minimalizujące uciążliwość ekranów reklamowych, a przede wszystkim - uściślające parametry graniczne, których przekroczenie dawałoby podstawę do interwencji właściwych organów państwa. Rzecznik Praw Obywatelskich wnosi o rozważenie podjęcia odpowiednich prac legislacyjnych.

Podsekretarz Stanu w Ministerstwie Infrastruktury (01.03.2011 r.) poinformował, że Ministerstwo Infrastruktury podziela stanowisko Rzecznika Praw Obywatelskich co do zasadności szczegółowego unormowania kwestii lokalizacji reklam świetlnych, zwłaszcza z uwagi na konieczność zapewnienia bezpieczeństwa na drogach oraz konstytucyjnie zagwarantowane prawo własności. Kwestia umieszczania reklam w pasie drogowym jest już uregulowana. Ustawodawca wyposażył bowiem zarządcę drogi w możliwość odmowy wydania zezwolenia na zajęcie pasa drogowego w celu umieszczenia reklamy, jeżeli jej lokalizacja naruszałaby zasady bezpieczeństwa ruchu drogowego. W związku z powyższym Ministerstwo Infrastruktury zauważa potrzebę stworzenia odpowiednich przepisów, które w sposób wyraźny i czytelny określałyby zasady lokalizacji reklam poza pasem drogowym. Uregulowanie kwestii lokalizowania reklam poza pasem drogowym jest problematyką bardzo złożoną i wymaga przeprowadzenia badań pozwalających na ustalenie konkretnych parametrów fotometrycznych, które w sposób miarodajny określiłyby stopień oślnienia kierującego. Konieczne jest również określenie wpływu poszczególnych parametrów na ewentualne zaburzenia czynności psychometrycznych kierowców.

19. Ministra Sprawiedliwości (RPO-618851-IV/09) z dnia 2 lutego 2011 r. – w sprawie przewlekłości postępowań sądowych w zakresie prawa rodzinnego, spowodowanej koniecznością oczekiwania na opinię rodzinnego ośrodka diagnostyczno – konsultacyjnego.

W badanych przez Rzecznika Praw Obywatelskich sprawach sądowych z zakresu prawa rodzinnego często pojawia się problem przewlekłości postępowania, spowodowanej koniecznością oczekiwania na opinię rodzinnego ośrodka diagnostyczno - konsultacyjnego. Opinia biegłych dotycząca sytuacji życiowej dziecka, w tym emocjonalnych relacji w rodzinie, jest istotnym dowodem w większości spraw rodzinnych. Sporządzenie opinii jest obowiązkowe w przeważającej części spraw toczących się na podstawie ustawy z dnia 26 października 1982 r. o postępowaniu w sprawach nieletnich. W niektórych sprawach (najczęściej rozwodowych) sąd decyduje o przeprowadzeniu dowodu z opinii r.o.d.k. już na etapie postępowania zabezpieczającego, gdy rozstrzyga o opiece nad dzieckiem na czas postępowania. Opinia r.o.d.k. ma bardzo duży wpływ na rozstrzygnięcie sprawy. Obserwacja praktyki orzeczniczej wskazuje tymczasem na wielomiesięczne opóźnienia w diagnozie psychologicznej dziecka. Wprawdzie kilkumiesięczny termin oczekiwania na opinię biegłego nie jest wyjątkiem w realiach polskich sądów, jednak w przypadku opinii psychologicznej r.o.d.k. mamy do czynienia z sytuacją szczególną, gdyż rozstrzygnięcie sprawy sądowej, w ramach której sporządzana jest opinia, wpływa na dalsze losy dziecka, a kilkumiesięczna zwłoka w podjęciu trafnej decyzji może odnieść negatywne skutki dla życia rodziny. Rzecznik Praw Obywatelskich prosi o przedstawienie stanowiska w tej sprawie oraz poinformowanie, czy podejmowane są działania zmierzające do usprawnienia procesu opiniowania przez r.o.d.k.

Podsekretarz Stanu w Ministerstwie Sprawiedliwości (10.03.2011 r.) poinformował, że Ministerstwo Sprawiedliwości od 2008 r. monitoruje terminowość wydawania opinii przez rodzinne ośrodki diagnostyczno - konsultacyjne liczoną od daty wpływu akt sprawy

do daty wysłania opinii, a w szczególności przyczyny opóźnień w realizacji zleceń sądowych. Jak wynika z nadsyłanych do Ministerstwa Sprawiedliwości informacji, najczęstszą przyczyną wpływającą na wydłużenie czasu opiniowania jest niestawiennictwo stron na badania w wyznaczonym przez ośrodki terminie. Wobec systematycznego wzrostu liczby zleceń kierowanych do ośrodków niewątpliwie wskazane byłoby ich wzmocnienie etatowe.

20. Dyrektora Generalnego Służby Więziennej (RPO-642642-II/10) z dnia 2 lutego 2011 r. – w sprawie trudności w uzyskaniu przez osoby pozbawione wolności oraz członków ich rodzin informacji o podstawie prawnej stosowanych wobec nich procedur bądź ograniczeń ich praw i wolności.

Zarówno w trakcie wizytacji zakładów karnych i aresztów śledczych, jak również we wnioskach składanych do Biura Rzecznika Praw Obywatelskich, osoby pozbawione wolności oraz członkowie ich rodzin podnoszą brak możliwości uzyskania informacji o podstawie prawnej stosowanych wobec nich procedur bądź ograniczeń ich praw i wolności. W wyniku korespondencji Rzecznika z Dyrektorem Generalnym Służby Więziennej, akty prawa wewnętrznego wydawane przez Dyrektora Generalnego Służby Więziennej, mające wpływ na sytuację osób pozbawionych wolności oraz członków ich rodzin, zostały zamieszczone na stronie podmiotowej Biuletynu Informacji Publicznej Służby Więziennej. Po zmianie strony internetowej Służby Więziennej wstrzymano jednak ich zamieszczanie. W wyniku ponownej interwencji Rzecznika, przepisy prawne istotne dla osób pozbawionych wolności oraz ich rodzin zostały zamieszczone na stronie BIP Służby Więziennej, pominięto jednak akty prawa wewnętrznego wydawane przez Dyrektora Generalnego Służby Więziennej. Rzecznik Praw Obywatelskich zwraca się o spowodowanie zamieszczania na stronie podmiotowej BIP Służby Więziennej zarządzeń, instrukcji lub decyzji (bądź ich wyciągów) Dyrektora Generalnego Służby Więziennej, które regulują sytuację osób pozbawionych wolności oraz członków ich rodzin.

Dyrektor Generalny Służby Więziennej (10.03.2011 r.) poinformował, że na stronie podmiotowej Biuletynu Informacji Publicznej Służby Więziennej w zakładce „Akty prawne” są umieszczone ustawy, rozporządzenia, zarządzenia, jak również akty prawne w postaci instrukcji i pism Dyrektora Generalnego Służby Więziennej istotne dla osadzonych i ich rodzin. Akty prawne są umieszczane czytelnie, według ich rangi oraz z podaniem nazwy aktu prawnego oraz dziennika ustaw, w którym został zamieszczony. Ponadto strona podmiotowa Biuletynu Informacji Publicznej Służby Więziennej jest systematycznie uzupełniana o nowe akty prawne oraz informacje istotne z punktu widzenia Służby Więziennej i użytkowników strony.

21. Ministra Spraw Wewnętrznych i Administracji (RPO-620459-II/09) z dnia 2 lutego 2011 r. – w sprawie uprawnień organów ścigania do wykorzystywania i upubliczniania materiałów pochodzących z monitoringu.

W zainteresowaniu Rzecznika pozostaje problematyka dotycząca uprawnień organów państwowych do wykorzystywania i upubliczniania materiałów pochodzących z monitoringu. W polskim systemie prawnym brak jest rozwiązań legislacyjnych, które

stanowiłyby podstawę prawną takich działań. Czynności organów ścigania polegające na wykorzystywaniu i upublicznianiu materiałów uzyskanych za pomocą monitoringu, wkraczają dalece w konstytucyjnie chronione prawa obywateli, w tym prawo do prywatności i ochrony wizerunku. W przekonaniu GODO zainicjowanie prac legislacyjnych mających na celu unormowanie w przepisach rangi ustawowej ogólnych zasad i warunków dopuszczalności stosowania monitoringu i wideonadzoru, celów, w jakich nadzór taki jest możliwy do zastosowania, a także okresu przechowywania nagrań i ich ewentualnego publikowania wydaje się być konieczne. Odrębne, niż ustawa o ochronie danych osobowych, regulacje prawne dotyczące kwestii związanych z wideonadzorem, w tym warunków instalacji i użytkowania kamer przez podmioty publiczne i prywatne przewidziane zostały już przez niektóre kraje Unii Europejskiej np. w Belgii, czy w Szwecji. Rzecznik Praw Obywatelskich zwraca się o rozważenie podjęcia działań związanych z opracowaniem ustawy, która w sposób kompleksowy określałaby zasady wykorzystywania przez organy państwowe danych pochodzących z monitoringu.

Podsekretarz Stanu w Ministerstwie Spraw Wewnętrznych i Administracji (02.03.2011 r.) wyjaśnił, że zgodnie z art. 15 ust. 1 pkt 5a ustawy z dnia 6 kwietnia 1990 r. o Policji policjanci w celu rozpoznawania, zapobiegania i wykrywania przestępstw i wykroczeń, wykonując czynności operacyjno-rozpoznawcze, dochodzeniowo-śledcze i administracyjno-porządkowe, mają prawo do obserwowania i rejestrowania przy użyciu środków technicznych obrazu zdarzeń w miejscach publicznych. W sytuacji ujawnienia zdarzenia noszącego znamiona czynu karalnego, Policja podejmuje czynności mające na celu identyfikację jego uczestników. Czynności wykonywane przez policjantów nie wynikają wówczas tylko z ustawy o Policji, lecz znajdują podstawę w przepisach postępowania karnego lub postępowania w sprawach o wykroczenia. Ponadto zgodnie z art. 11 ust. 2 ustawy z dnia 20 marca 2009 r. o bezpieczeństwie imprez masowych, materiały zgromadzone przez organizatora imprezy masowej podczas utrwalania przebiegu imprezy masowej (za pomocą urządzeń rejestrujących obraz i dźwięk), mogące stanowić dowody pozwalające na wszczęcie postępowania karnego albo postępowania w sprawach o wykroczenia lub dowody mogące mieć znaczenie dla toczących się takich postępowań, organizator niezwłocznie przekazuje właściwemu prokuratorowi rejonowemu lub komendantowi Policji. Odrębną kwestię stanowi dopuszczalność stosowania i wykorzystywania monitoringu i wideonadzoru przez podmioty prywatne. W Ministerstwie Spraw Wewnętrznych i Administracji podjęto prace legislacyjne w przedmiotowym zakresie, są one jednak na dosyć wczesnym etapie i trudno będzie je przeprowadzić w tej kadencji Parlamentu.

22. Ministra Rolnictwa i Rozwoju Wsi (RPO-643483-XVIII/10) z dnia 2 lutego 2011 r. – w sprawie problemu finansowania utrzymania psów odebranych właścicielom na mocy wyroku sądowego.

Podczas badania sprawy przez Zespół Terenowy Biura Rzecznika Praw Obywatelskich w Katowicach ustalono, że w ustawie z dnia 21 sierpnia 1997 r. o ochronie zwierząt brak jest przepisów prawnych, regulujących kwestię finansowania pobytu psów odebranych osobom skazanym za czyny wymienione w art. 52 i art. 53 Prawa łowieckiego. Przepisy

Prawa łowieckiego ograniczają się wyłącznie do regulacji materii związanych z kłusownictwem i odebraniem nielegalnie trzymany psów rasy chart lub ich mieszańców. Nie regulują natomiast problematyki utrzymania tych psów po ich odebraniu właścicielom. Rzecznikowi Praw Obywatelskich przedstawione zostało stanowisko w tej sprawie Departamentu Bezpieczeństwa Żywności i Weterynarii Ministerstwa Rolnictwa i Rozwoju Wsi oraz Departamentu Leśnictwa Ministerstwa Środowiska. Ministerstwo Środowiska stwierdziło, iż kwestie związane z finansowaniem zabezpieczenia dowodów w sprawie, w tym przepadek zwierzęcia np. na rzecz innego podmiotu, o ile wymagają doprecyzowania regulacji prawnych, to z pewnością nie na gruncie ustawy Prawo łowieckie. Jak wynika natomiast z odpowiedzi Ministerstwa Rolnictwa i Rozwoju Wsi, Minister Rolnictwa i Rozwoju Wsi nie jest właściwym w zakresie składania wyjaśnień w omawianej sprawie, a ewentualna regulacja w zakresie finansowania utrzymania psów, wobec których orzeczono przepadek, powinna zostać zamieszczona w ustawie Prawo łowieckie. Rzecznik Praw Obywatelskich zwraca się z prośbą o zajęcie stanowiska w kwestii właściwości resortu w tej sprawie, a także ewentualnej zmiany obowiązującego stanu prawnego, jeśli Minister Rolnictwa i Rozwoju Wsi uzna swoją właściwość.

Podsekretarz Stanu w Ministerstwie Rolnictwa i Rozwoju Wsi (01.03.2011 r.) przedstawił stanowisko, zgodnie z którym zakres ewentualnych zmian w obowiązującym stanie prawnym mającym na celu regulację postępowania z psami odebranymi osobom skazanym za czyny wymienione w art. 52 i 53 ustawy – Prawo łowieckie wykracza poza materię ustawową regulowaną w ustawie o ochronie zwierząt i leży poza właściwością Ministra Rolnictwa i Rozwoju Wsi.

23. Prezesa Krajowej Rady Radców Prawnych (RPO-661684-I/10) z dnia 3 lutego 2011 r. – w sprawie niejednorodnych zasad przeprowadzania kolokwium rocznego dla aplikantów radcowskich w poszczególnych Okręgowych Izbach Radców Prawnych.

Do Rzecznika Praw Obywatelskich zgłaszają się aplikanci radcowscy wskazując na ustalanie przez samorząd niejednorodnych zasad przeprowadzania kolokwium rocznego w poszczególnych Okręgowych Izbach Radców Prawnych. Kontrowersje budzi zróżnicowanie procentowego progu zaliczenia tego kolokwium, ustalanego w niektórych izbach na 60% punktów, w innych na 67%. Zgodnie z § 33 ust. 1, 2 i 3 Regulaminu odbywania aplikacji radcowskiej, stanowiącego Załącznik do uchwały Nr 90/VII/2009 KRRP z dnia 17 października 2009 r., Krajowa Rada Radców Prawnych koordynuje i nadzoruje szkolenie aplikantów oraz ustala program aplikacji, określający także zakres przedmiotowy kolokwium. Z kolei § 34 ust. 1 pkt 1 Regulaminu stanowi, że w celu utrzymania jednolitego wysokiego poziomu zajęć aplikantów organizowanych przez poszczególne Rady, Krajowa Rada w szczególności sprawuje za pośrednictwem Komisji do spraw aplikacji Krajowej Rady kontrolę przestrzegania programu aplikacji i postanowień Regulaminu. Rzecznik Praw Obywatelskich zwraca się z prośbą o zajęcie stanowiska w przedstawionej sprawie, w szczególności poinformowanie, czy takie niejednorodne warunki zaliczenia kolokwium rocznego nie stanowią naruszenia zasady jednolitego wysokiego poziomu zajęć aplikantów organizowanych przez poszczególne Rady.

Wiceprezes Krajowej Rady Radców Prawnych (16.02.2011 r.) poinformował, że pod koniec 2010 r. podjęto działania, których celem jest dokonanie zmian w Regulaminie odbywania aplikacji radcowskiej. Utworzony uchwałą nr 9/VIII/2010 Krajowej Rady Radców Prawnych z dnia 11 grudnia 2010 r. Komitet Stały do Spraw Aplikacji będzie rekomendował Krajowej Radzie Radców Prawnych pakiet zmian w dotychczasowym Regulaminie odbywania aplikacji radcowskiej dotyczący przeprowadzania kolokwium rocznego. Rekomendacje te sprowadzają się do ograniczania swobody izb w określaniu form i sposobów przeprowadzania kolokwium, w szczególności ujednoczenia we wszystkich izbach kryteriów oceniania aplikantów. Przewiduje się, iż najpóźniej w maju 2011 r. podjęta zostanie uchwała zmieniająca Regulamin odbywania aplikacji radcowskiej tak, aby kolokwia roczne w 2011 r. dla aplikantów I i II roku szkolenia przeprowadzane były z uwzględnieniem nowych, jednolitych rozwiązań. W dniu 12 lutego 2011 r. Krajowa Rada Radców Prawnych podjęła uchwałę Nr 31/VIII/2011 w sprawie prac zmierzających do wprowadzenia zmian w Regulaminie odbywania aplikacji radcowskiej.

24. Ministra Spraw Wewnętrznych i Administracji (RPO-641494-II/10) z dnia 4 lutego 2011 r. – w sprawie postępowania mandatowego prowadzonego wobec kierowców popełniających wykroczenie stwierdzone za pomocą odpowiednich urządzeń pomiarowych lub kontrolnych rejestrujących obraz.

W odpowiedzi z dnia 2 sierpnia 2010 r. na wcześniejsze wystąpienie Rzecznika Praw Obywatelskich w przedmiotowej sprawie, Minister Spraw Wewnętrznych i Administracji podzielił opinię Rzecznika co do braku spójności pomiędzy przepisami Kodeksu postępowania w sprawach o wykroczenia a przepisami rozporządzenia Prezesa Rady Ministrów z dnia 22 lutego 2002 r. w sprawie nakładania grzywien w drodze mandatu karnego, w szczególności zaś art. 98 § 4 k.p.s.w. i § 7 ust. 1 i ust. 6 powołanego rozporządzenia. Równocześnie Rzecznik został poinformowany, iż kwestia zasadności ewentualnej nowelizacji wskazanego wyżej aktu wykonawczego zostanie przeanalizowana w Ministerstwie Spraw Wewnętrznych i Administracji. Do tej pory jednak rozporządzenie w sprawie nakładania grzywien w drodze mandatu karnego nie zostało znowelizowane. Na stronach internetowych MSW i A, jak również Kancelarii Prezesa Rady Ministrów brak jest informacji, aby w tym zakresie toczyły się prace legislacyjne. Rzecznik Praw Obywatelskich zwraca się z prośbą o poinformowanie o wyniku analizy omówionego problemu przeprowadzonej w Ministerstwie Spraw Wewnętrznych i Administracji oraz ewentualnie podjętych w tym zakresie pracach legislacyjnych.

Podsekretarz Stanu w Ministerstwie Spraw Wewnętrznych i Administracji (18.02.2011 r.) poinformował, że projekt rozporządzenia nowelizującego rozporządzenie Prezesa Rady Ministrów z dnia 22 lutego 2002 r. w sprawie nakładania grzywien w drodze mandatu karnego został zgłoszony do Programu prac legislacyjnych Prezesa Rady Ministrów w 2011 roku na II kwartał. Celem projektowanej zmiany jest dostosowanie ww. rozporządzenia do treści przepisów Kodeksu postępowania w sprawach o wykroczenia w zakresie wypełniania oraz doręczania mandatów karnych zaocznych.

25. Dyrektora Generalnego Lasów Państwowych (RPO-647411-IV/10) z 8 lutego 2011 r. – w sprawie nieuzasadnionego wykluczenia pracowników Państwowego Gospodarstwa Leśnego Lasy Państwowe z możliwości dokonywania zamiany będących ich własnością nieruchomości leśnych na nieruchomości leśne pozostające w zarządzie Lasów Państwowych.

Do Rzecznika Praw Obywatelskich zwracają się pracownicy Państwowego Gospodarstwa Leśnego Lasy Państwowe wskazując na nieuzasadnione wykluczenie ich z możliwości dokonywania zamiany będących ich własnością nieruchomości leśnych na nieruchomości leśne pozostające w zarządzie Lasów Państwowych. Lasy, grunty i inne nieruchomości Skarbu Państwa pozostające w zarządzie Lasów Państwowych mogą być przedmiotem zamiany na lasy, grunty i inne nieruchomości w przypadkach uzasadnionych potrzebami i celami gospodarki leśnej, zgodnie z art. 38e ust. 1 ustawy z dnia 28 września 1991 r. o lasach. Jednakże w punkcie 3 par. 4 Zarządzenia nr 23 Dyrektora Generalnego Lasów Państwowych z dnia 27 marca 2009 r. w sprawie dokonywania zamian nieruchomości na podstawie przepisów art. 38e ustawy z 28 września 1991 r. o lasach zapisano zakaz dokonywania transakcji zamian lasów, gruntów i innych nieruchomości z udziałem pracowników Lasów Państwowych lub członków ich rodzin. W ocenie Rzecznika, wobec istnienia zasad zabezpieczających poszanowanie interesów Skarbu Państwa oraz potrzeb i celów gospodarki leśnej przy dokonywaniu takich transakcji, całkowite wykluczenie możliwości dokonywania zamian z udziałem pracowników Lasów Państwowych lub członków ich rodzin budzi wątpliwości co do swej zasadności. W związku z powyższym Rzecznik Praw Obywatelskich wnosi o rozważenie celowości istnienia zakazu dokonywania transakcji zamian lasów, gruntów i innych nieruchomości z udziałem pracowników Lasów Państwowych lub członków ich rodzin, a w przypadku stwierdzenia braku uzasadnionych przyczyn istnienia takiej regulacji o podjęcie stosownych działań w celu usunięcia omawianego przepisu Zarządzenia.

Dyrektor Generalny Lasów Państwowych (04.03.2011 r.) poinformował, że argumenty zawarte w wystąpieniu Rzecznika zostaną szczegółowo rozważone podczas ewentualnej nowelizacji Zarządzenia nr 23 w sprawie dokonywania zamian nieruchomości na podstawie przepisów art. 38e ustawy z dnia 28 września 1991 r. o lasach. Jednocześnie wyjaśnił, że wprowadzony w Zarządzeniu zakaz transakcji zamian miał na celu poprawę przejrzystości gospodarowania mieniem Skarbu Państwa bez istotnego uszczerbku dla gospodarki leśnej.

26. Ministra Sprawiedliwości (RPO-111649-II/92) z dnia 9 lutego 2011 r. – w sprawie utrudnionego dostępu osób pozbawionych wolności do informacji publicznej.

Osoby przebywające w jednostkach penitencjarnych zwracają się do organów władzy publicznej o zrealizowanie przysługującego im prawa dostępu do informacji publicznej. W myśl art. 10 ust. 1 ustawy z dnia 6 września 2001 r. o dostępie do informacji publicznej, informacja publiczna, która nie została udostępniona w Biuletynie Informacji Publicznej, jest udostępniana na wniosek. Tym samym organ obowiązany do udostępnienia informacji publicznej może odmówić jej udostępnienia na wniosek w sytuacji, gdy informacje, o które zwraca się wnioskodawca, są zawarte w BIP. Wskazany przepis jest różnie

interpretowany przez organy władzy publicznej. Niektóre z nich nie wykluczają możliwości udostępnienia informacji publicznych zawartych w BIP, w sytuacji gdy wnioskodawca jest osobą pozbawioną wolności. W świetle obowiązujących przepisów wydanie informacji zawartych w BIP zależy wyłącznie od dobrej woli organu. Taka sytuacja może powodować naruszenie konstytucyjnego prawa obywateli do uzyskiwania informacji o działalności organów władzy publicznej oraz osób pełniących funkcje publiczne. Ograniczenie wskazane w art. 10 ust. 1 ustawy o dostępie do informacji publicznej nie przerodzi się w zupełne pozbawienie osadzonych dostępu do informacji publicznej tylko wówczas, gdy uzyskają oni dostęp do BIP na terenie jednostek penitencjarnych. Rzecznik Praw Obywatelskich zwraca się o zajęcie stanowiska w przedmiotowej sprawie.

27. Ministra Sprawiedliwości (RPO-666851-III/11) z dnia 10 lutego 2011 r. – w sprawie braku możliwości powrotu sędziego na zajmowane stanowisko, w przypadku ustania przyczyn przeniesienia w stan spoczynku w związku ze stwierdzoną trwałą niezdolnością do pracy.

Zainteresowanie Rzecznika Praw Obywatelskich wzbudził problem poruszony w artykule pt. „Wyrok dożywotniego spoczynku”, zamieszczonym na łamach tygodnika Polityka (Nr 6/2011), dotyczący braku możliwości powrotu sędziego na zajmowane stanowisko, jeżeli ustały przyczyny przeniesienia w stan spoczynku w związku ze stwierdzoną trwałą niezdolnością do pracy. Obecnie w świetle art. 70 § 1 ustawy z dnia 27 lipca 2001 r. - Prawo o ustroju sądów powszechnych sędzia nie ma prawa powrotu na poprzednio zajmowane stanowisko (lub równorzędne) w przypadku ustania trwałej niezdolności do pełnienia obowiązków sędziego. Znajdujący się w Sejmie rządowy projekt zmian ustawy - Prawo o ustroju sądów powszechnych oraz niektórych innych ustaw (druk nr 3655), przewiduje możliwość powrotu do służby sędziego przeniesionego w stan spoczynku ze względu na stan zdrowia w przypadku odzyskania zdolności do pełnienia obowiązków sędziego. Warunkiem jest przedstawienie przez sędziego zaświadczenia wydanego przez lekarza orzecznika ZUS. Niektóre rozwiązania projektu dotyczące reformy wymiaru sprawiedliwości wzbudzają kontrowersje, co może doprowadzić do znacznego wydłużenia prac legislacyjnych. Rzecznik Praw Obywatelskich zwraca się o przedstawienie stanowiska w zakresie możliwości nieodległej w czasie zmiany zakwestionowanej regulacji.

Podsekretarz Stanu w Ministerstwie Sprawiedliwości (17.02.2011 r.) poinformował, że Minister Sprawiedliwości dostrzegł problem braku możliwości powrotu sędziego w stanie spoczynku do czynnej służby w sytuacji ustania trwałej niezdolności do pracy. Stosowna zmiana przepisów została już zaproponowana w rządowym projekcie ustawy o zmianie ustawy - Prawo o ustroju sądów powszechnych oraz niektórych innych ustaw (druk sejmowy nr 3655). Obecnie projekt jest przedmiotem prac Komisji Sprawiedliwości i Praw Człowieka Sejmu RP i należy oczekiwać, że będą one postępowały bez nieuzasadnionej zwłoki.

28. Ministra Pracy i Polityki Społecznej (RPO-665662-III/11) z dnia 11 lutego 2011 r. – w sprawie ustalania prawa do świadczeń z pomocy społecznej w sytuacji, gdy rodzinny wywiad środowiskowy nie został przeprowadzony.

Z treści przepisów ustawy z dnia 12 marca 2004 r. o pomocy społecznej wynika, iż organ prowadzący postępowanie o przyznanie świadczenia z pomocy społecznej obligatoryjnie przeprowadza wywiad środowiskowy bądź jego aktualizację. Wywiad środowiskowy stanowi szczególny dowód w postępowaniu administracyjnym, a jego obligatoryjny charakter powoduje, że organy odmawiają udzielenia pomocy, jeżeli wnioskujący o pomoc niezależnie od powodu uniemożliwia przeprowadzenie wywiadu. W opinii Rzecznika sytuacja ta pozostaje w sprzeczności z treścią art. 7 i 77 § 1 Kodeksu postępowania administracyjnego, które nakładają na organ administracji obowiązek zebrania w sposób wyczerpujący i rozpatrzenia całego materiału dowodowego. Dopiero, gdy materiał dowodowy nie daje podstaw do stwierdzenia istnienia przesłanek przyznania świadczenia, możliwa jest odmowa jego przyznania. Sam brak współdziałania z pracownikiem socjalnym osoby wnioskującej o przyznanie świadczeń z pomocy społecznej, skutkujący niemożnością przeprowadzenia wywiadu środowiskowego, nie może stanowić podstawy do uznania o nieistnieniu przesłanek do przyznania świadczenia z pomocy społecznej. Istnienie lub nieistnienie przesłanek przyznania świadczenia winno być oparte na materiale dowodowym zgromadzonym w sprawie w wyniku prawidłowo przeprowadzonego postępowania. Rzecznik Praw Obywatelskich zwraca się o przedstawienie stanowiska w kwestii podjęcia działań legislacyjnych zmierzających do wprowadzenia bardziej elastycznej regulacji w omawianym zakresie.

Sekretarz Stanu w Ministerstwie Pracy i Polityki Społecznej (14.03.2011 r.) wyjaśnił, że z uwagi na wystarczającą obecną regulację prawną, jak również biorąc pod uwagę cele i zasady pomocy społecznej, nie jest uzasadniona taka nowelizacja ustawy o pomocy społecznej, która umożliwiłaby przyznawanie świadczeń z pomocy społecznej bez weryfikowania sytuacji osobistej, rodzinnej, dochodowej i majątkowej osób i rodzin w formie rodzinnego wywiadu środowiskowego. Zasadniczym celem, dla którego przeprowadza się wywiad środowiskowy jest rozpoznanie potrzeb osoby ubiegającej się o świadczenie i udzielenie jej pomocy w możliwie najszerszym zakresie, nie tylko poprzez przyznanie świadczenia pieniężnego, ale również poprzez wsparcie świadczeniami niepieniężnymi, takimi jak usługi opiekuńcze czy przyznanie posiłku. Dlatego pominięcie tego dowodu i zastąpienie go dowodem z dokumentów może w praktyce spowodować, że sytuacja kryzysowa osoby ubiegającej się o pomoc nie zostanie w sposób należyty oceniona i osoba ta nie otrzyma adekwatnej dla swoich potrzeb pomocy.

29. Ministra Obrony Narodowej (RPO-665665-I/11) z dnia 14 lutego 2011 r. – w sprawie wypłaty zadośćuczynienia dla rodzin osób zmarłych w wyniku wypadku bądź katastrofy.

Do Rzecznika Praw Obywatelskich napływają skargi obywateli dotyczące przedstawionej przez Prokuraturę Skarbu Państwa propozycji wypłaty zadośćuczynienia członkom rodzin ofiar katastrofy smoleńskiej. Skarżący, powołując się na konstytucyjną zasadę równości obywateli, w tym równości wobec prawa, żądają podjęcia przez

Rzecznika interwencji i wyjaśnienia, dlaczego członkowie rodzin ofiar innych wypadków czy katastrof, za które odpowiedzialność ponosi również Skarb Państwa, podobnych propozycji nie otrzymały. Z doniesień prasowych wynika, że decydującym argumentem o przyjęciu przez Prokuratorię Skarbu Państwa wspomnianego rozwiązania jest obowiązujący od dnia 3 sierpnia 2008 r. przepis art. 446 § 4 Kodeksu cywilnego. Nie do końca jednak jest jasne, czy wyklucza to zdaniem Ministerstwa Obrony Narodowej i Prokuratorii Generalnej Skarbu Państwa możliwość przyznania zadośćuczynienia rodzinom innych ofiar. Powołany przepis wyraźnie uregulował podstawę do zasądzenia dla najbliższych członków rodziny zmarłego odpowiedniej sumy tytułem zadośćuczynienia pieniężnego za doznaną krzywdę. Wprowadzenie tego przepisu nie może być jednak interpretowane w ten sposób, że w poprzednim stanie prawnym, tj. przed wejściem w życie art. 446 § 4 k.c., nie obowiązywały regulacje umożliwiające domaganie się przez pokrzywdzonych członków rodziny zmarłego zadośćuczynienia w przypadku wyrządzenia im krzywdy wskutek śmierci najbliższej osoby w wyniku uszkodzenia ciała lub wywołania rozstroju zdrowia. Rzecznik Praw Obywatelskich prosi o przedstawienie wyjaśnień oraz informacji, czy w przypadkach, w których obowiązujący obecnie art. 446 § 4 k.c. nie może znaleźć zastosowania, zostaną przedstawione rodzinom osób, za śmierć których odpowiedzialność cywilną ponosi Skarb Państwa, propozycje wypłaty odpowiedniego zadośćuczynienia.

Minister Obrony Narodowej (09.03.2011 r.) poinformował, że część ugód z rodzinami ofiar katastrofy samolotu CASA została zawarta w lutym 2011 r. Minister Obrony Narodowej podjął decyzję o zastosowaniu analogicznych kryteriów wypłaty zadośćuczynienia dla rodzin ofiar katastrofy samolotu CASA, jak w stosunku do rodzin ofiar katastrofy smoleńskiej. Ministerstwo działa w tych sprawach na wniosek pokrzywdzonych. Podstawą prawną wypłaty zadośćuczynienia za doznaną krzywdę i odszkodowania z tytułu znacznego pogorszenia sytuacji materialnej dla rodzin ofiar katastrofy samolotu CASA są odpowiednio: art. 448 w związku z art. 23 i 24 § 1 oraz art. 446 § 2 Kodeksu cywilnego.

30. Prezesa Urzędu Ochrony Konkurencji i Konsumentów (RPO-666510-V/11) z dnia 14 lutego 2011 r. - w sprawie zawieszenia ochrony ubezpieczeniowej dla osób i grup zorganizowanych wyjeżdżających do Egiptu przez jedną z firm ubezpieczeniowych.

Niestabilna sytuacja polityczna w Egipcie wpłynęła na realizację zawartych umów turystycznych i ochronę praw konsumentów. Klienci jednej z firm ubezpieczeniowych zostali poinformowani poprzez oświadczenie wydane na stronie internetowej firmy, iż w związku z zaistniałą sytuacją w Egipcie oraz po wydaniu oficjalnego komunikatu polskiego MSZ zawierającego stanowczą rekomendację o wstrzymaniu się z podróżami w rejon konfliktu, firma podjęła decyzję o zawieszeniu ochrony ubezpieczeniowej dla osób i grup zorganizowanych, które wyjadą do tego kraju po 30 stycznia 2011 r. Przyjęta przez ubezpieczyciela praktyka odstąpienia od umowy ubezpieczenia ze skutkiem natychmiastowym nie znajduje oparcia w przepisach prawa, narusza zasady współzycia społecznego oraz podważa jedną z najbardziej charakterystycznych cech umowy ubezpieczenia, tj. zasadę najwyższego zaufania, nakładającą na strony umowy obowiązek

szczególnej lojalności i zaufania w wykonaniu zawartej umowy ubezpieczenia. Wprawdzie zapisy Ogólnych Warunków Ubezpieczenia udostępnionych na stronie internetowej firmy przewidują sytuację ograniczenia odpowiedzialności ubezpieczyciela, ale nie zawieszenia i związanego z tym całkowitego braku ochrony ubezpieczeniowej. Konsument wylatujący do Egiptu po 30 stycznia 2011 r., który wskutek nagłego zachorowania lub nieszczęśliwego wypadku (niezwiązanego z trwającymi tam zamieszkami) musi bezzwłocznie poddać się leczeniu lub ponieść szkodę wskutek zniszczenia lub ubytku wartości bagażu, powinien nadal korzystać z ochrony ubezpieczeniowej, zgodnie z opłaconą polisą. Kolejną kwestią budzącą zastrzeżenia jest odmowa zwrotu wpłaconych składek podróżnym, którzy wyjechali do Egiptu po 30 stycznia 2011 r. Rzecznik Praw Obywatelskich zwraca się o zbadanie sprawy.

Prezes Urzędu Ochrony Konkurencji i Konsumentów (09.03.2011 r.) podziela zdanie Rzecznika Praw Obywatelskich, że w sytuacji opisanej w wystąpieniu mogło dojść do naruszenia zbiorowych interesów konsumentów i zobowiązała się do podjęcia działań w ramach swych kompetencji w celu wyjaśnienia legalności działań przedsiębiorcy.

31. Przewodniczącego Krajowej Rady Radiofonii i Telewizji (RPO-666015-V/11) z dnia 16 lutego 2011 r. - w sprawie zwiększenia natężenia dźwięku w trakcie emisji reklam telewizyjnych i radiowych.

Do Biura Rzecznika Praw Obywatelskich wpływają skargi obywateli dotyczące zwiększenia natężenia dźwięku w trakcie emisji reklam telewizyjnych i radiowych przez nadawców publicznych i koncesjonowanych. Problem ten był podejmowany przez Rzecznika w latach ubiegłych, w odniesieniu do reklam telewizyjnych. Rozwiązaniem miało być wejście w życie w dniu 14 czerwca 2010 r. nowelizacji rozporządzenia Krajowej Rady Radiofonii i Telewizji z dnia 3 czerwca 2004 r. w sprawie sposobu prowadzenia działalności reklamowej i telesprzedaży w programach radiowych i telewizyjnych. W myśl dodanego § 4a rozporządzenia, poziom głośności emitowanych reklam i telesprzedaży nie powinien przekraczać poziomu głośności audycji je poprzedzających. Na nadawców został nałożony nadto obowiązek własnej kontroli i porównywania poziomu głośności nadawanych audycji i reklam. Napływające do Biura Rzecznika Praw Obywatelskich skargi obywateli mogą jednak świadczyć o naruszaniu w dalszym ciągu prawa przez nadawców telewizyjnych i radiowych. Rzecznik Praw Obywatelskich zwraca się o zbadanie przedstawionego problemu, a także o informacje na temat ewentualnych skarg, które wpłynęły do KRRiT po dniu wejścia w życie nowelizacji wskazanego wyżej rozporządzenia, dotyczących zwiększenia natężenia dźwięku w trakcie emisji reklam, a także o podjętych w wyniku tych skarg działaniach.

Przewodniczący Krajowej Rady Radiofonii i Telewizji (25.03.2011 r.) poinformował, że problem poziomu głośności reklam emitowanych w programach radiowych i telewizyjnych w dalszym ciągu jest dotkliwy dla odbiorców, o czym świadczy duża liczba skarg kierowanych do Krajowej Rady Radiofonii i Telewizji. Od 14 czerwca 2010 r. (tj. od momentu wejścia w życie rozporządzenia Krajowej Rady Radiofonii i Telewizji zmieniającego rozporządzenie KRRiT w sprawie prowadzenia działalności reklamowej i telesprzedaży w programach radiowych i telewizyjnych z dnia 3 czerwca

2004 r.) do KRRiT wpłynęły 134 skargi dotyczące zwiększenia natężenia dźwięku w czasie emisji reklam. W celu wykonania postanowień rozporządzenia Biuro KRRiT opracowało następujące etapy postępowania: pozyskiwanie informacji o przekroczeniach, prewencyjne działania upominawcze; weryfikacja uzyskanych informacji w szczególności pod kątem dalszego wykorzystania jako materiału dowodowego, nałożenie kary, ewentualne postępowanie sądowe. Zaplanowano też stanowisko pomiarowe ds. monitoringu „głośnych reklam” oraz stanowisko pomiarowe ds. oceny poemisyjnej. Uruchomienie tych stanowisk nastąpi w pierwszym półroczu 2011 roku.

32. Ministra Pracy i Polityki Społecznej (RPO-666617-III/11) z dnia 17 lutego 2011 r. – w sprawie odmawiania przez ZUS ustalenia wysokości kapitału początkowego osobom, które przed 1 stycznia 1999 r. nie przepracowały sześciu miesięcy kalendarzowych.

Do Rzecznika wpływają skargi od osób, którym ZUS odmawia obliczenia kapitału początkowego, ponieważ przed 1999 rokiem pracowały one krócej niż sześć miesięcy. Odmowa taka nie znajduje oparcia w wyraźnie określonej podstawie ustawowej, lecz wynika z przyjętego przez organy rentowe stanowiska, że dla osób, które nie przepracowały sześciu miesięcy, nie można obliczyć części socjalnej kapitału początkowego, a w konsekwencji nie można ustalić kapitału początkowego. W ocenie Rzecznika zaistniała sytuacja jest wynikiem nieprawidłowej wykładni art. 174 ustawy emerytalnej przez ZUS. Ponadto wydaje się, że skoro kapitał początkowy ma służyć do ustalenia wysokości emerytury obliczanej zgodnie z nową formułą, na podstawie art. 26 ustawy o emeryturach i rentach z FUS, a warunkiem nabycia prawa do tej emerytury nie jest legitymowanie się określonym stażem ubezpieczeniowym, to przy ustalaniu uprawnień do kapitału początkowego i jego wysokości również nie powinien pojawić się warunek przebycia stażu. Rzecznik Praw Obywatelskich zwraca się z prośbą o zajęcie stanowiska w przedstawionej sprawie.

33. Ministra Edukacji Narodowej (RPO-663425-III/10) z dnia 18 lutego 2011 r. – w sprawie uregulowań prawnych uniemożliwiających udział w konkursie na dyrektora szkoły osobie, przeciwko której toczy się postępowanie karne z oskarżenia prywatnego.

Do Rzecznika zwrócił się dyrektor jednej ze szkół publicznych w związku z regulacją prawną zawartą w § 1 pkt 8 rozporządzenia Ministra Edukacji Narodowej z dnia 27 października 2009 r. w sprawie wymagań, jakim powinna odpowiadać osoba zajmująca stanowisko dyrektora oraz inne stanowisko kierownicze w poszczególnych typach publicznych szkół i rodzajach publicznych placówek. W świetle tej regulacji stanowisko dyrektora publicznego przedszkola, publicznej szkoły i placówki może zajmować nauczyciel mianowany lub dyplomowany, wobec którego nie toczy się postępowanie karne lub o ubezwłasnowolnienie. Dla wnioskodawcy oznacza to, iż nie może wziąć udziału w kolejnym konkursie na dyrektora szkoły, ponieważ toczy się przeciwko niemu postępowanie karne z oskarżenia prywatnego.

Uzależnienie zajmowania stanowiska dyrektora publicznej szkoły nie tylko od niekaralności, ale już od samego faktu nietoczenia się przeciwko niemu postępowania

karnego jest zapewne podyktowane niezwykle doniosłą społecznie rolą tego stanowiska. Niemniej jednak przyjęcie omawianej regulacji prawnej może oznaczać złamanie ustawowego domniemania niewinności (art. 5 § 1 k.p.k.), która skierowana jest przede wszystkim do organów procesowych i jest nakazem ustawowym obowiązującym od wszczęcia postępowania przygotowawczego do uprawomocnienia się wyroku. Rzecznik Praw Obywatelskich zwraca się o rozważenie potrzeby zmiany odpowiednich przepisów ustawy o systemie oświaty wraz z aktem wykonawczym oraz Karty Nauczyciela - w kierunku uwzględniającym zasadę domniemania niewinności.

Podsekretarz Stanu w Ministerstwie Edukacji Narodowej (09.03.2011 r.) poinformowała, że obowiązujące wymagania, jakim powinna odpowiadać osoba zajmująca stanowisko dyrektora publicznego przedszkola, publicznej szkoły i placówki mają na celu niedopuszczenie do sytuacji, w której stanowisko dyrektora miałyby zajmować osoba, która nie daje rękojmi zabezpieczenia praw i wolności nauczycieli, uczniów, ich rodziców (opiekunów prawnych) oraz ich ochrony przed ewentualnym wyrządzeniem szkody. Jednocześnie stwierdziła, iż kateryczne brzmienie przepisu § 1 pkt 8 rozporządzenia Ministra Edukacji Narodowej z dnia 27 października 2009 r. w sprawie wymagań, jakim powinna odpowiadać osoba zajmująca stanowisko dyrektora oraz inne stanowisko kierownicze w poszczególnych typach publicznych szkół i rodzajach publicznych placówek jednoznacznie wskazuje, że już samo wszczęcie postępowania karnego stanowi realną przeszkodę przy ubieganiu się o stanowisko dyrektora szkoły, niezależnie od tego, czy postępowanie wszczęto z oskarżenia prywatnego, czy też publicznego. Może to sprzyjać sytuacjom wyeliminowania danego kandydata na stanowisko dyrektora poprzez prywatne oskarżenie w dowolnej sprawie, w tym także oskarżenie bezzasadne. W związku z powyższym, przedstawione w wystąpieniu wnioski zostaną poddane analizie, w celu rozważenia potrzeby dokonania stosownych zmian w przepisach.

34. Ministra Sprawiedliwości (RPO-666593-I/11) z dnia 21 lutego 2011 r. – w sprawie konieczności prowadzenia statystyk dotyczących naruszeń zasady równego traktowania.

W dniu 1 stycznia 2011 r. weszła w życie ustawa z dnia 3 grudnia 2010 r. o wdrożeniu niektórych przepisów Unii Europejskiej w zakresie równego traktowania, której uchwalenie powinno przyczynić się do wzmocnienia przestrzegania zasady równego traktowania w poszczególnych aspektach życia społecznego oraz zapewnić podmiotom dyskryminowanym odpowiednie środki ochrony, w tym wsparcie instytucjonalne. Ustawa powierza Rzecznikowi Praw Obywatelskich - obok Pełnomocnika Rządu ds. Równego Traktowania - wykonywanie zadań dotyczących realizacji zasady równego traktowania. W obecnym stanie prawnym, w ocenie Rzecznika, niezbędne jest prowadzenie statystyk spraw, w których zarzucono nierówne traktowanie. Wydaje się przy tym, że poza danymi ilościowymi powinny być gromadzone dane odnoszące się do podstaw dyskryminacji (przesłanki nierównego traktowania, jak np. płeć czy wiek) oraz obszaru, w którym wystąpiło zdarzenie (np. sfera zatrudnienia, dostępu do opieki zdrowotnej, edukacji). W związku z powyższym Rzecznik Praw Obywatelskich zwraca się o poinformowanie, czy

Ministerstwo Sprawiedliwości prowadzi lub planuje prowadzić monitoring postępowań sądowych o naruszenie zasady równego traktowania.

Podsekretarz Stanu w Ministerstwie Sprawiedliwości (30.03.2011 r.) poinformował, że w Ministerstwie gromadzone są dane o ewidencji spraw w sądach rejonowych i okręgowych o odszkodowanie z tytułu naruszenia zasady równego traktowania w zatrudnieniu kobiet i mężczyzn, a także o odszkodowanie w związku z molestowaniem seksualnym w miejscu pracy. Wejście w życie ustawy z dnia 3 grudnia 2010 r. o wdrożeniu niektórych przepisów Unii Europejskiej w zakresie równego traktowania spowodowało, że Ministerstwo Sprawiedliwości podjęło działania skierowane na poszerzenie katalogu zbieranych danych, polegające na wprowadzeniu do wzorów formularzy sprawozdawczych zapisów o ewidencji spraw cywilnych o odszkodowania za naruszenie praw do równego traktowania. Ponadto, do sprawozdania statystycznego w sprawach karnych zostanie wprowadzony dział, w którym sądy będą wykazywały dane o czynach karalnych popełnionych z pobudek naruszających zasady równego traktowania ze względu na płeć, rasę, pochodzenie etniczne, narodowość, religię, wyznanie, światopogląd, niepełnosprawność, wiek lub orientację seksualną.

35. Ministra Spraw Wewnętrznych i Administracji (RPO-667500-V/11) z dnia 23 lutego 2011 r. – w sprawie abolicji dla cudzoziemców przebywających nielegalnie w Polsce od wielu lat.

Do Biura Rzecznika Praw Obywatelskich wpływają skargi od cudzoziemców, którzy po wielu latach nielegalnego zamieszkiwania w Polsce zostali zatrzymani przez Straż Graniczną w celu wydalenia lub zdecydowali się podjąć bezskuteczną próbę uzyskania prawa pobytu w naszym kraju. Sytuacja życiowa tych osób zwykle jest dramatyczna. Żyją one w ciągłej obawie przed wydaleniem, a nielegalny pobyt sytuuje je w szarej strefie i naraża na marginalizację w życiu społecznym, ekonomicznym i kulturalnym. Pomimo tych niekorzystnych zjawisk, cudzoziemcy ci koncentrują często swoje życie rodzinne i prywatne w Polsce. Integrują się ze społecznością, w której żyją, tworząc trwałe więzi o charakterze osobistym, społecznym i gospodarczym. Wydanie decyzji deportacyjnej i konieczność opuszczenia Polski skutkuje zerwaniem wszelkich więzi, jakie cudzoziemcy w Polsce nawiązali. Oznacza także powrót do kraju pochodzenia, z którym cudzoziemcy często stracili już kontakt. W ocenie Rzecznika problem ten wymaga wprowadzenia kolejnej abolicji dla cudzoziemców przebywających w Polsce nielegalnie. Rzecznik Praw Obywatelskich zwraca się z prośbą o zajęcie stanowiska w przedstawionej sprawie.

Podsekretarz Stanu w Ministerstwie Spraw Wewnętrznych i Administracji (25.03.2011 r.) poinformował, iż obecnie prowadzone są konsultacje międzyresortowe projektu założeń do projektu ustawy o cudzoziemcach, realizującego postulaty przedstawione w wystąpieniu. Przedmiotowy projekt założeń przewiduje możliwość udzielenia cudzoziemcowi przebywającemu na terytorium Rzeczypospolitej Polskiej nieprzerwanie co najmniej od dnia 20 grudnia 2007 r., którego pobyt na tym terytorium w dniu wejścia w życie ustawy będzie nielegalny, przez wojewodę właściwego ze względu na miejsce pobytu cudzoziemca zezwolenia na pobyt czasowy na okres 2 lat, o ile nie spowoduje to zagrożenia dla obronności lub bezpieczeństwa państwa albo bezpieczeństwa

i porządku publicznego lub nie naruszy interesu Rzeczypospolitej Polskiej. Począwszy od 2003 roku będzie to już trzecia zmiana przepisów prawa mająca na celu ograniczenie skali nielegalnej migracji w sposób korzystny z punktu widzenia interesu tej kategorii cudzoziemców.

36. Ministra Pracy i Polityki Społecznej (RPO-668163-III/11) z dnia 2 marca 2011 r. – w sprawie problemów występujących przy ustalaniu dochodu warunkującego prawo do świadczeń rodzinnych.

We wnioskach napływających do Rzecznika Praw Obywatelskich poruszane są problemy występujące przy ustalaniu dochodu warunkującego prawo do świadczeń rodzinnych na podstawie przepisów ustawy z dnia 28 listopada 2003 r. o świadczeniach rodzinnych. Zgodnie z art. 3 pkt 2 tej ustawy, dochód rodziny oznacza przeciętny miesięczny dochód członków rodziny uzyskany w roku kalendarzowym poprzedzającym okres zasiłkowy. Dochód rodziny stanowiący podstawę ustalania uprawnień do świadczeń może zostać pomniejszony o dochód utracony lub zostać powiększony o dochód uzyskany. W skład dochodu wchodzi też należności alimentacyjne. Wyegzekwowanie z dużym opóźnieniem należnych alimentów stanowi przeszkodę w nabyciu prawa do zasiłku rodzinnego i dodatków do zasiłku. W orzecznictwie zajmowane jest także odmienne stanowisko, zgodnie z którym do dochodu rodziny w roku kalendarzowym poprzedzającym okres zasiłkowy należy doliczyć tylko część kwoty zaległych alimentów wypłaconej wierzycielowi, odpowiadającą kwocie alimentów za każdy miesiąc roku kalendarzowego poprzedzającego okres zasiłkowy. Do przekroczenia kryterium dochodowego dochodzi również w przypadku wypłaty na skutek orzeczenia sądowego wyrównania renty rodzinnej, a także innych zaległych należności. Kolejnym problemem jest brak możliwości odliczenia od dochodu rodziny dochodów utraconych w sytuacji zawieszenia pozarolniczej działalności gospodarczej. Zasady pomocy finansowej dla dzieci w rodzinach ubogich, w szczególności w rodzinach niepełnych, powinny być wyjątkowo jasne i przejrzyste. Rzecznik Praw Obywatelskich zwraca się o przedstawienie stanowiska w poruszonych kwestiach.

Podsekretarz Stanu w Ministerstwie Pracy i Polityki Społecznej (14.03.2011 r.) wyjaśnił, że wszelkie kwoty alimentów na rzecz dzieci, otrzymane w roku kalendarzowym poprzedzającym dany okres zasiłkowy - zarówno alimenty bieżące, jak i zaległe za poprzednie lata - powinny zostać uwzględnione przy obliczaniu dochodu rodziny, na podstawie którego ustalane jest prawo do zasiłku rodzinnego. Odnosząc się do kwestii pogorszenia się sytuacji dochodowej rodziny na skutek zawieszenia prowadzenia pozarolniczej działalności gospodarczej poinformowano w odpowiedzi, że przejściowy brak dochodów z tytułu prowadzonej działalności np. na skutek zawieszenia tej działalności, nie jest traktowany jako utrata dochodu dla potrzeb ustalania prawa do zasiłku rodzinnego. Obniżenie dochodów uzyskiwanych z tytułu prowadzonej działalności gospodarczej m.in. na skutek zawieszenia tej działalności znajdzie odzwierciedlenie w wysokości dochodów rodziny stanowiących podstawę do ustalenia prawa do zasiłku rodzinnego na kolejny okres zasiłkowy.

37. Ministra Spraw Wewnętrznych i Administracji (RPO-664775-III/11) z dnia 2 marca 2011 r. – w sprawie obniżania policjantom dodatków do uposażenia o charakterze stałym z tytułu przebywania na zwolnieniu lekarskim.

Do Biura Rzecznika Praw Obywatelskich wpływają skargi dotyczące obniżania policjantom dodatków do uposażenia o charakterze stałym z tytułu przebywania na zwolnieniu lekarskim (głównie długotrwałym). Zastrzeżenia w tej sprawie sygnalizowane są również przez funkcjonariuszy w trakcie wizytacji poszczególnych jednostek Policji przez pracowników Biura RPO. Wątpliwości budzi podstawa prawna takiego rozstrzygnięcia, tzn. przepisy rozporządzenia Ministra Spraw Wewnętrznych i Administracji z dnia 6 grudnia 2001 r. w sprawie szczegółowych zasad otrzymywania i wysokości uposażenia zasadniczego policjantów, dodatków do uposażenia oraz ustalenia wysługi lat, od której jest uzależniony wzrost uposażenia zasadniczego, zgodnie z którymi dodatek służbowy może podlegać obniżeniu w zależności od oceny wywiązywania się policjanta z obowiązków oraz realizacji zadań i czynności służbowych. Konieczna do zastosowania takiej normy prawnej wydaje się obecność funkcjonariusza w służbie. Jednocześnie przepis art. 121 ustawy o Policji stanowi, że w razie choroby, urlopu, zwolnienia od zajęć służbowych oraz w okresie pozostawania bez przydziału służbowego policjant otrzymuje uposażenie zasadnicze, dodatki do uposażenia o charakterze stałym i inne należności pieniężne należne na ostatnio zajmowanym stanowisku służbowym - z uwzględnieniem powstałych w tym okresie zmian, mających wpływ na prawo do uposażenia i innych należności pieniężnych lub na ich wysokość. Zgodnie z orzeczeniem Wojewódzkiego Sądu Administracyjnego w Warszawie z dnia 4 lutego 2011 r. (II SA/Wa 2069/10) zmian, o których mowa w przepisie nie można utożsamiać ze zdarzeniami takimi jak choroba, urlop, zwolnienie od zajęć służbowych, pozostawanie bez przydziału służbowego. Rzecznik Praw Obywatelskich zwraca się z prośbą o zajęcie stanowiska w sprawie.

Podsekretarz Stanu w Ministerstwie Spraw Wewnętrznych i Administracji (29.03.2011 r.) stwierdził, iż należy przychylić się do stwierdzenia, że obniżanie dodatków służbowych policjantom przebywającym na zwolnieniach lekarskich (bez podstawy prawnej) narusza przysługujące funkcjonariuszowi Policji prawo do uposażenia oraz budzi wątpliwości z punktu widzenia zasady legalizmu.

38. Prokuratora Generalnego (RPO-634137-I/09) z dnia 2 marca 2011 r. – w sprawie efektywnego ścigania przestępstw z nienawiści.

Rzecznik Praw Obywatelskich podejmował w ostatnich latach sprawy związane z przestępstwami polegającymi na głoszeniu haseł rasistowskich, nazistowskich czy faszystowskich, przestępstwami popełnionymi przeciwko członkom mniejszości narodowych, etnicznych lub cudzoziemcom, a także przestępstwami na tle homofobicznym. Znamienne były stosunkowo częste umorzenia lub odmowy wszczęcia postępowań. Na niski odsetek wszczętych postępowań przygotowawczych w sprawach dotyczących nienawiści rasowej, a także niewielką liczbę postępowań przygotowawczych zakończonych wniesieniem aktu oskarżenia zwrócił uwagę także Komitet Praw Człowieka na setnej sesji w Genewie w październiku 2010 r., przyjmując uwagi końcowe pod

adresem Polski. W ocenie Rzecznika konieczne wydają się działania edukacyjne dla przedstawicieli organów ścigania związane z tematyką przestępstw na tle rasowym i narodowościowym. Ustawa z dnia 3 grudnia 2010 r. o wdrożeniu niektórych przepisów Unii Europejskiej w zakresie równego traktowania powierza Rzecznikowi Praw Obywatelskich, obok Pełnomocnika Rządu do Spraw Równego Traktowania, wykonywanie zadań dotyczących realizacji zasady równego traktowania. Rzecznik został zobowiązany m.in. do corocznego informowania Parlamentu o przestrzeganiu zasady równego traktowania w Rzeczypospolitej Polskiej oraz prowadzenia badań dotyczących dyskryminacji. W związku z powyższym Rzecznik zwraca się z prośbą o współpracę w przedstawnym zakresie oraz poinformowanie o podjętych działaniach, w szczególności mających na celu zwiększenie efektywności ścigania przestępstw dyskryminacyjnych.

Prokurator Generalny (21.03.2011 r.) wyraził zainteresowanie współpracą w odniesieniu do problematyki przestrzegania w Polsce zasad równego traktowania i poinformował o działaniach prokuratury mających na celu zwiększenie efektywności ścigania przestępstw dyskryminacyjnych. Prokuratura realizuje od 2004 r. zadania nałożone w ramach Krajowego Programu Przeciwdziałania Dyskryminacji Rasowej, Ksenofobii i Związanej z Nimi Nietolerancji. W 2004 r. w Biurze Postępowania Przygotowawczego Prokuratury Krajowej wyznaczono prokuratora, który w oparciu o dane z prokuratur apelacyjnych sporządza sprawozdania dotyczące postępowań prowadzonych przez prokuratury w kategorii przestępstw z nienawiści. W 2006 r. powołano w ośmiu prokuraturach apelacyjnych konsultantów w tej kategorii przestępstw. Dzięki tego rodzaju działaniom praktycznie wyeliminowano przypadki niezasadnego umarzania lub odmawiania wszczęcia postępowań przygotowawczych z powodu znikomej społecznej szkodliwości takich czynów. W 2006 r. umorzono na tej podstawie tylko jedno postępowanie, a w latach 2007-2010 nie odnotowano ani jednej takiej decyzji. Tylko w tej kategorii przestępstw prawomocne decyzje merytoryczne kończące postępowania o odmowie wszczęcia postępowania lub jego umorzeniu są badane przez jednostki nadrzędne prokuratur. Zauważając problem zwiększającej się ilości postępowań w tej kategorii spraw w przeciągu ostatnich lat, który nie przekłada się jednak na większą wykrywalność tych przestępstw, Prokurator Generalny zwrócił się do prokuratorów apelacyjnych, aby postępowania te prowadzono sprawnie i skutecznie oraz z poszanowaniem praw osób pokrzywdzonych tymi przestępstwami. Ponadto Prokurator Generalny przekazał prokuratorom apelacyjnym treść przyjętego w kwietniu 2010 r. Raportu Europejskiej Komisji Przeciwko Rasizmowi i Nietolerancji (ECRI) dotyczącego Polski, celem zapoznania z nim prokuratorów podległych jednostek i wykorzystania uwag Komisji w bieżącej pracy.

39. Marszałka Sejmu RP (RPO-667179-I/11) z dnia 3 marca 2011 r. – w sprawie wypowiedzi jednego z parlamentarzystów na temat osób homoseksualnych.

Doniesienia medialne i skargi wniesione przez Polskie Towarzystwo Prawa Antydyskryminacyjnego oraz Kampanię Przeciw Homofobii zwróciły uwagę Rzecznika Praw Obywatelskich na problem granic wolności słowa w kontekście wypowiedzi posłów na Sejm RP. W swej dotychczasowej działalności Rzecznik wielokrotnie wyrażał swoje

zaniepokojenie poziomem języka debaty publicznej, zawsze stojąc na stanowisku, że naturalną granicą wolności słowa jest godność innych osób. W wystąpieniu Rzecznik Praw Obywatelskich odnosi się do upublicznionej przez media wypowiedzi Posła na Sejm RP, świadczącej o lekceważeniu problemu dyskryminacji osób homoseksualnych. Kwestia odpowiedzialności za słowo w przypadku parlamentarzystów jest szczególnie istotna. Jak zauważył w swoim wyroku Europejski Trybunał Praw Człowieka (wyrok z 3 maja 2007 r., *Bączkowski i inni przeciwko Polsce*, skarga nr 1543/06), polityk korzystając z wolności wypowiedzi musi liczyć się z tym, że jego opinia zostanie potraktowana jako stanowisko władz publicznych. W związku z powyższym Rzecznik Praw Obywatelskich zwraca się z prośbą o poinformowanie, czy Sejm podjął regulaminowe środki wyjaśniające, mające na celu zbadanie, czy wypowiedź, o której mowa w wystąpieniu, nie stanowi naruszenia art. 6 Zasad Etyki Poselskiej, wyrażającego zasadę dbałości o dobre imię Sejmu.

Marszałek Sejmu RP (19.03.2011 r.) poinformował, że wystąpienie Rzecznika Praw Obywatelskich zostało przekazane do Komisji Etyki Poselskiej.

40. Ministra Sprawiedliwości (RPO-665853-I/11) z dnia 3 marca 2011 r. – w sprawie możliwości utrwalania przez stronę przebiegu rozprawy w procesie cywilnym za pomocą urządzenia rejestrującego dźwięk.

Do Rzecznika Praw Obywatelskich wpłynęła skarga dotycząca możliwości utrwalania w procesie cywilnym przebiegu rozprawy za pomocą urządzenia rejestrującego dźwięk. Jak podaje skarżący, przed rozpoczęciem jawnej rozprawy przewodnicząca nakazała wyłączenie wszystkich urządzeń nagrywających. Przepisy regulujące przebieg posiedzeń sądowych zostały znowelizowane ustawą z dnia 29 kwietnia 2010 r. o zmianie ustawy – Kodeks postępowania cywilnego. Z przebiegu posiedzenia jawnego protokolant sporządza protokół, utrwalając przebieg posiedzenia za pomocą urządzenia rejestrującego dźwięk albo obraz i dźwięk oraz pisemnie, pod kierunkiem przewodniczącego. Przepis art. 157 § 1¹ k.p.c. dopuszcza sporządzanie protokołu wyłącznie pisemnie, pod kierunkiem przewodniczącego, jeżeli ze względów technicznych utrwalenie przebiegu posiedzenia za pomocą urządzenia rejestrującego dźwięk albo obraz i dźwięk nie jest możliwe. Stąd powstaje pytanie, czy w sytuacjach opisanych w art. 157 § 1¹ k.p.c., strona ma prawo do rejestrowania przebiegu jawnego posiedzenia. Obowiązujące przepisy problemu tego jednoznacznie nie rozstrzygają. Konieczne jest zatem - ze względu na ochronę wolności i praw obywatelskich - uregulowanie dopuszczalności takich działań w przepisach prawa powszechnie obowiązującego. Rzecznik Praw Obywatelskich zwraca się o rozważenie podjęcia stosownej inicjatywy legislacyjnej, a także poinformowanie o aktualnym stanie prac nad rozporządzeniem mającym określić rodzaje urządzeń i środków technicznych służących do utrwalania dźwięku albo obrazu i dźwięku, sposób sporządzania zapisów dźwięku albo obrazu i dźwięku oraz sposób identyfikacji osób je sporządzających, jak również sposób udostępniania oraz przechowywania takich zapisów.

41. Prezesa Urzędu Ochrony Konkurencji i Konsumentów (RPO-651195-V/10) z dnia 7 marca 2011 r. – w sprawie zasad wypłaty świadczenia przez zakłady ubezpieczeń w sytuacji, gdy doszło do urodzenia martwego dziecka.

Do Rzecznika Praw Obywatelskich wpływają skargi obywateli dotyczące odmów wypłaty świadczenia przez zakłady ubezpieczeń w sytuacji, gdy doszło do urodzenia martwego dziecka. Ze zbadanych spraw wynika, iż powodem tego jest dowolne definiowanie „martwego urodzenia” przez ubezpieczycieli w ogólnych warunkach ubezpieczenia, stanowiących integralną część umów grupowego ubezpieczenia na życie. Takie ukształtowanie treści ogólnych warunków ubezpieczenia, w opinii Rzecznika, może tworzyć ryzyko naruszenia zbiorowych interesów konsumentów. Jeżeli bowiem zakłady ubezpieczeń zobowiązały się do świadczeń z tytułu martwego urodzenia dziecka, to za niezasadne należałoby uznać uzależnienie przyznania świadczenia od określenia wieku dziecka czy też spełnienia przesłanki zarejestrowania urodzenia zgodnie z przepisami o aktach stanu cywilnego. Rzecznik Praw Obywatelskich prosi o zbadanie przedstawionego problemu i podjęcie stosownych działań wynikających z treści przepisów ustawy z dnia 16 lutego 2007 r. o ochronie konkurencji i konsumentów.

42. Ministra Finansów (RPO-667603-V/11) z dnia 7 marca 2011 r. – w sprawie wątpliwości interpretacyjnych przy stosowaniu 7% stawki podatku VAT w społecznym budownictwie mieszkaniowym.

Rzecznik Praw Obywatelskich analizuje w wystąpieniu wykładnię art. 41 ust. 12 ustawy o VAT w przedmiocie zastosowania 7% stawki VAT, dokonaną w interpretacji indywidualnej Dyrektora Izby Skarbowej w Poznaniu z dnia 29 października 2010 r. nr ILPP2/443-1527/09-4/BA. Interpretacja odnosi się do sytuacji, w której podatnik planował przebudowę i adaptację byłego oddziału szpitalnego na budynek, w którym miały być świadczone usługi zakwaterowania z opieką lekarską i pielęgniarską, zwłaszcza dla osób starszych i niepełnosprawnych. Po zakończeniu prac budowlanych budynek zostałby zaliczony do klasy, o której mowa w art. 41 ust. 12a ustawy o VAT, objętej społecznym programem mieszkaniowym oraz 7% stawką VAT. Organ interpretacyjny uznał jednak, iż zastosowanie ma stawka podstawowa VAT 22%, co w ocenie Rzecznika pozostaje w kolizji z art. 41 ust. 12 w związku z ust. 12a ustawy o VAT. Decydując o stosowaniu stawki 7% m. in. do budowy lub przebudowy ustawodawca zamierzał objąć nią również roboty budowlane wykonywane w celu wybudowania lub modernizacji budynku, który zostaje objęty społecznym programem mieszkaniowym, od chwili rozpoczęcia realizacji inwestycji. Odmienna interpretacja byłaby sprzeczna z celem programu budownictwa społecznego, którym jest stworzenie warunków sprzyjających zaspokojeniu potrzeb mieszkaniowych obywateli. Rzecznik Praw Obywatelskich zwraca się o rozważenie zasadności podjęcia inicjatywy ustawodawczej zmierzającej do zmiany treści art. 41 ust. 12 ustawy o VAT w celu usunięcia przedstawionych wątpliwości interpretacyjnych. Wnosi także o rozważenie zmiany wspomnianej interpretacji indywidualnej.

43. Prezesa Związku Banków Polskich (RPO-663564-V/10) z dnia 7 marca 2011 r. – w sprawie zasad oceny zdolności kredytowej stosowanych przez banki.

Rzecznik Praw Obywatelskich otrzymuje skargi od osób ubiegających się o przyznanie kredytu, kwestionujące zasady oceny ich zdolności kredytowej. Zastrzeżenia budzi w

szczególności konieczność przedstawienia bankom dokumentów, z których wykonywana jest kserokopia i gromadzenia uzyskanych w ten sposób danych osobowych, które nie są istotne dla celu, w którym są udostępniane. Dotyczy to w szczególności osób, wobec których sąd rozwiązał małżeństwo przez rozwód. W ich ocenie żądanie przez banki przedstawienia wyroku orzekającego rozwód narusza ich konstytucyjne wolności i prawa osobiste (art. 47 i art. 51 Konstytucji RP). Stan cywilny kredytobiorcy może być ustalony na podstawie dokumentu z Urzędu Stanu Cywilnego, bez potrzeby uzyskiwania innych informacji wynikających z orzeczenia sądu. Zdaniem Rzecznika istnieje potrzeba rozważenia wprowadzenia regulacji ustawowych, które określiłyby procedurę dokonywania oceny zdolności kredytowej. Rzecznik Praw Obywatelskich zwraca się z prośbą o zbadanie przedstawionej sprawy oraz poddanie pod dyskusję propozycji normatywnego uregulowania omawianej materii.

44. Sekretarza Stanu w Kancelarii Prezesa Rady Ministrów - Sekretarza Kolegium ds. Służb Specjalnych (RPO-649043-III/10) z dnia 9 marca 2011 r. – w sprawie braku uprawnień funkcjonariuszy Służby Kontrwywiadu Wojskowego i Służby Wywiadu Wojskowego oraz Agencji Bezpieczeństwa Wewnętrznego i Agencji Wywiadu do odprawy oraz ekwiwalentu pieniężnego za niewykorzystany urlop wypoczynkowy, w przypadku zwolnienia ze służby z powodu dwukrotnego niestawienia się bez usprawiedliwienia przed komisją lekarską.

Do Biura Rzecznika Praw Obywatelskich kierowane są skargi dotyczące skutków wynikających z treści przepisów art. 60 ust. 2 pkt 7 ustawy z dnia 24 maja 2002 r. o Agencji Bezpieczeństwa Wewnętrznego oraz Agencji Wywiadu oraz art. 19 ust. 2 pkt 8 ustawy z dnia 9 czerwca 2006 r. o służbie funkcjonariuszy Służby Kontrwywiadu Wojskowego oraz Służby Wywiadu Wojskowego w zakresie, w jakim odbierają one ich funkcjonariuszom prawo do odprawy pieniężnej oraz innych świadczeń, w przypadku zwolnienia ze służby z powodu dwukrotnego niestawienia się bez usprawiedliwienia przed właściwą komisją lekarską, na którą zostali skierowani w celu określenia stanu zdrowia. W ocenie Rzecznika, o ile do zaakceptowania wydają się rozwiązania prawne pozbawiające omawianych świadczeń funkcjonariuszy, których podstawą zwolnienia jest popełnienie przez nich przestępstwa, o tyle zwolnienie z powodu dwukrotnego nieusprawiedliwionego niestawienia się na komisję lekarską wiąże się dla zwolnionego z nadmierną restrykcją finansową. Rzecznik Praw Obywatelskich zwraca się o przedstawienie stanowiska w sprawie.

45. Ministra Środowiska (RPO-604125-IV/08) z dnia 14 marca 2011 r. - w sprawie ustanowionego w rozporządzeniu ograniczenia kręgu pracowników Służby Leśnej uprawnionych do bezpłatnego mieszkania albo równoważnika pieniężnego.

W wystąpieniu Rzecznik Praw Obywatelskich powraca do problematyki zredukowania listy stanowisk w Służbie Leśnej, na których zatrudnionym pracownikom przysługuje bezpłatne mieszkanie albo równoważnik pieniężny. Wspomniane ograniczenie w stosunku do poprzednio obowiązującego stanu prawnego nastąpiło w rozporządzeniu Ministra Środowiska z dnia 17 grudnia 2009 r. w sprawie określenia stanowisk w Służbie Leśnej,

na których zatrudnionym pracownikom przysługuje bezpłatne mieszkanie albo równoważnik pieniężny, oraz sposobu i trybu przyznawania i zwalniania tych mieszkań, a także ustalania i wypłaty równoważnika pieniężnego. Pozostawienie kompetencji do określenia kręgu osób, którym prawo to przysługuje, organowi władzy wykonawczej, rodzi obawę, iż zależnie od doraźnych potrzeb może on rozszerzać bądź ograniczać prawo pracowników Służby Leśnej do wskazanych świadczeń. Zdaniem Rzecznika w ustawie o lasach powinna znaleźć odwzorowanie regulacja zawarta w art. 104 ustawy z dnia 16 kwietnia 2004 r. o ochronie przyrody dotycząca pracowników Służb Parku Narodowego uprawnionych do bezpłatnego mieszkania albo równoważnika pieniężnego. Ustawodawca enumeratywnie wymienił w tym przepisie stanowiska uprawniające do otrzymania jednego z tych świadczeń. Rzecznik Praw Obywatelskich zwraca się o poinformowanie o stanowisku zajęтым w sprawie. W przypadku podzielenia przez Ministra Środowiska wątpliwości dotyczących dopuszczalności określenia w rozporządzeniu kręgu osób uprawnionych do bezpłatnego mieszkania albo równoważnika pieniężnego, Rzecznik prosi o podjęcie działań w celu stworzenia stosownej regulacji ustawowej.

46. Ministra Pracy i Polityki Społecznej (RPO-657445-III/10) z dnia 14 marca 2011 r. – w sprawie możliwości rejestracji jako bezrobotne osób odwołujących się do sądu od decyzji ZUS odmawiającej prawa do świadczenia.

Na tle jednej ze spraw skierowanych do Rzecznika Praw Obywatelskich ujawnił się problem dotyczący możliwości zarejestrowania się w powiatowym urzędzie pracy przez osoby spełniające wymogi wynikające z art. 2 ust. 1 pkt 2 ustawy z dnia 20 kwietnia 2004 r. o promocji zatrudnienia i instytucjach rynku pracy, które przed dniem zgłoszenia się do rejestracji odwołały się od decyzji ZUS odmawiającej prawa do świadczenia do sądu pracy i ubezpieczeń społecznych i ich sprawy nie zakończyły się prawomocnymi orzeczeniami. W sprawie badanej przez Biuro Rzecznika wnioskodawczyni złożyła do sądu odwołanie od decyzji ZUS wydanej w przedmiocie odmowy przyznania prawa do wcześniejszej emerytury, w związku z czym Prezydent Miasta zawiesił postępowanie do czasu rozpoznania odwołania. Z dotychczasowej praktyki starostów/prezydentów miast wynikało, że osoby, które zdecydowały się na poddanie sądowej kontroli decyzji ZUS były rejestrowane w powiatowych urzędach pracy jako osoby bezrobotne. Zawieszanie postępowania administracyjnego prowadzonego w sprawie przyznania statusu bezrobotnego i przyznania zasiłku dla bezrobotnych, w związku z wniesieniem odwołania od decyzji ZUS, jest wyjątkowo niekorzystne dla osób chcących się zarejestrować w powiatowym urzędzie pracy jako bezrobotne. Ich status jest „zawieszony” na okres trwania postępowania sądowego. Osoby te są wówczas pozbawione zasiłku dla bezrobotnych (w przypadku utrzymania przez sądy w mocy negatywnej decyzji ZUS), ubezpieczenia zdrowotnego, a także mogą mieć trudności w korzystaniu z usług ośrodków pomocy społecznej. Konsekwencją zawieszenia postępowania jest także niemożność aktywizacji zawodowej osoby, wobec której zawieszono postępowanie w sprawie o przyznanie statusu bezrobotnego. Rzecznik zwraca się z prośbą o zajęcie stanowiska w przedstawionej sprawie.

Sekretarz Stanu w Ministerstwie Pracy i Polityki Społecznej (29.03.2011 r.) poinformował, że podziela stanowisko, iż z punktu widzenia zainteresowanego, lepszym rozwiązaniem jest rejestrowanie jako bezrobotnych przez powiatowe urzędy pracy osób, które jednocześnie z uwagi na negatywną decyzję ZUS przed sądem ubiegają się o rentę z tytułu niezdolności do pracy, wcześniejszą emeryturę. W związku z wystąpieniem Rzecznika Praw Obywatelskich, Minister Pracy i Polityki Społecznej wystąpi do wszystkich starostów oraz wojewodów ze stosownym pismem zawierającym stanowisko w kwestii stosowania zawieszania postępowań. Jednocześnie dodał, iż Minister Pracy i Polityki Społecznej nie może wprost zakazać stosowania powiatowym urzędem pracy instytucji zawieszenia postępowania zawartej w art. 97 k.p.a.

47. Prezesa Urzędu Ochrony Konkurencji i Konsumentów (RPO-650787-I/10) z dnia 15 marca 2011 r. – w sprawie kontrowersyjnej zmiany regulaminu portalu społecznościowego - Nasza Klasa.

Do Rzecznika Praw Obywatelskich wpłynęły ostatnio skargi dotyczące zmiany regulaminu Naszej Klasy, jednego z największych portali społecznościowych na polskim rynku usług internetowych, liczącego ponad 10 mln użytkowników. W 2010 r. administrator portalu postanowił wprowadzić poważne zmiany w swoim serwisie. Nasuwają one jednak wiele wątpliwości. Jednym z postanowień, które wzbudza obiekcje jest postanowienie art. 6 Regulaminu portalu nk.pl, który stanowi, że „Użytkownik poprzez umieszczenie Danych, w szczególności wizerunku, materiałów lub wypowiedzi na Koncie własnym lub innego Użytkownika udziela NK niewyłącznej licencji na wykorzystywanie, utrwalanie w pamięci komputera, zmienianie, usuwanie, uzupełnianie, wykonywanie publiczne, wyświetlanie publiczne, zwielokrotnianie i rozpowszechnianie (w szczególności w Internecie) tych Danych.” Tego rodzaju postanowienie regulaminu jest nie tylko niejasne, ale może też rodzić zastrzeżenia z punktu widzenia ustawy z dnia 4 lutego 1994 r. o prawie autorskim i prawach pokrewnych. Użytkownicy portalu zasygnalizowali ponadto, iż administrator NK uzależnił możliwość dalszego korzystania z serwisu od akceptacji, przez każdego z użytkowników, nowego regulaminu w terminie 30 dni od jego ogłoszenia. Niezaakceptowanie w całości nowego regulaminu wiązało się z wykluczeniem użytkownika z portalu nk.pl. Stosowana przez serwis społecznościowy formuła odgórnie narzucająca nowe, niekorzystne dla użytkowników warunki umowy budzi poważne wątpliwości natury prawnej. Dlatego Rzecznik Praw Obywatelskich zwraca się z prośbą o zbadanie przedstawionej sprawy.

48. Ministra Spraw Wewnętrznych i Administracji (RPO-660930-I/10) z dnia 15 marca 2011 r. – w sprawie zakresu danych w zaświadczeniu dotyczącym stanu cywilnego, wydawanym osobom chcącym zawrzeć związek małżeński za granicą.

W ostatnich doniesieniach prasowych znalazła się informacja, z której wynika, że urzędy stanu cywilnego nie wydają zaświadczenia dotyczącego stanu cywilnego osobom chcącym zawrzeć związek za granicą, który w świetle prawa polskiego jest niedopuszczalny. Sprawą tą, jak wynika z informacji przedstawionych na stronie Kampanii Przeciw Homofobii, ma zająć się Komisja Europejska. Przepis art. 71 ustawy z

dnia 29 września 1986 r. Prawo o aktach stanu cywilnego stanowi, iż obywatel polski lub zamieszkały w Polsce cudzoziemiec nie mający obywatelstwa żadnego państwa, zamierzający zawrzeć małżeństwo za granicą może otrzymać zaświadczenie stwierdzające, że zgodnie z prawem polskim może on zawrzeć małżeństwo. Zgodnie z § 19 rozporządzenia Ministra Spraw Wewnętrznych i Administracji z dnia 26 października 1998 r. powyższe zaświadczenie sporządza się według wzoru stanowiącego załącznik nr 11 do rozporządzenia. Oprócz danych osoby zamierzającej zawrzeć małżeństwo za granicą, wzór zaświadczenia wymienia „dane o osobie, z którą wyżej wymieniona osoba zamierza zawrzeć związek małżeński”. Jako dane wskazano nazwisko i imię (imiona) oraz obywatelstwo. Zdaniem Rzecznika tego rodzaju wzór zaświadczenia jest sprzeczny nie tylko z wymogami art. 71 p.a.s.c, ale przede wszystkim z zasadą demokratycznego państwa prawnego wyrażoną w art. 2 Konstytucji RP. Rzecznik Praw Obywatelskich zwraca się z prośbą o podjęcie prac mających na celu zmianę wzoru zaświadczenia, w ten sposób, aby nie zawierało ono danych osoby, z którą wnioskodawca zamierza zawrzeć związek małżeński.

49. Ministra Sprawiedliwości (RPO-658709-II/10) z dnia 17 marca 2011 r. – w sprawie braku właściwej zabudowy kąpoków sanitarnych w niektórych jednostkach penitencjarnych.

Osoby pozbawione wolności, w licznych wnioskach kierowanych do Rzecznika Praw Obywatelskich, skarżą się na brak właściwej zabudowy kąpoków sanitarnych. Na problemy związane z niezapewnieniem intymności podczas korzystania z urządzeń sanitarnych przez osadzonych zwracają uwagę również przedstawiciele Rzecznika podczas wizytacji jednostek penitencjarnych. Zgodnie z § 28 ust. 1 rozporządzenia Ministra Sprawiedliwości z dnia 25 sierpnia 2003 r. w sprawie regulaminu organizacyjno - porządkowego wykonywania kary pozbawienia wolności, niezbędne urządzenia sanitarne sytuuje się w sposób zapewniający ich niekrępujące użytkowanie, z zastrzeżeniem art. 110 § 3 Kodeksu karnego wykonawczego. Obowiązek zapewnienia właściwych standardów w tym zakresie można dodatkowo wywieść z zawartych w art. 4 § 1 Kodeksu karnego wykonawczego zasad wykonywania kary w sposób humanitarny, z poszanowaniem godności ludzkiej skazanego oraz zakazu poniżającego traktowania. Rzecznik dostrzega pewien postęp w dokonywaniu zabudowy kąpoków sanitarnych w starszych jednostkach penitencjarnych, gdzie głównie ten problem występuje, jednakże jest on niesatysfakcjonujący. W związku z powyższym Rzecznik Praw Obywatelskich zwraca się z prośbą o przedstawienie planu działań zmierzających do zapewnienia we wskazanym zakresie właściwych warunków pobytu w zakładach karnych i aresztach śledczych.

50. Prezesa Polskiego Związku Piłki Nożnej (RPO-669334-I/11) z dnia 21 marca 2011 r. – w sprawie ograniczonej możliwości nabycia biletów na mecze Euro 2012.

Doniesienia medialne zwróciły uwagę Rzecznika Praw Obywatelskich na problem uprzywilejowania mieszkańców miast gospodarzy Euro 2012 w prawie nabywania biletów na mecze rozgrywane w ramach tej imprezy. Ograniczenie dostępu do udziału w widowiskach piłkarskich stanowi naruszenie wolności gwarantowanej przez art. 73

Konstytucji RP (dostęp do dóbr kultury). W ocenie Rzecznika nie istnieją dostateczne podstawy do tak daleko idącego zróżnicowania w dostępie do udziału w widowiskach piłkarskich. Nierówne traktowanie w zakresie dostępu do biletów na mecze Euro 2012 oznacza dla dużej liczby obywateli dyskryminację ze względu na miejsce zamieszkania. Przeznaczenie pewnej puli biletów dla mieszkańców miasta gospodarza może być rozumiane jako rodzaj podziękowania, ukłon w stronę organizatora widowiska. Jednakże liczba wejściówek zarezerwowanych dla mieszkańców miast gospodarzy w połączeniu z zasadami losowań realnie ograniczają szanse nabycia biletów osobom zamieszkałym poza Warszawą, Poznaniem, Wrocławiem i Gdańskiem. W związku z powyższym Rzecznik Praw Obywatelskich zwraca się z prośbą o przedstawienie stanowiska PZPN w opisanym kwestii.

51. Ministra Skarbu Państwa (RPO-585661-IV/08) z dnia 22 marca 2011 r. – w sprawie przewlekłości postępowań prowadzonych na podstawie ustawy z dnia 8 lipca 2005 r. o realizacji prawa do rekompensaty z tytułu pozostawienia nieruchomości poza obecnymi granicami Rzeczypospolitej Polskiej.

Do Rzecznika Praw Obywatelskich w dalszym ciągu napływa wiele skarg na przewlekłość postępowań prowadzonych na podstawie ustawy z dnia 8 lipca 2005 r. o realizacji prawa do rekompensaty z tytułu pozostawienia nieruchomości poza obecnymi granicami Rzeczypospolitej Polskiej. Rzecznik Praw Obywatelskich już w 2008 roku wystąpił z pismem do Prezesa Rady Ministrów wskazując na rozważenie potrzeby podjęcia stosownych działań legislacyjnych i organizacyjnych, zapobiegających nadmiernej przewlekłości postępowań administracyjnych. W odpowiedzi udzielonej w imieniu Prezesa Rady Ministrów, Minister Spraw Wewnętrznych i Administracji zobowiązał się podjąć odpowiednie działania zmierzające do zmniejszenia zjawiska przewlekłości postępowań administracyjnych. Niestety, jak wynika z informacji przekazywanych Rzecznikowi przez urzędy wojewódzkie, działania te nie przyniosły oczekiwanego rezultatu. W odpowiedzi na wystąpienie dotyczącej tej problematyki, skierowane do Ministra Spraw Wewnętrznych i Administracji w dniu 20 stycznia 2011 r., Rzecznik otrzymał informację, że Szef Kancelarii Prezesa Rady Ministrów miał zwrócić się m.in. do Ministra Skarbu Państwa o rozważenie możliwości podjęcia działań legislacyjnych oraz organizacyjno - kadrowych w celu przyspieszenia postępowań reprivatyzacyjnych. W związku z powyższym Rzecznik Praw Obywatelskich zwraca się o poinformowanie o podjętych działaniach usprawniających postępowania pozostające we właściwości resortu Skarbu Państwa.

52. Ministra Infrastruktury (RPO-659942-IV/10) z dnia 22 marca 2011 r. – w sprawie problemów występujących z ustaleniem po stronie zarządcy prawa do dysponowania nieruchomością na cele budowlane.

Na tle skarg wpływających do Biura Rzecznika Praw Obywatelskich ujawnił się problem dotyczący wykładni art. 3 pkt 11 ustawy z dnia 7 lipca 1994 r. - Prawo budowlane, który powoduje trudności z jednoznacznym ustaleniem przez organy administracji architektoniczno - budowlanej, czy podmiot występujący w procesie

inwestycyjnym o wydanie pozwolenia na budowę posiada prawo do dysponowania nieruchomością na cele budowlane. Omawiany przepis wśród tytułów uprawniających do dysponowania nieruchomością na cele budowlane wymienia także zarząd. Wykładnia historyczna tego przepisu wskazuje, że celem ustawodawcy nie było przyznanie każdemu zarządcy uprawnień do dysponowania nieruchomością na cele budowlane, a przez to nadanie art. 3 pkt 11 Prawa budowlanego treści niezgodnej z konstytucyjną ochroną prawa własności, tylko uwzględnienie uprawnień, jakie posiadały w przeszłości jednostki organizacyjne gminy i Skarbu Państwa względem nieruchomości znajdujących się w ich zarządzie. Obecnie jednak pozostawienie art. 3 pkt 11 Prawa budowlanego w dotychczasowym brzmieniu, nie znajduje uzasadnienia. Doprecyzowania wymaga zawarta w tym przepisie definicja „prawa do dysponowania nieruchomością na cele budowlane”. Kolejny problem dotyczy ustalenia prawa do dysponowania nieruchomością na cele budowlane, w sytuacji, gdy z wnioskiem o wydanie pozwolenia na budowę występuje spółdzielnia mieszkaniowa zarządzająca nieruchomością wspólną na podstawie art. 27 ust. 2 ustawy z dnia 15 grudnia 2000 r. o spółdzielniach mieszkaniowych. Koniecznym wydaje się jednoznaczne uregulowanie zakresu zarządu, jaki powierzony został spółdzielni mieszkaniowej na podstawie tego przepisu. Rzecznik Praw Obywatelskich zwraca się z prośbą o przedstawienie stanowiska w opisanym sprawie.

53. Pełnomocnika Rządu do spraw Równego Traktowania (RPO-669034-I/11) z dnia 23 marca 2011 r. – w sprawie przypadków odmawiania przyjęcia do przedszkoli publicznych dzieci przewlekle chorych.

Rzecznik Praw Obywatelskich powziął informacje, z których wynika, iż istnieje problem przyjmowania do przedszkoli publicznych dzieci przewlekle chorych. Odmowę przyjęcia chorego dziecka uzasadnia się brakiem wykwalifikowanego personelu oraz obawą o odpowiedzialność, jaka wiąże się z opieką nad chorym dzieckiem i podawaniem leków. Opisany problem jest przedmiotem prac specjalnego Zespołu ds. przeciwdziałania dyskryminacji dzieci przewlekle chorych, powołanego przez Pełnomocnika Rządu ds. Równego Traktowania w 2008 r. W związku z powyższym Rzecznik Praw Obywatelskich zwraca się z prośbą o udzielenie informacji dotyczących działań podjętych przez Zespół, mających na celu wyeliminowanie przypadków dyskryminacji dzieci przewlekle chorych w procesie rekrutacji do przedszkoli publicznych.

Pełnomocnik Rządu do Spraw Równego Traktowania (30.03.2011 r.) przedstawiła informację o zadaniach realizowanych przez Zespół ds. przeciwdziałania dyskryminacji dzieci przewlekle chorych. Wobec napływających do Pełnomocnika Rządu do Spraw Równego Traktowania licznych interwencji rodziców dzieci przewlekle chorych dotyczących problemów związanych z odmową przyjmowania tych dzieci do szkół i przedszkoli, Zespół zajął się analizą zasygnalizowanych problemów, a także kwestią odpowiedzialności pracowników placówek oświatowych w zakresie udzielania dziecku pomocy przedmedycznej. Przepisy prawa nie wykluczają możliwości uczęszczania do ogólnodostępnych przedszkoli i szkół dzieci przewlekle chorych i niepełnosprawnych. Przyjęcie uwarunkowane jest jednak możliwością zapewnienia dziecku, stosownie do rodzaju schorzenia, właściwych warunków pobytu. Rezultatem prac Zespołu jest

wypracowanie zakresu informacji, jakie powinny się znaleźć w zaświadczeniu lekarskim o stanie zdrowia dziecka przed przyjęciem do placówki oświatowo-wychowawczej w przypadku zdiagnozowanej i leczonej u niego choroby przewlekłej. Jednym z rezultatów prac Zespołu są także publikacje pod wspólnym tytułem „One są wśród nas”, przygotowane w ramach rządowego programu „Bezpieczna i przyjazna szkoła” na zlecenie Ministra Edukacji Narodowej, we współpracy z Ministrem Zdrowia oraz Pełnomocnikiem Rządu do spraw Równego Traktowania. Każdy z informatorów zawiera szczegółowe informacje na temat postępowania z dzieckiem przewlekle chorym w szkole i przedszkolu, przybliża problemy funkcjonowania dzieci przewlekle chorych, a także wskazuje sposoby rozwiązywania ewentualnych problemów.

54. Ministra Zdrowia (RPO-666640-I/11) z dnia 23 marca 2011 r. – w sprawie problemów prawnych związanych z prowadzeniem działalności przez fundacje zajmujące się pozyskiwaniem dawców szpiku, w szczególności dotyczących ochrony danych osobowych dawców.

Do Rzecznika Praw Obywatelskich zwróciły się Fundacja Urszuli Jaworskiej oraz Fundacja DKMS Baza Dawców Komórek Macierzystych Polska, prowadzące działalność w zakresie pozyskiwania dawców szpiku, przedstawiając problemy związane z zasadami funkcjonowania ośrodków dawców szpiku. Zgodnie z informacjami przekazanych przez obie fundacje, zostały one wezwane przed uzyskaniem statusu ośrodka dawców szpiku do przekazania do centralnego rejestru niespokrewnionych potencjalnych dawców szpiku i krwi pępowinowej prowadzonego przez Centrum Organizacyjno-Koordynacyjne do Spraw Transplantacji „Poltransplant” danych prowadzonych przez nie rejestrów. Przedstawiciele Ministerstwa Zdrowia poinformowali przy tym, że dopiero przekazanie danych o pozyskanych potencjalnych dawcach szpiku i komórek krwiotwórczych krwi obwodowej, potwierdzone przez dyrektora „Poltransplantu”, będzie uprawniało do uzyskania pozwolenia Ministra Zdrowia przez podmioty, które wykonywały działalność o charakterze ośrodka dawców szpiku na dotychczasowych zasadach. Tymczasem z brzmienia przepisów art. 16a ustawy z dnia 1 lipca 2005 r. o pobieraniu, przechowywaniu i przeszczepianiu komórek, tkanek i narządów wynika, iż obowiązek przekazania danych powstaje dopiero z chwilą uzyskania przez dany podmiot statusu ośrodka dawców szpiku. Rzecznik Praw Obywatelskich zwraca się z prośbą o udzielenie informacji dotyczących działań podjętych przez Ministerstwo Zdrowia w niniejszej sprawie, a także informacji o stanie postępowań w sprawie uzyskania pozwolenia na prowadzenie działalności o charakterze ośrodków dawców szpiku przez wymienione Fundacje.

55. Sekretarza Stanu w Ministerstwie Pracy i Polityki Społecznej - Pełnomocnika Rządu ds. Osób Niepełnosprawnych (RPO-669664-III/11) z dnia 23 marca 2011 r. – w sprawie braku dofinansowania dla pracodawców zatrudniających pracowników mających stwierdzony lekki lub umiarkowany stopień niepełnosprawności i ustalone prawo do emerytury.

Do Rzecznika Praw Obywatelskich wpływają skargi osób niezadowolonych z obowiązującego od dnia 1 marca 2011 r. art. 26a ust. 1a¹ ustawy z dnia 27 sierpnia 1997 r.

o rehabilitacji zawodowej i społecznej oraz zatrudnianiu osób niepełnosprawnych. Zdaniem wnioskodawców przepis ten ma charakter wyraźnie dyskryminujący pracowników mających stwierdzony lekki lub umiarkowany stopień niepełnosprawności i ustalone prawo do emerytury. Zgodnie z art. 26a ust. 1a¹ ustawy miesięczne dofinansowanie nie przysługuje pracodawcy na pracowników zaliczonych do umiarkowanego lub lekkiego stopnia niepełnosprawności, którzy mają ustalone prawo do emerytury. Zdaniem wnioskodawców kwestionowany przepis jest niezgodny z art. 2 i 32 Konstytucji RP, gdyż w sposób nieuzasadniony różnicuje sytuację pracowników i pracowników mających ustalone prawo do emerytury oraz dzieli grupę pracowników z ustalonym prawem do emerytury na dwie podgrupy. Za jedną z tych podgrup (osoby zaliczone do znacznego stopnia niepełnosprawności) pracodawcy będą otrzymywali miesięczne dofinansowanie do wynagrodzenia pracownika, zaś za drugą podgrupę (osoby zaliczone do umiarkowanego i lekkiego stopnia niepełnosprawności) pracodawcy nie będą otrzymywali dofinansowania. Ponadto wnioskodawcy wskazują, że omawiany przepis pogorszy sytuację osób niepełnosprawnych w wieku 60/65+ na rynku pracy. W związku z powyższym Rzecznik zwraca się z prośbą o zajęcie stanowiska w przedstawionej sprawie.

56. Ministra Pracy i Polityki Społecznej (RPO-654691-I/10) z dnia 29 marca 2011 r. – w sprawie wątpliwości dotyczących projektu założeń do projektu ustawy o języku migowym i innych środkach wspierania komunikowania się.

Rzecznik Praw Obywatelskich przedstawiła uwagi do projektu założeń do projektu ustawy o języku migowym i innych środkach wspierania komunikowania się. Ustawa ta jest długo oczekiwanym i niezwykle potrzebnym aktem prawnym, który ma szansę w zasadniczy sposób zmienić sytuację prawną osób niesłyszących i głuchoniewidomych. Jej uchwalenie jest niezbędne dla dostosowania prawa krajowego do wymogów Konwencji ONZ o Prawach Osób Niepełnosprawnych. Niestety, opublikowany w dniu 30 grudnia 2010 r. projekt założeń do projektu ustawy o języku migowym i innych środkach wspierania komunikowania się nie spełnia podstawowych oczekiwań środowiska osób niepełnosprawnych oraz nie wypełnia międzynarodowych zobowiązań Polski w tym zakresie. W ocenie Rzecznika projektowana ustawa powinna zapewnić choćby minimalne uprawnienia osób z dysfunkcją narządu słuchu w obszarze edukacji i dostępu do szkolnictwa wyższego. Nie mniej istotny jest problem dostępu osób niesłyszących do dóbr kultury i prawo dostępu do informacji. Uzasadnione wątpliwości musi budzić również wyłączenie stosowania ustawy o języku migowym i innych środkach wspierania komunikowania się w postępowaniu cywilnym, karnym i administracyjnym. Rzecznik Praw Obywatelskich zwraca się z prośbą o poinformowanie o stanowisku zajęтым wobec kwestii przedstawionych w wystąpieniu, a w szczególności o poinformowanie na temat przyczyn ograniczenia zakresu przedmiotowego projektowanej ustawy i wyłączenia spod jej regulacji obszaru edukacji, wymiaru sprawiedliwości i dostępu do dóbr kultury.

57. Ministra Sprawiedliwości (RPO-557609-II/07) z dnia 31 marca 2011 r. – w sprawie rozpoznawania zażalenia na zatrzymanie w sytuacji śmierci osoby zatrzymanej.

W piśmie z dnia 30 marca 2009 r. Rzecznik Praw Obywatelskich otrzymał informacje dotyczące stanu prac legislacyjnych mających na celu wprowadzenie do Kodeksu postępowania karnego zmian, które umożliwiłyby następcom prawnym zatrzymanego, zmarłego w toku zatrzymania, uruchomienie kontroli sądowej tej formy pozbawienia wolności oraz wyłączyłyby możliwość umorzenia postępowania w przedmiocie zażalenia na zatrzymanie ze względu na śmierć podejrzanego. W toku prac podjętych przez Departament Legislacyjno-Prawny Ministerstwa Sprawiedliwości, po analizie argumentacji Rzecznika uznano, że zmiany powinny zmierzać do rozszerzenia kręgu osób uprawnionych do wniesienia zażalenia na zatrzymanie w razie śmierci zatrzymanego na osoby dla niego najbliższe. Urzeczywistnienie tego założenia wymaga jednak rozstrzygnięcia, czy planowana regulacja powinna ograniczyć się do zmiany art. 246 k.p.k., czy też mieć charakter systemowy i objąć także przypadki pozbawienia wolności oraz jaka będzie ewentualna normatywna formuła rozszerzenia kręgu podmiotów uprawnionych do wniesienia zażalenia. Od tego czasu stan prawny w przedstawionym zakresie nie zmienił się. Zapowiadanych zmian nie zawierają również projekty nowelizacji Kodeksu postępowania karnego przygotowane w Ministerstwie Sprawiedliwości i udostępnione na stronie internetowej. Rzecznik Praw Obywatelskich zwraca się o poinformowanie, czy prowadzone są prace legislacyjne w omawianym zakresie i jaki jest ich obecny stan.

58. Ministra Spraw Wewnętrznych i Administracji (RPO-585661-IV/08) z dnia 31 marca 2011 r. - w sprawie przewlekłości postępowań dotyczących ustalania prawa do rekompensaty na podstawie ustawy z dnia 8 lipca 2005 r. o realizacji prawa do rekompensaty z tytułu pozostawienia nieruchomości poza obecnymi granicami Rzeczypospolitej Polskiej.

W dniu 20 stycznia 2011 r. Rzecznik Praw Obywatelskich zwróciła się do Ministra Spraw Wewnętrznych i Administracji w sprawie przewlekłości postępowań dotyczących ustalania prawa do rekompensaty na podstawie ustawy z dnia 8 lipca 2005 r. o realizacji prawa do rekompensaty z tytułu pozostawienia nieruchomości poza obecnymi granicami Rzeczypospolitej Polskiej. W odpowiedzi na to wystąpienie, Sekretarz Stanu w Ministerstwie Spraw Wewnętrznych i Administracji stwierdził, że poruszony problem leży wyłącznie w kompetencji Ministra Skarbu Państwa, jako organu wyższego stopnia w stosunku do wojewodów w sprawach potwierdzenia prawa do rekompensaty. Rzecznik Praw Obywatelskich nie zgadza się jednak z tym stanowiskiem i podkreśla, że w ustawie z dnia 4 września 1997 r. o działach administracji rządowej wskazano, że to właśnie do kompetencji Ministra Spraw Wewnętrznych i Administracji należy między innymi organizacja urzędów administracji, w tym przypadku urzędów wojewódzkich, które bezpośrednio zajmują się postępowaniami administracyjnymi dotyczącymi ustalania prawa do rekompensaty na podstawie ustawy o realizacji prawa do rekompensaty z tytułu pozostawienia nieruchomości poza obecnymi granicami Rzeczypospolitej Polskiej. W związku z powyższym Rzecznik ponownie prosi o ustosunkowanie się do kwestii poruszonych w wystąpieniu z dnia 20 stycznia 2011 r. w zakresie reorganizacji pracy urzędów wojewódzkich oraz o poinformowanie, jakiego rodzaju działania organizacyjne

podjęto w celu wyeliminowania zjawiska nadmiernej przewlekłości postępowań i jakie rezultaty przyniosły te działania.

59. Ministra Pracy i Polityki Społecznej (RPO-669844-III/11) z dnia 31 marca 2011 r. – w sprawie uzależnienia wypłaty świadczeń emerytalnych dla pracujących emerytów od uprzedniego rozwiązania stosunku pracy z dotychczasowym pracodawcą.

Z dniem 1 stycznia 2011 r. wszedł w życie przepis art. 103a ustawy z dnia 17 grudnia 1998 r. o emeryturach i rentach z Funduszu Ubezpieczeń Społecznych, na mocy którego prawo do emerytury ulega zawieszeniu bez względu na wysokość przychodu uzyskiwanego przez emeryta z tytułu zatrudnienia kontynuowanego bez uprzedniego rozwiązania stosunku pracy z pracodawcą, na rzecz którego wykonywał je bezpośrednio przed dniem nabycia prawa do emerytury, ustalonym w decyzji organu rentowego. Osobom, które na dzień 1 stycznia 2011 r. pobierały emeryturę i pracowały bez rozwiązania stosunku pracy, ustawodawca pozostawił możliwość łączenia świadczenia z wynagrodzeniem do końca września 2011 r. Wprowadzone rozwiązanie spowodowało napływ korespondencji do Rzecznika Praw Obywatelskich od pracujących emerytów. Skarżący podnoszą, że dokonana zmiana przepisów narusza konstytucyjne zasady równości (w grupie beneficjentów świadczeń emerytalno - rentowych dotyczy wyłącznie emerytów pobierających świadczenia z systemu powszechnego), zachowania praw nabytych oraz zaufania jednostki do państwa i stanowionego przez nie prawa. Wypłacanie świadczeń emerytalnych bez przerwania działalności zawodowej u dotychczasowego pracodawcy było niemożliwe również w okresie 1 lipca 2000 r. - 7 stycznia 2009 r. (art. 103 ust. 2a ustawy o emeryturach i rentach z FUS). Przepis ten został jednak uchylony i osoby nabywające prawo do emerytury mogły ją pobierać obok uzyskiwanych przychodów bez konieczności rozwiązania stosunku pracy. Rzecznik Praw Obywatelskich zwraca się z prośbą o zajęcie stanowiska w sprawie i wskazanie przyczyn, które spowodowały, że rozwiązanie korzystne dla Funduszu Ubezpieczeń Społecznych (wpływ składek od pracujących emerytów), okazało się niemożliwym do utrzymania w 2011 r.

III. Kasacje do Sądu Najwyższego

W okresie objętym Informacją Rzecznik Praw Obywatelskich wniosła następujące kasacje do Sądu Najwyższego:

RPO-633295-II/09 z dnia 10 stycznia 2011 r. – kasacja na rzecz Feliksa S. od prawomocnego wyroku Sądu Wojewódzkiego w Z. ze stycznia 1961 r., zmieniającego wyrok Sądu Powiatowego w Z. z lipca 1961 r.

Rzecznik Praw Obywatelskich zarzuca temu wyrokowi rażące naruszenie prawa karnego materialnego (art. 162 Kodeksu karnego z 1932 r.), polegające na przypisaniu oskarżonemu popełnienia czynu opisanego w tym przepisie, pomimo braku w jego działaniu znamion przestępstwa, co miało istotny wpływ na treść orzeczenia. Rzecznik wnosi o uchylenie zaskarżonego wyroku Sądu Wojewódzkiego w Z. oraz zmienionego nim wyroku Sądu Powiatowego w Z. i uniewinnienie Feliksa S. od popełnienia przypisanego mu czynu. W uzasadnieniu kasacji Rzecznik podkreślił, że ściganie karne i skazanie Feliksa S. miało formę represji na uczestnikach społecznego sprzeciwu wobec działań ówczesnej władzy.

RPO-642844-II/10 z dnia 25 stycznia 2011 r. – kasacja na rzecz Anny S. i Pawła S. od prawomocnego wyroku Sądu Okręgowego w Ł., utrzymującego w mocy wyrok Sądu Rejonowego w Ł.

Rzecznik Praw Obywatelskich zarzuca temu wyrokowi rażące i mające istotny wpływ na jego treść naruszenie prawa karnego procesowego, tj. art. 433 § 1 k.p.k. w związku z art. 440 k.p.k. polegające na tym, że Sąd II instancji rozpoznając apelację obrońcy, niezależnie od granic zaskarżenia i podniesionych zarzutów utrzymał w mocy rażąco niesprawiedliwe rozstrzygnięcia Sądu I instancji, które zapadły z obrażą art. 415 § 5 k.p.k., polegającą na orzeczeniu obowiązku naprawienia szkody przez oskarżonych, w sytuacji, gdy o roszczeniu wynikającym z popełnienia przestępstwa, wskazanym w pkt 7 wyroku Sądu I instancji prawomocnie orzeczono w postępowaniu Sądu Okręgowego w Ł., a o roszczeniu wskazanym w pkt 8 wyroku Sądu I instancji w postępowaniu b. Sądu Rejonowego w Ł. Rzecznik Praw Obywatelskich wnosi o uchylenie wyroku Sądu Okręgowego w Ł. w zaskarżonej części oraz utrzymanego w mocy w tym zakresie orzeczenia Sądu I instancji.

Kasacja uwzględniona (wyrok z dnia 17 lutego 2011 r., sygn. akt II KK 20/11).

RPO-665494-II/11 z dnia 27 stycznia 2011 r. – kasacja na rzecz Stanisława B. od prawomocnego wyroku Sądu Rejonowego w P.

Rzecznik Praw Obywatelskich zarzuca temu wyrokowi rażące i mające istotny wpływ na jego treść naruszenie prawa karnego procesowego, to jest art. 387 § 1 i § 2 k.p.k., polegające na uwzględnieniu wniosku oskarżonego o wydanie wyroku skazującego go za występki, bez przeprowadzenia postępowania dowodowego, w zakresie proponowanego wymiaru kary 1 roku i 6 miesięcy pozbawienia wolności z warunkowym zawieszeniem jej wykonania na okres próby wynoszący 4 lata, podczas gdy ustawowe zagrożenie karne za

ten występek dopuszcza możliwość wymierzenia kary pozbawienia wolności do roku. Rzecznik Praw Obywatelskich wnosi o wstrzymanie wykonania kary 1 roku i 6 miesięcy pozbawienia wolności, której wykonanie wobec skazanego zostało zarządzone prawomocnym postanowieniem Sądu Rejonowego w P. i uchylenie zaskarżonego wyroku Sądu Rejonowego w P. i przekazanie sprawy temu Sądowi do ponownego rozpoznania.

Kasacja uwzględniona (wyrok z dnia 1 lutego 2011 r., sygn. akt IV KK 21/11).

RPO-654844-II/10 z dnia 2 lutego 2011 r. - kasacja od prawomocnego wyroku Sądu Okręgowego w Z., utrzymującego w mocy wyrok Sądu Rejonowego w Ś.

Rzecznik Praw Obywatelskich zarzuca zaskarżonemu wyrokowi rażące naruszenie prawa procesowego, to jest art. 433 § 1 k.p.k. (w powiązaniu z art. 109 § 2 k.p.w.), polegające na tym, że Sąd odwoławczy, rozpatrując apelację obwinionego, niezależnie od granic zaskarżenia, podniesionych zarzutów i wpływu uchybienia na treść orzeczenia, nie przekroczył z urzędu granic środka odwoławczego i utrzymał w mocy orzeczenie Sądu pierwszej instancji, które zapadło z naruszeniem prawa procesowego, a mianowicie art. 5 § 1 pkt 9 k.p.w. w związku z art. 17 § 3 k.p.w. (w brzmieniu obowiązującym w dacie orzekania), poprzez ukaranie za popełnienie wykroczenia, pomimo istnienia negatywnej przesłanki procesowej w postaci braku skargi uprawnionego oskarżyciela, co stanowi bezwzględną przyczynę odwoławczą określoną w art. 104 § 1 pkt 7 k.p.w. Rzecznik Praw Obywatelskich wnosi o uchylenie zaskarżonego wyroku Sądu II instancji oraz utrzymanego nim w mocy orzeczenia Sądu I instancji i umorzenie postępowania z powodu braku skargi uprawnionego oskarżyciela.

Kasacja uwzględniona (wyrok z dnia 15 marca 2011 r., sygn. akt V KK 39/11).

RPO-657332-II/10 z dnia 3 lutego 2011 r. – kasacja na niekorzyść Mirosława W. od prawomocnego wyroku Sądu Okręgowego w P., zmieniającego wyrok Sądu Rejonowego w B.

Rzecznik Praw Obywatelskich zarzuca zaskarżonemu wyrokowi rażące naruszenie prawa karnego procesowego, mogące mieć istotny wpływ na treść orzeczenia, to jest: 1) art. 452 § 1 k.p.k., poprzez przeprowadzenie, wbrew zakazowi, w postępowaniu odwoławczym postępowania dowodowego co do istoty sprawy, 2) art. 457 § 3 k.p.k. i art. 424 § 1 k.p.k., poprzez sporządzenie uzasadnienia wyroku o charakterze reformatoryjnym w sposób nie odpowiadający standardom wynikającym z tych przepisów, brak wskazania w należyтым stopniu, czym kierował się Sąd wydając orzeczenie diametralnie zmieniające zaskarżony wyrok skazujący Sądu I instancji, 3) art. 4 k.p.k., art. 7 k.p.k. i art. 410 k.p.k., poprzez oczywiście błędną i powierzchowną ocenę materiału dowodowego, dokonaną w sposób dowolny, bez uwzględnienia zasad prawidłowego i logicznego rozumowania, w następstwie uwzględnienia okoliczności przemawiających wyłącznie na korzyść oskarżonego. Rzecznik Praw Obywatelskich wnosi o uchylenie zaskarżonego wyroku Sądu Okręgowego w P. i przekazanie sprawy temu sądowi do ponownego rozpoznania w postępowaniu odwoławczym.

RPO-643578-II/10 z dnia 4 lutego 2011 r. – kasacja na rzecz Jarosława P. od prawomocnego wyroku nakazowego Sądu Rejonowego w N.

Rzecznik Praw Obywatelskich zarzuca temu wyrokowi rażące naruszenie prawa procesowego, mogące mieć istotny wpływ na jego treść, a mianowicie art. 93 § 2 k.p.w., wskutek bezzasadnego uznania, iż okoliczności czynu przypisanego ukaranemu i jego wina nie budzą wątpliwości, co w konsekwencji doprowadziło do wydania wyroku nakazowego, podczas gdy w świetle dowodów dołączonych do wniosku o ukaranie, zarówno wina, jak i okoliczności czynu zarzucanego obwinionemu budziły poważne wątpliwości, co winno skutkować skierowaniem sprawy do rozpoznania na rozprawie i wyjaśnieniem wszystkich istotnych dla merytorycznego rozstrzygnięcia okoliczności. Rzecznik Praw Obywatelskich wnosi o uchylenie zaskarżonego wyroku nakazowego Sądu Rejonowego w N. i przekazanie sprawy temu sądowi do ponownego rozpoznania.

RPO-652899-II/10 z dnia 8 lutego 2011 r. – kasacja na rzecz Piotra P. od prawomocnego wyroku zaocznego Sądu Rejonowego w M.

Rzecznik Praw Obywatelskich zarzuca temu wyrokowi rażące naruszenie prawa materialnego, mające istotny wpływ na jego treść, a mianowicie art. 44 § 2 k.k., polegające na orzeczeniu wobec oskarżonego środka karnego w postaci przepadku na rzecz Skarbu Państwa samochodu osobowego, dwóch kluczyków do pojazdu, dowodu rejestracyjnego pojazdu, pomimo braku ku temu podstaw, gdyż nie były one przedmiotami służącymi do popełnienia przestępstwa. Rzecznik Praw Obywatelskich wnosi o uchylenie wyroku Sądu Rejonowego w M. w zaskarżonej części.

RPO-630177-II/09 z dnia 8 lutego 2011 r. – kasacja na rzecz Robertasa U. od prawomocnego wyroku Sądu Okręgowego w S. utrzymującego w mocy wyrok Sądu Rejonowego w S.

Rzecznik Praw Obywatelskich zarzuca temu wyrokowi rażące i mogące mieć istotny wpływ na jego treść naruszenie prawa karnego procesowego, to jest art. 451 k.p.k. w związku z art. 6 k.p.k., polegające na nierozpoznaniu wniosku tymczasowo aresztowanego oskarżonego o sprowadzenie na rozprawę odwoławczą, w konsekwencji czego postępowanie apelacyjne przeprowadzone zostało bez udziału oskarżonego, który nie korzystał z pomocy obrońcy, co stanowiło naruszenie prawa do obrony na wskazanym wyżej etapie procesu. Rzecznik Praw Obywatelskich wnosi o uchylenie zaskarżonego wyroku Sądu Okręgowego w S. i przekazanie sprawy temu Sądowi do ponownego rozpoznania w postępowaniu odwoławczym.

RPO-660149-II/10 z dnia 28 lutego 2011 r. – kasacja na rzecz Zdzisława R. od prawomocnego postanowienia Sądu Rejonowego w E.

Rzecznik Praw Obywatelskich zarzuca temu orzeczeniu rażące naruszenie prawa materialnego, to jest art. 75 § 2 k.k., mające istotny wpływ na treść orzeczenia, poprzez błędne uznanie, że niewykonanie przez skazanego wyroku sądu karnego w zakresie, w jakim, na mocy art. 415 § 1 k.p.k., uwzględnia on powództwo cywilne, stanowi niewykonanie nałożonego „obowiązku”, w rozumieniu tego przepisu, co daje podstawę do

fakultatywnego zarządzenia wykonania kary. Rzecznik Praw Obywatelskich wnosi o wstrzymanie wykonania kary pozbawienia wolności względem skazanego oraz uchylenie zaskarżonego postanowienia i umorzenie postępowania wykonawczego w przedmiocie zarządzenia wykonania kary pozbawienia wolności wobec skazanego.

Kasacja uwzględniona (postanowienie z dnia 1 kwietnia 2011 r., sygn. akt III KK 58/11).

RPO-666472-II/11 z dnia 1 marca 2011 r. – kasacja na rzecz Aliny R. od prawomocnego wyroku Sądu Rejonowego w B. z 2007 r.

Rzecznik Praw Obywatelskich zarzuca temu wyrokowi rażące naruszenie prawa materialnego (przepisu Kodeksu karnego), polegające na uznaniu Aliny R. za winną popełnienia przypisanego jej czynu, mimo braku w jej działaniu znamion przestępstwa określonego w przepisie Kodeksu karnego, co miało istotny wpływ na treść zaskarżonego orzeczenia. Rzecznik Praw Obywatelskich wnosi o uchylenie zaskarżonego wyroku i uniewinnienie Aliny R. od popełnienia przypisanego jej czynu.

RPO-666473-II/11 z dnia 1 marca 2011 r. – kasacja na rzecz Ewy D. i Aliny R. od prawomocnego wyroku Sądu Rejonowego w B.

Rzecznik Praw Obywatelskich zarzuca temu wyrokowi rażące naruszenie prawa materialnego (przepisu Kodeksu karnego), polegające na uznaniu Ewy D. i Aliny R. za winne popełnienia przypisanych im czynów, mimo braku w ich działaniu znamion przestępstwa określonego w przepisie Kodeksu karnego, co miało istotny wpływ na treść zaskarżonego orzeczenia. Rzecznik Praw Obywatelskich wnosi o uchylenie zaskarżonego wyroku i uniewinnienie obu oskarżonych od popełnienia przypisanych im czynów.

RPO-666196-II/11 z dnia 1 marca 2011 r. – kasacja na rzecz Aliny R. od prawomocnego wyroku Sądu Rejonowego w B. z 2006 r.

Rzecznik Praw Obywatelskich zarzuca temu wyrokowi rażące naruszenie prawa materialnego (przepisu Kodeksu karnego), polegające na uznaniu Aliny R. za winną popełnienia przypisanego jej czynu, mimo braku w jej działaniu znamion przestępstwa określonego w przepisie Kodeksu karnego, co miało istotny wpływ na treść zaskarżonego orzeczenia. Rzecznik Praw Obywatelskich wnosi o uchylenie zaskarżonego wyroku i uniewinnienie Aliny R. od popełnienia przypisanego jej czynu.

RPO-666723-II/11 z dnia 4 marca 2011 r. – kasacja na rzecz Jerzego B. od prawomocnego wyroku Sądu Rejonowego w W. z grudnia 2006 r.

Rzecznik Praw Obywatelskich zarzuca temu orzeczeniu: **1)** rażące i mające istotny wpływ na jego treść naruszenie przepisów prawa procesowego (art. 335 § 1 k.p.k. w związku z art. 343 § 6 k.p.k.), polegające na skazaniu oskarżonego wyrokiem, bez przeprowadzenia rozprawy i orzeczenie kary roku i trzech miesięcy pozbawienia wolności z warunkowym zawieszeniem jej wykonania na okres próby trzech lat, kary grzywny, zobowiązania Jerzego B. do naprawienia szkody wyrządzonej przypisanym mu przestępstwem poprzez zapłatę na rzecz pokrzywdzonego określonej kwoty w terminie

roku i sześciu miesięcy od daty uprawomocnienia się wyroku, wbrew treści wniosku uzgodnionego przez oskarżonego z prokuratorem, 2) rażące i mające istotny wpływ na jego treść naruszenie przepisów prawa procesowego (art. 335 § 1 k.p.k. w związku z art. 343 § 7 k.p.k.), polegające na uwzględnieniu wniosku prokuratora o wydanie wyroku skazującego bez przeprowadzenia rozprawy, mimo braku ku temu podstaw, bowiem okoliczności popełnienia czynu budziły wątpliwości, tak co do zakresu odpowiedzialności karnej oskarżonego za ten czyn jak i właściwej jego prawno-karnej oceny, co winno skutkować skierowaniem sprawy do rozpoznania na rozprawie. Rzecznik Praw Obywatelskich wnosi o uchylenie zaskarżonego wyroku Sądu Rejonowego w W. i przekazanie sprawy temu sądowi do ponownego rozpoznania.

RPO-666724-II/11 z dnia 4 marca 2011 r. – kasacja na rzecz Jerzego B. od prawomocnego wyroku Sądu Rejonowego w W. z września 2006 r.

Rzecznik Praw Obywatelskich zarzuca temu wyrokowi rażące i mające istotny wpływ na jego treść naruszenie przepisów prawa procesowego, to jest art. 335 § 1 k.p.k. w związku z art. 343 § 7 k.p.k., polegające na uwzględnieniu wniosku prokuratora o wydanie wyroku skazującego bez przeprowadzenia rozprawy, mimo braku ku temu podstaw, bowiem okoliczności popełnienia czynu budziły wątpliwości, tak co do zakresu odpowiedzialności karnej oskarżonego za ten czyn, jak i właściwej jego prawno-karnej oceny, co winno skutkować skierowaniem sprawy do rozpoznania na rozprawie. Rzecznik Praw Obywatelskich wnosi o uchylenie wyroku Sądu Rejonowego w W. i przekazanie sprawy temu Sądowi do ponownego rozpoznania.

RPO-616930-II/09 z dnia 4 marca 2011 r. – kasacja na rzecz Jerzego B. od prawomocnego wyroku Sądu Rejonowego w W. z września 2006 r.

Rzecznik Praw Obywatelskich zarzuca temu wyrokowi rażące i mające istotny wpływ na jego treść naruszenie przepisów prawa procesowego, to jest art. 335 § 1 k.p.k. w związku z art. 343 § 7 k.p.k., polegające na uwzględnieniu wniosku prokuratora o wydanie wyroku skazującego bez przeprowadzenia rozprawy, mimo braku ku temu podstaw, bowiem okoliczności popełnienia czynu budziły wątpliwości, tak co do zakresu odpowiedzialności karnej oskarżonego za ten czyn, jak i właściwej jego prawno-karnej oceny, co winno skutkować skierowaniem sprawy do rozpoznania na rozprawie. Rzecznik Praw Obywatelskich wnosi o uchylenie wyroku Sądu Rejonowego w W. i przekazanie sprawy temu Sądowi do ponownego rozpoznania.

RPO-601445-II/08 z dnia 4 marca 2011 r. – kasacja na rzecz Reginy K. od prawomocnego wyroku Sądu Wojewódzkiego w Z. z dnia 26 września 1960 r., utrzymującego w mocy wyrok Sądu Powiatowego w Z. z dnia 2 września 1960 r.

Rzecznik Praw Obywatelskich zarzuca temu wyrokowi rażące naruszenie prawa karnego materialnego, to jest art. 133 § 1 k.k. z 1932 r. w związku z art. 4 ustawy z dnia 22 maja 1958 r. o zaostrzeniu odpowiedzialności karnej za chuligaństwo, polegające na przypisaniu oskarżonej popełnienia czynu opisanego w tym przepisie, pomimo braku w jej działaniu znamion tego przestępstwa, co miało istotny wpływ na treść orzeczenia.

Rzecznik Praw Obywatelskich wnosi o uchylenie zaskarżonego wyroku Sądu Wojewódzkiego w Z. oraz utrzymanego nim w mocy wyroku Sądu Powiatowego w Z. i uniewinnienie Reginy K. od popełnienia przypisanego jej czynu. W uzasadnieniu kasacji Rzecznik podkreśla, iż zachowanie oskarżonej nie wyczerpywało znamion przypisanego jej przestępstwa, zaś ściganie karne i skazanie miało formę represji na uczestnikach społecznego sprzeciwu wobec działań ówczesnej władzy.

RPO-554576-II/07 z dnia 9 marca 2011 r. – kasacja na rzecz Pawła M. od prawomocnego postanowienia Sądu Apelacyjnego w W., którym utrzymano w mocy postanowienie Sądu Okręgowego w W.

Rzecznik Praw Obywatelskich zarzuca temu orzeczeniu rażące i mające istotny wpływ na jego treść, naruszenie prawa materialnego, to jest art. 1 ust. 1 ustawy z dnia 23 lutego 1991 r. o uznaniu za nieważne orzeczeń wydanych wobec osób represjonowanych za działalność na rzecz niepodległego bytu Państwa Polskiego - w brzmieniu obowiązującym w dacie orzekania - poprzez wyrażenie błędnego poglądu, że przepis ten zawiera ograniczenie czasu prowadzenia działalności, o której mowa w ustawie, do okresu od 1 stycznia 1944 r. do 31 grudnia 1956 r. Rzecznik Praw Obywatelskich wnosi o uchylenie zaskarżonego postanowienia oraz utrzymanego nim w mocy, w zaskarżonej części, postanowienia Sądu Okręgowego w W. i przekazanie sprawy w tym zakresie do ponownego rozpoznania przez sąd pierwszej instancji.

RPO-658423-II/10 z dnia 11 marca 2011 r. – kasacja na rzecz Pawła L. od prawomocnego postanowienia Sądu Okręgowego w L., utrzymującego w mocy postanowienie Sądu Rejonowego w B.

Rzecznik Praw Obywatelskich zarzuca temu orzeczeniu rażące i mające istotny wpływ na jego treść, naruszenie prawa karnego materialnego (art. 152 k.k.w.), poprzez wyrażenie przez Sąd II instancji błędnego poglądu prawnego, że niemożliwe jest zaliczenie do łącznego rocznego okresu odroczenia, o którym mowa w art. 152 k.k.w., czasu pomiędzy datą zakończenia poprzednio trwającego odroczenia, a datą wydania postanowienia o dalszym odroczeniu wykonania kary pozbawienia wolności, w sytuacji gdy wniosek o kolejne odroczenie został złożony przez skazanego przed zakończeniem wcześniej udzielonego okresu odroczenia, co skutkowało niezasadnym utrzymaniem w mocy postanowienia Sądu I instancji o umorzeniu postępowania w przedmiocie zawieszenia wykonania kary 2 lat pozbawienia wolności orzeczonej w innej sprawie. Rzecznik Praw Obywatelskich wnosi o uchylenie zaskarżonego postanowienia Sądu Okręgowego w L. oraz utrzymanego nim w mocy orzeczenia Sądu I instancji i przekazanie sprawy Sądowi Rejonowemu w B. do ponownego rozpoznania.

RPO-655053-II/10 z dnia 17 marca 2011 r. – kasacja na rzecz Mariusza N. od prawomocnego postanowienia Sądu Okręgowego w L. z października 2008 r., utrzymującego w mocy postanowienie Sądu Rejonowego w L. z kwietnia 2008 r.

Rzecznik Praw Obywatelskich zarzuca temu postanowieniu rażące i mające istotny wpływ na treść tego orzeczenia naruszenie art. 433 § 1 k.p.k. w związku z art. 440 k.p.k.,

polegające na tym, że rozpoznając zażalenie skazanego na postanowienie o zarządzeniu wykonania kary pozbawienia wolności, zapadłe na podstawie art. 75 § 1 k.k., Sąd II instancji nie wyszedł poza granice środka odwoławczego i utrzymał w mocy rażąco niesprawiedliwe orzeczenie Sądu meriti, które zapadło z obrazą art. 366 § 1 k.p.k. i art. 7 k.p.k. w następstwie dowolnego przyjęcia, że czyn przypisany skazanemu w wyroku Sądu Okręgowego w L. z maja 2007 r. zmieniającym wyrok Sądu Rejonowego w L. z lutego 2006 r., popełniony został w okresie próby orzeczonej w związku ze skazaniem w innej sprawie tegoż Sądu, podczas gdy okoliczność ta nie znajdowała oparcia w materiale dowodowym sprawy i wymagała wyjaśnienia, przez co w konsekwencji doszło do bezzasadnego zarządzenia wykonania kary. Rzecznik Praw Obywatelskich wnosi o uchylenie zaskarżonego postanowienia i utrzymanego nim w mocy orzeczenia Sądu I instancji oraz umorzenie postępowania w przedmiocie zarządzenia wykonania kary pozbawienia wolności, na podstawie art. 15 § 1 k.k.w., z powodu upływu 6 miesięcy od zakończenia okresu próby.

RPO-661781-II/10 z dnia 17 marca 2011 r. – kasacja na niekorzyść Stefana N. od prawomocnego wyroku Sądu Okręgowego.

Rzecznik Praw Obywatelskich zarzuca temu orzeczeniu rażące naruszenie prawa procesowego mające istotny wpływ na jego treść, to jest art. 7 k.p.k., art. 410 k.p.k., art. 457 § 3 k.p.k. i art. 424 k.p.k., polegające na tym, że orzekając odmiennie co do istoty sprawy i uniewinniając oskarżonego od przypisanego mu przez Sąd I instancji czynu, Sąd odwoławczy dokonał dowolnej, sprzecznej z zasadami wiedzy i doświadczenia życiowego analizy materiału dowodowego sprawy, która zarazem nie uwzględniała całokształtu tego materiału, a następnie przedstawiając motywy swego stanowiska w uzasadnieniu orzeczenia, wyraził to w sposób nie spełniający elementarnych wymogów, co w praktyce uniemożliwia dokonanie kontroli prawidłowości rozstrzygnięcia. Rzecznik Praw Obywatelskich wnosi o uchylenie zaskarżonego postanowienia i utrzymanego nim w mocy orzeczenia Sądu I instancji oraz umorzenie postępowania w przedmiocie zarządzenia wykonania kary pozbawienia wolności, na podstawie art. 15 § 1 k.k.w., z powodu upływu 6 miesięcy od zakończenia okresu próby.

RPO-644154-II/10 z dnia 29 marca 2011 r. – kasacja na rzecz Leszka K. od prawomocnego wyroku Sądu Okręgowego w G. utrzymującego w mocy wyrok Sądu Rejonowego w W.

Rzecznik Praw Obywatelskich zarzuca temu wyrokowi rażące naruszenie prawa procesowego, to jest art. 14 § 1 k.p.k. w powiązaniu z art. 8 k.p.w., polegające na wyrażeniu błędnego poglądu prawnego, że w realiach niniejszej sprawy nie stanowi naruszenia zasady skargowości przypisanie obwinionemu o wykroczenie polegające na przekroczeniu dopuszczalnej prędkości, popełnienia wykroczenia polegającego na niewskazaniu na żądanie funkcjonariusza Straży Miejskiej, kto kierował pojazdem w chwili stwierdzenia przekroczenia, bowiem wniosek o ukaranie jest ze swej istoty uproszczoną formą skargi uprawnionego oskarżyciela i w przeciwieństwie do aktu oskarżenia nie zawiera on, poza określeniem znamion czynu zarzucanego obwinionemu,

opisu zdarzenia mu zarzucanego, a nadto we wniosku o ukaranie w tej sprawie w wykazie dowodów wymieniono dokumenty potwierdzające fakt odmowy podania pełnych danych sprawcy wykroczenia, które uzasadniają tezę, że wniosek o ukaranie obwinionego w takiej sytuacji procesowej obejmował swoim zakresem zdarzenie polegające na odmowie podania pełnych danych sprawcy czynu, co w efekcie doprowadziło do niezasadnego utrzymania w mocy zaskarżonego orzeczenia Sądu Rejonowego obarczonego bezwzględłą przyczyną odwoławczą opisaną art. 104 § 1 pkt 7 k.p.w. Rzecznik Praw Obywatelskich wnosi o uchylenie zaskarżonego wyroku oraz utrzymanego nim w mocy orzeczenia Sądu I instancji i umorzenie postępowania - na podstawie art. 5 § 1 pkt 4 k.p.w. w związku z art. 45 § 1 k.w. - z powodu przedawnienia orzekania.

Sąd Najwyższy wydał następujące orzeczenia w sprawie kasacji wniesionych przez Rzecznika Praw Obywatelskich:

RPO-605049-II/08 z dnia 19 maja 2010 r. – kasacja na rzecz Franciszka D. od prawomocnego wyroku b. Sądu Wojewódzkiego w Z. z 22 listopada 1960 r., zmieniającego wyrok b. Sądu Powiatowego w Z. z 29 czerwca 1960 r.

Kasacja uwzględniona (wyrok z dnia 1 września 2010 r., sygn. akt V KK 164/10).

RPO-629743-II/09 z dnia 25 maja 2010 r. - kasacja na rzecz Henryka Ź. od prawomocnego wyroku Sądu Okręgowego w T. zmieniającego częściowo, a w pozostałym zakresie utrzymującego w mocy wyrok Sądu Rejonowego w G.

Kasacja oddalona (postanowienie z dnia 4 stycznia 2011 r., sygn. akt III KK 181/10).

RPO-632244-II/09 z dnia 1 czerwca 2010 r. – kasacja na rzecz członków wspólnoty religijnej „Świadkowie Jehowy” od prawomocnego wyroku Sądu Najwyższego z 5 grudnia 1953 r., zmieniającego w części i utrzymującego w części wyrok Sądu Wojewódzkiego w Ł. z 16 maja 1953 r.

Kasacja uwzględniona (wyrok z dnia 27 stycznia 2011 r., sygn. akt II KK 142/10).

RPO-581891-II/08 z dnia 20 lipca 2010 r. – kasacja na rzecz Leszka S. od prawomocnego wyroku Sądu Okręgowego w S., utrzymującego w mocy wyrok Sądu Rejonowego w S.

Kasacja oddalona (postanowienie z dnia 15 grudnia 2010 r., sygn. akt III KK 250/10).

RPO-635484-II/09 z dnia 24 sierpnia 2010 r. - kasacja na rzecz Marcina S. od prawomocnego wyroku Sądu Rejonowego we W., w części dotyczącej orzeczenia przepadku na rzecz Skarbu Państwa dowodu rzeczowego w postaci samochodu, jako służącego do popełnienia przestępstwa.

Kasacja uwzględniona (wyrok z dnia 21 października 2010 r., sygn. akt V KK 272/10).

RPO-641524-II/10 z dnia 15 września 2010 r. – kasacja na rzecz Andrzeja G. od prawomocnego wyroku Sądu Okręgowego w E., utrzymującego w mocy wyrok Sądu Rejonowego w E.

Kasacja oddalona (postanowienie z dnia 16 lutego 2011 r., sygn. akt III KK 324/10).

RPO-610399-II/09 z dnia 7 października 2010 r. – kasacja na rzecz Artura B. od prawomocnego wyroku Sądu Okręgowego w R. utrzymującego w mocy wyrok Sądu Rejonowego w R.

Kasacja uwzględniona (wyrok z dnia 10 listopada 2010 r., sygn. akt IV KK 324/10).

RPO-650676-II/10 z dnia 12 listopada 2010 r. – kasacja na rzecz Aliaksandra K. od prawomocnego wyroku zaocznego Sądu Rejonowego w S.

Kasacja uwzględniona (wyrok z dnia 16 lutego 2011 r., sygn. akt III KK 395/10).

RPO-623612-II/09 z dnia 18 listopada 2010 r. - kasacja na rzecz Edwarda F. od prawomocnego wyroku Sądu Rejonowego w M., w części dotyczącej orzeczenia o karze grzywny oraz o kosztach.

Kasacja oddalona (postanowienie z dnia 16 lutego 2011 r., sygn. akt III KK 403/10).

RPO-648566-II/10 z dnia 18 listopada 2010 r. – kasacja na rzecz Tadeusza D. od prawomocnego postanowienia Sądu Okręgowego w Ś., utrzymującego w mocy postanowienie Sądu Rejonowego w K.

Kasacja uwzględniona (postanowienie z dnia 17 grudnia 2010 r., sygn. akt V KK 383/10).

RPO-651038-II/10 z dnia 29 listopada 2010 r. – kasacja na rzecz Wiolety S. od prawomocnego wyroku zaocznego Sądu Rejonowego w G., w zakresie orzeczenia o karze łącznej.

Kasacja uwzględniona (wyrok z dnia 17 grudnia 2010 r., sygn. akt V KK 388/10).

RPO-635763-II/10 z dnia 2 grudnia 2010 r. – kasacja na rzecz Jarosława P. od prawomocnego wyroku łącznego Sądu Rejonowego w R.

Kasacja uwzględniona (wyrok z dnia 8 lutego 2011 r., sygn. akt III KK 414/10).

IV. Pytania prawne do Sądu Najwyższego. Wnioski do Naczelnego Sądu Administracyjnego

W okresie objętym Informacją Rzecznik Praw Obywatelskich skierowała następujące wnioski do Naczelnego Sądu Administracyjnego i pytania prawne do Sądu Najwyższego:

RPO-648389-II/10 z dnia 12 stycznia 2011 r. – wniosek do Sądu Najwyższego w sprawie zasad ponoszenia przez Skarb Państwa w sprawach z oskarżenia publicznego kosztów obrońcy z wyboru, w razie uniewinnienia oskarżonego lub umorzenia przeciwko niemu postępowania.

Rzecznik Praw Obywatelskich wnosi o rozstrzygnięcie następującego zagadnienia prawnego: Czy w sprawach z oskarżenia publicznego - w razie uniewinnienia oskarżonego lub umorzenia przeciwko niemu postępowania - sąd na zasadzie art. 632 pkt 2 k.p.k. obciąża Skarb Państwa rzeczywistymi, udokumentowanymi kosztami obrony z wyboru poniesionymi przez oskarżonego, czy kosztami wynikającymi z rozporządzenia Ministra Sprawiedliwości z dnia 28 września 2002 r. w sprawie opłat za czynności adwokackie oraz ponoszenia przez Skarb Państwa kosztów nieopłaconej pomocy prawnej udzielonej z urzędu ?

Rozbieżności w orzecznictwie sądowym będące przedmiotem wniosku ujawniły się w toku badania spraw wpływających do Rzecznika. W praktyce orzecniczej sądów powszechnych wykształciły się trzy sposoby interpretowania art. 632 pkt 2 k.p.k. Zasądzanie kosztów obrony z wyboru następuje według stawek minimalnych wynikających z rozporządzenia Ministra Sprawiedliwości w sprawie opłat za czynności adwokackie oraz ponoszenia przez Skarb Państwa kosztów nieopłaconej pomocy prawnej udzielonej z urzędu, albo w pełnej wysokości, wynikającej z udokumentowanej umowy pomiędzy obrońcą a klientem. Niekiedy stosowany jest system mieszany, tzn. sądy uwzględniają udokumentowane koszty obrony z wyboru poniesione przez oskarżonego, do kwoty nie przekraczającej sześciokrotności stawki minimalnej określonej we wspomnianym rozporządzeniu. Zdaniem Rzecznika sądy orzekając na podstawie art. 632 pkt 2 k.p.k. powinny uwzględniać rzeczywiste i udokumentowane koszty obrony z wyboru poniesione przez stronę. Stanowiłoby to właściwą gwarancję konstytucyjnego prawa do obrony oraz zapewniłoby pełną realizację zasady odpowiedzialności za wynik procesu, związanej z zasadą poczucia sprawiedliwości społecznej.

Odmowa podjęcia uchwały (postanowienie z dnia 23 marca 2011 r., sygn. akt I KZP 1/11).

RPO-664875-V/11 z dnia 14 stycznia 2011 r. – wniosek do Naczelnego Sądu Administracyjnego w sprawie obliczania terminu w postępowaniu administracyjnym, w sytuacji gdy koniec terminu przypada w sobotę.

Rzecznik Praw Obywatelskich wnosi o rozstrzygnięcie następującego zagadnienia prawnego: Czy sobota jest dniem równorzędnym z dniem ustawowo wolnym od pracy w rozumieniu art. 57 § 4 k.p.a.?

Problem rozbieżności w orzecznictwie sądów administracyjnych będący przedmiotem wniosku ujawnił się na tle skarg badanych przez Rzecznika Praw Obywatelskich. Zgodnie z treścią art. 57 § 4 k.p.a., jeżeli koniec terminu przypada na dzień ustawowo wolny od pracy, za ostatni dzień terminu uważa się najbliższy następny dzień powszedni. Dni ustawowo wolne od pracy zostały wymienione w ustawie z dnia 18 stycznia 1951 r. o dniach wolnych od pracy i nie ma wśród nich soboty. Wzgląd na konstytucyjną zasadę podziału władz (art. 10 Konstytucji RP) przemawia za tym, że sobota nie może zostać w rozumieniu art. 57 § 4 k.p.a. uznana za dzień równorzędny z dniem ustawowo wolnym od pracy. To bowiem do kompetencji władzy ustawodawczej należy określanie dni, które są ustawowo wolne od pracy. Natomiast za poglądem, iż sobota powinna być traktowana na równi z dniem ustawowo wolnym od pracy przemawia konieczność ochrony zasady równości wobec prawa. Zgodnie bowiem z unormowaniami o charakterze szczególnym, przyjętymi w ustawie – Prawo o postępowaniu przed sądami administracyjnymi, czy w Ordynacji podatkowej, jeżeli ostatni dzień terminu przypada w sobotę lub dzień ustawowo wolny od pracy, za ostatni dzień terminu uważa się następny dzień po dniu lub dniach wolnych od pracy. W ocenie Rzecznika przyjęcie, iż sobota nie jest dniem równorzędnym z dniem ustawowo wolnym od pracy, w sposób oczywisty musiałyby prowadzić do pytania o zgodność treści art. 57 § 4 k.p.a. z konstytucyjną zasadą równości wobec prawa.

RPO-656762-III/10 z dnia 9 lutego 2011 r. - wniosek do Sądu Najwyższego w sprawie mocy obowiązującej przepisów rozporządzenia Ministra Edukacji Narodowej z dnia 22 stycznia 1998 r. w sprawie komisji dyscyplinarnych dla nauczycieli i trybu postępowania dyscyplinarnego.

Rzecznik Praw Obywatelskich wnosi o podjęcie uchwały mającej na celu wyjaśnienie przepisów prawa, których stosowanie wywołało rozbieżność w wykładni prawa w orzecznictwie sądów apelacyjnych, poprzez odpowiedź na pytanie: Czy przepisy rozporządzenia Ministra Edukacji Narodowej z dnia 22 stycznia 1998 r. w sprawie komisji dyscyplinarnych dla nauczycieli i trybu postępowania dyscyplinarnego utraciły moc obowiązującą po upływie 6 miesięcy od dnia wejścia w życie ustawy z dnia 18 lutego 2000 r. o zmianie ustawy - Karta Nauczyciela oraz o zmianie niektórych innych ustaw.

W art. 16 ustawy z dnia 18 lutego 2000 r. o zmianie ustawy - Karta Nauczyciela oraz o zmianie niektórych innych ustaw przewidziano, że „do czasu wydania przepisów wykonawczych przewidzianych w ustawie, o której mowa w art. 1, zachowują moc dotychczasowe przepisy wykonawcze w zakresie, w jakim nie są sprzeczne z ustawą, nie dłużej jednak niż przez okres 6 miesięcy od dnia wejścia w życie niniejszej ustawy”. Ustawa nowelizująca, z pewnymi wyjątkami, weszła w życie z dniem 6 kwietnia 2000 r.

Znaczenie tej nowelizacji i jej wpływ na dalsze obowiązywanie rozporządzenia Ministra Edukacji Narodowej z dnia 22 stycznia 1998 r. jest przedmiotem rozbieżnych poglądów wypowiedzianych w orzecznictwie sądów apelacyjnych, które w myśl art. 77 ust. 5 Karty Nauczyciela są jedynymi organami sądowymi uprawnionymi do rozpatrywania odwołań od prawomocnych orzeczeń odwoławczych komisji dyscyplinarnych. Zdaniem Rzecznika Praw Obywatelskich, rozporządzenie Ministra Edukacji Narodowej z dnia 22 stycznia 1998 r. w sprawie komisji dyscyplinarnych dla nauczycieli i trybu postępowania z woli

ustawodawcy utraciło moc obowiązującą z upływem terminu określonego w art. 16 w/w ustawy.

RPO-669029-III/11 z dnia 11 marca 2011 r. – wniosek do Sądu Najwyższego w sprawie stosowania art. 149 § 1 k.p.a. w sprawach emerytalno-rentowych.

Rzecznik Praw Obywatelskich, w związku z ujawnionymi rozbieżnościami w orzecznictwie Sądu Najwyższego, wniósł o rozstrzygnięcie następującego zagadnienia prawnego: Czy w celu wznowienia postępowania na podstawie art. 114 ust. 1 i la ustawy z dnia 17 grudnia 1998 r. o emeryturach i rentach z Funduszu Ubezpieczeń Społecznych organ rentowy powinien wydać postanowienie o wznowieniu postępowania (art. 149 § 1 k.p.a. w związku z art. 124 ustawy o emeryturach i rentach z Funduszu Ubezpieczeń Społecznych) ?

Kontrowersja dotyczy w istocie tego, czy tryb wznowienia postępowania został odrębnie i w sposób zupełny uregulowany w ustawie o emeryturach i rentach z FUS, czy też z uwagi na brak takiej kompleksowej regulacji zastosowanie znajduje art. 149 § 1 k.p.a. Przepisy art. 114 ust. 1 i la ustawy o emeryturach i rentach z FUS regulują materię ponownego ustalenia prawa do świadczeń lub ich wysokości po uprawomocnieniu się decyzji w sprawie, nie regulują natomiast materii procesowej formy wszczęcia postępowania. Skoro ustawa o emeryturach i rentach z FUS nie stanowi inaczej w zakresie procesowej formy wszczęcia postępowania określonego w art. 114 ust. 1 i la, to w - ocenie Rzecznika - w sprawie powinien mieć zastosowanie art. 149 § 1 k.p.a. Dopiero postanowienie o wznowieniu stanowi podstawę do przeprowadzenia przez organ rentowy postępowania co do przyczyn wznowienia oraz co do rozstrzygnięcia istoty sprawy. Ponadto postanowienie o wznowieniu postępowania pełni istotną funkcję gwarancyjną. Jeśli bowiem organ rentowy w każdym czasie po uprawomocnieniu się decyzji może dokonywać ponownej oceny tych samych dowodów, na podstawie których ustalono prawo do emerytury lub renty albo ich wysokość, to minimum lojalności władzy publicznej wobec jednostki wymaga, aby sam zamiar weryfikacji prawa do świadczenia został zakomunikowany stronie w procesowej formie postanowienia.

Sąd Najwyższy oraz Naczelny Sąd Administracyjny rozpoznały następujące wnioski Rzecznika Praw Obywatelskich:

RPO-649552-IV/10 z dnia 7 lipca 2010 r. – wniosek do Naczelnego Sądu Administracyjnego o rozstrzygnięcie zagadnienia prawnego dotyczącego zakresu uprawnień organu nadzoru budowlanego prowadzącego postępowanie w trybie art. 51 ust. 1 ustawy z dnia 7 lipca 1994 r. - Prawo budowlane.

Wniosek rozpoznany (uchwała składu siedmiu sędziów NSA z dnia 10 stycznia 2011 r., sygn. akt II OPS 2/10). Naczelny Sąd Administracyjny podjął następującą uchwałę: Przepis art. 51 ust. 1 pkt 2 ustawy z dnia 7 lipca 1994 r. - Prawo budowlane (Dz. U. z 2006 r. Nr 156, poz. 1118 ze zm.) nie stanowi podstawy do wydania decyzji nakładającej na

inwestora obowiązek złożenia przewidzianego w art. 32 ust. 4 pkt 2 tej ustawy oświadczenia o posiadanym prawie do dysponowania nieruchomością na cele budowlane.

RPO-648300-IX/10 z dnia 1 września 2010 r. - wniosek do Naczelnego Sądu Administracyjnego w sprawie dostępu do sądu w przypadku, gdy funkcjonariuszowi Państwowej Straży Pożarnej wymierzana jest kara dyscyplinarna upomnienia.

Wniosek rozpoznany (uchwała składu siedmiu sędziów NSA z dnia 10 stycznia 2011 r., sygn. akt II OPS 4/10). Naczelny Sąd Administracyjny podjął następującą uchwałę: Postępowanie wszczęte przed właściwą komisją dyscyplinarną na podstawie art. 118 ust. 2 ustawy z dnia 24 sierpnia 1991 r. o Państwowej Straży Pożarnej (Dz. U. z 2009 r. Nr 12, poz. 68 ze zm.) jest postępowaniem dyscyplinarnym i na orzeczenie kończące to postępowanie w drugiej instancji stronie służy skarga do sądu administracyjnego zgodnie z art. 124j tej ustawy.

RPO-647922-II/09 z dnia 12 października 2010 r. - wniosek do Sądu Najwyższego w sprawie rozbieżności w orzecznictwie sądowym dotyczących kompetencji sądu w postępowaniu w przedmiocie tymczasowego aresztowania, do dokonania oceny zasadności przyjętej przez oskarżyciela publicznego kwalifikacji prawnej czynu.

Wniosek rozpoznany (uchwała z dnia 27 stycznia 2011 r., sygn. akt I KZP 23/10). Sąd Najwyższy uchwalił udzielić następującej odpowiedzi: Orzekając, na etapie postępowania przygotowawczego, w przedmiocie zastosowania albo przedłużenia stosowania tymczasowego aresztowania, sąd jest zobowiązany do oceny trafności przyjętej przez oskarżyciela publicznego kwalifikacji prawnej czynu zarzucanego podejrzanemu. Ocena ta powinna być dokonywana w kontekście ustawowych przesłanek tymczasowego aresztowania.

V. Skargi do Wojewódzkich Sądów Administracyjnych, skargi kasacyjne do Naczelnego Sądu Administracyjnego oraz przystąpienia do postępowań przed sądami administracyjnymi i organami administracji

W okresie objętym Informacją Rzecznik Praw Obywatelskich wniosła następującą skargę kasacyjną do Naczelnego Sądu Administracyjnego oraz skargi do Wojewódzkich Sądów Administracyjnych:

RPO-664200-IV/10 z dnia 18 stycznia 2011 r. - skarga kasacyjna od wyroku Wojewódzkiego Sądu Administracyjnego oddalającego skargę na decyzję Wojewody w przedmiocie odmowy przekształcenia prawa użytkowania wieczystego w prawo własności nieruchomości zabudowanej budynkiem mieszkalnym.

Rzecznik Praw Obywatelskich zarzuca zaskarżonemu wyrokowi naruszenie przepisów postępowania sądowoadministracyjnego, które miało istotny wpływ na wynik sprawy, poprzez brak odniesienia się przez Wojewódzki Sąd Administracyjny do istoty skargi, którą stanowi kwestia zawartości normatywnej art. 1 ust. 4 ustawy z dnia 29 lipca 2005 r. o przekształceniu prawa użytkowania wieczystego w prawo własności nieruchomości, co skutkowało oddaleniem skargi, mimo nieprzeprowadzenia przez Sąd pełnej oceny legalności zaskarżonej decyzji administracyjnej. Zdaniem Rzecznika zaistniałe w przedmiotowej sprawie naruszenie przepisów postępowania sądowoadministracyjnego, skutkuje w istocie zamknięciem skarżącym drogi do rozpoznania ich sprawy w pierwszej instancji przez sąd administracyjny. Rzecznik Praw Obywatelskich wnosi o uchylenie w całości zaskarżonego wyroku oraz przekazanie sprawy Wojewódzkiemu Sądowi Administracyjnemu do ponownego rozpoznania.

RPO-610004-IV/09 z dnia 3 marca 2011 r. – skarga do Wojewódzkiego Sądu Administracyjnego na niektóre postanowienia Załącznika do uchwały Nr XXXIII/184/2009 Rady Gminy E. z dnia 26 listopada 2009 r. w sprawie zasad wynajmowania lokali wchodzących w skład mieszkaniowego zasobu Gminy E.

Rzecznik Praw Obywatelskich zarzuca zaskarżonym postanowieniom Załącznika do uchwały naruszenie art. 4 ust. 1 i 2 oraz art. 21 ust. 1 pkt 2 i ust. 3 ustawy z dnia 21 czerwca 2001 r. o ochronie praw lokatorów, mieszkaniowym zasobie gminy i o zmianie Kodeksu cywilnego, art. 32 ust. 1 i art. 2 Konstytucji RP oraz wnosi o stwierdzenie ich nieważności.

Zaskarżone postanowienia Załącznika do uchwały uzależniają możliwość zawarcia umowy najmu lokalu komunalnego i lokalu socjalnego z zasobu mieszkaniowego Gminy E. od przesłanki zameldowania i zamieszkiwania na terenie Gminy E. Wnioski o wynajem mieszkania (lokalu socjalnego) pochodzące od osób, które przesłanek tych nie spełniają, są pozostawiane bez rozpatrzenia. Tymczasem ustawa o samorządzie gminnym stanowi jednoznacznie, że członkami wspólnoty gminnej są osoby ją zamieszkujące, a nie osoby zameldowane na jej terenie. Podobnie ustawa z dnia 21 czerwca 2001 r. o ochronie praw lokatorów, mieszkaniowym zasobie gminy i o zmianie Kodeksu cywilnego nie wiąże

możliwości uzyskania mieszkania z zasobów mieszkaniowych gminy z przesłanką zameldowania na terenie gminy, której spełnienie uprawniałoby obywatela do ubiegania się o lokal komunalny. W ocenie Rzecznika kwestionowane przepisy naruszają zasadę równości wynikającą z art. 32 ust. 1 Konstytucji RP, a także zasadę sprawiedliwości społecznej określoną w art. 2 Konstytucji RP, która wymaga, aby zróżnicowanie prawne poszczególnych podmiotów pozostawało w odpowiedniej relacji do różnic w sytuacji tych podmiotów.

RPO-649722-III/09 z dnia 22 marca 2011 r. – skarga do Wojewódzkiego Sądu Administracyjnego na bezczynność Burmistrza Miasta w przedmiocie nierozpoznania wniosku z dnia 22 listopada 2010 r. o przyznanie prawa do zasiłku rodzinnego wraz z dodatkami na rzecz czworga dzieci.

Rzecznik Praw Obywatelskich zarzuca naruszenie art. 35 § 3 k.p.a. poprzez błędne przyjęcie, iż wniosek nie spełnia wymogów określonych w art. 23 ust. 4 pkt 1 ustawy z dnia 28 listopada 2003 r. o świadczeniach rodzinnych i wnosi o zobowiązanie Burmistrza Miasta do wydania decyzji w przedmiocie uprawnień do zasiłku rodzinnego wraz z dodatkami na rzecz dzieci, na okres od dnia 1 listopada 2010 r. do 31 października 2011 r. w terminie 14 dni od dnia doręczenia prawomocnego wyroku wraz z aktami administracyjnymi.

Rzecznik Praw Obywatelskich przystąpiła do postępowania administracyjnego:

RPO-665445-V/11 z dnia 3 lutego 2011 r. - zgłoszenie udziału w postępowaniu przed Szefem Urzędu do Spraw Cudzoziemców o nadanie statusu uchodźcy rodzinie mongolskiej.

Szef Urzędu do Spraw Cudzoziemców wydał w dniu 4 lutego 2011 r. decyzje o udzieleniu zgody na pobyt tolerowany.

Naczelny Sąd Administracyjny wydał następujące orzeczenia w postępowaniach z udziałem Rzecznika Praw Obywatelskich:

RPO-602307-VI/08 z dnia 13 maja 2010 r. - przystąpienie do postępowania przed Naczelnym Sądem Administracyjnym w sprawie ze skargi kasacyjnej Dyrektora Izby Skarbowej od wyroku Wojewódzkiego Sądu Administracyjnego wydanego ze skargi przedsiębiorcy na decyzję Dyrektora Izby Skarbowej w przedmiocie określenia zobowiązania podatkowego w podatku od towarów i usług za okres od maja 2004 r. do grudnia 2004 r.

Skarga kasacyjna uwzględniona (wyrok z dnia 1 grudnia 2010 r., sygn. akt I FSK 936/09).

RPO-623243-X/09 z dnia 14 lipca 2010 r. – skarga kasacyjna do Naczelnego Sądu Administracyjnego od postanowienia Wojewódzkiego Sądu Administracyjnego wydanego w sprawie ze skargi Rzecznika Praw Obywatelskich na uchwałę Rady Miasta W. w przedmiocie ustalenia strefy płatnego parkowania.

Skarga kasacyjna uwzględniona (postanowienie z dnia 10 grudnia 2010 r., sygn. akt I OSK 1333/10).

RPO-649770-IV/10 z dnia 17 listopada 2010 r. - zgłoszenie udziału w postępowaniu przed Naczelnym Sądem Administracyjnym mającym rozstrzygnąć zagadnienie prawne dotyczące trybu orzekania o przekształceniach własnościowych w ramach reform rolnych.

Zagadnienie prawne rozpoznane (uchwała siedmiu sędziów NSA z dnia 10 stycznia 2011 r., sygn. akt I OPS 3/10). Naczelnny Sąd Administracyjny podjął następującą uchwałę: § 5 rozporządzenia Ministra Rolnictwa i Reform Rolnych z dnia 1 marca 1945 r. w sprawie wykonania dekretu Polskiego Komitetu Wyzwolenia Narodowego z dnia 6 września 1944 r. o przeprowadzeniu reformy rolnej (Dz. U. Nr 10, poz. 51 ze zm.) może stanowić podstawę do orzekania w drodze decyzji administracyjnej o tym, czy dana nieruchomość lub jej część wchodzi w skład nieruchomości ziemskiej, o której mowa w art. 2 ust. 1 lit. e) dekretu Polskiego Komitetu Wyzwolenia Narodowego z dnia 6 września 1944 r. o przeprowadzeniu reformy rolnej.

VI. Wnioski do Trybunału Konstytucyjnego. Zgłoszenia udziału w postępowaniach w sprawie skarg konstytucyjnych

W okresie objętym Informacją Rzecznik Praw Obywatelskich skierowała następujące wnioski do Trybunału Konstytucyjnego:

RPO-666850-III/11 z dnia 10 lutego 2011 r. - w sprawie zasad ponownego ustalania prawa do emerytury lub renty.

Rzecznik Praw Obywatelskich wnosi o stwierdzenie niezgodności art. 114 ust. 1a ustawy z dnia 17 grudnia 1998 r. o emeryturach i rentach z Funduszu Ubezpieczeń Społecznych z zasadą zaufania obywateli do państwa i prawa wynikającą z art. 2 Konstytucji RP oraz z art. 67 ust. 1 Konstytucji RP.

Wprowadzenie do obrotu prawnego art. 114 ust. 1a ustawy o emeryturach i rentach z FUS w istotny sposób zmieniło sytuację prawną w zakresie trwałości decyzji wydawanych w sprawie świadczeń emerytalnych i rentowych. Po uprawomocnieniu się decyzji podstawę do jej weryfikacji przez organ rentowy stanowią bowiem nie tylko nowe dowody lub ujawnione (a więc wcześniej nieznanie organowi rentowemu) okoliczności istniejące przed wydaniem decyzji, lecz również odmienna ocena dowodów, które były poprzednio brane pod uwagę przy wydawaniu decyzji. Oznacza to, że organ rentowy może w dowolnym momencie wszczęć z urzędu postępowanie o odmienną ocenę przedłożonych w przeszłości dowodów w celu weryfikacji ustalonego prawa do emerytury lub renty albo ich wysokości. W ocenie Rzecznika ponowne rozpoznanie sprawy musi być uzasadnione wyjątkowymi okolicznościami tak, aby została zachowana równowaga pomiędzy uzasadnionym interesem jednostki, a interesem publicznym.

RPO-647252-III/11 z dnia 14 marca 2011 r. - w sprawie świadczenia socjalnego dla funkcjonariuszy Służby Celnej w postaci przejazdu pociągiem „Inter Regio” na koszt urzędu.

Rzecznik Praw Obywatelskich wnosi o stwierdzenie niezgodności § 3 ust. 1 rozporządzenia Rady Ministrów z dnia 16 lutego 2010 r. w sprawie świadczeń socjalnych funkcjonariuszy celnych i członków ich rodzin w części zawierającej słowa „Inter Regio” z art. 135 ust. 2 ustawy z dnia 27 sierpnia 2009 r. o Służbie Celnej oraz z art. 32 i art. 92 ust. 1 Konstytucji RP.

Do Rzecznika Praw Obywatelskich kierowane są skargi funkcjonariuszy celnych dotyczące świadczenia socjalnego w postaci przejazdu raz w roku pociągiem na koszt urzędu. Zastrzeżenia skarżących budzi to, że świadczenie powyższe przysługuje wyłącznie wówczas, gdy przejazd odbywa się pociągami „Inter Regio”. Przejazd środkami transportu innych przewoźników kolejowych nie stanowi natomiast podstawy do wypłaty tego świadczenia. Zdaniem Rzecznika przepis § 3 ust. 1 rozporządzenia w zakwestionowanym zakresie został wydany z przekroczeniem granic upoważnienia ustawowego, zawartego w art. 135 ust. 2 ustawy o Służbie Celnej. Zaskarżony przepis rozporządzenia narusza także, w ocenie Rzecznika, zasadę równości wobec prawa, z której wynika nakaz jednakowego traktowania podmiotów prawa w obrębie określonej kategorii. Przyjęte zróżnicowanie

zostało wprowadzone na podstawie całkowicie dowolnego kryterium nazwy handlowej segmentu kolejowych usług przewozów pasażerskich realizowanych przez jednego z przewoźników. Prawodawca powinien przez wzgląd na zasadę równości w sposób równy taktować nie tylko beneficjentów świadczenia socjalnego, ale także wszystkie podmioty gospodarcze świadczące kolejowe usługi w zakresie przewozów pasażerskich.

RPO-571581-II/11 z dnia 29 marca 2011 r. – w sprawie braku wytycznych ustawowych dotyczących kryteriów ustalania maksymalnej wysokości opłat za pobyt w izbie wytrzeźwień.

Rzecznik Praw Obywatelskich wnosi o stwierdzenie niezgodności: 1) art. 42 ust. 6 ustawy z dnia 26 października 1982 r. o wychowaniu w trzeźwości i przeciwdziałaniu alkoholizmowi w zakresie, w jakim zawiera upoważnienie dla ministra właściwego do spraw zdrowia do określenia w porozumieniu z ministrem właściwym do spraw wewnętrznych, w drodze rozporządzenia, maksymalnej wysokości opłat związanych z pobytem w izbie wytrzeźwień, innej placówce utworzonej lub wskazanej przez jednostkę samorządu terytorialnego lub w jednostce Policji, 2) § 29 rozporządzenia Ministra Zdrowia z dnia 4 lutego 2004 r. w sprawie trybu doprowadzania, przyjmowania i zwalniania osób w stanie nietrzeźwości oraz organizacji izb wytrzeźwień i placówek utworzonych lub wskazanych przez jednostkę samorządu terytorialnego - z art. 92 ust. 1 Konstytucji RP.

Na tle spraw badanych przez Rzecznika, w tym wizytacji przeprowadzanych przez pracowników Biura RPO w izbach wytrzeźwień ujawnił się problem konstytucyjności regulacji dotyczącej wysokości opłat pobieranych za pobyt w izbie wytrzeźwień. Zdaniem Rzecznika art. 42 ust. 6 ustawy o wychowaniu w trzeźwości i przeciwdziałaniu alkoholizmowi nie zawiera wytycznych pozwalających na ustalenie, czym powinien kierować się organ upoważniony określając w rozporządzeniu maksymalną wysokość opłat związanych z pobytem w izbie wytrzeźwień. W rezultacie opłaty te mogą być ustalane w sposób całkowicie dowolny. Również kwestionowany przepis § 29 rozporządzenia Ministra Zdrowia jest niezgodny z art. 92 ust. 1 Konstytucji RP, bowiem ustala bez dostatecznych wskazówek zawartych w ustawie maksymalną wysokość opłaty. W razie uwzględnienia wniosku Rzecznik wnosi o odroczenie utraty mocy obowiązującej zakwestionowanych przepisów na okres 12 miesięcy od dnia ogłoszenia orzeczenia, w celu umożliwienia dostosowania treści upoważnienia ustawowego oraz treści aktu wykonawczego do standardów konstytucyjnych.

W sprawie wniosku do Trybunału Konstytucyjnego:

RPO-595164-I/08 z dnia 19 września 2008 r. – w sprawie przepisu art. 55 ustawy o IPN penalizującego tzw. przestępstwo negacjonizmu (kłamstwo oświęcimskie) (sygn. akt K 29/08).

W piśmie procesowym z dnia 22 lutego 2011 r. Rzecznik Praw Obywatelskich wycofała wniosek z dnia 19 września 2008 r. w sprawie stwierdzenia niezgodności art. 55 ustawy z dnia 18 grudnia 1998 r. o Instytucie Pamięci Narodowej - Komisji Ścigania Zbrodni przeciwko Narodowi Polskiemu z art. 54 ust. 1 i art. 73 w związku z art. 31 ust. 3 Konstytucji RP.

Postępowanie umorzone (postanowienie z dnia 8 marca 2011 r., sygn. akt K 29/08).

Rzecznik Praw Obywatelskich zgłosiła udział w postępowaniach w sprawie skarg konstytucyjnych:

RPO-661691-II/10 z dnia 12 stycznia 2011 r. – zgłoszenie udziału w postępowaniu w sprawie skargi konstytucyjnej Beaty S. dotyczącej sposobu postępowania z protokołami przesłuchań i innymi dokumentami lub przedmiotami, na które rozciąga się obowiązek zachowania tajemnicy państwowej, służbowej albo związanej z wykonywaniem zawodu lub funkcji (sygn. akt SK 25/10).

RPO-662011-IV/10 z dnia 17 stycznia 2011 r. – zgłoszenie udziału w postępowaniu w sprawie skargi konstytucyjnej Spółdzielni Mieszkaniowej „Południe” (sygn. akt SK 29/10).

Rzecznik Praw Obywatelskich przedstawia następujące stanowisko: art. 48 ust. 1 ustawy z dnia 15 grudnia 2000 r. o spółdzielniach mieszkaniowych w zakresie, w jakim nakłada na spółdzielnię mieszkaniową obowiązek zawarcia z najemcą mieszkania, które przed nieodpłatnym przejściem przez tę spółdzielnię było mieszkaniem przedsiębiorstwa państwowego, państwowej osoby prawnej lub państwowej jednostki organizacyjnej, umowy nieodpłatnego przeniesienia własności mieszkania, jest niezgodny z art. 64 Konstytucji RP.

W ocenie Rzecznika przyznanie najemcy mieszkania przedsiębiorstwa państwowego, państwowej osoby prawnej lub państwowej jednostki organizacyjnej, położonego w budynku nieodpłatnie przejętym przez spółdzielnię mieszkaniową, roszczenia o przeniesienie na niego nieodpłatnie prawa własności mieszkania narusza istotę własności, ponieważ pozbawia właściciela podstawowych atrybutów prawa własności - możliwości swobodnego rozporządzania swym prawem, wyboru ewentualnego nabywcy tego prawa oraz uzyskania ekwiwalentu w zamian za wyzbycie się prawa własności. Ustanowione w zaskarżonym zakresie ograniczenie prawa własności pozostaje ponadto w sprzeczności z konstytucyjną zasadą równej ochrony praw majątkowych. Trybunał Konstytucyjny w swych orzeczeniach kilkakrotnie zwracał uwagę, że własność spółdzielcza nie może być - zgodnie z art. 64 ust. 2 Konstytucji i wyrażoną w nim zasadą równej ochrony dla wszystkich – traktowana jako „gorsza” od własności przysługującej indywidualnym osobom fizycznym.

RPO-663213-IV/10 z dnia 8 lutego 2011 r. - zgłoszenie udziału w postępowaniu w sprawie skargi konstytucyjnej spółki „Euro Marketing” sp. z o. o. (sygn. akt SK 32/10).

RPO-665846-II/11 z dnia 22 marca 2011 r. - zgłoszenie udziału w postępowaniu w sprawie skargi konstytucyjnej Piotra Z. dotyczącej zwrotu kosztów procesu w sprawach z oskarżenia publicznego (sygn. akt SK 2/11).

Rzecznik Praw Obywatelskich przedstawia następujące stanowisko: art. 632 pkt 2 ustawy z dnia 6 czerwca 1997 r. - Kodeks postępowania karnego w zakresie, w jakim w przypadku uznania przez sąd żądania osoby prawomocnie uniewinnionej, domagającej się zasądzenia odszkodowania za poniesioną szkodę oraz zadośćuczynienia za doznaną krzywdę z tytułu niewątpliwie niesłusznego aresztowania, nie daje podstaw do przyznania zwrotu kosztów procesu związanych z ustanowieniem pełnomocnika, jest niezgodny z art. 41 ust. 5 w związku z art. 2 Konstytucji RP.

W ocenie Rzecznika, w zakresie objętym skargą konstytucyjną w przepisie art. 632 pkt 2 k.p.k. występuje pominięcie legislacyjne. Skoro bowiem przepis ten reguluje wszystkie sytuacje, kiedy w sprawach z oskarżenia publicznego Skarb Państwa ponosi koszty obrony z wyboru w przypadku uniewinnienia oskarżonego lub umorzenia postępowania, to z wymogów konstytucyjnych, w tym w szczególności art. 41 ust. 5 oraz art. 2 Konstytucji wynika, że zakresem regulacji powinien on objąć także prowadzone na podstawie Kodeksu postępowania karnego postępowanie w przedmiocie odszkodowania za niewątpliwie niesłuszne tymczasowe aresztowanie.

W sprawie skargi konstytucyjnej:

RPO-654116-II/10 z dnia 25 października 2010 r. - zgłoszenie udziału w postępowaniu w sprawie skargi konstytucyjnej Marcina S. dotyczącej wynagrodzenia adwokata za dyżur pełniony w postępowaniu przyspieszonym (sygn. akt SK 15/10).

Rzecznik Praw Obywatelskich, w piśmie z dnia 20 stycznia 2011 r. przedstawia następujące stanowisko: Przepis art. 29 ust. 1 ustawy z dnia 26 maja 1982 r. Prawo o adwokaturze w zakresie, w jakim nie przewiduje wynagrodzenia adwokata za udział w dyżurach adwokackich organizowanych na podstawie art. 517i § 4 Kodeksu postępowania karnego oraz przepisów rozporządzenia Ministra Sprawiedliwości z 22 lutego 2007 r. w sprawie zapewnienia oskarżonemu możliwości skorzystania z pomocy obrońcy, jego wyboru w postępowaniu przyspieszonym oraz organizacji dyżurów adwokackich - jest niezgodny z art. 32 ust. 1 i art. 64 ust. 1 w związku z art. 31 ust. 3 Konstytucji RP.

Zgodnie z art. 29 ust. 1 ustawy - Prawo o adwokaturze, koszty nieopłaconej pomocy prawnej udzielonej z urzędu ponosi Skarb Państwa. Warunkiem realizacji postępowania przyspieszonego jest obecność adwokata w ramach dyżuru w dyspozycji i gotowości do świadczenia obrony. Niewątpliwie adwokat nie pełni wówczas funkcji obrończej. Co więcej, może się zdarzyć, że podczas dyżuru z przyczyn od niego niezależnych nie będzie w ogóle miał możliwości świadczenia pomocy prawnej. Pomimo to pozostaje wówczas w

dyspozycji organu państwowego, bez możliwości świadczenia usług na rzecz innych podmiotów. Ustawodawca nakładając na adwokata obowiązki partycypowania w sferze aparatu wymiaru sprawiedliwości, nie tylko nie przewidział żadnego mechanizmu wynagrodzenia za doznane przez niego ograniczenia w zakresie dysponowania swoimi prawami majątkowymi, ale nawet nie stworzył minimalnych instrumentów kompensacji doznanej szkody, wynikającej z niemożliwości zarobkowania.

Trybunał Konstytucyjny wydał następujące orzeczenie w sprawie wniosku Rzecznika Praw Obywatelskich:

RPO-604624-I/08 z dnia 12 grudnia 2008 r. – w sprawie niekonstytucyjności dekretów wydanych przez Radę Państwa w związku z wprowadzeniem 13 grudnia 1981 r. stanu wojennego.

Wniosek uwzględniony (wyrok z dnia 16 marca 2011 r., sygn. akt K 35/08).

VII. Wystąpienia legislacyjne

Rzecznik Praw Obywatelskich skierowała wystąpienie do:

1. Przewodniczącej Podkomisji Nadzwyczajnej do rozpatrzenia poselskiego projektu ustawy o rodzinnej opiece zastępczej oraz rządowego projektu ustawy o wspieraniu rodziny i systemie pieczy zastępczej (RPO-637047-VII/09) z dnia 15 lutego 2011 r. – w sprawie zmian przepisów proponowanych w rządowym projekcie ustawy o wspieraniu rodziny i systemie pieczy zastępczej (druk nr 3378).

W związku z pełnieniem przez Rzecznika Praw Obywatelskich zadań Krajowego Mechanizmu Prewencji, pracownicy Biura Rzecznika przeprowadzają systematyczne wizytacje m.in. młodzieżowych ośrodków wychowawczych i młodzieżowych ośrodków socjoterapii. Duży odsetek podopiecznych stanowią wychowankowie placówek opiekuńczo-wychowawczych (domów dziecka lub placówek interwencyjnych) oraz rodzin zastępczych. Dyrektorzy młodzieżowych ośrodków wychowawczych i socjoterapii obawiają się zmian proponowanych w rządowym projekcie ustawy o wspieraniu rodziny i systemie pieczy zastępczej (druk nr 3378), przewidujących w art. 579³, iż w przypadku gdy sąd na podstawie przepisów o postępowaniu w sprawach nieletnich postanowi o umieszczeniu dziecka objętego instytucjonalną pieczą zastępczą w młodzieżowym ośrodku wychowawczym lub zakładzie poprawczym, postanowienie o umieszczeniu dziecka w instytucjonalnej pieczy zastępczej traci moc. Przepisy dotyczące funkcjonowania młodzieżowych ośrodków wychowawczych i socjoterapii nie nakładają na ich dyrektorów obowiązku przejęcia funkcji rodzinnych i opiekuńczych. Potrzeby materialne wychowanków domu dziecka powinna zaspokajać placówka, która otrzymuje na ten cel pieniądze z powiatu. Proponowana zmiana przepisów może być przyczyną trudności związanych z zapewnieniem wychowankowi podstawowego wyposażenia. W ocenie Rzecznika może to prowadzić do niehumanitarnego traktowania dziecka, gdyż niezapewnione zostają mu wówczas najbardziej elementarne warunki bytowe, gwarantujące godne życie. W związku z powyższym Rzecznik Praw Obywatelskich zwraca się o uwzględnienie przedstawionego stanowiska w pracach Komisji.

VIII. Opinie i stanowiska Rzecznika Praw Obywatelskich

Rzecznik Praw Obywatelskich przedstawiła następujące stanowisko w wystąpieniu do:

1. Prezesa Trybunału Konstytucyjnego (RPO-670431-I/11) z dnia 30 marca 2011 r. - w sprawie propozycji poszerzenia kompetencji Rzecznika Praw Obywatelskich w sprawach toczących się przed Trybunałem Konstytucyjnym, dotyczących wolności lub praw człowieka i obywatela.

Rzecznik Praw Obywatelskich zwraca się z prośbą o rozważenie propozycji poszerzenia swych kompetencji w sprawach toczących się przed Trybunałem Konstytucyjnym, dotyczących wolności lub praw człowieka i obywatela. Na podstawie Konstytucji i ustawy z dnia 1 sierpnia 1997 r. o Trybunale Konstytucyjnym Rzecznik Praw Obywatelskich może wystąpić z własnym wnioskiem do Trybunału Konstytucyjnego lub przyłączyć się do sprawy toczącej się na podstawie skargi konstytucyjnej. Rzecznik stosunkowo aktywnie korzysta z przysługujących mu środków działania w tych postępowaniach. W wielu sprawach Trybunał przychyliła się też do przedstawianej oceny kwestionowanych regulacji, co skutkuje wyeliminowaniem z obrotu prawnego przepisów rzutujących negatywnie na sferę wolności i praw człowieka i obywatela. Wiele postępowań przed Trybunałem Konstytucyjnym, bezpośrednio dotyczących zakresu przedmiotowego właściwego dla Rzecznika Praw Obywatelskich, toczy się jednak bez jego udziału. Obecny stan prawny wydaje się nieadekwatny dla celów pełnej ochrony wolności lub praw człowieka i obywatela. Dlatego też za zasadne należy uznać dążenie do umocowania ustawowego Rzecznika w powyższym zakresie, poprzez przyznanie temu organowi prawa udziału w postępowaniu przed Trybunałem Konstytucyjnym w sprawach wniosków zgłaszanych przez inne uprawnione podmioty oraz pytań prawnych - gdy sprawy te dotyczą wolności lub praw człowieka i obywatela.

IX. Reakcje na wcześniejsze wystąpienia Rzecznika

1. RPO-594089-II/08 z dnia 12 sierpnia 2009 r. – w sprawie odpowiedzialności karnej podmiotów zbiorowych (Informacja 7-9/2009, str. 71).

Podsekretarz Stanu w Ministerstwie Sprawiedliwości (21.01.2011 r.) poinformował, że w ramach przygotowanego w Ministerstwie projektu ustawy o zmianie ustawy - Kodeks postępowania karnego oraz niektórych innych ustaw, uwzględniono nowelizację art. 3 oraz art. 5 ustawy o odpowiedzialności podmiotów zbiorowych za czyny zabronione pod groźbą kary. Zgodnie z projektowanymi zmianami podmiot zbiorowy będzie podlegał odpowiedzialności, jeżeli do popełnienia czynu zabronionego doszło w następstwie co najmniej braku należytej staranności w wyborze osoby fizycznej, o której mowa w art. 3 pkt 2 lub 3, lub co najmniej braku należytego nadzoru nad tą osobą - ze strony organu lub przedstawiciela podmiotu zbiorowego, bądź w następstwie organizacji działalności podmiotu zbiorowego, która nie zapewniała uniknięcia popełnienia czynu zabronionego przez osobę, o której mowa w art. 3 pkt 1 lub 4a, podczas gdy mogło je zapewnić zachowanie należytej staranności, wymaganej w danych okolicznościach, przez organ lub przedstawiciela podmiotu zbiorowego. Projekt nowelizacji znajduje się na końcowym etapie uzgodnień międzyresortowych.

2. RPO-640972-IV/10 z dnia 25 maja 2010 r. - w sprawie podjęcia działań legislacyjnych zmierzających do wprowadzenia uregulowań prawnych ograniczających możliwość rażącej podwyżki opłat rocznych, uiszczanych przez użytkownika wieczystego (Informacja 4-6/2010, str. 60).

Podsekretarz Stanu w Ministerstwie Infrastruktury (14.01.2011 r.) poinformował, że Minister Infrastruktury wystosował do Prezesa Rady Ministrów pismo z prośbą o wystąpienie do Prezesa Najwyższej Izby Kontroli z wnioskiem o przeprowadzenie kontroli realizacji uprawnień właściwych organów reprezentujących Skarb Państwa oraz jednostki samorządu terytorialnego w zakresie aktualizacji opłat z tytułu użytkowania wieczystego nieruchomości gruntowych w latach 2000-2010. Analiza wyników kontroli skonfrontowana z obowiązującym porządkiem prawnym pozwoli na podjęcie stosownych działań ustawodawczych w tym zakresie. Równolegle Minister Infrastruktury prowadzi korespondencję z Prezesem Głównego Urzędu Statystycznego w sprawie planowanego terminu opracowania i publikacji wskaźników zmian cen nieruchomości, o których mowa w art. 5 ustawy o gospodarce nieruchomościami. Przewiduje się, że pierwsze dane zostaną opublikowane we wrześniu 2011 r. Wiarygodne dane o cenach nieruchomości, zawarte w ogólnodostępnym rejestrze, mogłyby posłużyć do corocznej waloryzacji opłat z tytułu użytkowania wieczystego.

3. RPO-645062-VI/10 z dnia 8 czerwca 2010 r. – w sprawie braku równości w zakresie uprawnienia do korzystania ze zwolnienia od opłat abonamentowych (Informacja 4-6/2010, str. 69).

Sekretarz Stanu w Ministerstwie Kultury i Dziedzictwa Narodowego (23.09.2010 r.) poinformował, że ewentualna decyzja o nowelizacji art. 4 ust. 1 pkt 1 lit. b) ustawy o

opłatach abonamentowych powinna zostać przeprowadzona w ramach prac legislacyjnych nad projektami poselskimi dotyczącymi finansowania działalności mediów publicznych. Wyjaśnił także, iż osoba pobierająca rentę rodzinną po zmarłym małżonku i jednocześnie mająca ustalone prawo do emerytury jest zwolniona z opłat abonamentowych, jeśli spełnia warunki, o których mowa w art. 4 ust. 1 pkt 6 ustawy o opłatach abonamentowych. Należy więc uznać, że przepisy ustawy o opłatach abonamentowych nie są niezgodne z zasadą równości wobec prawa w zakresie osób, które mają ustalone prawo do emerytury. Niewłaściwa jest wyłącznie interpretacja i sposób stosowania tych przepisów przez organy zajmujące się pobieraniem opłat abonamentowych.

4. RPO-637904-VII/10 z dnia 8 czerwca 2010 r. – w sprawie potrzeby uchylenia całkowitego zakazu prowadzenia rozmów telefonicznych przez osoby tymczasowo aresztowane (Informacja 4-6/2010, str. 67).

Podsekretarz Stanu w Ministerstwie Sprawiedliwości (22.03.2011 r.) poinformował, że po uzyskaniu opinii Komisji Kodyfikacyjnej Prawa Karnego działającej przy Ministrze Sprawiedliwości podtrzymuje stanowisko zawarte w piśmie z dnia 5 maja 2010 r., zgodnie z którym wynikający z art. 217c k.k.w. zakaz nie ma zastosowania do kontaktów tymczasowo aresztowanego z obrońcą lub pełnomocnikiem będącym adwokatem albo radcą prawnym, o którym mowa w art. 215 § 1 k.k.w. Biorąc jednak pod uwagę przedstawione przez Rzecznika informacje dotyczące rozbieżnej wykładni przepisów Kodeksu karnego wykonawczego w omawianym zakresie, dokonywanej przez funkcjonariuszy administracji aresztów śledczych, Minister Sprawiedliwości zwróci się do Dyrektora Generalnego Centralnego Zarządu Służby Więziennej o podjęcie działań mających na celu zapewnienie jednolitego stosowania tych przepisów, zgodnego ze stanowiskiem przedstawionym przez Ministra Sprawiedliwości. Jednocześnie Ministerstwo Sprawiedliwości dostrzega potrzebę zmiany art. 217c k.k.w. zmierzającej do ograniczenia stosowania określonego w nim zakazu jedynie do sytuacji, kiedy jest to uzasadnione celem i istotą zastosowanego środka zapobiegawczego, uwzględniając podstawę prawną jego stosowania, sytuację procesową tymczasowo aresztowanego, jak również sposób jego zachowania. Za uzasadnione należy uznać również wprowadzenie regulacji umożliwiającej sądową kontrolę w omawianym zakresie. Stosowne regulacje prawne zostaną opracowane przy okazji najbliższej nowelizacji Kodeksu karnego wykonawczego.

5. RPO-639426-I/10 z dnia 18 czerwca 2010 r. – w sprawie nieprawidłowości dotyczących zatrudniania aplikantów radcowskich (Informacja 4-6/2010, str. 76).

Sekretarz Krajowej Rady Radców Prawnych (24.02.2011 r.) poinformowała, że Główny Inspektorat Pracy odmówił Krajowej Radzie Radców Prawnych przedstawienia informacji o konkretnych nieprawidłowościach dotyczących zatrudniania aplikantów oraz o zarzutach zawartych w skargach aplikantów, powołując się na art. 44 ust. 3 ustawy z dnia 13 kwietnia 2007 r. o Państwowej Inspekcji Pracy, zgodnie z którym pracownicy tego Urzędu są obowiązani do nieujawniania informacji, że kontrola przeprowadzana jest w następstwie skargi, chyba że zgłaszający skargę wyrazi na to pisemną zgodę. Główny

Inspektorat Pracy wskazał natomiast, że w skali całego kraju takich skarg był zaledwie kilka i miały one charakter incydentalny. W związku z powyższym, nie jest możliwe podjęcie działań mających na celu wyjaśnienie sytuacji, o których mowa w wystąpieniu Rzecznika.

6. RPO-651625-II/10 z dnia 28 lipca 2010 r. – w sprawie wyegzekwowania od oskarżonego obowiązku poddania się badaniom poprzez zastosowanie wobec niego środków przymusu bezpośredniego (Informacja 7-9/2010, str. 28).

Podsekretarz Stanu w Ministerstwie Sprawiedliwości (03.02.2011 r.) poinformował, że kwestie podniesione przez Rzecznika Praw Obywatelskich stały się przedmiotem analiz Komisji Kodyfikacyjnej Prawa Karnego, która opracowuje obszerną nowelizację Kodeksu postępowania karnego, mającą na celu wprowadzenie rozwiązań usprawniających przebieg procesu karnego. Projektowana nowelizacja obejmować będzie również zmiany art. 74 k.p.k., mające na celu doprecyzowanie uprawnień organów prowadzących postępowanie karne w zakresie możliwości przymusowego egzekwowania obowiązków oskarżonego (podejrzanego) oraz osoby podejrzanej w przypadku konieczności przeprowadzenia badań oraz czynności dowodowych. Nowelizacja przygotowywana przez Komisję Kodyfikacyjną Prawa Karnego jest objęta planem pracy Rządu, z terminem realizacji na dzień 30 kwietnia 2011 r.

7. RPO-413442-III/02 z dnia 14 września 2010 r. – w sprawie uprawnień do wcześniejszej emerytury pracowników opiekujących się dzieckiem wymagającym stałej opieki (Informacja 7-9/2010, str. 48).

Podsekretarz Stanu w Ministerstwie Pracy i Polityki Społecznej (31.01.2011 r.) wyjaśnił, że przepis art. 114 ust. 1 i la ustawy z dnia 17 grudnia 1998 r. o emeryturach i rentach z FUS pozwala na wzruszenie prawomocnej decyzji w sprawach o świadczenia emerytalno-rentowe w konkretnych przypadkach: przedłożenia nowych dowodów, ujawnienia nowych okoliczności istniejących przed wydaniem decyzji, które mają wpływ na prawo do świadczeń lub ich wysokości, jeżeli okaże się, że przedstawione dowody nie dawały podstaw do ustalenia prawa do świadczeń lub ich wysokości. Prawo to przysługuje zarówno ubezpieczonemu, jak i organowi rentowemu. Każdorazowa weryfikacja prawa do świadczenia lub ustalenie nowej wysokości świadczenia wymaga wydania nowej decyzji organu rentowego, która podlega kontroli sądowej. Jest to przepis istotny nie tylko z punktu widzenia ochrony interesów instytucji ubezpieczeniowej, ale także z punktu widzenia ochrony interesów ubezpieczonego. Niemożliwość wzruszenia decyzji z urzędu prowadziłaby do skrajnych sytuacji, w których ubezpieczeni pobieraliby świadczenia w zaniżonej wysokości (np. wskutek błędu organu rentowego) albo pobieraliby świadczenia bezpodstawnie.

8. RPO-649010-X/10 z dnia 11 października 2010 r. – w sprawie braku możliwości ubiegania się przez niektóre osoby niepełnosprawne o dofinansowanie nauki w ramach Programu PFRON „Student II – kształcenie ustawiczne osób niepełnosprawnych” (Informacja 10-12/2010, str. 18).

Sekretarz Stanu w Ministerstwie Pracy i Polityki Społecznej (10.03.2011 r.) poinformował, że ewentualne rozszerzenie katalogu adresatów programu jedynie o osoby odbywające aplikacje korporacyjne (radcowską, adwokacką, notarialną) wzbudziłoby z pewnością protesty i krytykę osób pominiętych, tj. osób, które poprzez aplikacje, kursy czy szkolenia przygotowują się do podjęcia pracy w określonym zawodzie. W związku z powyższym ewentualne zmiany w programie musiałyby dotyczyć wszystkich grup zawodowych. Brak jest aktualnie danych, które pozwoliłyby na analizę skutków finansowych tak szerokiej modyfikacji programu. Obecna sytuacja finansowa PFRON zmusza raczej do limitowania oferowanej pomocy. Program STUDENT II ma w założeniu objąć pomocą przede wszystkim te osoby niepełnosprawne, które nie posiadają wykształcenia zwiększającego szanse na zdobycie zatrudnienia na otwartym rynku pracy. W sytuacji gdy zaistnieje możliwość zmiany programu STUDENT II, zostaną podjęte prace zmierzające do dostosowania programu do wynikłych potrzeb.

9. RPO-657446-III/10 z dnia 12 listopada 2010 r. – w sprawie regulacji dotyczących pracy w godzinach nadliczbowych pracowników służby zagranicznej (Informacja 10-12/2010, str. 25).

Dyrektor Generalny Służby Zagranicznej MSZ (20.01.2011 r.) poinformował, że treść art. 32 ustawy z dnia 27 lipca 2001 r. o służbie zagranicznej w praktyce nie prowadzi do naruszenia praw pracowniczych w zakresie czasu pracy. Ministerstwo wprowadziło bowiem w ostatnich latach wytyczne dotyczące sposobu stosowania obowiązujących członków służby zagranicznej przepisów o czasie pracy oraz właściwego ewidencjonowania czasu pracy, ze szczególnym uwzględnieniem placówek zagranicznych. Jednocześnie w odpowiedzi podzielono wyrażoną w wystąpieniu Rzecznika Praw Obywatelskich opinię o zasadności zmiany powyższej regulacji. Obecnie trwają prace nad nowelizacją ustawy o służbie zagranicznej, których celem jest m.in. właściwe uregulowanie obowiązującego stanu prawnego w zakresie czasu pracy członków służby zagranicznej.

10. RPO-583307-I/08 z dnia 15 listopada 2010 r. – w sprawie sposobu realizacji przez organy administracji rządowej obowiązku wydawania aktów wykonawczych do ustaw (Informacja 10-12/2010, str. 26).

Wiceprezes Rządowego Centrum Legislacji (10.02.2011 r.) wyjaśnił, iż Rządowe Centrum Legislacji na bieżąco monitoruje stan wykonywania przez organy administracji rządowej upoważnień ustawowych oraz systematycznie przesyła wykazy upoważnień niezrealizowanych poszczególnym organom, stymulując wykonywanie ciężących na nich obowiązków w tym zakresie. Nad realizacją upoważnień ustawowych czuwa stały komitet Rady Ministrów oraz powołany przez Prezesa Rady Ministrów w drodze zarządzenia Nr 51 z dnia 8 maja 2008 r. Zespół do spraw Programowania Prac Rządu. W większości przypadków opóźnienia w wydawaniu aktów wykonawczych nie są wynikiem opieszałości organów administracji, lecz rezultatem takich czynników jak długotrwały proces legislacyjny obejmujący obowiązek konsultacji społecznych projektów, uzyskania

stanowisk organów opiniotwórczych, czy też notyfikacji niektórych projektów aktów wykonawczych Komisji Europejskiej.

11. RPO-620459-II/09 z dnia 1 grudnia 2010 r. – w sprawie wykorzystywania i upubliczniania przez organy ścigania materiałów pochodzących z monitoringu (Informacja 10-12/2010, str. 30).

Generalny Inspektor Ochrony Danych Osobowych (13.01.2011 r.) stwierdził, że zainicjowanie prac legislacyjnych mających na celu unormowanie w przepisach rangi ustawowej problematyki stosowania monitoringu (wideonadzoru) wydaje się być konieczne. Projektowane przepisy powinny określać ogólne zasady i warunki dopuszczalności stosowania monitoringu (wideonadzoru), cele, w jakich nadzór taki jest możliwy do zastosowania, a także okres przechowywania nagrań (w tym określenie, kiedy nagrania z przedmiotowych systemów mogą być utrwalane, a kiedy wideonadzór ma się odbywać jedynie „na bieżąco”) i ich ewentualnego publikowania. Konieczne jest także wskazanie w niniejszych regulacjach podmiotów (osób), które mogłyby wykorzystywać systemy monitoringu, jak również unormowanie praw, jakie przysługują osobie, której taki nadzór może dotyczyć.

12. RPO-651112-X/10 z dnia 3 grudnia 2010 r. - w sprawie problemu konsekwencji całkowitego zakazu palenia dla pacjentów zakładów psychiatrycznych (Informacja 10-12/2010, str. 32).

Podsekretarz Stanu w Ministerstwie Zdrowia (26.01.2011 r.) poinformował, że nie widzi uzasadnienia dla inicjatywy ustawodawczej zmierzającej do umożliwienia palenia tytoniu w zakładach opieki zdrowotnej, w tym w szpitalach psychiatrycznych. Szpital, a zwłaszcza szpital psychiatryczny, posiada wystarczające kompetencje i możliwości terapeutyczne, by zapewnić właściwą opiekę i pomoc swoim pacjentom w szerokim zakresie, w tym także by złagodzić lub wyeliminować fizjologiczne i psychiczne skutki przerwania (zaprzestania) palenia tytoniu. Niemożliwe do przyjęcia jest uzasadnianie dopuszczalności palenia tytoniu przez pacjentów szpitala psychiatrycznego trudnościami w przestrzeganiu przepisów ustawy zakazujących palenia tytoniu na terenie zakładu opieki zdrowotnej.

13. RPO-663177-VI/10 z dnia 15 grudnia 2010 r. – w sprawie jakości usług przewozu osób świadczonych przez przewoźników kolejowych (Informacja 10-12/2010, str. 35).

Podsekretarz Stanu w Ministerstwie Infrastruktury (19.01.2011 r.) poinformował, że Ministerstwo przygotowuje projekt nowelizacji ustawy z dnia 28 marca 2003 r. o transporcie kolejowym, który ma znacząco poprawić dostępność informacji dla podróżnych. Ograniczona zostanie możliwość wprowadzania przez przewoźników kolejowych zmian do projektu rozkładu jazdy pociągów na miesiąc przed dniem jego wejścia w życie, podmioty zarządzające dworcami kolejowymi i przystankami komunikacyjnymi będą odpowiedzialne za publikowanie informacji na dworcach i przystankach, przewidziano także kary dla podmiotów odpowiedzialnych za informowanie pasażerów za nieterminowe publikowanie rozkładów jazdy pociągów. W odpowiedzi

poinformowano również, że odpowiedzialność przewoźników z tytułu umów zawartych z Ministrem Infrastruktury na podstawie art. 40a ustawy o transporcie kolejowym, ograniczona jest do przypadków opóźnień spowodowanych przez przewoźników. Ministerstwo Infrastruktury przewiduje w 2011 r. systematyczną realizację kontroli jakości świadczonych usług.

14. RPO-661873-VI/10 z dnia 16 grudnia 2010 r. – w sprawie sankcji dla podatników za niezłożenie w obowiązującym terminie zestawienia oświadczeń o przeznaczeniu nabywanych olejów i paliw na cele opałowe, przewidzianej w ustawie o podatku akcyzowym (Informacja 10-12/2010, str. 35).

Podsekretarz Stanu w Ministerstwie Finansów (12.01.2011 r.) wyjaśnił, że w celu przeciwdziałania zjawiskom związanym z nieuprawnionym wykorzystywaniem do celów napędowych relatywnie nisko opodatkowanego oleju opałowego, służby podległe Ministrowi Finansów od wielu lat podejmują działania eliminujące tego rodzaju patologie z życia gospodarczego. Jednym z elementów systemu kontroli prawidłowości obrotu olejami opałowymi jest instytucja oświadczeń o przeznaczeniu tych wyrobów na cele opałowe. Przepisy akcyzowe zobowiązują podatnika sprzedającego wyroby z przeznaczeniem do celów opałowych, przy spełnieniu określonych warunków, do uzyskania od nabywcy oświadczenia o przeznaczeniu nabywanych wyrobów uprawniającym do zastosowania stawek akcyzy właściwych dla olejów przeznaczonych na cele opałowe. Jednocześnie w odpowiedzi poinformowano, że w Ministerstwie Finansów prowadzone są obecnie prace nad zmianą obowiązujących przepisów dotyczących systemu oświadczeń stosowanych w obrocie paliwami opałowymi pod kątem zmniejszenia obciążeń administracyjnych związanych z prowadzeniem tego typu działalności gospodarczej, w tym również w zakresie dookreślenia sankcji karnej za nieterminowe złożenie zestawienia oświadczeń.

15. RPO-551675-II/07 z dnia 17 grudnia 2010 r. – w sprawie ujednoczenia regulacji dotyczących użycia środków przymusu bezpośredniego i broni palnej przez uprawnionych funkcjonariuszy (Informacja 10-12/2010, str. 36).

Podsekretarz Stanu w Ministerstwie Spraw Wewnętrznych i Administracji (03.01.2011 r.) poinformował, że projekt założeń do projektu ustawy o środkach przymusu bezpośredniego i broni palnej został zgłoszony Kancelarii Prezesa Rady Ministrów do wykazu projektów, nad którymi prowadzone będą prace w poszczególnych resortach w 2011 roku.

16. RPO-640098-I/10 z dnia 22 grudnia 2010 r. – w sprawie nadmiernego ograniczenia konstytucyjnego prawa dostępu do informacji publicznej w zakresie dokumentów wytworzonych w ramach audytu wewnętrznego prowadzonego w jednostkach sektora finansów publicznych (Informacja 10-12/2010, str. 36).

Podsekretarz Stanu w Ministerstwie Finansów (28.02.2011 r.) poinformował, że dokumenty, o których mowa w art. 284 ust. 2 ustawy o finansach publicznych, zostały w sposób celowy wyłączone z katalogu informacji publicznej ze względu na dążenie do

zapewnienia wykonywania audytu wewnętrznego w jednostkach sektora finansów publicznych w sposób niezależny i obiektywny. W ocenie projektodawcy, obowiązek upublicznienia wszystkich dokumentów i wyników audytu mógłby prowadzić do ograniczania możliwości dokonywania rzetelnej oceny kontroli zarządczej w tych jednostkach, których kierownicy dostrzegaliby potrzebę ochrony wrażliwych dla jednostki danych lub też powodować odstąpienie audytora od właściwego standardu dokumentowania istotnych działań w przypadku oceny kontroli zarządczej dokonywanej we wrażliwych obszarach działalności jednostki. Audytor wewnętrzny, co do zasady, działa na rzecz kierownika jednostki i wyniki audytu, zgodnie z rozporządzeniem Ministra Finansów z dnia 1 lutego 2010 r. w sprawie przeprowadzania i dokumentowania audytu wewnętrznego nawet w samej jednostce są udostępniane w sposób ograniczony: wyłącznie kierownikowi jednostki lub osobie przez niego upoważnionej. Jednocześnie w odpowiedzi poinformowano, iż biorąc pod uwagę wskazane w wystąpieniu wątpliwości dotyczące konstytucyjności art. 284 ust. 2 ustawy o finansach publicznych w jego obecnym brzmieniu, możliwość i celowość zmiany tego przepisu zostanie rozważona przy podjęciu prac nad kolejną nowelizacją ustawy.

17.RPO-621132-IV/09 z dnia 23 grudnia 2010 r. – w sprawie niepełnej regulacji prawnej kwestii przedawnienia w zakresie odpowiedzialności zawodowej rzeczoznawców majątkowych, pośredników w obrocie nieruchomościami oraz zarządców nieruchomości, a także architektów, inżynierów budownictwa oraz urbanistów (Informacja 10-12/2010, str. 37).

Podsekretarz Stanu w Ministerstwie Infrastruktury (09.02.2011 r.) poinformował, że kwestia podjęcia działań legislacyjnych w zakresie wprowadzenia ustawowych terminów limitujących karalność przewinień zawodowych wymaga rozważenia. Istniejące regulacje prawne w tym zakresie wydają się bowiem wystarczające. Wprowadzenie dodatkowego terminu odnoszącego się do długości prowadzenia postępowania może budzić wątpliwości z uwagi na fakt, że w przepisach dotyczących postępowań administracyjnych istnieją regulacje mające na celu przeciwdziałanie przewlekłości prowadzenia przez organ postępowań administracyjnych lub bezczynności organu. W przypadku rozważenia wprowadzenia tego terminu do ustawy o samorządach zawodowych architektów, inżynierów budownictwa oraz urbanistów konieczna jest analiza przyjętych zasad postępowania przed sądem dyscyplinarnym. Obejmuje ona bowiem, poza postępowaniem przed okręgowym sądem dyscyplinarnym oraz Krajowym Sądem Dyscyplinarnym, także postępowanie przed powszechnym sądem apelacyjnym sądem pracy i ubezpieczeń społecznych. Taki model „trójinstancyjnego” postępowania nie występuje w ustawach dotyczących innych samorządów. Rozważana zmiana wiąże się również z nowelizacją zasad odpowiedzialności dyscyplinarnej członków Izby Urbanistów.

18.RPO-627291-IX/09 z dnia 29 grudnia 2010 r. – w sprawie stanu realizacji wniosków zgłoszonych przez pilotów z Brygady Lotnictwa Marynarki Wojennej w G. (Informacja 10-12/2010, str. 37).

Minister Obrony Narodowej (26.01.2011 r.) poinformował, że resort obrony narodowej dąży do pełnego obsadzenia etatów w wizytowanej jednostce, zwłaszcza stanowisk pilotów. Remonty statków powietrznych są realizowane według opracowanych oraz zatwierdzonych planów i harmonogramów. Sprawa dodatków dla nawigatorów pokładowych nie dotyczy jedynie wizytowanej jednostki, ale wszystkich takich stanowisk w Siłach Zbrojnych RP. Dowództwo Sił Powietrznych, jako gestor stanowisk nawigatorów pokładowych, realizowało prace legislacyjne związane z wprowadzeniem dodatkowych należności finansowych dla tej grupy specjalistów. Ze względu na duże obciążenie finansowe budżetu resortu obrony, wprowadzenie w życie wypracowanych rozwiązań zostało odroczone.

Część 2

Raport Rzecznika Praw Obywatelskich z działalności w Polsce Krajowego Mechanizmu Prewencji w I kwartale 2011 r.

1. Wprowadzenie

Na koniec pierwszego kwartału 2011 r. 57 państw było Stroną Protokołu fakultatywnego do Konwencji ONZ w sprawie zakazu stosowania tortur oraz innego okrutnego, niehumanitarnego lub poniżającego traktowania albo karania (zwanego dalej OPCAT lub Protokołem). Spośród nich 34 państwa wyznaczyły krajowe mechanizmy prewencji¹.

Zadania Krajowego Mechanizmu Prewencji (zwanego dalej KMP lub Mechanizmem) wykonuje w Polsce Rzecznik Praw Obywatelskich (dalej RPO), przeprowadzając wizytacje zapobiegawcze w miejscach zatrzymań, celem ochrony osób pozbawionych wolności przed torturami oraz innym okrutnym, niehumanitarnym lub poniżającym traktowaniem albo karaniem².

Od stycznia 2011 r. działalność Mechanizmu jest realizowana przez jeden Zespół, wizytujący wszelkiego rodzaju miejsca zatrzymań, o których mowa w art. 4 OPCAT. W skład nowego Zespołu merytorycznego w Biurze RPO wchodzi siedem osób. Obsada personalna Zespołu nie pozwala na pełną realizację wizytacji zaplanowanych w harmonogramie wizytacji KMP w roku 2011 r., dlatego też w zależności od potrzeb - w wizytacjach biorą również udział pracownicy Zespołu Prawa Karnego. Wsparcie Zespołu „KMP” stanowią również pracownicy Biur Pełnomocników Terenowych RPO z Gdańska, Wrocławia oraz Katowic.

W okresie od 1 stycznia do 31 marca 2011 r. pracownicy wskazanych powyżej Zespołów dokonali 29 wizytacji różnego rodzaju miejsc zatrzymań, położonych na terenie całej Polski.

Od dnia 2 listopada 2010 r. pracownicy Krajowego Mechanizmu Prewencji przeprowadzają wizytacje KMP w ograniczonym zakresie³. Spowodowane jest to rozpoczętymi

¹ Albania, Armenia, Azerbejdżan, Chile, Cypr, Czechy, Dania, Estonia, Kambodża, Kostaryka, Francja, Gruzja, Gwatemala, Niemcy, Honduras, Lichtenstein, Luksemburg, Malediwy, Mali, Malta, Mauritius, Meksyk, Nigeria, Nowa Zelandia, Polska, Republika Mołdowy, Republika Macedonii, Senegal, Słowenia, Hiszpania, Szwecja, Szwajcaria, Wielka Brytania, Urugwaj - www.apr.ch, dane na dzień 31 marca 2011 r.

² Art. 3 OPCAT

³ Zarządzenie Nr 5/2010 RPO z dnia 2 listopada 2010 r. w sprawie czasowego ograniczenia zakresu wykonywanych zadań przez pracowników Zespołu „Krajowy Mechanizm Prewencji”.

pracami nad nowelizacją ustawy o Rzeczniku Praw Obywatelskich, które mają na celu stworzenie właściwej podstawy prawnej do wykonywania zadań Krajowego Mechanizmu Prewencji, nałożonych na Rzeczpospolitą Polską w Protokole, w tym uregulowania dopuszczalności przetwarzania danych osobowych. Do czasu wprowadzenia stosownych zmian ustawowych pracownicy Krajowego Mechanizmu Prewencji wykonują swoje czynności bez dostępu do danych osobowych wrażliwych. W harmonogramie wizytacji ujęte zostały domy pomocy społecznej oraz szpitale psychiatryczne. Zgodnie z nim w I kwartale 2011 r. Mechanizm przeprowadził 2 wizytacje w domach pomocy społecznej. Niemniej jednak, mając na uwadze specyfikę domów pomocy społecznej oraz szpitali psychiatrycznych, a także dotychczasowe doświadczenia pracowników wykonujących zadania Krajowego Mechanizmu Prewencji w tego typu jednostkach, stwierdzono, że nie jest możliwym rzetelne oraz wiarygodne zweryfikowanie stanu przestrzegania praw i wolności osób w nich przebywających bez możliwości dostępu do danych osobowych, w tym danych wrażliwych. Wizytacje w domach pomocy społecznej oraz w szpitalach psychiatrycznych w zawężonym zakresie, tzn. bez analizy dokumentacji, sprowadzały się w głównej mierze do przeprowadzenia oglądu zewnętrznego placówki.

W związku z tym, z dniem 9 lutego br. Rzecznik Praw Obywatelskich podjęła decyzję o zawieszeniu przeprowadzenia wizytacji prewencyjnych w domach pomocy społecznej oraz szpitalach psychiatrycznych do czasu wprowadzenia w życie stosownych zmian ustawowych.

Ograniczony dostęp do danych osobowych, w tym danych wrażliwych wpłynął również na skład zespołów wizytujących. Do udziału w wizytacjach nie włączono ekspertów zewnętrznych. Nie został zatem spełniony wymóg interdyscyplinarności składu grupy wizytacyjnej. W wizytacjach uczestniczyli głównie prawnicy i politolodzy o specjalizacji resocjalizacyjno - kryminologicznej.

Poniżej zaprezentowano wyniki wizytacji przeprowadzonych w pierwszym kwartale 2011 r. w różnego rodzaju miejscach zatrzymań, ze wskazaniem zasadniczych problemów, jakie w nich dostrzeżono, a także działania podejmowane w ramach współpracy krajowej i międzynarodowej Krajowego Mechanizmu Prewencji.

2. Spotkania i konferencje w Polsce

W dniu 14 marca 2011 r. odbyło się spotkanie Rzecznika Praw Obywatelskich oraz członków Zespołu "Krajowy Mechanizm Prewencji" wraz z przedstawicielami "Porozumienia na

rzecz wprowadzenia OPCAT". "Porozumienie" jest grupą inicjatywną, w skład której wchodzi przedstawiciele środowisk akademickich oraz organizacji pozarządowych, działających na rzecz praw człowieka oraz ich ochrony. Przedmiotem spotkania była ocena działalności Krajowego Mechanizmu Prewencji w Polsce w 2009 r. Członkowie "Porozumienia" przedstawili Rzecznikowi oraz członkom KPM ewaluację dotyczącą organizacji Mechanizmu wraz z opinią dotyczącą opublikowanego w 2009 r. Raportu z rocznej działalności KMP. Rzecznik Praw Obywatelskich poinformowała przedstawicieli "Porozumienia" o trudnościach związanych z nowelizacją ustawy o Rzeczniku Praw Obywatelskich, której celem jest uregulowanie na gruncie prawa krajowego funkcjonowania Krajowego Mechanizmu Prewencji oraz o sytuacji finansowej KMP. Dyrektor Zespołu "Krajowy Mechanizm Prewencji" omówiła zmiany jakie zostały wprowadzone w organizacji i funkcjonowaniu KMP w roku bieżącym. Ponadto, wskazała na problem niewystarczającej liczby pracowników Zespołu oraz braku ekspertów zewnętrznych, którzy podczas wizytacji prewencyjnych wsparliby działalność Mechanizmu specjalistyczną wiedzą. W związku z tym, Rzecznik Praw Obywatelskich zwróciła się do "Porozumienia" z prośbą o pomoc w stworzeniu listy specjalistów. Następnie omówione zostały spostrzeżenia "Porozumienia" przedstawione w ocenie działalności KMP. Większość poruszonych kwestii dotyczyła kształtu raportu rocznego z działalności KMP.

W dniach 7-8 kwietnia br. przedstawiciele Krajowego Mechanizmu Prewencji wzięli udział w konferencji "Stosowanie i wykonywanie środków wychowawczych, w tym środka tymczasowego, w kontekście specyfiki młodzieżowych ośrodków wychowawczych i młodzieżowych ośrodków socjoterapii" (dalej MOW, MOS) organizowanej przez Ministerstwo Edukacji Narodowej we współpracy z Ministrem Pracy i Polityki Społecznej, Rzecznikiem Praw Obywatelskich, Rzecznikiem Praw Dziecka oraz Ośrodkiem Rozwoju Edukacji. Podczas konferencji pracownik KMP wygłosił referat nt. funkcjonowania Krajowego Mechanizmu Prewencji jako metody poprawy jakości pracy MOW i MOS.

3. Współpraca międzynarodowa Krajowego Mechanizmu Prewencji

Przedstawiciel Krajowego Mechanizmu Prewencji uczestniczył w czwartych warsztatach tematycznych krajowych mechanizmów prewencji w dniach 14-15 marca w Paryżu. Spotkanie poświęcone było bezpieczeństwu i godności w miejscach pozbawienia wolności. Zostały one zorganizowane przez Radę Europy, w ramach programu „Utworzenie aktywnej sieci krajowych

mechanizmów prewencji przeciw torturom, działalność sieci partnerskiej współpracy Peer-to-Peer”.

Pierwszego dnia szkolenia eksperci Rady Europy, CPT⁴ oraz SPT⁵, a także przedstawiciele krajowych mechanizmów prewencji omówili podstawowe zasady i elementy monitorowania bezpieczeństwa i godności w miejscach pozbawienia wolności, przedstawili sposoby wykorzystywania różnego rodzaju środków nadzoru w celu zapewnienia bezpieczeństwa osobom pozbawionym wolności (wykorzystanie kamer telewizji przemysłowej, nagrywanie przesłuchań prowadzonych przez funkcjonariuszy policji), a także dokonali przeglądu doświadczenia w poszczególnych

krajach w zakresie zapobiegania samobójstwom w miejscach detencji. Ekspert podkreślał konieczność respektowania godności każdej osoby – bez względu na czas i miejsce jej izolacji. Fundamentalne prawa człowieka, w tym np. prawo do życia i poszanowania godności osobistej nigdy bowiem nie podlegają ograniczeniom. Zaproponowano rozważenie możliwości udziału pracowników krajowych mechanizmów prewencji w szkoleniach personelu służby więziennej oraz funkcjonariuszy policji (np. ok. godzinny cykl podczas każdego szkolenia). Miałoby to na celu poszerzenie zakresu edukacji funkcjonariuszy i ukazanie im innego punktu widzenia – podkreślenie konieczności zachowania równowagi pomiędzy bezpieczeństwem a godnością.

Jednocześnie omawiając poszczególne środki nadzoru w miejscach detencji eksperci wielokrotnie podkreślali, iż obecnie obowiązujący trend montowania kamer telewizji przemysłowej, który powinien mieć na celu przede wszystkim dobro osoby pozbawionej wolności, przyczynia się do redukcji osobistego kontaktu oraz relacji między ludźmi. Zaakcentowali, iż tego typu nadzór powinien mieć charakter wyłącznie dodatkowy; nie może zaś prowadzić do wyeliminowania ludzkiej obecności i kontaktu pomiędzy personelem miejsc pozbawienia wolności, a osobami w nich przebywającymi.

Drugi dzień warsztatów poświęcony był tematyce karania dyscyplinarnego, stosowania izolacji, używaniu środków przymusu bezpośredniego, a także różnego rodzaju broni (paralizator, gaz łzawiący, pałki), w kontekście poszanowania godności.

Ekspert wskazywali jakiego rodzaju sposoby karania należy uznać za niedopuszczalne, np. przeniesienie do celi z silniejszymi i agresywnymi osobami, zakaz aktywności poza celą. Istotny

⁴ Komitet do Spraw Zapobiegania Torturom oraz Nieludzkiemu lub Poniżającemu Traktowaniu albo Karaniu

⁵ Podkomitet do Spraw Prewencji Tortur

jest również cel stosowania środków dyscyplinarnych. Osoby pozbawione wolności, powinny otrzymać jasne i wyraźne informacje, iż założeniem karania jest zapewnienie porządku i przestrzegania praw innych przebywających w miejscu detencji osób. Krajowe mechanizmy prewencji powinny weryfikować czy zatrzymani otrzymują konkretne informacje o przyczynach ich ukarania.

4. Jednostki penitencjarne

W pierwszym kwartale 2011 r. wizytacje Krajowego Mechanizmu Prewencji objęły jeden areszt śledczy⁶ oraz trzy zakłady karne⁷. Ustalenia dokonane w trakcie wizytacji Zakładu Karnego w Tarnowie Mościcach oraz Zakładu Karnego w Płocku zostaną przedstawione w kolejnym sprawozdaniu kwartalnym.

4.1. Warunki bytowe

W wizytowanych jednostkach stan techniczny pomieszczeń był bardzo zróżnicowany. Nowo wybudowane pawilony nie budziły zastrzeżeń wizytujących. Wszystkie cele posiadają zabudowane kąciki sanitarne (ZK Kluczbork, AŚ Grójec), a łóżka piętrowe wyposażone są w drabinki i bariery zabezpieczające przed upadkiem (ZK Kluczbork). O wiele gorsze warunki bytowe panowały w starszych pawilonach. Podłogi były zniszczone, ściany brudne i niejednokrotnie zagrzybione – pawilon A w Zakładzie Karnym w Kluczborku. Administracja Zakładu planuje sukcesywnie remontować opróżnione cele, po przeniesieniu osadzonych do nowo wybudowanego pawilonu. Gruntownej modernizacji wymaga również pawilon A w Areszcie Śledczym w Grójcu. W trakcie wizytacji niektórych cel stwierdzono brak wentylacji, a osadzeni w nich skazani sygnalizowali duszność po zamknięciu drzwi, której nie mogli uniknąć np. uchylając okna, gdyż niska temperatura na zewnątrz nie pozwalała na taki zabieg. Na ścianach cel widoczne były zacieki/grzyb. Większość cel pawilonu A wyposażona jest w stare, dość wyeksploatowane sprzęty, a największe zastrzeżenia wizytatorów w tym zakresie budziły piętrowe, metalowe łóżka. Wszystkie, które obejrzeliz wizytatorzy, choć były zabezpieczone przed upadkiem z górnych łóżek, to jednak nie posiadały drabinek wiodących do górnego poziomu. W ocenie przedstawicieli Krajowego Mechanizmu Prewencji, ich brak może przyczynić się do upadków i spowodować ewentualne uszkodzenia ciała osób, które wchodzą na łóżka korzystając z dostępnych, a nieprzystosowanych do tego mebli lub próbując na nie wskoczyć. Dla osób

⁶ Areszt Śledczy w Grójcu (17-18.02.2010).

⁷ Zakład Karny w Kluczborku (10-11.02), Zakład Karny w Tarnowie-Mościce (1-3.03), Zakład Karny w Płocku (23-24.03).

o obniżonej sprawności fizycznej wejście na piętrowe łóżko może okazać się bardzo trudne lub praktycznie niemożliwe. Z informacji pozyskanych od Dyrektora Aresztu w Grójcu wynika, iż planuje on modernizację pawilonu A, niemniej jednak środki na ten cel nie są wystarczające. W roku 2011 zaplanowano jedynie prace malarskie w celach.

W wizytowanych jednostkach wszystkie cele były skanalizowane, w niektórych pawilonach doprowadzona jest również ciepła woda. Warunki mycia się i kąpieli w Areszcie Śledczym w Grójcu nie zostały ocenione negatywnie, choć osadzeni skarżyli się na zbyt niską temperaturę panującą w pomieszczeniach łaźni, zbyt małą częstotliwość kąpieli (problem dotyczył wyłącznie osób niepracujących) oraz zbyt krótki czas na kąpiel. **W ocenie Krajowego Mechanizmu Prewencji należy zgodzić się szczególnie z uwagami dotyczącymi czasu i częstotliwości kąpieli.** Wprawdzie zgodnie z informacją Dyrektora jednostki dopuszcza się zwiększenie ilości kąpieli w tygodniu w czasie upałów również niepracującym osadzonym, niemniej jednak trudno uznać to za wystarczające. **Względy organizacyjne i restrykcyjna oszczędność nie powinny powodować sytuacji, w której człowiek może się dokładnie umyć jedynie raz w tygodniu mając na tą czynność 10 min.** Rozporządzenia Ministra Sprawiedliwości w sprawie regulaminów organizacyjno-porządkowych wykonywania kary pozbawienia wolności i tymczasowego aresztowania (Dz.U.2003 r., Nr 152, poz.1493 i 1494) nakazują, aby osadzeni utrzymywali należytą czystość osobistą. W związku z powyższym, **w ocenie Krajowego Mechanizmu Prewencji uznanie, iż minimalny wymóg w tym zakresie jest spełniony poprzez kąpiel raz w tygodniu jest wysoce wątpliwe.** Zgodnie bowiem z Zaleceniem nr Rec (2006) 2 dla państw członkowskich Rady Europy przyjętym przez jej Komitet Ministrów dnia 11 stycznia 2006 r. podczas 952 posiedzenia Delegatów Ministrów (dalej Europejskie Reguły Więzienne), Reguła 19.4 *udostępnia się odpowiednie pomieszczenia, tak aby każdy więzień mógł wykąpać się lub wziąć prysznic w temperaturze stosownej do klimatu, jeśli możliwe codziennie, lecz przynajmniej dwa razy w tygodniu (lub w razie potrzeby częściej) w interesie ogólnej higieny.*

Wizytujący każdorazowo weryfikowali również czy osadzeni nie są kwaterowani w warunkach przeludnienia. Zgodnie z udzielonymi informacjami przez Dyrektorów wizytowanych jednostek przeludnienie nie występuje. Osadzeni przebywają w warunkach zapewniających zachowanie przewidzianej w art. 110 Kodeksu karnego wykonawczego normy 3 m² powierzchni celi na osobę. Ustalenia dokonywane podczas wizytacji przez pracowników KMP niejednokrotnie wskazują na to, iż brak przeludnienia można stwierdzić jednak jedynie na poziomie statystycznym. Efekt ten osiągany jest poprzez stosowanie niewłaściwych praktyk. Przykładowo w Zakładzie Karnym w Kluczborku przez wiele lat utrzymywało się przeludnienie. Poszukując

rozwiązania tego problemu zaadaptowano na cele mieszkalne świetlicę dla tymczasowo aresztowanych. W liczbę cel mieszkalnych wliczane są również izby chorych (AŚ Grójec, ZK Płock). Co więcej, przedłużane są ponad normę pobyty niektórych osób w celi przejściowej (w trakcie wizytacji stwierdzono wystąpienie dwóch takich przypadków), co z kolei jest niezgodne z treścią art. 79b K.k.w. Z informacji kierownictwa jednostki wynika, że przyczyną tego stanu rzeczy jest zagrożenie przeludnieniem jednostki przy konieczności odpowiedniej klasyfikacji osadzonych, od której uzależnione jest ich dalsze rozmieszczenie w celach.

W tym miejscu konieczne jest przywołanie fragmentu uwag końcowych Komitetu Praw Człowieka wyrażonych po rozpatrzeniu szóstego sprawozdania okresowego Polski⁸. W punkcie 17 uwag końcowych Komitet wyraził troskę, że przeludnienie w aresztach śledczych i zakładach karnych nadal jest problemem. *Państwo Strona powinno pilnie podjąć działania dla rozwiązania problemu przeludnienia w aresztach śledczych i zakładach karnych, w tym poprzez częstsze stosowanie alternatywnych form karania, m. in. system dozoru elektronicznego, zwolnienia warunkowe, oraz ograniczyć stosowanie tymczasowego aresztowania.* Podobne stanowisko wyraził CPT w § 14 siódmego sprawozdania ogólnego⁹: *Próbując uporać się z problemem przeludnienia, niektóre kraje zwiększają ilość miejsc w zakładach karnych. Ze swej strony Komitet nie sądzi, aby pozyskiwanie nowych miejsc stanowiło samo w sobie długofalowe rozwiązanie problemu. Istotnie, niektóre kraje europejskie wdrożyły szeroko zakrojone programy budowy zakładów karnych, stwierdzając następnie, że populacja osadzonych rośnie wraz ze zwiększonymi możliwościami systemu penitencjarnego. Z kolei polityka ograniczania liczby osób skazanych na karę pozbawienia wolności znacznie przyczyniła się w pewnych krajach do utrzymania populacji w zakładach karnych na właściwym poziomie.*

Osadzeni przebywający w wizytowanych jednostkach korzystali z różnego rodzaju diet zdrowotnych. Zapewnione mają również otrzymywanie posiłków zgodnych z wymogami religijnymi np. islamu. W rozmowach indywidualnych wyżywienie ocenili na ogół jako dobre. Pojedyncze uwagi dotyczyły monotonii jadłospisu, zbyt rozcieńczonych zup i braku warzyw. Pięć osób skarżyło się na zbyt małe porcje posiłków, ale pozostałe oceniły je jako wystarczające (ZK Kluczbork).

Weryfikacja warunków bytowych we wskazanych powyżej jednostkach penitencjarnych pozwoliła na sformułowanie następujących **zaleceń Krajowego Mechanizmu Prewencji:**

⁸ Szóste sprawozdanie okresowe Polski (CCPR/C/POL/6) składane zgodnie z art. 40 Międzynarodowego Paktu Praw Obywatelskich i Politycznych, rozpatrywane na posiedzeniach Komitetu (CCPR/C/SR.2746 i 2447), które odbyły się w dniach 12 i 13 października 2010 r. Uwagi końcowe przyjęte podczas 2766 posiedzenia w dniu 26 października 2010 r.

⁹ CPT/Inf (97) 10.

odnowienie cel mieszkalnych i łaźni w pawilonie „A” (ZK Kluczbork), ograniczenie czasu umieszczania osób pozbawionych wolności w celach przejściowych do okresu niezbędnego, który nie będzie przekraczać 14 dni, potraktowanie izb chorych zgodnie z przeznaczeniem, wyłączając je z listy cel branych pod uwagę przy stwierdzaniu występowania lub braku przeludnienia, stworzenie właściwych warunków bytowych osadzonym w pawilonie A, poprzez zapewnienie właściwej wentylacji cel oraz poprzez wyposażenie piętrowych łóżek w drabinki (AŚ Grójec). W odpowiedzi Dyrektor AŚ w Grójcu poinformował, iż osadzony może być pozostawiony w celi przejściowej przez okres dłuższy niż 14 dni w wyjątkowych przypadkach, jedynie na okres niezbędny do usunięcia przeszkód uniemożliwiających osadzenie w celi ogólnej zgodnie z obowiązującymi przepisami. Również izby chorych w ocenie Dyrektora AŚ w Grójcu są wykorzystywane jako cele zwykłe w wyjątkowych przypadkach. Łóżka piętrowe zostaną natomiast wyposażone w drabinki. Zdaniem Dyrektora AŚ warunki w celach mieszkalnych spełniają wszelkie wymogi sanitarno-bytowe.

4.2. Prawo do opieki medycznej

Opieka medyczna zapewniona osadzonym w wizytowanych jednostkach była świadczona na zróżnicowanym poziomie. Nie wystosowano w tym zakresie żadnych zaleceń do ZK w Kluczborku. Z kolei w AŚ w Grójcu zdecydowana większość osadzonych, z którymi rozmawiali członkowie zespołu wizytacyjnego, oceniła opiekę medyczną jako złą. Sygnalizowano problemy związane z długim oczekiwaniem na wizytę u dentysty czy lekarza - specjalisty (ortopeda), ale przede wszystkim wskazywano na problem braku profesjonalnej pomocy ze strony lekarza ambulatorium. Uwagi w tym zakresie dotyczyły m.in. odmawiania przyjęcia pacjenta i bagatelizowania objawów choroby, niewłaściwego leczenia (m.in. ordynowania leków, które w sposób oczywisty nie są pomocne w leczeniu danej dolegliwości) czy stawiania diagnozy bez badania chorego. Zarówno skazani, jak i tymczasowo aresztowani podkreślali także, że sposób zwracania się do nich przez lekarza jest niekulturalny i nie są odosobnione przypadki niesłusznego zarzucenia pacjentom symulowania dolegliwości. Kierownictwo jednostki również potwierdziło brak odpowiedniej liczby lekarzy konsultantów zatrudnionych w więziennej służbie zdrowia oraz brak specjalistycznego sprzętu do wykonywania badań w jednostkach więziennych, co wiąże się z wydłużonym czasem oczekiwania i jednocześnie z dużym niezadowoleniem ze strony osadzonych.

W Areszcie Śledczym w Grójcu znajduje się jedna cela 5 – osobowa przystosowana dla osoby z niepełnosprawnością. Przystosowanie to ogranicza się jednak do celi, w którym znajduje się kącik sanitarny przeznaczony dla osoby poruszającej się na wózku i do miejsca w łaźni

dostosowanego do potrzeb osoby z niepełnosprawnością. W pozostałym zakresie Areszt nie jest dostosowany do potrzeb osób niepełnosprawnych. Problem dotyczy m. in. konieczności pokonywania schodów wiodących do poszczególnych pomieszczeń, jak i szerokości wejść i drzwi.

Tymczasem Europejski Trybunał Praw Człowieka w Strasburgu w orzeczeniu z 2006 r. w sprawie Vincent przeciwko Francji (6253/03) uznał, że osadzenie osoby niepełnosprawnej w więzieniu, gdzie nie może ona poruszać się, w szczególności, opuścić celi samodzielnie, jest „ponizającym traktowaniem” w rozumieniu art. 3 Europejskiej Konwencji Praw Człowieka.

W zakresie opieki medycznej **Krajowy Mechanizm Prewencji sformułował następujące zalecenia:** zapewnienie wystarczającego i stałego dostępu do informacji dotyczącej praw pacjenta np. poprzez wywieszenie w widocznym miejscu w pomieszczeniach służących do przyjęć pacjentów „Karty Praw Pacjenta”, dostosowanej dla osób przebywających w warunkach izolacji penitencjarnej (AŚ Grójec); pełne dostosowanie infrastruktury Aresztu do potrzeb osoby z niepełnosprawnością. W odpowiedzi Dyrektor AŚ w Grójcu pozytywnie ustosunkował się do zaleceń Mechanizmu dotyczących „Karty Praw Pacjenta”, rozpoczął również wstępne prace zmierzające do wyliczenia kosztów związanych z potrzebą przystosowania obiektów budowlanych w jednostce dla potrzeb osoby niepełnosprawnej.

4.3. Traktowanie osadzonych oraz środki przymusu bezpośredniego

W rozmowach indywidualnych większość ocen osadzonych dotyczących traktowania przez funkcjonariuszy była pozytywna. Rozmówcy odpowiedzieli przecząco na pytanie, czy funkcjonariusze Służby Więziennej naruszyli ich nietykalność osobistą lub niewłaściwie potraktowali. Nie byli też świadkami takich niedozwolonych zachowań wobec innych osadzonych (ZK Kluczbork, AŚ Grójec). Uwagi dotyczyły pojedynczych funkcjonariuszy działu ochrony, którzy zgodnie z informacją skarżących, nie zwracali się do nich w sposób kulturalny i w stosownej formie (zwracanie się do osadzonych po nazwisku, bądź zwracanie się „na ty”). Wizytujący przypomnieli, że zgodnie z treścią art. 27 ustawy z dnia 9 kwietnia 2010 r. o Służbie Więziennej¹⁰, funkcjonariusze i pracownicy Służby Więziennej w postępowaniu wobec osób pozbawionych wolności są obowiązani w szczególności szanować ich prawa i godność. Na konieczność wykonywania z poszanowaniem godności ludzkiej kary, środków karnych, zabezpieczających i zapobiegawczych wskazuje również treść art.4 K.k.w. W zakresie traktowania **Krajowy Mechanizm Prewencji zalecił:** wyeliminowanie nieprawidłowości w

¹⁰ Dz.U. Nr 79, poz.523 ze zm.

traktowaniu osadzonych przez poszczególne osoby z personelu jednostki. W odpowiedzi Dyrektor AŚ w Grójcu poinformował przedstawicieli KMP o zorganizowaniu szkoleń wewnętrznych dotyczących zasad służbowego zachowania w kontakcie z osadzonym, przestrzegania zasad etyki zawodowej oraz roli komunikacji społecznej.

Środki przymusu bezpośredniego

W wizytowanych jednostkach żaden z osadzonych nie zgłaszał uwag dotyczących umieszczenia w celi zabezpieczającej i stosowania innych środków przymusu bezpośredniego (ZK Kluczbork, AŚ Grójec).

Niemniej jednak wątpliwości Krajowego Mechanizmu Prewencji wzbudził stan celi zabezpieczającej w zakresie stworzonych warunków bytowych osadzonego w Areszcie Śledczym w Grójcu. W dniu wizytacji pomieszczenie zabezpieczające było zimne i choć nie przebywał w nim żaden osadzony, to jednak wizytatorzy stwierdzili, że kaloryfer zamontowany w przedśionku wiodącym do pomieszczenia, w którym umieszczany jest człowiek, nie był wystarczający do ogrzania celi. Nie było również WC dla osadzonego. Do załatwiania potrzeb fizjologicznych osadzonemu służyło wiadro.

W ocenie przedstawicieli Krajowego Mechanizmu Prewencji, pozbawienie człowieka możliwości załatwienia potrzeb fizjologicznych w toalecie i oferowanie mu do tego celu wiadra, narusza jego godność i stoi w sprzeczności z treścią art. 3 Europejskiej Konwencji Praw Człowieka. Należy zwrócić uwagę, że zgodnie z Regułą 19.3 Europejskich Reguł Więziennych, *więźniowie mają bezpośredni dostęp do pomieszczeń sanitarnych, które są higieniczne i respektują prywatność.* Z kolei Wzorcowe Reguły Minimum Postępowania z Więźniami¹¹ stanowią, iż instaluje się odpowiednie urządzenia sanitarne, umożliwiające każdemu więźniowi załatwienie potrzeby fizjologicznej w każdym czasie, w czystych i przyzwoitych warunkach (pkt 12). **Udostępnienie osadzonemu jedynie wiadra w celu załatwienia potrzeby fizjologicznej w opinii KMP nie spełnia wskazanych powyżej standardów.** W związku z powyższym, **Krajowy Mechanizm Prewencji zalecił:** stworzenie właściwych warunków bytowych osadzonym w celi zabezpieczającej, poprzez modernizację mającą na celu zapewnienie w niej właściwej temperatury oraz sanitariatu. Dyrektor AŚ w Grójcu poinformował Mechanizm o zrealizowaniu powyższego zalecenia.

4.4. Odpowiedzialność dyscyplinarna

¹¹ Nowy Jork 1984.

W czasie rozmów indywidualnych nieliczni osadzeni, którzy zostali ukarani dyscyplinarnie stwierdzili, iż zastosowana wobec nich kara nie była słuszna i współmierna do przewinienia. Pojawiły się również uwagi, co do sposobu wykonania kary dyscyplinarnej oraz braku wcześniejszego wysłuchania i poinformowania o prawie zaskarżenia decyzji o wymierzeniu kary dyscyplinarnej (AŚ Grójec). Zgodnie z § 55 Drugiego Sprawozdania Ogólnego CPT¹² *zarówno w interesie osadzonych, jak i personelu więziennego leży istnienie jasnych procedur dyscyplinarnych i stosowanie ich w praktyce; wszelkie białe plamy w tym zakresie łączą się z ryzykiem rozwoju systemów nieoficjalnych i niekontrolowanych. Procedury dyscyplinarne powinny przewidywać prawo osadzonego do wysłuchania go w sprawie zarzucanego mu przewinienia, a także prawo odwołania się do wyższej instancji przeciwko wszelkim nałożonym sankcjom.* Przepisy prawa krajowego gwarantują spełnienie wskazanych powyżej gwarancji (art. 7 oraz 145 k.k.w.), niemniej, jak wynika z wizytacji Krajowego Mechanizmu Prewencji zdarzają się sytuacje, że uprawnienia te nie są respektowane.

4.5. Prawo do skargi

W trakcie wizytacji Krajowego Mechanizmu Prewencji przeprowadzonych w pierwszym kwartale 2011 r. wizytujący pozytywnie ocenili możliwości składania skarg i wniosków przez osadzonych do dyrektora jednostki oraz innych kompetentnych władz. W wizytowanych jednostkach penitencjarnych przeważająca ich liczba dotyczyła niewłaściwej opieki medycznej oraz wyżywienia.

4.6. Praca penitencjarna

W działach penitencjarnych wizytowanych jednostek pracują osoby legitymujące się wyższym wykształceniem. Opiekę psychologiczną zapewnia 1-2 psychologów (2 psychologów na 164 osadzonych w ZK w Kluczborku, 1 psycholog na 218 osadzonych w AŚ w Grójcu).

Administracja wizytowanych jednostek wskazywała, iż utrudnieniem w prowadzonej pracy penitencjarnej jest konieczność dokonywania częstych przemieszczeń osadzonych między celami, spowodowanych zmieniającą się stale liczbą tymczasowo aresztowanych i skazanych, których należy rozlokować odrębnie oraz koniecznością rozdzielania osób palących od niepalących. Zdarzały się sytuacje, w których osadzeni w celu uzyskania korzystnego dla nich zakwaterowania zmieniali swoje deklaracje odnośnie palenia bądź niepalenia tytoniu.

¹² [CPT/Inf (92) 3].

W wizytowanych jednostkach prowadzona była działalność profilaktyczna i edukacyjna w zakresie uzależnień (mityngi AA, programy edukacyjne, Krótkie Interwencje). Administracja jednostek sygnalizowała problem w zakresie braku osoby do prowadzenia zajęć adresowanych do osób uzależnionych od środków odurzających (AŚ w Grójcu). Niemniej jednak, w ocenie Krajowego Mechanizmu Prewencji istotnym problemem w zakresie prowadzonych oddziaływań penitencjarnych jest brak odpowiedniej liczby pomieszczeń do pracy. Przykładowo w ZK w Kluczborku jedynym miejscem do prowadzenia zbiorowych zajęć o charakterze kulturalno – oświatowym, sportowym, profilaktycznym, społecznym czy religijnym była tylko świetlica. Sytuacja ta ulegnie poprawie dopiero po zasiedleniu nowego pawilonu.

4.7. Zatrudnienie

Osadzeni zatrudniani są głównie przy pracach na rzecz jednostki (obsługa pralni, kuchni, warsztat, magazynów, prace porządkowe). Liczba zatrudnionych odpłatnie to ok. 30 osób miesięcznie. Jest to niewielki procent całej populacji osadzonych w wizytowanych jednostkach. Pozyskanie ofert zatrudnienia u podmiotów zewnętrznych obecnie jest bardzo trudne. W opinii administracji jednostek wynika to głównie z braku dostatecznych kwalifikacji zawodowych skazanych oraz ustawowego wymogu zapewnienia im wynagrodzenia co najmniej na poziomie płacy minimalnej. Sytuacja ta jest szczególnie dotkliwa dla skazanych posiadających zobowiązania alimentacyjne, których liczba stale rośnie.

Kwalifikacje zawodowe osadzonych uzupełniane są przez prowadzone kursy zawodowe (przyuczające do zawodu malarza, tapeciarza, murarza, tynkarza oraz kucharza małej gastronomii, ogrodnika terenów zielonych, ślusarza, elektryka). Niemniej jednak, liczba organizowanych kursów jest bardzo mała. Przykładowo w ZK w Kluczborku przeprowadzono trzy kursy, które ukończyło jedynie 25 skazanych. W Areszcie Śledczym w Grójcu zorganizowano pięć kursów zawodowych.

4.8. Działalność kulturalno-oświatowa i sportowa

Niezwykle istotną kwestią jest również organizacja działalności kulturalno-oświatowej w jednostkach penitencjarnych. Zgodnie z Regułą 25.1 i 2 Europejskich Reguł Więziennych *Rygor jakiemu podlegają więźniowie zapewnia zrównoważony program aktywności. Rygor ten pozwala więźniom na spędzanie jak największej liczby godzin w ciągu dnia poza celą dla zapewnienia właściwego poziomu ludzkich i społecznych interakcji.*

Niestety stwierdzony brak odpowiednich pomieszczeń w wizytowanych jednostkach ogranicza nie tylko możliwości prowadzenia odpowiednich oddziaływań terapeutycznych, lecz

wpływa negatywnie również na organizację zajęć kulturalno-oświatowych. Przyczyną ograniczonej oferty tego typu zajęć jest adaptacja świetlic na cele mieszkalne¹³. Uboga jest również oferta organizowanych zajęć sportowych. Przykładowo w Zakładzie Karnym w Kluczborku poza grą w ping – ponga, osadzeni mogą jedynie korzystać z urządzeń do ćwiczeń siłowych, usytuowanych w wydzielonej części korytarza na jednym z oddziałów. Zgodnie z informacjami udzielonymi przez administrację jednostki, sytuacja ulegnie znacznej poprawie po zasiedleniu nowego pawilonu. Zostanie bowiem uruchomiona dodatkowa siłownia znajdująca się w tym pawilonie, wyposażona w nowoczesny, atestowany sprzęt do ćwiczeń, jak również oddany zostanie do użytku usytuowany na zewnątrz budynku kompleks sportowy. W okresie letnim osadzeni będą mogli grać tam w piłkę koszykową, badminton, piłkę siatkową.

Z kolei w Areszcie Śledczym w Grójcu osadzeni mogą korzystać z dwóch świetlic, wyposażonych w telewizory, stół do gry w tenisa stołowego, stół do gry w piłkarzyki, stół do gry w bilard oraz drabinki do ćwiczeń. Niemniej jednak, w opinii wizytujących część sprzętu do gier znajdujących się w świetlicach była na tyle wyeksploatowana, że praktyce niemożliwym jest korzystanie z takiej formy rozrywki świetlicowej.

Ponadto w rozmowach indywidualnych osadzeni podnosili kwestię braku dostępu do prasy (AŚ Grójec). W bibliotekach znajdowały się akty prawne dotyczące osób pozbawionych wolności, jednakże w większości nieaktualne (ZK Kluczbork).

Krajowy Mechanizm Prewencji pozytywnie ocenił stan i wyposażenie pól spacerowych znajdujących się na terenie wizytowanych jednostek. Wszystkie wyposażone były w ławki. Część z nich posiadała częściowe zadaszenie, chroniące przed opadami, jak również natryski do wykorzystania w czasie upałów (ZK Kluczbork), jak również sprzęt do ćwiczeń siłowych (AŚ Grójec).

Odnosząc się do oferty zajęć kulturalno-oświatowych w wizytowanych jednostkach **Krajowy Mechanizm Prewencji zalecił:** jak najszybsze przywrócenie zasiedlonej świetlicy dla tymczasowo aresztowanych w pawilonie jej właściwej funkcji, zintensyfikowanie zajęć kulturalno – oświatowych na oddziałach, zwłaszcza w sezonie jesienno – zimowym, kiedy osadzeni nie mają możliwości korzystania z zewnętrznego kompleksu sportowego, stworzenie w pełni warunków do nabywania prasy przez osadzonych i udostępnianie wszystkim zainteresowanym prasy zakupowanej ze środków jednostki, zapewnienie wystarczającego i stałego dostępu osadzonych

¹³ W ZK w Kluczborku do dyspozycji osadzonych pozostawała tylko jedna świetlica. Druga pełniła funkcję celi mieszkalnej.

do Kodeksu karnego wykonawczego i innych aktów prawnych oraz do orzeczeń Trybunału Konstytucyjnego i Trybunału Europejskiego. W odpowiedzi Dyrektor AŚ w Grójcu poinformował KMP o złożeniu zamówienia na zakup odpowiedniej liczby aktów prawnych, które będą udostępniane w bibliotekach.

4.9. Prawo do kontaktów ze światem zewnętrznym oraz utrzymywania więzi z rodziną

W zakresie możliwości i warunków korzystania z widzeń wizytujący pozytywnie ocenili realizację tego prawa. Niemniej jednak w obu wizytowanych jednostkach dostrzeżono brak pomieszczenia do realizacji nagrody przewidzianej w art. 138 § 1 pkt 3 k.k.w., tj. widzenia w oddzielnym pomieszczeniu, bez osoby dozorującej.

Mechanizm nie stwierdził nieprawidłowości w zakresie prowadzenia przez osadzonych korespondencji. Natomiast po raz kolejny Krajowy Mechanizm Prewencji spotkał się z praktyką oraz uregulowaniami wewnętrznymi, które zakazują prowadzenia rozmów telefonicznych przez tymczasowo aresztowanych z obrońcą lub pełnomocnikiem. W Areszcie Śledczym w Grójcu sposób wykonywania rozmów telefonicznych reguluje Porządek wewnętrzny, zgodnie z którym prawo do korzystania z samoinkasującego aparatu mają wyłącznie skazani i ukarani, wobec których nie zastosowano środka zapobiegawczego w postaci tymczasowego aresztowania oraz tymczasowo aresztowani po wyroku skazującym sądu pierwszej instancji, względem których stosuje się regulamin organizacyjno-porządkowy wykonywania kary pozbawienia wolności. Porządek wewnętrzny nie uwzględnia zatem możliwości prowadzenia rozmów telefonicznych przez tymczasowo aresztowanych z obrońcą lub pełnomocnikiem.

W ocenie Krajowego Mechanizmu Prewencji tego typu praktyka oraz regulacje wewnętrzne nie znajdują uzasadnienia. Zgodnie z art. 215 § 1 K.k.w. tymczasowo aresztowany ma prawo do porozumiewania się z obrońcą lub pełnomocnikiem będącym adwokatem albo radcą prawnym podczas nieobecności innych osób oraz korespondencyjnie. Wbrew dosłownemu brzmieniu art. 215 K.k.w., przepis ten przyznaje tymczasowo aresztowanemu prawo kontaktowania się z wymienionymi osobami również telefonicznie bądź przy wykorzystaniu innych dostępnych mu technicznych środków przekazywania informacji. Wyjaśnić należy, że korespondencją, w rozumieniu art. 8 ust. 1 Europejskiej Konwencji o Ochronie Praw Człowieka i Podstawowych Wolności z 1950 r. są różne sposoby komunikowania się, w tym także rozmowa

telefoniczna¹⁴. Zakaz korzystania z aparatu telefonicznego oraz innych środków łączności przewodowej i bezprzewodowej, wynikający z treści art. 217c K.k.w. nie ma zatem zastosowania do kontaktów aresztowanego z osobami, o których mowa w treści art. 215 § 1 K.k.w.

Warto dodać, że również CPT podczas czwartej okresowej wizyty w Polsce w 2009 r. zakwestionował stan prawny w zakresie całkowitego zakazu prowadzenia rozmów telefonicznych przez osoby tymczasowo aresztowane.

Ponadto, całkowity zakaz prowadzenia rozmów telefonicznych przez osoby tymczasowo aresztowane stoi w sprzeczności z regułami: 95.3, 98.2 i 99, zawartymi w Europejskich Regułach Więziennych¹⁵.

W związku z powyższym, **Krajowy Mechanizm Prewencji zalecił**: uwzględnienie w porządku wewnętrznym jednostki możliwości prowadzenia rozmów telefonicznych przez tymczasowo aresztowanych z obrońcą lub pełnomocnikiem. W odpowiedzi Dyrektor AŚ w Grójcu nie podzielił stanowiska KMP w tej kwestii. Sprawa pozostaje nadal w zainteresowaniu przedstawicieli Mechanizmu.

4.10. Prawo do wykonywania praktyk religijnych

W zakresie realizacji prawa osadzonych do wykonywania praktyk religijnych w wizytowanych jednostkach Mechanizm nie stwierdził nieprawidłowości. Osadzeni mają zapewnioną możliwość uczestniczenia w różnych religijnych nabożeństwach oraz przyjmowania prywatnych wizyt przez przedstawicieli różnych wyznań.

5. Zakłady poprawcze oraz schroniska dla nieletnich

Przedstawiciele Krajowego Mechanizmu Prewencji przeprowadzili jedną wizytację w Zakładzie Poprawczym i Schronisku dla Nieletnich¹⁶. Czynności podjęte w Zakładzie

¹⁴ zob. Zbigniew Hołda w: Kodeks karny wykonawczy-Komentarz, Arche Gdańsk 2007 r.

¹⁵ Reguła 95.3 Władze więzienne w stosunku do więźniów nieosądzonych stosują te same zasady, którymi kierują się w traktowaniu wszystkich więźniów i zapewniają więźniom nieosądzonym możliwość uczestniczenia w tym samych zajęciach, o których mowa w niniejszych regułach.

Reguła 98.2 Zapewnia się wszystkie niezbędne warunki, aby pomóc więźniom nieosądzonym w przygotowaniu własnej obrony i w kontaktach z ich przedstawicielami prawnymi.

Reguła 99 Poza określonymi zakazami ustanowionymi na określony czas przez władzę sądową, więźniowie nieosądzeni mają prawo do :

- a. przyjmowania wizyt i komunikowania się z rodziną i innymi osobami na tych samych zasadach jak osadzeni odbywający karę pozbawienia wolności;
- b. dodatkowych wizyt i dodatkowego dostępu do innych form komunikowania się
- c. dostępu do książek, gazet i innych mediów informacyjnych.

Poprawczym w Zawierciu miały na celu weryfikację stanu realizacji zaleceń wydanych przez przedstawicieli Krajowego Mechanizmu Prewencji w następstwie wizytacji Zakładu przeprowadzonej w dniach 3-4 września 2009 r. Ustalenia dokonane w trakcie wizytacji Zakładu zostaną przedstawione w kolejnym sprawozdaniu kwartalnym.

6. Młodzieżowe Ośrodki Wychowawcze oraz Młodzieżowe Ośrodki Socjoterapii

W pierwszym kwartale 2011 r. przedstawiciele Krajowego Mechanizmu Prewencji przeprowadzili wizytacje czterech młodzieżowych ośrodków wychowawczych¹⁷ (dalej MOW) oraz dwóch młodzieżowych ośrodków socjoterapii¹⁸ (dalej MOS). Ustalenia Krajowego Mechanizmu Prewencji dokonane w trakcie wizytacji Młodzieżowego Ośrodka Wychowawczego w Kaliszu oraz Młodzieżowego Ośrodka Wychowawczego w Kaletach zostaną przedstawione w kolejnym sprawozdaniu kwartalnym.

6.1. Warunki bytowe

Stan techniczny wizytowanych placówek był bardzo dobry (MOS w Piasecznie, MOS w Antoniewie). Dobre warunki bytowe zapewniono nieletnim w internatach, szkołach oraz sanitariatach. Pomieszczenia były odpowiednio wyposażone, zadbane i utrzymane w czystości. Tylko w dwóch placówkach wizytujący dostrzegli potrzebę drobnych remontów: znaczne wyeksploatowanie pomieszczeń kuchni – MOS Nr 7 w Warszawie, odświeżenie ścian w kilku sypialniach – MOW w Julianpolu. W tej ostatniej placówce planowane jest również przeprowadzenie generalnego remontu pokrycia dachowego¹⁹.

Podczas rozmów indywidualnych przeprowadzonych z nieletnimi w wizytowanych Ośrodkach, większość z nich oceniła warunki bytowe jako dobre. W jednej z placówek wychowanki skarżyły się na zbyt niską temperaturę powietrza w sypialniach, wynikającej z obowiązku zakręcania kaloryferów przy opuszczaniu pokoju. Z informacji udzielonej w tym zakresie przez Dyrektora Ośrodka wynika, że dziewczęta zobowiązane są do zmniejszenia

¹⁶ Zakład Poprawczy i Schronisko dla Nieletnich w Zawierciu (30.03).

¹⁷ Młodzieżowy Ośrodek Wychowawczy w Antoniewie (26-27.01), Młodzieżowy Ośrodek Wychowawczy w Julianpolu (09.02), Młodzieżowy Ośrodek Wychowawczy w Kaliszu (17-18.03), Młodzieżowy Ośrodek Wychowawczy w Kaletach (31.03).

¹⁸ Młodzieżowy Ośrodek Socjoterapii w Warszawie (11.01), Młodzieżowy Ośrodek Socjoterapii w Piasecznie (18.01).

¹⁹ W jednej z sypialni znajdującej się na I piętrze oraz łazience usytuowanej w jej przedpokoju, widoczne były znaczne ślady zawilgocenia spowodowane nieszczelnym dachem.

temperatury za pomocą termostatu, a nie całkowitego ich wyłączenia (MOS w Piasecznie). W tej samej placówce wszystkie wychowanki zgłosiły uwagi dotyczące braku możliwości otrzymywania w placówce niezbędnych środków higienicznych, w tym podpasek. Twierdziły, że w razie potrzeby pożyczają niezbędne środki higieny od innych wychowanek. W tym miejscu przywołać należy § 30 Dziewiątego Sprawozdania Ogólnego CPT²⁰, w którym Komitet wyraźnie podkreślił, iż w przypadku nastoletnich dziewcząt niezbędna jest dbałość ośrodkiem o ich osobiste potrzeby higieniczne; *dla tej grupy osób pozbawionych wolności stały dostęp do zaplecza sanitarnego, jak również dostarczanie środków higienicznych, takich jak podpaski, jest szczególnie istotny. Niespełnianie tak podstawowych potrzeb może stanowić samo w sobie poniżające traktowanie.*

W zakresie żywienia, we wskazanym powyżej Ośrodku wizytujący spotkali się z brakiem respektowania zdania wychowanki w kwestii diety. Z informacji uzyskanych od Dyrektora wynikało, że w placówce nie ma wychowanek będących wegetariankami. Jednakże wizytujący, podczas wykonywanych czynności ustalili, iż jedna podopieczna jest wegetarianką i fakt ten zgłaszała administracji. W związku z odmową przyznania jej bezmięsnych posiłków, a tym samym zmuszania do spożywania mięsa, rodzice dziewczyny przedstawili kierownictwu odpowiednie zaświadczenie lekarskie. Zdaniem Dyrektora MOS wegetarianinem jest osoba nie spożywająca mięsa wyłącznie z powodów zdrowotnych i tylko na takiej podstawie w Ośrodku przyznawana jest dieta bezmięсна. W opinii przedstawicieli Krajowego Mechanizmu Prewencji jest wiele powodów, dla których ludzie decydują się na wegetariański styl życia, zaś podstawowe z nich to względy etyczne, troska o zdrowie i środowisko. Decyzje wychowanek w tym zakresie powinny być szanowane.

W zakresie warunków bytowych **Krajowy Mechanizm Prewencji zalecił:** przeprowadzenie remontu kuchni i sali gimnastycznej (MOS Nr 7 w Warszawie), zapewnienie w miarę możliwości żywienia uwzględniającego potrzeby światopoglądowe, udostępnienie podopiecznym środków higienicznych. W odpowiedzi Dyrektor MOS Nr 7 w Warszawie wskazał, iż w chwili obecnej budżet Ośrodka nie dysponuje funduszami na przeprowadzenie zalecanych remontów, niemniej jednak podejmowane są odpowiednie starania. Natomiast Dyrektor MOS w Piasecznie wyjaśniła, że w placówce są jasno określone sposoby zaopatrywania podopiecznych w środki higieniczne przez rodziców i opiekunów prawnych. Plan finansowy MOS nie obejmuje środków na ten cel. W przypadkach uzasadnionych Ośrodek pomaga wychowankom w tym

²⁰ CPT/Inf(99)12

zakresie, nadmieniono jednak, że MOS nie jest placówką opiekuńczą. Kwestia ta jest w dalszym zainteresowaniu przedstawicieli Mechanizmu.

6.2. Ochrona przed poniżającym traktowaniem lub karaniem

W wizytowanych placówkach przedstawiciele Krajowego Mechanizmu Prewencji każdorazowo zapoznawali się z obowiązującymi w Ośrodkach zasadami karania oraz nagradzania. W dwóch placówkach wizytujący spotkali się z przypadkami zawarcia w katalogu kar prac porządkowych na rzecz Ośrodka (MOS Nr 7 w Warszawie, MOS w Piasecznie). **W opinii przedstawicieli Krajowego Mechanizmu Prewencji taka kara jest niedopuszczalna, gdyż może prowadzić w praktyce do pejoratywnego postrzegania przez wychowanka pracy, a to zaś - skutecznie zniechęcić do poszukiwania w przyszłości zatrudnienia.**

We wszystkich wizytowanych placówkach stosowana była również odpowiedzialność zbiorowa. **W opinii Krajowego Mechanizmu Prewencji stosowanie tej formy odpowiedzialności jest niedopuszczalne.** Wychowankowie wskazywali również na stosowanie nieregulaminowych kar przez niektórych wychowawców, np. kary w postaci uderzenia w kark, cyt.: „karczycho” lub ćwiczeń fizycznych (MOS Nr 7 w Warszawie), zakaz wyjść na świeże powietrze, zakaz kontaktów telefonicznych z rodziną (MOS w Piasecznie), ćwiczenia fizyczne (np. przysiady), tzw. „stołek” - siadanie na wymyślonym krześle pod ścianą, „zerowa” – czyli „zakazy na wszystko”, np. używania żelazka, prostownicy do włosów, zakaz zakupów (MOW w Antoniewie), czyszczenie fug szczoteczką do zębów, sprzątanie w slipach (MOW Julianpol). **Krajowy Mechanizm Prewencji podkreśla, że praktyka karania wychowanków ograniczeniem kontaktów z rodziną jest sprzeczna z art. 66 § 4 u.p.n. oraz zasadą 95.6 Europejskich Zasad w sprawie Nieletnich Sprawców Przepięstw będących podmiotem sankcji lub środków²¹, zgodnie z którą *przewinienie nie obejmuje ograniczania kontaktów z rodziną lub wizyt, chyba że przewinienie to jest związane z takimi kontaktami lub wizytami.* Również **aktywność sportowo-ruchowa nie może być karą, gdyż jest to element zajęć szkolnych, które nie mogą być postrzegane jako konsekwencja negatywnego zachowania.****

Wątpliwości przedstawicieli Krajowego Mechanizmu Prewencji wzbudziła jedna z konsekwencji dokonania przez nieletniej ucieczki z placówki, a mianowicie obcięcie dziewczynie

²¹ Zalecenie CM/Rec (2008) 11 Komitetu Ministrów dla państw członkowskich w sprawie europejskich reguł dla młodocianych przestępców objętych sankcjami lub środkami alternatywnymi, przyjęte przez Komitet Ministrów w dniu 5 listopada 2008 r. na 1040 posiedzeniu Zastępców Ministrów.

włosów (MOS w Piasecznie). Z informacji przekazanych w tym zakresie przez Dyrektora wynika, że wychowanka sama poprosiła o wymierzenie tego rodzaju kary, aby zapobiec w przyszłości ucieczce z MOS. Propozycja została zaakceptowana. Ponadto, dziewczęta wskazały na sytuację, gdy jedna z nich została ukarana koniecznością noszenia stroju wiejskiej kobiety, wraz z napisem na plecach „Jestem fałszywa”. Według wyjaśnień Dyrektora MOS kara ta była decyzją społeczności grupowej. **W opinii Krajowego Mechanizmu Prewencji, kara w takiej formie zawiera znaczną stygmatyzację osoby ukaranej, co więcej prowadzi do upokorzenia osoby ukaranej.** Oddziaływania dyscyplinujące skierowane wobec wychowanków MOS, o których poinformowały wizytujących podopieczne Ośrodka, wskazują na brak znajomości przez kadre zasad stosowania kar oraz umiejętności posługiwania się nimi – co jest warunkiem koniecznym do tego, by dyscyplinowanie spełniało swoją funkcję. Zgodnie z zasadami wyznaczonymi w naukach pedagogicznych i penalnych, podstawowym warunkiem dyscyplinowania jest dobre rozumienie funkcji kar i nagród jako form uczenia się przez człowieka nowych zachowań i odrzucania wcześniejszych. W związku z tym karanie powinno usuwać niepożądane zachowania, a nie zaś powodować dodatkowe, negatywne skutki. W tym miejscu wskazać należy również na zasadę 95.2 Europejskich Zasad w sprawie Nieletnich Sprawców Przestępstw będących podmiotem sankcji lub środków, zgodnie z którą *kary zbiorowe, kary cielesne, karanie poprzez umieszczenie w ciemnej celi i wszelkie inne formy nieludzkiego i upokarzającego karania są zabronione.*

W wizytowanych Ośrodkach Krajowy Mechanizm Prewencji odebrał również sygnały wskazujące na niewłaściwe traktowanie wychowanków przez kadre, np. krzyk, używanie wulgaryzmów, zastraszanie, szarpanie (MOS Nr 7 w Warszawie), wyśmiewanie, używanie obraźliwych sformułowań, używanie siły fizycznej (fragmenty wypowiedzi wychowanków: „czasami za uszy ciągną, aby się wychowanek uspokoił”, „są bonusy – dostanie w twarz, jak się ma dużo minusów”, „jak się wejdzie na umywalnię w koszulce to dostaje się po plecach”) – (MOW w Antoniewie). Przedstawiciele Krajowego Mechanizmu Prewencji przekazywali niepokojące sygnały w tym zakresie Dyrektorom wizytowanych Ośrodków i wnioskowali o szczegółowe zbadanie problemów.

Interwencji Krajowego Mechanizmu Prewencji wymagała również niewłaściwa praktyka przymuszania wychowanek do jedzenia (MOS w Piasecznie). Przedstawiciele Mechanizmu podkreślają, że każdy człowiek posiada indywidualną granicę sytości zmieniającą się zależnie od pory roku, dnia czy nastroju. Ingerencja w proces jedzenia powinna ograniczać się jedynie do podawania nieletnim różnorodnych potraw przygotowanych ze zdrowej żywności. Nie chodzi zatem o kontrolowanie ilości zjedanego pokarmu, a o kontrolowanie jego jakości. Zmuszanie do

jedzenia może powodować powstanie nieprzyjemnych skojarzeń związanych z jedzeniem i prowadzić nawet do jadłowstrętu. W opinii KMP w podejmowanych działaniach należy kierować się zasadą normalizacji warunków i upodmiotowienia wychowanków.

W wizytowanych Ośrodkach **Krajowy Mechanizm Prewencji rekomendował:** wyeliminowanie stosowania stygmatyzujących kar, zweryfikowanie zarzutów wychowanków dotyczących stosowania przemocy fizycznej i werbalnej przez kadre Ośrodków, zapobieganie zjawisku podkultury wśród wychowanków (w szczególności przeciwdziałać stosowaniu przemocy fizycznej przez wychowanków o wysokiej pozycji socjometrycznej względem nieletnich „słabszych”), zaprzestanie stosowania odpowiedzialności zbiorowej i pozaregulaminowych środków dyscyplinarnych, skorygowanie systemu kar poprzez usunięcie zapisu o karze w postaci pracy na rzecz Ośrodka, zaprzestanie praktyki zmuszania podopiecznych do zjadania całych porcji otrzymywanych posiłków. W odpowiedzi Dyrektor MOW w Antoniewie zobowiązał się do zweryfikowania zastrzeżeń wychowanków dotyczących stosowania wobec nich przemocy werbalnej i fizycznej oraz podjęcia stosownych środków w celu przeciwdziałania takim zdarzeniom. Dyrektor MOS Nr 7 w Warszawie oraz MOW w Antoniewie poinformowali przedstawicieli KMP o podjęciu działań zapobiegawczych mających na celu wyeliminowanie pozaregulaminowych kar oraz środków dyscyplinujących. Dyrektor MOS w Piasecznie wyjaśnił z kolei, iż w Ośrodku nie stosuje się stygmatyzujących kar, a wychowanki są traktowane z szacunkiem oraz godnością należną osobie. Poinformował również, że w placówce grupa ponosi konsekwencje jedynie w szczególnych przypadkach, gdy ukrywa sprawczynię nagannego czynu, który ma skutki związane z bezpieczeństwem innych. Ponadto wskazał, że praca na rzecz Ośrodka nie jest karą, ale przykładem poniesienia konsekwencji za swoje niewłaściwe zachowanie bądź niszczenie mienia. Sprawa MOS w Piasecznie pozostaje wciąż przedmiotem zainteresowania Krajowego Mechanizmu Prewencji. W odpowiedzi Dyrektor MOS w Piasecznie wskazał, że praktyka zmuszania nieletnich do jedzenia w placówce nie występuje.

6.3. Prawo do informacji

W wizytowanych placówkach nieletni potwierdzali, iż zostali poinformowani o przysługujących im prawach i obowiązkach przy przyjęciu do Ośrodka. Nieletni w większości wykazywali się znajomością swoich praw i obowiązków, potrafili również wskazać miejsce, gdzie jest dostępny regulamin (MOS Nr 7 w Warszawie, MOW Julianpol, MOW Antoniewo). Zdarzały się jednak przypadki, że wychowankowie nie wiedzieli, gdzie mogą się odwołać w razie

niesłusznego ukarania albo gdzie się zwrócić, żeby złożyć skargę na postępowanie kadry placówki (MOS Nr 7 w Warszawie, MOW Julianpol, MOS w Piasecznie).

We wszystkich Ośrodkach brakowało informacji o instytucjach i organizacjach zewnętrznych takich jak: Rzecznik Praw Obywatelskich, Rzecznik Praw Dziecka, Helsińska Fundacja Praw Człowieka i sędzia rodzinny, do których wychowanek może zwrócić się w sytuacji naruszenia jego praw. **Krajowy Mechanizm Prewencji zalecił:** wywieszenie w miejscach ogólnie dostępnych (korytarze) adresów instytucji stojących na straży praw człowieka, zorganizowanie cyklicznych spotkań na temat przysługujących nieletnim praw i sposobie ich egzekwowania, przeprowadzenie rozmowy wychowawczej z nieletnimi dotyczącej procedur odwoławczych w przypadku ukarania. W odpowiedzi Dyrektor MOW w Antoniewie, MOS Nr 7 w Warszawie oraz MOS w Piasecznie poinformowali Mechanizm o umieszczeniu wskazanych powyżej adresów w miejscach ogólnodostępnych.

6.4. Prawo do kontaktu ze światem zewnętrznym - ochrona więzi rodzinnych

W wizytowanych placówkach Krajowy Mechanizm Prewencji nie spotkał się z ograniczeniami odwiedzin wychowanków przez rodziców bądź opiekunów prawnych. W jednej z placówek regulamin wewnętrzny odwiedzin stanowił jednak, iż możliwe jest skrócenie czasu odwiedzin, jako konsekwencja przebywania w grupie korekcyjnej (MOS Nr 7 w Warszawie). Zapis ten jest niezgodny z art. 66§4 u.p.n., który stanowi, że *„Dyrektor zakładu, placówki lub schroniska, o których mowa w § 1, może ograniczyć lub zakazać kontaktów nieletniego z osobami spoza zakładu, placówki lub schroniska dla nieletnich wyłącznie w przypadku, gdy kontakt ten stwarzałby zagrożenie dla porządku prawnego, bezpieczeństwa zakładu, placówki lub schroniska bądź może wpłynąć niekorzystnie na przebieg toczącego się postępowania lub proces resocjalizacji nieletniego”*. Unormowanie to wymienia zamknięty katalog przesłanek ograniczania lub zakazu kontaktu nieletniego z osobami spoza placówki a tym samym uniemożliwia stosowanie „skracania czasu odwiedzin” jako kary powszechnie stosowanej.

Wątpliwości Krajowego Mechanizmu Prewencji wzbudzał również wskazywany w wewnętrznych regulaminach krąg osób uprawnionych do odwiedzin nieletnich. Według zapisów byli to najczęściej członkowie rodziny bądź opiekunowie prawni. Tymczasem jedyne powody w zakresie ograniczania lub zakazania kontaktów nieletniego z osobami spoza placówki, zostały określone we wskazanym powyżej art. 66 § 4 u.p.n. (MOS w Piasecznie, MOW w Antoniewie).

Wychowankowie mają również umożliwiony kontakt telefoniczny z rodzinami (aparaty telefoniczne zamontowane w świetlicach, aparaty samoinkasujące). W szczególnych sytuacjach wychowankowie mogą dzwonić do opiekunów również na koszt placówki. W jednym z Ośrodków, w ocenie Krajowego Mechanizmu Prewencji, wyznaczony czas na rozmowy telefoniczne był stanowczo za krótki: 50 min. na 110 nieletnich. Osoby telefonujące do nieletnich, z uwagi na permanentnie zajęty sygnał nie mogły się połączyć. Dlatego też wychowankowie mieli świadomość, a nawet odgórny nakaz wyrażony w Regulaminie, że *„w celu zagwarantowania możliwości kontaktowania się rodziców lub opiekunów prawnych z wszystkimi wychowankami rozmowy telefoniczne powinny być rzeczowe i krótkie”* (MOW Antoniewo). **Biorąc pod uwagę, że pobyt nieletniego w placówce jest dla niego trudnym doświadczeniem, to świadomość posiadania bliskich i utrzymywania z nimi kontaktu jest niezwykle potrzebna i może wpłynąć korzystnie na jego dalsze funkcjonowanie. W związku z tym Krajowy Mechanizm Prewencji podkreślił, iż należy dążyć, aby kontakt ten mógłby być jak najczęstszy.** W wizytowanych placówkach **Krajowy Mechanizm Prewencji zalecił:** rozważenie możliwości podwyższenia limitu czasu na rozmowy telefoniczne, wyeliminowanie zakazu odwiedzin nieletnich przez inne osoby, nie tylko rodziców. W odpowiedzi Dyrektor MOW w Antoniewie wskazał, iż czas przeznaczony na rozmowy telefoniczne był początkowo większy. Został on zmieniony w celu lepszego dostosowania rozkładu zajęć i możliwości organizacyjnych. Podnosił również, że częstymi kontaktami z dziećmi w rzeczywistości zainteresowana jest tylko część spośród rodziców. Z większością rodziców kontakt jest utrzymywany z inicjatywy wychowawców i nieletnich, z wykorzystaniem prywatnych numerów telefonicznych włącznie. Niemniej jednak, możliwość zmian w tym zakresie będzie rozważana przez Kierownictwo placówki. Odnośnie uwag Mechanizmu dotyczących ochrony więzi rodzinnych, Dyrektor MOW w Antoniewie wyjaśnił również, iż zapis zawężający krąg osób odwiedzających do rodziny (krewnych) i opiekunów spowodowany był względami wychowawczymi, np. ochrona nieletnich po incydentach z ułatwieniem prób samowolnego oddalenia przy udziale osób postronnych. Dyrektor zobowiązał się jednak do zmiany zapisu w regulaminie wewnętrznym, który nie będzie ograniczał kręgu osób odwiedzających do rodziny i opiekunów. Natomiast Dyrektor MOS w Piasecznie poinformowała KMP, iż wychowanki mogą być odwiedzane przez inne osoby, lecz w towarzystwie rodziców wychowanek i po poinformowaniu dyrektora Ośrodka. Takie działanie Kierownictwa podyktowane jest zasadą izolacji od demoralizującego środowiska. Jak już wskazano powyżej, w ocenie Mechanizmu pozostaje w sprzeczności z obowiązującymi w tym zakresie przepisami.

6.5. Prawo do opieki medycznej

Opiekę medyczną w placówkach najczęściej zapewniają pielęgniarki, z konsultacji specjalistycznych i stomatologicznych wychowankowie korzystają w różnych przychodniach. W nagłych sytuacjach wzywane jest pogotowie ratunkowe (MOS Nr 7 w Warszawie, MOS w Piasecznie). W MOW w Antoniewie pielęgniarka i higienistka szkolna była dostępna w placówce tylko 4 godziny w tygodniu. W opinii Krajowego Mechanizmu Prewencji, stałe zatrudnienie pielęgniarki w placówce jest niezbędne, biorąc pod uwagę dokonywanie np. samouszkodzeń przez nieletnich oraz fakt, iż część z nich poddana jest stałej farmakoterapii psychotropowej. W związku z powyższym, **Krajowy Mechanizm Prewencji rekomendował**: zagwarantować wychowankom stałą opiekę medyczną w placówce, m.in. poprzez zatrudnienie pielęgniarki (MOW w Antoniewie); utworzenie izby chorych (MOS w Piasecznie).

6.6. Oddziaływania wychowawcze i terapeutyczne

Wychowankowie wszystkich wizytowanych placówek mieli zagwarantowany szeroki dostęp do różnego typu zajęć w ramach prowadzonego procesu resocjalizacyjnego. Oddziaływania wychowawcze i resocjalizacyjne prowadzone są przez wychowawców grup, nauczycieli szkolnych, psychologa i pedagogów poprzez m. in. zajęcia grupowe, spotkania indywidualne, organizowanie wycieczek i spotkań ze znanymi ludźmi. W placówkach odbywają się zajęcia: socjoterapii, profilaktyki uzależnień, wyrównywania braków, biofeedback, warsztaty w zakresie umiejętności psychospołecznych, pomoc w kształtowaniu systemu wartości, zajęcia korekcyjno-wyrównawcze, psychoterapia, terapia zajęciowa, promocja zdrowego stylu życia, stymulowanie prawidłowych interakcji rodzinnych, zagrożenia zdrowia psychicznego.

6.7. Prawo do nauki

Wychowankowie wizytowanych Ośrodków mieli zapewniony dostęp do kształcenia. Zajęcia dydaktyczne w większości placówek odbywały się na poziomie gimnazjalnym, a w jednej z nich również w klasach zasadniczej szkoły zawodowej, kształcenie w zawodzie: elektryk, monter instalacji i urządzeń sanitarnych, technolog robót wykończeniowych w budownictwie, mechanik pojazdów samochodowych (MOS Nr 7 w Warszawie). Nieletni, z którymi wizytujący przeprowadzali indywidualne rozmowy wysoko ocenili pracę nauczycieli, wskazując, że zawsze mogą liczyć na ich pomoc w odrabianiu lekcji i nadrabianiu zaległości.

6.8. Prawo do wykonywania praktyk religijnych

W Ośrodkach zapewniono nieletnim możliwość uczestniczenia w nabożeństwach w każdą niedzielę i święta. Wychowankowie, wyrażający chęć uczestnictwa w nabożeństwach, wychodzą pod opieką jednego z wychowawców do kościoła. Wyjścia wychowanków na msze święte mają charakter dobrowolny (MOS Nr 7 w Warszawie, MOW w Antoniewie, MOW w Julianpolu).

W jednej z placówek wszystkie nieletnie twierdziły, że mają obowiązek uczestniczenia w codziennych modlitwach i cotygodniowych mszach św. (MOS w Piasecznie). Z wyjaśnień udzielonych w tym zakresie przez Dyrektora wynika, że każda z wychowanek zobowiązana jest do uczestniczenia w zajęciach organizowanych w grupie, zaś każda z grup, zgodnie z obowiązującym w placówce planem dnia, o godzinie 15 uczestniczy w modlitwie. Krajowy Mechanizm Prewencji wskazał, iż Konstytucja Rzeczypospolitej Polskiej w art. 53 zapewnia każdemu wolność sumienia i religii, która obejmuje wolność wyznawania lub przyjmowania religii według własnego wyboru oraz ustanawia zakaz zmuszania do uczestniczenia w praktykach religijnych. Mając na uwadze powyższe, **Krajowy Mechanizm Prewencji rekomendował:** wyeliminowanie obowiązku uczestnictwa nieletnich w codziennych modlitwach. W odpowiedzi Dyrektor MOS w Piasecznie poinformował, że w placówce nie stosuje się przymuszania dziewcząt do modlitwy. Wskazał, Ośrodek jest placówką katolicką i jako taka ma swój charakter i system wychowawczy. Jednocześnie, jeśli ktoś chce korzystać z pobytu w placówce to jest zobowiązany do przyjęcia i respektowania w całości takiego sposobu i formy wychowania, jakie oferuje Ośrodek. W MOS w Piasecznie, w ocenie Kierownictwa placówki, dziewczęta są zachęcane do modlitwy, a nie zmuszane. Niemniej jednak, wychowanka jest zobowiązana, aby zawsze być z grupą pod opieką wychowawcy, to znaczy również w kaplicy.

6.9. Prawo do rekreacji i wypoczynku

Czas wolny wychowankowie mogą spędzać w świetlicach, uczestnicząc w zajęciach sportowych bądź kulturalno-oświatowych. Świetlice wyposażone są zazwyczaj w telewizory, odtwarzacze DVD, liczne pomoce dydaktyczne, gry planszowe, materiały plastyczne oraz inne rekwizyty przeznaczone do zabaw. Do dyspozycji nieletnich bardzo często przeznaczone są boiska – do koszykówki, siatkówki, piłki nożnej, ręcznej a także siłownie. Ponadto, wychowankowie mają możliwość udziału w wielu organizowanych imprezach sportowych oraz wyjazdach turystyczno - krajoznawczych, wyjściach na basen, do kina, teatru czy muzeum. Ośrodki, które nie mają zapewnionej odpowiedniej bazy sportowej, gościnnie korzystają z boisk oraz sal gimnastycznych w sąsiednich szkołach. W placówkach funkcjonują sekcje sportowe, np.

tenisa stołowego, piłki nożnej, piłki siatkowej i koszykówki oraz koła zainteresowań m.in.: informatyczne, artystyczne i geograficzne, muzyczne, taneczne, teatralne, fotograficzne, historyczne.

W dwóch placówkach nieletni mieli ograniczoną możliwość wyjścia na świeże powietrze. Zdarzało się, że wychowankowie przez kilka dni nie wychodzili na zewnątrz budynku (MOS Nr 7 w Warszawie, MOS w Piasecznie). **Krajowy Mechanizm Prewencji podkreśla, że nieletnim należy zapewnić dostęp do zajęć na świeżym powietrzu. Zgodnie z Zasadą 81 Europejskich Zasad w sprawie Nieletnich Sprawców Przepięstw będuących podmiotem sankcji lub środków, nieletni pozbawieni wolności powinni mieć zapewnione regularne ćwiczenia przynajmniej dwie godziny w ciągu dnia, z czego jedna z nich winna odbyć się na świeżym powietrzu, o ile warunki pogodowe na to zezwalają (zasada 81). Jako warunki niezezwalające na przeprowadzanie zajęć na świeżym powietrzu można uznać np. śnieżyce czy burzę. Niska temperatura natomiast, choć nie sprzyja zajęciom sportowym na boisku szkolnym, nie jest przesłanką do pozbawienia nieletnich wszelkiej aktywności na świeżym powietrzu np. spacerów.** W odpowiedzi Dyrektor MOS Nr 7 w Warszawie poinformował przedstawicieli Mechanizmu o zobowiązaniu wychowawców do podjęcia działań, które jeszcze bardziej uatrakcyjnią czas wolny i będą służyły promocji zdrowia, co zwiększy ilość zajęć na świeżym powietrzu. Z kolei Dyrektor MOS w Piasecznie wskazał, że wychowanki mają możliwość przebywania na świeżym powietrzu. Ograniczenia w tym zakresie są spowodowane najczęściej niesprzyjającymi warunkami atmosferycznymi, chorobami wychowanek bądź ważnymi do wykonania zajęciami grupowymi. Kwestia ta pozostaje wciąż przedmiotem zainteresowania przedstawicieli KMP.

7. Policyjne Izby Dziecka

Przedstawiciele Krajowego Mechanizmu Prewencji w pierwszym kwartale 2011 r. przeprowadzili wizytacje czterech policyjnych izb dziecka²² (dalej PID). Ustalenia dokonane w trakcie wizytacji Policyjnych Izb Dziecka w Tarnowie oraz Ostrowie Wielkopolskim zostaną przedstawione w kolejnym sprawozdaniu kwartalnym.

²² Policyjna Izba Dziecka w Poznaniu (25.01), Policyjna Izba Dziecka w Radomiu (16.02), Policyjna Izba Dziecka w Tarnowie (3.03), Policyjna Izba Dziecka w Ostrowie Wielkopolskim (16.03).

7.1. Legalność i okres pobytu

Wizytujący każdorazowo weryfikowali długość pobytu nieletnich umieszczonych w PID. Wielokrotnie powtarzały się przypadki pobytu nieletnich w Izbach dłużej niż określają to przepisy ustawy z dnia 26 października 1982 r. o postępowaniu w sprawach nieletnich²³ (dalej u.p.n.) – art.40 § 6 i § 7. Kilkanaście osób zatrzymanych przebywało powyżej 5 dni, najdłuższy pobyt trwał 12 dni (PID Poznań). Mając na uwadze zalecenia Komitetu do Spraw Zapobiegania Torturom (CPT), **Krajowy Mechanizm Prewencji podkreśla, że policyjne izby dziecka nie są placówkami dostosowanymi do dłuższych pobytów nieletnich.** CPT w zaleceniach zawartych w sprawozdaniu dla polskiego rządu z wizyty w Polsce w 2004 r.²⁴, skierował rekomendację *aby władze polskie zrobiły wszystko w celu zapewnienia przestrzegania w praktyce przepisów prawnych podczas pobytu dzieci w policyjnych izbach dziecka (par. 10).* Również w literaturze podkreśla się, że *wydanie przez sąd rodzinny (sędziego rodzinnego) postanowienia o zatrzymaniu nieletniego w schronisku dla nieletnich uprawnia do zatrzymania nieletniego w policyjnej izbie dziecka na okres przekraczający 72 godziny. Niemniej jednak czas ten powinien jedynie obejmować okres niezbędny do przewiezienia zatrzymanego do schroniska dla nieletnich. Przetrzywanie nieletniego w policyjnej izbie dziecka przez kilka dni (np. z powodu braku miejsc w schronisku dla nieletnich czy środka transportu) jest sprzeczne z treścią postanowienia o zastosowaniu środka tymczasowego*²⁵. W związku z powyższym, w obu wizytowanych Izbach **Krajowy Mechanizm Prewencji zalecił** wyeliminowanie przypadków przetrzymywania nieletnich ponad ramy czasowe określone w art. 40 u.p.n. W odpowiedzi Zastępca Dyrektora Biura Prewencji Komendy Głównej Policji poinformował, że powyższe sytuacje spowodowane były długim terminem oczekiwania na znalezienie miejsca przez właściwy okręgowy zespół nadzoru pedagogicznego w schronisku, w którym miał być umieszczony nieletni. Z tego też względu decyzją sądu nieletni mieli przebywać do tego czasu w PID.

7.2. Powiadomienie osoby trzeciej o zatrzymaniu

W jednej z wizytowanych Izb, podczas rozmów indywidualnych z przebywającą w niej nieletni zasygnalizował brak kontaktu z opiekunem prawnym. Miało to również bezpośredni wpływ na brak wiedzy zainteresowanego o podejmowanych w jego sprawie działaniach.

²³ Dz. U. z 2010 r. Nr 33 poz. 178 ze zm.

²⁴ Rada Europy, Strasburg, 11.04.2005 r.; CPT (2005)3.

²⁵ Komentarz do art.40 u.p.n.[w:] P. Górecki, S. Stachowiak. Ustawa o postępowaniu w sprawach nieletnich. Komentarz, Oficyna, 2007, wyd. IV. Stan prawny: 2007.04.02.

Odnosząc się do wskazywanej przez nieletniego, trudnej sytuacji prawnej, wynikającej m. in. z braku kontaktu z opiekunem prawnym, kierownik Izby wyjaśniła, że sytuacje takie mają związek z brakiem zainteresowania losem dzieci zatrzymanych w Izbie przez najbliższych członków rodziny. Wskazała, że działania policji w tej sytuacji ograniczają się do namawiania opiekunów prawnych dzieci do odwiedzin zatrzymanych. Inne instytucje nie są o tym problemie powiadamiane (PID Radom). W ocenie **przedstawicieli Krajowego Mechanizmu Prewencji, o takiej sytuacji, policja powinna powiadomić właściwy sąd rodzinny.** Zgodnie z art. 572 § 1 i 2 Kodeksu postępowania cywilnego na Policji ciąży szczególny obowiązek powiadamiania sądu opiekuńczego o zdarzeniach uzasadniających wszczęcie postępowania z urzędu. Niezwykle istotną gwarancją, chroniącą nieletniego przed niewłaściwym traktowaniem jest prawo nieletniego do powiadomienia osoby trzeciej o fakcie zatrzymania. Zgodnie z Wzorcowymi Regułami Minimum Narodów Zjednoczonych dotyczącymi Wymiaru Sprawiedliwości wobec Nieletnich²⁶ (dalej Zasady Pekińskie), *w przypadku zatrzymania nieletniego, jego rodzice lub opiekunowie powinni być niezwłocznie powiadomieni, a gdy jest to niemożliwe, powiadomienie takie powinno nastąpić w możliwie najkrótszym czasie (10.1.).* Mając na uwadze wyznaczone w tej sferze standardy międzynarodowe **Mechanizm rekomendował**, aby spowodować formalne powiadomienie właściwego sądu rodzinnego o braku zainteresowania opiekuna prawnego losem dziecka i braku podejmowania działań prawnych w jego imieniu.

7.3. Dostęp do pomocy prawnej

W wizytowanych placówkach wizytujący sprawdzali również dostępność w widocznym miejscu adresów instytucji stojących na straży prawa nieletnich, w szczególności Rzecznika Praw Obywatelskich, Rzecznika Praw Dziecka, Helsińskiej Fundacji Praw Człowieka, sędziego rodzinnego. W obu wizytowanych Izbach **Krajowy Mechanizm Prewencji zalecił** zapewnienie zatrzymanym w Izbie dostępu do wskazanych powyżej podmiotów. Rekomendacja została zrealizowana w PID w Poznaniu.

7.4. Opieka medyczna

Krajowy Mechanizm Prewencji pozytywnie ocenił dobrą praktykę badania każdego nieletniego przed umieszczeniem w Izbie przez lekarza dyżurującego całodobowo w sąsiadujących z Izbą pomieszczeniach dla osób zatrzymanych lub doprowadzonych do

²⁶ Rezolucja Zgromadzenia Ogólnego 40/33, przyjęta przez Zgromadzenie Ogólne dnia 29 listopada 1985 r.

wytrzeźwienia (PID Radom). Zazwyczaj pomoc medyczną nieletnim umieszczonym w izbach zapewnia Pogotowie Ratunkowe. Taka praktyka funkcjonowała również w PID w Poznaniu.

7.5. Warunki bytowe

Warunki bytowe panujące w wizytowanych Izbach były zróżnicowane. W PID w Poznaniu pomieszczenia były znacznie wyeksploatowane, jednakże utrzymane w czystości. W budynku nie był przeprowadzany generalny remont od 1968 r. Za konieczne Mechanizm uznał zapewnienie środków finansowych na ten cel. W dniu wizytacji również pidżamy i dresy znajdujące się w magazynie czystej pościeli nosiły znaczne ślady zużycia. W ocenie wizytujących niezbędne jest poczynienie starań w zakresie pozyskania nowej odzieży. Z kolei w PID w Radomiu wszystkie pomieszczenia Izby utrzymane były w bardzo dobrym stanie. Zachowana była w nich czystość. Jednakże wizytujący zwrócili uwagę, iż część pomieszczeń tj. 2 sypialnie i pomieszczenie izolacyjne pełniło funkcję magazynów Komendy Miejskiej Policji, natomiast pokój wychowawcy znajdujący się na parterze został zaadaptowany na gabinet rzecznika prasowego Komendy Miejskiej Policji w Radomiu. Z informacji uzyskanej od kierownika Izby wynikało, że taka sytuacja spowodowana była tym, iż ze względu na niedużą liczbę nieletnich umieszczanych w PID, ww. pomieszczenia nie były użytkowane na cele Izby. W ocenie **przedstawicieli Krajowego Mechanizmu Prewencji należy więc dokonać odpowiednich zmian w zorganizowaniu przestrzeni i pojemności Policijnej Izby Dziecka w Radomiu.** W dniu wizytacji pidżamy i dresy znajdujące się w magazynie były w dobrym stanie. W rozmowach indywidualnych z nieletnimi, wizytujący pozyskali informację, że zatrzymany nie otrzymał szczoteczki i pasty do zębów. Przed wejściem do pomieszczenia higieniczno-sanitarnego znajdowała się półka, na której były umieszczone przybory toaletowe przeznaczone dla nieletnich zatrzymanych w PID. Funkcjonariusze pełniący służbę w Izbie dniu wizytacji nie potrafili jednak wskazać, która szczoteczka należy do nieletniego przebywającego w PID tego dnia. Ponadto, uwagę wizytujących zwrócił fakt, iż znajdujące się wśród tych przyborów szczoteczki do zębów były zużyte. Z wyjaśnień pracowników Izby wynika, że ww. szczoteczki nie są wydawane kolejnym nieletnim, lecz równocześnie nie potrafili oni wyjaśnić, czemu nie zostały wyrzucone.

W rozmowie z chłopcem ustalono również, iż nie otrzymał on dresów i bielizny (w dniu wizytacji był ubrany w pidżamę). Funkcjonariusze pełniący w trakcie wizytacji dyżur w Izbie, nie byli w stanie wskazać dresu, który powinno otrzymać dziecko po przyjęciu do placówki. Wizytatorom pokazano jedynie zawieszoną na suszarce do bielizny bluzę informując, że chłopiec

wkłada ją na pidzamę, jak jest mu zimno. Z relacji kierownika wynika, że trzykrotnie proponowano mu, aby przebrał się w dresy, lecz chłopiec za każdym razem odmawiał. **W ocenie Krajowego Mechanizmu Prewencji należy jednak zadbać, aby nieletni umieszczeni w Izbie otrzymywali odzież stosowną do pory dnia.** Podobne stanowisko wyraził CPT, który po wizycie w Polsce w 2004 r. zalecił, aby nieletni umieszczeni w policyjnych izbach dziecka otrzymywali odpowiednie obuwie i odzież dzienną. W związku z powyższym w zakresie warunków bytowych **Krajowy Mechanizm Prewencji zalecił:** dokonanie generalnego remontu placówki, zaopatrzenie placówki w nową, stosowną do pory roku odzież dla nieletnich, zapewnienie środków służących do utrzymania higieny osobistej, zmianę organizacji przestrzeni i pojemności w Izbie. W odpowiedzi Zastępca Dyrektora Biura Prewencji Komendy Głównej Policji poinformował przedstawicieli Mechanizmu, iż proces poprawy warunków bytowych w policyjnych izbach dziecka trwa już od kilku lat, a jego realizacja uzależniona jest od posiadanych środków budżetowych. Sytuacja ta dotyczy także przeprowadzenia prac remontowych w PID w Poznaniu. Jak ustalono, zadanie to zostało ujęte przez Komendę Wojewódzką Policji wśród najpilniejszych zadań do realizacji na lata 2011-2013. Niemniej jednak, ze względu na ograniczone możliwości finansowe nie będzie zrealizowane w roku bieżącym, chyba że zostaną zabezpieczone na ten cel dodatkowe środki.

7.6. Kontakty ze światem zewnętrznym

Widzenia nieletnich z rodzicami odbywają się w świetlicy bądź pokoju wychowawcy (PID Poznań, PID Radom). W jednej z wizytowanych Izb odwiedziny nieletnich odbywają się w obecności funkcjonariusza policji (PID Radom). Zgodnie z wyjaśnieniami otrzymanymi od kierownika Izby „widzenie z nieletnim odbywa się w obecności wychowawcy lub opiekuna w każdym przypadku, gdy Sąd wydaje takie pisemne polecenie umieszczone na druku *Zezwolenie na widzenie*”. **Powyższa praktyka budzi wątpliwości Krajowego Mechanizmu Prewencji, bowiem obecność funkcjonariuszy podczas odwiedzin rodziców lub opiekunów nieletniego jest naruszeniem jego prawa do ochrony tajemnicy komunikowania się.** Wizytatorzy zwrócili się do Przewodniczącego III Wydziału Rodzinnego i Nieletnich Sądu Rejonowego z prośbą o wyjaśnienie ww. kwestii. W odpowiedzi Przewodniczący III Wydziału Rodzinnego i Nieletnich Sądu Rejonowego poinformował, iż Sędziowie orzekający ww. Wydziale w 2010 i 2011 roku nie udzielali zgody na odwiedziny nieletnich umieszczonych w PID w obecności funkcjonariusza Policji. Z ustaleń wynika, że w poprzednich latach były wydawane zgody na widzenia rodzicom z nieletnimi w obecności pracownika Policyjnej Izby Dziecka, jednakże były to przypadki sporadyczne i dotyczyły nieletnich wobec których Sąd zastosował środek tymczasowy w postaci

umieszczenia w Schronisku dla Nieletnich, w sprawach w których należało dokonać jeszcze czynności np. przesłuchań rodziców nieletnich. Ponadto wyjaśnił, że w 2010 i 2011 roku kilkukrotnie udzielono rodzicom zgody na widzenie z nieletnimi zatrzymanymi w PID, jednakże do spotkań nie doszło – nieletni zostali zwolnieni do domu lub przetransportowani do schroniska. **Krajowy Mechanizm Prewencji podkreśla, że zasadą w PID powinna być praktyka realizacji widzeń bez obecności funkcjonariusza.**

7.7. Dyscyplinowanie

Wizytujący Policyjne Izby Dziecka sprawdzali uregulowania dotyczące stosowanych środków oddziaływania wychowawczego. W jednej z Izb w obowiązującym tekście praw i obowiązków nieletniego nie określono katalogu nagród (PID Poznań). Natomiast zgodnie z § 6 rozporządzenia Ministra Spraw Wewnętrznych i Administracji z dnia 21 stycznia 2002 r. w *sprawie szczegółowych zasad pobytu nieletnich w policyjnych izbach dziecka*²⁷, w izbie jako środki oddziaływania wychowawczego stosuje się ustną pochwałę lub upomnienie.

W innej Izbie wizytujący stwierdzili brak precyzyjnie określonego i sporządzonego katalogu nagród i kar. Zgodnie z informacjami przekazanymi przez Kierownika Izby, nieletni nagradzani są pochwałą udzielaną w obecności innych umieszczonych w Izbie. Natomiast jako kary pracownicy Izby stosują m.in. upomnienie, wyszczególnienie negatywnego zachowania nieletniego w pismach kierowanych do sądu oraz zakaz oglądania telewizji (PID Radom). Zgodnie z wskazanym powyżej przepisem rozporządzenia, kary stosowane przez pracowników tej placówki nie są z nim zgodne. **Przedstawiciele Krajowego Mechanizmu Prewencji rekomendowali:** zaprzestanie stosowania kar i nagród nie znajdujących oparcia w obowiązujących przepisach prawa.

7.8. Zajęcia kulturalno – oświatowe

W wizytowanych Izbach Mechanizm pozytywnie ocenił dostęp do organizowanych zajęć wychowawczych. Prowadzone są zajęcia m. in. na temat uzależnień i pierwszej pomocy przedmedycznej (nieletni ćwiczą zasady resuscytacji na fantomie). Ponadto, zatrzymani w Izbie zapoznawani są z filmami edukacyjnymi. Przykładem jest film „Wieczne dziecko” przedstawiający Alkoholowy Zespół Płodowy, adresowany do nieletnich dziewcząt (PID Poznań).

²⁷ Dz. U. z 2002 r. Nr 10 poz. 104 z późn. zm

Studenci uczelni wyższych w ramach praktyk prowadzą zajęcia wychowawcze z nieletnimi umieszczonymi w Izbie. W ciągu dnia wychowankowie spędzają czas w świetlicach. Wyposażono je w ławki i krzesła, tablicę przystosowaną do pisania kredą, tablice edukacyjne, stół do tenisa stołowego, stół do gry „piłkarzyki”, telewizor (PID Poznań, PID Radom). Ponadto wychowankom udostępniane są gry planszowe, książki i czasopisma, które przechowywane są w pokoju wychowawcy. Na polach spacerowych organizowane są również zajęcia na świeżym powietrzu (PID Radom, PID Poznań).

7.9. Personel

Wszyscy funkcjonariusze wchodzący w skład kadry wizytowanych placówek posiadali wykształcenie pedagogiczne. Służba pełniona jest całodobowo przez funkcjonariuszy w ramach 12 godzinnych dyżurów. W przypadku umieszczenia w Izbie nieletniej, czynności związane z jej osadzeniem wykonuje osoba tej samej płci pełniąca dyżur w placówce (PID Poznań, PID Radom).

Wśród funkcjonariuszy zatrudnionych w PID w Poznaniu **jedna osoba posiadała wykształcenie wyższe psychologiczne, co w ocenie przedstawicieli Krajowego Mechanizmu Prewencji jest dużym walorem Izby. Moment zatrzymania i umieszczenia nieletniego w Izbie wiąże się często z przeżywaniem przez niego silnych, przykrych emocji takich jak złość i strach. Psycholog odgrywa bardzo ważną rolę w rozładowywaniu przeżywanego przez zatrzymanego napięcia i przywracaniu w nieletnim poczucia bezpieczeństwa poprzez odpowiednie oddziaływania psychologiczne.** Ponadto podejmowane przez psychologa działania wobec nieletnich umieszczonych w PID przyczyniają się do ograniczenia występowania zdarzeń nadzwyczajnych. **Zatrudnienie w Izbie psychologa w ocenie Mechanizmu należy uznać za wyraz bardzo dobrej praktyki, która winna być powielana w innych tego rodzaju placówkach.**

7.10. Zapoznanie nieletnich z ich prawami i obowiązkami

W jednej z wizytowanych Izby w trakcie rozmów indywidualnych nieletni stwierdził, iż po doprowadzeniu go do PID nie został zapoznany z regulaminem Izby i nie poinformowano go o rozkładzie zajęć (PID Radom). Krajowy Mechanizm Prewencji każdorazowo podkreśla, jak niezwykle istotnym z punktu widzenia ochrony przed niewłaściwym traktowaniem jest informowanie osób zatrzymanych o przysługującym im prawach i obowiązkach. Przywołać w tym miejscu należy Zasadę 13 zawartą w Zbiorze zasad mających na celu ochronę wszystkich

osób poddanych jakiegokolwiek formie aresztowania bądź uwięzienia²⁸, zgodnie z którą *każdej osobie, w momencie jej zatrzymania, jak również rozpoczęcia aresztowania lub uwięzienia, bądź też niezwłocznie po tej chwili, organ odpowiedzialny za to zatrzymanie, aresztowanie lub uwięzienie przekaze informację o jej prawach, jak też wyjaśnienie tych praw oraz informację o sposobach korzystania z nich.*

8. Izby wytrzeźwień

W pierwszym kwartale 2011 r. wizytacje Krajowego Mechanizmu Prewencji objęły jedną izbę wytrzeźwień²⁹.

8.1. Warunki bytowe

Wizytujący pozytywnie ocenili warunki bytowe panujące w Izbie. Sale dla osób zatrzymanych wyposażone zostały w jednakowy sposób. W każdej znajdują się łóżka z materacami pokrytymi tworzywem nieprzemakalnym i łatwo zmywalnym. Ściany pomieszczeń były czyste, bez uszkodzeń. W pokojach zamontowano uchylne okna. W dniu wizytacji temperatura pomieszczeń była właściwa. Przedstawiciele Krajowego Mechanizmu Prewencji zwrócili uwagę na dbałość personelu Izby o to, aby w każdej sali, na łóżkach znajdowały się: koc w poszewce oraz prześcieradło. Oznacza to, że każdej osobie zatrzymanej, bez względu na jej stan higieniczny, zapewnione są właściwe warunki.

Niemniej jednak, wizytujący ustalili, że świadczenia sanitarno – higieniczne przy przyjęciu nie są udzielane większości pacjentom Izby. Według informacji uzyskanych od pracownika Izby, przed zwolnieniem informują oni zaniedbanego pod względem higienicznym pacjenta o możliwości kąpieli, jednak propozycje te zwykle spotykają się z odmową. **W opinii Krajowego Mechanizmu Prewencji lekarz Izby, w uzasadnionych przypadkach, powinien decydować o konieczności wykonania zabiegów higieniczno – sanitarnych przy przyjęciu pacjenta do Izby**, o czym stanowi § 4.1 pkt 3 rozporządzenia Ministra Zdrowia z dnia 4 lutego 2004 r. w sprawie trybu doprowadzania, przyjmowania i zwalniania osób w stanie nietrzeźwości oraz organizacji izb wytrzeźwień i placówek utworzonych lub wskazanych przez jednostkę samorządu

²⁸ Rezolucja Zgromadzenia Ogólnego ONZ 43/173 z dnia 9 grudnia 1988 r.

²⁹ Izba Wytrzeźwień w Tarnowie (04.03).

terytorialnego³⁰. W związku z powyższym, **Krajowy Mechanizm Prewencji zalecił**, aby osobom w stanie nietrzeźwości były udzielane niezbędne świadczenia higieniczno-sanitarne.

8.2. Informowanie pacjentów Izb o przysługujących im prawach

W Izbie nie było regulaminu przeznaczonego dla osób w niej umieszczanych. Osoby przyjmowane do Izby nie miały możliwości zapoznania się ze swoimi prawami oraz zasadami pobytu. **Krajowy Mechanizm Prewencji rekomendował** sporządzenie Regulaminu Izby Wyrzeźwień, przeznaczonego dla osób w niej umieszczanych oraz zamieszczenie go w dostępnym i widocznym dla pacjentów miejscu.

8.3. Stosowanie przymusu bezpośredniego

W wizytowanej Izbie Mechanizm nie stwierdził nieprawidłowości w zakresie stosowania środków przymus bezpośredniego.

8.4. Ochrona przed niewłaściwym traktowaniem - przymusowe przebieranie osób doprowadzonych w odzież zastępczą

W trakcie wizytacji izb wyrzeźwień przedstawiciele Krajowego Mechanizmu Prewencji każdorazowo weryfikują czy nie jest praktykowane przymusowe przebieranie osób doprowadzonych w odzież zastępczą. Praktyka przymusowego, nieuzasadnionego rozbierania pacjentów w izbach jest sprzeczna z wyrokiem Europejskiego Trybunału Praw Człowieka w Strasburgu wydanym w sprawie Wiktoro przeciwko Polsce z dnia 31 marca 2009³¹. Trybunał stwierdził w tym wyroku, iż *„o ile takie rewizje mogą być niezbędne w przypadkach, w których konieczne jest zapewnienie bezpieczeństwa w więzieniu, lub zapobieżenie chaosowi lub przestępstwom, muszą one odbywać się we właściwy sposób oraz być uzasadnione. Powinny się one odbywać w odpowiedni sposób z poszanowaniem godności osoby ludzkiej oraz w odpowiednim celu (Yankov p. Bułgarii, nr 39084/97, § 166-176, ETPCz 2003-XII (fragmenty); Wainwright p. Zjednoczonemu Królestwu, nr 12350/04, § 42, ETPCz 2006-...). Nawet pojedyncze przypadki rewizji osobistej zostały uznane za upokarzające traktowanie odnośnie sposobu, w który zostały dokonane, możliwości, że ich celem było upokorzenie i poniżenie oraz braku uzasadnienia (por. Valašinas p. Litwie, nr 44558/98, § 117, ETPCz 2001-VIII). Trybunał podnosi także, że gdy*

³⁰Dz. U. z 2004 r. Nr 20, poz. 192, ze zm.

³¹ Skarga nr 14612/02.

rozkaz rozebrania się w celu przeszukania nie jest w ustalony sposób powiązany z zachowaniem bezpieczeństwa, czy zapobieganiem przestępstwom i nieporządkowi, może dojść do naruszenia artykułu 3 Konwencji (Wainwright, op. cit., § 42; Wieser p. Austrii, nr 2293/03, § 40, 22 lutego 2007 roku, w którym skarżący został rozebrany przez funkcjonariuszy policji).

W wizytowanej Izbie w punkcie 12 obowiązujących w Izbie „Zasad przyjmowania osób nietrzeźwych oraz zakres ich obsługi i opieki” przyjęto następujący zapis: *Opiekunowie zmiany dopilnowują rozebrania się osoby nietrzeźwej. W razie odmowy rozebrania, rozbierają go stosując przymus fizyczny polegający na przytrzymaniu i obezwładnieniu co umożliwi rozebranie.* Dyrektor placówki wyjaśnił wizytującym, iż pacjenci Izby nie są obligatoryjnie rozbierani. Każdy z nich po uprzednim wyrażeniu zgody, na czas pobytu otrzymuje odzież zastępczą w postaci koszuli. Mając jednak na uwadze istniejące w Izbie uregulowania wewnętrzne **Krajowy Mechanizm Prewencji zalecił:** zaprzestanie praktyki przymusowego rozbierania pacjentów, która w ocenie Mechanizmu może prowadzić do poniżającego traktowania.

8.5. Prawo do opieki medycznej

Wizytowana Izba nie ma problemu z obsadą lekarską. Dyżur lekarski pełniony jest całodobowo. Nie jest natomiast zatrudniany psycholog ani terapeuta. W związku z tym cele określone w § 18 pkt 5 wskazanego powyżej rozporządzenia Ministra Zdrowia z dnia 4 lutego 2004 r., są realizowane w ograniczonym zakresie. Jak wyjaśnił Dyrektor, w chwili obecnej profilaktyka przeciwdziałania uzależnieniu od alkoholu oraz jego skutkom, realizowana w Izbie, sprowadza się do udostępniania pacjentom odpowiednich ulotek informacyjnych. Jednakże w **ocenie Krajowego Mechanizmu Prewencji szereg czynności związanych ze zwolnieniem pacjenta z Izby powoduje, że zadania te mogą być pomijane lub realizowane przez pracowników nierzetelnie, w tzw. „pośpiechu”.** Mechanizm rekomendował zatem **nawiązanie współpracy z psychologiem/terapeutą, dysponującym pełną wiedzą w zakresie leczenia uzależnienia, którego praca skupiałaby się wyłącznie na przeprowadzaniu rozmów profilaktycznych i motywacyjnych z pacjentami Izby.**

8.6. Poszanowanie prawa do intymności oraz prywatności

Osoby przebywające w Izbie nie miały zapewnionej intymności podczas przebierania. W magazynie do przechowywania czystej i brudnej bielizny pościelowej wyodrębniono przebieralnię. Zorganizowana ona została w pomieszczeniu łączącym depozytornie z gabinetem lekarskim. Usytuowanie przebieralni w tym miejscu powoduje, iż pacjent jest widoczny dla

wszystkich osób wchodzących w tym czasie do Izby i znajdujących się ambulatorium. W pomieszczeniu tym zainstalowano również kamerę. Korzystający z niej pacjenci Izby nie mają zapewnionej intymności podczas ubierania.

Również udzielanie świadczeń medycznych odbywało się w sposób nie zapewniający poszanowania intymności i godności osobistej pacjenta. Ambulatorium usytuowano w pomieszczeniu przejściowym, bez drzwi, w ciągu komunikacyjnym „depozytornia – sala dla zatrzymanych”, między przebieralnią a korytarzem i pokojem socjalnym. Ponadto, pracownicy przechodzili przez nie „na skróty” przemieszczając się pomiędzy korytarzami a pokojem socjalnym i pokojem przyjęć. Sytuacja taka powoduje, że podczas udzielania świadczeń zdrowotnych pacjent narażony jest na obecność osób innych aniżeli niezbędny personel medyczny.

W związku z powyższym, **Krajowy Mechanizm Prewencji rekomendował:** zapewnienie pacjentom prawa do poszanowania intymności i godności osobistej w trakcie przebierania się oraz udzielanych świadczeń zdrowotnych poprzez wykonywanie ich w pomieszczeniach zamykanych, nieprzechodnych oraz usunięcie kamery z pomieszczenia przebieralni.

9. Pomieszczenia dla osób zatrzymanych jednostek organizacyjnych Policji

W pierwszym kwartale 2011 r. dokonano wizytacji jedenastu pomieszczeń dla osób zatrzymanych przy jednostkach organizacyjnych Policji³² (dalej PdOZ lub Izba). W raporcie niniejszym przedstawione zostaną również wnioski z wizytacji Pomieszczeń dla Osób Zatrzymanych przy Komendzie Miejskiej Policji w Kielcach, która została przeprowadzona w czwartym kwartale 2010 r. Ustalenia dokonane w trakcie wizytacji PdOZ w Zawierciu zostaną przedstawione w kolejnej informacji kwartalnej.

³² Pomieszczenia dla Osób Zatrzymanych przy Komendzie Powiatowej Policji Poznań-Stare Miasto (28.01), Pomieszczenia dla Osób Zatrzymanych przy Komendzie Powiatowej Policji w Oleśnie (08.02), Pomieszczenia dla Osób Zatrzymanych przy Komendzie Powiatowej Policji w Zwoleniu (16.02), Pomieszczenia dla Osób Zatrzymanych przy Komendzie Powiatowej Policji w Grodzisku Mazowieckim (18.02), Pomieszczenia dla Osób Zatrzymanych przy Komendzie Powiatowej Policji w Żyrardowie (18.02), Pomieszczenia dla Osób Zatrzymanych przy Komendzie Miejskiej Policji w Tarnowie (28.02), Pomieszczenia dla Osób Zatrzymanych przy Komendzie Powiatowej Policji w Oleśnicy (07.03), Pomieszczenia dla Osób Zatrzymanych przy Komendzie Powiatowej Policji w Sochaczewie (09.03), Pomieszczenia dla Osób Zatrzymanych przy Komendzie Miejskiej Policji w Kaliszu (15.03), Pomieszczenia dla Osób Zatrzymanych przy Komendzie Powiatowej Policji w Ostrowie Wielkopolskim (16.03), Pomieszczenia dla Osób Zatrzymanych przy Komendzie Powiatowej Policji w Zawierciu (29.03).

9.1. Warunki bytowe

W większości wizytowanych pomieszczeń dla osób zatrzymanych lub doprowadzonych do wytrzeźwienia zostały zapewnione dobre warunki bytowe (odpowiednie oświetlenie, temperatura, wentylacja, wyżywienie). Jednakże w trzech przypadkach, z uwagi na bardzo zły stan techniczny pomieszczeń Krajowy Mechanizm Prewencji wydał zalecenie przeprowadzenia remontów i modernizacji (PdOZ Poznań-Stare Miasto, PdOZ Tarnów, PdOZ Oleśnica). Warunki bytowe panujące w tych Izbach mogą prowadzić do nieludzkiego traktowania umieszczonych w nich osób.

W kilku Izbach wizytujący zwrócili uwagę na zbyt niską temperaturę panującą w celach, skarżyli się również zatrzymani (PdOZ Sochaczew, PdOZ Zwoleń, PdOZ Kalisz). Przedstawiciele Wydziału Prewencji KPP w Kaliszu wyjaśnili, iż nie mają możliwości zmiany tej sytuacji.

Wizytujący stwierdzili również brak oświetlenia zapewniającego właściwe warunki do czytania i pisanie (PdOZ w Tarnowie, PdOZ Grodzisk Mazowiecki).

W jednej z Izb zastrzeżenia wizytujących wzbudził sposób, w jaki podawane było śniadanie dla zatrzymanych. Chleb, wędlina oraz kawałek masła rozdawane były zatrzymanym na kawałku zielonego ręcznika papierowego, przypominającego wyglądem papier toaletowy (PdOZ Poznań-Stare Miasto). **W ocenie Krajowego Mechanizmu Prewencji taka forma podawania zatrzymanym posiłków narusza prawo zatrzymanych do poszanowania ich godności i może stanowić jeden z przejawów poniżającego traktowania przebywających w Izbie osób.**

Zastrzeżenia wizytujących wzbudziła również praktyka nie wydawania osobom zatrzymanym czystej pościeli oraz koca (PdOZ Ostrów Wielkopolski, PdOZ Żyrardów). **Krajowy Mechanizm Prewencji podkreśla, że zarówno przepisy prawa polskiego (§ 10 ust. 6 załącznika do rozporządzenia Ministra Spraw Wewnętrznych i Administracji z dnia 13 października 2008 r. w sprawie pomieszczeń w jednostkach organizacyjnych Policji przeznaczonych dla osób zatrzymanych lub doprowadzonych w celu wytrzeźwienia oraz regulaminu pobytu w tych pomieszczeniach³³ (dalej: rozporządzenie), jak i standardy międzynarodowe³⁴ wskazują na obowiązek zapewnienia osobom zatrzymanym czystej pościeli i koca.**

W kilku pomieszczeniach nie wyodrębniono pomieszczenia do używania wyrobów tytoniowych przez osoby zatrzymane, co narusza § 3 rozporządzenia Ministra Spraw Wewnętrznych i Administracji z dnia 14 września 2001 r. w sprawie zasad dopuszczalności używania wyrobów tytoniowych na terenie obiektów podległych ministrowi właściwemu do

³³ Dz. U. z 2008 r. Nr 192, poz. 1187.

³⁴ Drugie Sprawozdanie Ogólne [CPT/Inf/ (92) 3] § 42.

spraw wewnętrznych³⁵. Z informacji udzielonej w tym zakresie przez funkcjonariuszy dyżurujących w PdOZ wynika, że zatrzymanym zgłaszającym chęć skorzystania z tego prawa, najczęściej umożliwia się palenie papierosów w toalecie (PdOZ Ostrów Wielkopolski, PdOZ Olesno, PdOZ Poznań Stare Miasto, PdOZ Sochaczew, PdOZ Oleśnica, PdOZ Żyrardów, PdOZ Kalisz, PdOZ Tarnów).

W odpowiedzi Komendant Miejski Policji w Tarnowie poinformował Krajowy Mechanizm Prewencji, iż 2011 planowana jest modernizacja pomieszczeń dla osób zatrzymanych. Uwagi Mechanizmu w kwestii warunków bytowych zostały uwzględnione w zatwierdzonym planie przebudowy i remontu PdOZ. Wyznaczono również i oznakowano miejsce do palenia tytoniu.

9.2. Prawo do opieki medycznej

We wszystkich Izbach, z wyjątkiem jednej (PdOZ w Kaliszu), badaniu lekarskiemu poddawane są wszystkie osoby zatrzymane w celu wytrzeźwienia, pozostałe tylko wówczas, gdy jest taka potrzeba lub zatrzymany tego żąda. Badania przed umieszczeniem w Izbie wykonywane są w szpitalu bądź przychodniach NFZ. Jeśli w trakcie pobytu w Izbie osoba zatrzymana żąda konsultacji lekarskiej, do Izby wzywany jest lekarz pogotowia ratunkowego.

Z bardzo dobrą praktyką w zakresie ochrony zdrowia spotkano się w PdOZ w Kaliszu. Izba zatrudnia lekarza, który przebywa na jej terenie codziennie w godzinach od 16 do 6 rano. W pozostałych godzinach do PdOZ wzywane jest pogotowie ratunkowe.

9.3. Prawo do informacji o przysługujących prawach

Jedną z gwarancji ochrony osób pozbawionych wolności przed okrutnym, nieludzkim lub poniżającym traktowaniem jest informowanie zatrzymanych o przysługujących im prawach. W ocenie Krajowego Mechanizmu Prewencji wysoce niepokojącym jest fakt, że w przeważającej liczbie wizytowanych Izb gwarancja ta nie została zapewniona (PdOZ w Grodzisku Mazowieckim, PdOZ Ostrów Wielkopolski, PdOZ Sochaczew, PdOZ Tarnów, PdOZ Zwoleń, PdOZ Kalisz, PdOZ Kielce, PdOZ Poznań, PdOZ Oleśnica).

Zatrzymani mogą zapoznać się z treścią regulaminu pobytu w Izbie, który najczęściej jest umieszczony w dyżurce lub wywieszony na korytarzu w pobliżu dyżurki. Osoby, z którymi rozmawiano w trakcie rozmów indywidualnych informowały wizytujących, że nie zostały

³⁵ Dz. U. z 2001 r. Nr 106, poz. 1163.

pouczono o możliwości wniesienia zażalenia na zatrzymanie w terminie 7 dni do sądu. W wielu Izbach sygnały odebrane od zatrzymanych w kwestii znajomości przysługujących im uprawnień świadczyły w sposób dobitny o iluzoryczności zapoznania się z treścią regulaminu przez osoby umieszczane w Izbie w trakcie czynności z tym związanych. **Zdaniem przedstawicieli Krajowego Mechanizmu Prewencji niezbędna jest zmiana sposobu zapoznawania się osób zatrzymanych z treścią regulaminu pobytu w PdOZ na taki, który będzie dawał im gwarancję przyswojenia jego postanowień w warunkach wolnych od pośpiechu i konieczności wykonywania innych czynności. Umieszczenie regulaminu na drzwiach pokoju lub wydawanie go każdemu z zatrzymanych zwiększyłoby możliwość zapoznania się z nim przez przebywające w PdOZ osoby.** Warto również zauważyć, iż obowiązek poinformowania osób zatrzymanych o przysługujących im uprawnieniach wraz z pouczeniem co do sposobu skorzystania z tychże, niebudzący wątpliwości na gruncie prawa krajowego, stanowi również jedną z zasad dotyczących postępowania z osobami zatrzymanymi, zawartych w Zbiorze zasad ochrony wszystkich osób poddanych jakiegokolwiek formie zatrzymania lub uwięzienia³⁶. Zgodnie z Zasadą 13 przywołanego dokumentu *każdy, w chwili swojego aresztowania oraz w momencie rozpoczęcia pozbawienia go wolności lub uwięzienia lub niezwłocznie po tym momencie, otrzyma od organu władzy odpowiedzialnego za jego aresztowanie, pozbawienie go wolności lub uwięzienie odpowiednio, informacje na temat jego praw wraz z ich objaśnieniem oraz na temat sposobu, w jaki może z nich skorzystać.*

Takie samo stanowisko wyraził również CPT podkreślając, iż prawa osób pozbawionych wolności nie mają większej wartości, jeśli osoby te nie są świadome ich istnienia³⁷.

W odpowiedzi na zalecenia Krajowego Mechanizmu Prewencji Zastępca Komendanta Stołecznego Policji poinformował Mechanizm, iż wydano stosowne polecenia mające na celu umożliwienie osobom zatrzymanym szczegółowe zapoznanie się z regulaminem pobytu w PdOZ. Z kolei w PdOZ w Zwoleniu zmieniono sposób udostępniania zainteresowanym regulaminu z zewnętrznej, na wewnętrzną stronę pokoju.

9.4. Prawo osoby zatrzymanej do żądania powiadomienia osób bliskich o sytuacji prawnej, w której się znajduje

³⁶ Rezolucja Zgromadzenia Ogólnego ONZ z dnia 9 grudnia 1988 r.

³⁷ § 44 Dwunastego Sprawozdania Ogólnego Europejskiego Komitetu do Spraw Zapobiegania Torturom oraz Poniżającemu traktowaniu albo Karaniu (CPT/Inf (2002)12).

Kolejnym niezwykle istotnym uprawnieniem osób zatrzymanych, gwarantującą ochronę przed niewłaściwym traktowaniem jest prawo osoby zatrzymanej do żądania powiadomienia osób bliskich o swojej sytuacji prawnej. Brak informowania o przysługujących zatrzymanym prawach wpłynął również negatywnie na realizację tego uprawnienia. Przy czym w przypadku osób, które zostały właściwie poinformowane o tym prawie i z niego skorzystały – nie były bezpośrednimi realizatorami swojego uprawnienia. To funkcjonariusze policji informowali wskazane przez zatrzymanych osoby o fakcie zatrzymania. Jak wynika z informacji udzielonej w tym zakresie przez Komendantów wizytowanych Izb, w przypadku braku możliwości telefonicznego poinformowania osoby trzeciej o fakcie zatrzymania, pod wskazany przez zatrzymanego adres udaje się patrol policji w celu przekazania tej informacji. **Krajowy Mechanizm Prewencji podkreśla, że zgodnie ze Zbiorem zasad mających na celu ochronę wszystkich osób poddanych jakiegokolwiek formie aresztowania bądź uwięzienia: *niezwłocznie po zatrzymaniu oraz po każdym przeniesieniu z jednego miejsca aresztowania lub uwięzienia do innego, osoba aresztowana lub uwięziona będzie uprawniona powiadomić, bądź też domagać się od właściwego organu powiadomienia członków jej rodziny lub innych właściwych osób według swojego wyboru, o jej zatrzymaniu, aresztowaniu lub uwięzieniu, bądź o przeniesieniu i o miejscu, w którym jest przetrzymywana (Zasada 16.1).*** Praktyka w wizytowanych placówkach wskazuje na to, iż powiadomienie, o którym mowa w powyższej zasadzie, wykonywane jest wyłącznie przez funkcjonariuszy policji. **W ocenie Krajowego Mechanizmu Prewencji, w pierwszej kolejności należałoby więc rozważyć możliwość samodzielnej realizacji przysługującego zatrzymanym prawa do powiadomienia osoby trzeciej, zaś tylko w sytuacjach szczególnych prawo to realizować za pośrednictwem funkcjonariuszy policji.**

9.5. Prawo do prywatności

W kilku Izbach wizytujący spotkali się również z praktykami, które bezpośrednio naruszają prawo zatrzymanych do poszanowania prywatności oraz intymności. Przykładowo w PdOZ w Tarnowie oraz PdOZ w Ostrowie Wielkopolskim

kontrola osobista zatrzymanych mężczyzn przeprowadzana jest w dyżurce, natomiast kobiet – w pokoju lekarskim. **W ocenie Krajowego Mechanizmu Prewencji pokój dyżurnego nie zapewnia warunków gwarantujących dokonanie kontroli bez obecności osób postronnych, a tym poszanowania intymności i godności osobistej zatrzymanego, co następnie może prowadzić do naruszenia art. 3 Konwencji o ochronie praw człowieka i podstawowych wolności.** W związku z powyższym, zalecano, aby kontrolę osobistą mężczyzn również przeprowadzać w miejscu odosobnionym, np. pokoju lekarskim.

W kilku Izbach rekomendowano również wyposażanie kabin prysznicowych w przesłony zapewniające intymność osobie kąpiącej się. Wielokrotnie funkcjonariusze dyżurujący w Izbach wyjaśniali, że osoby zatrzymane korzystają z pomieszczenia sanitarnego pojedynczo. Krajowy Mechanizm Prewencji zaznacza jednak, iż wgląd do pokoju sanitarnego podczas kąpieli osoby zatrzymanej mają również funkcjonariusze poprzez szyby, w które bardzo często wyposażone są drzwi sanitariatów (PdOZ Tarnów, PdOZ Poznań). **W opinii Krajowego Mechanizmu Prewencji obecność osoby trzeciej podczas kąpieli zatrzymanego, bez umożliwienia zasłonięcia kabiny prysznicowej narusza ludzką godność poprzez niezapewnienie intymności kąpiącemu.**

Komendant Miejski Policji w Tarnowie pozytywnie ustosunkował się do zaleceń Mechanizmu.

10. Domy pomocy społecznej

W pierwszym kwartale 2011 r. wizytacje Krajowego Mechanizmu Prewencji objęły dwa domy pomocy społecznej³⁸ (dalej DPS, Dom).

10.1. Warunki bytowe

Stan techniczny obydwu wizytowanych placówek był dobry, nie wymagający przeprowadzenia remontów. Obiekty DPS w Gołuszycach przystosowane były w pełni do potrzeb osób niepełnosprawnych. Jak wynika z informacji udzielonej przez dyrektora placówki oraz Mieszkańców, z którymi rozmawiano, każdy z pensjonariuszy Domu miał realny wpływ na estetykę zajmowanego pokoju poprzez możliwość wyboru koloru ścian czy rodzaju mebli. Stan

³⁸ Dom Pomocy Społecznej w Zakrzewie (19-21.01), Dom Pomocy Społecznej w Gołuszycach (2-4.02).

czystości zwizytowanych pokoi również nie budził zastrzeżeń, były one estetyczne, wolne od nieprzyjemnych zapachów (DPS w Gołuszycach). Sanitariaty były czyste, dobrze wyposażone i zapewniały intymność korzystającym z nich osób.

Z rozmów z Mieszkańcami wynika, iż codziennie w tzw. kuchenkach terapeutycznych, zlokalizowanych w poszczególnych zespołach, o godz. 14.30 wydawana jest herbata/kawa, zaś o godz. 15.00 chleb. Każdy z Mieszkańców może wówczas przygotować sobie dodatkowe wyżywienie. Wizytujący zwrócili jednak uwagę, iż asortyment spożywczy jest niewystarczający do przygotowania odpowiedniego posiłku. W dniu wizytacji dostępne były jedynie wyżej wspomniane napoje oraz suchy chleb, w niektórych zespołach dodatkowo dżem. Również rygorystyczne ograniczenia czasowe w spożywaniu tych posiłków budzą wątpliwości. Mieszkańcy podkreślali, że jest to dla nich dość uciążliwe. W związku z tym, **przedstawiciele Krajowego Mechanizmu Prewencji zalecili** rozważenie możliwości zapewnienia większego dostępu do drobnych posiłków i napojów między posiłkami (DPS Gołuszyce).

Wątpliwości przedstawicieli Krajowego Mechanizmu Prewencji wzbudziły zasłyszane od Mieszkańców sygnały na temat konieczności sprzątanego przez nich pokoi, sanitariatów, korytarzy. Potwierdziła to analiza wybranego losowo fragmentem zapisu monitoringu, na którym widoczny był Mieszkaniec sprząający klatki schodowe i palarnie w jednym z obiektów. Wizytujący wskazali, że usługi w zakresie utrzymania czystości Domu świadczy placówka i Mieszkańcy nie powinni być wykorzystywani do tego typu czynności. Dlatego też **Mechanizm zalecił**, aby we właściwy sposób były realizowane usługi w zakresie utrzymania czystości Domu, bez zbędnego angażowania w te czynności Mieszkańców (DPS Gołuszyce).

10.2. Prawo do opieki medycznej oraz oddziaływania terapeutyczne

Zgodnie z ustaleniami Krajowego Mechanizmu Prewencji prawo do umożliwienia korzystania mieszkańcom z usług opieki medycznej jest respektowane. W placówkach zatrudniani są lekarze psychiatry (w DPS w Gołuszycach zatrudnionych jest 2 lekarzy psychiatrów, w DPS w Zakrzewie lekarz psychiatra obejmuje mieszkańców opieką w miarę potrzeb, z informacji przekazanych w tym zakresie przez Dyrektora wynika, iż przyjeżdża on do placówki średnio 2 – 4 razy w miesiącu). Dyżury pełni również lekarz pierwszego kontaktu (raz w tygodniu – DPS w Gołuszycach). Konsultacje lekarzy specjalistów odbywają się poza placówką na zasadach ogólnych (NFZ).

Pomoc psychologiczno-terapeutyczną sprawują instruktorzy terapii zajęciowej, terapeuci, psycholodzy bądź pedagodzy. W placówkach prowadzona jest terapia zajęciowa.

Mieszkańcy chętnie w niej uczestniczą. Na co dzień mieszkańcy placówki mogą korzystać z zajęć plastycznych i manualnych (origami, wykonywanie dekoracji z drewna, papieroplastyka, wykonywanie drobnych ozdób z wikliny), świetlicowych (czytanie książek, prasy, gry planszowe, układanie puzzli, kalambury, tenis stołowy, oglądanie filmów), ruchowych (spacery, gry zespołowe, pielęgnacja kwiatów, piesze wycieczki) czy kulinarnych (przygotowywanie prostych potraw).

Poza zajęciami terapeutycznymi, w Domach prowadzona jest również rehabilitacja ruchowa, w odpowiednio wyposażonej sali zajęć ruchowych. Z informacji przekazanych przez kierownictwo placówki wynika, że z rehabilitacji oraz ćwiczeń ruchowych skorzystać może każdy z mieszkańców DPS, który wyrazi taką chęć. Równie ważną rolę w życiu pensjonariuszy Domu odgrywają organizowane corocznie imprezy kulturalno – oświatowe.

10.3. Traktowanie mieszkańców i przymus bezpośredni

Atmosfera panująca w Domach w trakcie wizytacji była właściwa. Zauważono, iż zarówno jego Dyrektorzy, jak i kadra są w pełni zorientowani co do potrzeb i upodobań poszczególnych mieszkańców. Większość mieszkańców, z którymi rozmawiali przedstawiciele KMP dobrze oceniał pracę personelu (DPS w Gołuszycach, DPS w Zakrzewie). Pojedyncze osoby opisywały sytuację, które można uznać za niewłaściwe traktowanie, tj. bicie po głowie, szarpanie, wyzywanie, zamykanie w łazience. Jednakże żadna z osób nie potrafiła wskazać szczegółów co do okoliczności, miejsca i czasu opisywanych zdarzeń. (DPS w Gołuszycach).

Z informacji przekazanych przez Dyrektorów placówek wynika, iż w ciągu ostatnich dwóch lat w wizytowanych Domach nie stosowano środków przymusu bezpośredniego, a w przypadkach agresji czy autoagresji mieszkańców jest wzywane pogotowie ratunkowe. Jednakże jak wskazują zapisy znajdujące się w dokumentacji placówek, pracownicy w pewnych sytuacjach stosują przymus bezpośredni (np. przytrzymanie lub przymusowe zastosowanie leków), nie do końca mając tego świadomość.

W rozmowach z personelem DPS wizytujący zauważyli, że ich wiedza na temat stosowania przymusu bezpośredniego nie jest wystarczająca, mimo że plan szkoleń personelu obejmował szkolenie w tym zakresie (DPS w Gołuszycach). Z kolei w DPS w Zakrzewie personel nie legitymuje się przeszkoleniem w zakresie stosowania środków przymusu bezpośredniego. Kierownik działu terapeutyczno-opiekuńczego przyznała, iż jedyną formą uświadamiania personelu w tym zakresie było spotkanie prowadzone przez nią, na którym omówiła regulację prawną dotyczącą stosowania środków przymusu bezpośredniego w domach pomocy społecznej.

W związku z ustaleniami poczynionymi w tym zakresie przez przedstawicieli Mechanizmu, poinformowano Dyrektorów placówek, iż jego pracownicy mają prawo do stosowania przymusu bezpośredniego w postaci przytrzymania, przymusowego podania leków, unieruchomienia oraz izolacji – pod warunkiem, że formy te stosowane są po zaistnieniu (a więc nie prewencyjnie) wystarczających w świetle prawa przesłanek, przez wyszkolony personel, a ich użycie jest właściwie dokumentowane. Owe wymogi sankcjonowane są ustawą z 19 sierpnia 1994 r. o ochronie zdrowia psychicznego³⁹ oraz rozporządzenia Ministra Zdrowia i Opieki Społecznej z dnia 23 sierpnia 1995 r. w sprawie sposobu stosowania przymusu bezpośredniego⁴⁰. **Krajowy Mechanizm Prewencji zalecił:** przeszkolenie personelu w zakresie stosowania przymusu bezpośredniego zgodnie z wskazanymi powyżej przepisami.

10.4. Prawo do kontaktów ze światem zewnętrznym

Pensjonariusze mogą opuszczać placówkę w zależności od stanu zdrowia, po uprzednim odnotowaniu zamiaru wyjścia wraz ze wskazaniem miejsca docelowego oraz godziny planowanego powrotu, w prowadzonym w tym celu zeszycie wyjść.

10.5. Prawo do skargi

Przedstawiciele Krajowego Mechanizmu Prewencji zalecali również uporządkowanie sprawy dokumentowania skarg i wniosków składanych przez Mieszkańców. W DPS w Gołuszycach prowadzono książkę skarg i wniosków, jednakże ostatni wpis pochodził z 2007 r. Według deklaracji Dyrektora od tego czasu nie zgłaszano skarg pisemnych. Jeśli chodzi o problemy sygnalizowane ustnie, nie były one protokołowane. Jak wyjaśnił Dyrektor, nie było konieczne ich zapisywanie, gdyż są one na bieżąco rozpatrywane przez niego na spotkaniach Społeczności Terapeutycznej Domu. Sytuacja taka wzbudziła jednak wątpliwości wizytujących. **W ocenie Mechanizmu skargi ustne również powinny być odnotowywane w książce skarg i wniosków** (DPS Gołuszycy). Natomiast w DPS w Zakrzewie istnieje wewnętrzny dokument, który reguluje kwestię przyjmowania i rozpatrywania skarg i wniosków Mieszkańców. Zgodnie z postanowieniami Instrukcji, każdy z mieszkańców ma prawo do składania skarg i wniosków. Również ich przedmiot nie jest limitowany – skarga lub wniosek mogą dotyczyć codziennych spraw związanych z pobytem w Domu. Złożone przez mieszkańców skargi i wnioski (zarówno w formie pisemnej jak i ustnej) ewidencjonowane są w zeszycie skarg i wniosków. Analiza tego dokumentu przez przedstawicieli Krajowego Mechanizmu Prewencji ujawniła, iż ostatnia

³⁹ Dz. U. Nr 111 poz. 535 ze zm.

⁴⁰ Dz. U. Nr 103 poz. 514

zaewidencjonowana skarga (ustna) pochodziła z dnia 7 stycznia 2009 r. Z wyjaśnień Dyrekcji wynika, iż odstąpienie od ujmowania w ewidencji skarg i wniosków mieszkańców podyktowane było naturą tychże, która w jego opinii była zbyt błaha. Sytuacja taka wzbudziła jednak wątpliwości wizytujących. W opinii Mechanizmu, w związku z postanowieniami Instrukcji oraz dotychczasową praktyką ewidencjonowania wszelkich skarg mieszkańców w zeszycie skarg, administracja placówki winna wrócić do zarzuconej na początku 2009 r. dobrej praktyki w tym zakresie.

Dyrektor DPS w Zakrzewie poinformował, iż wszystkie zauważone przez Krajowy Mechanizm Prewencji nieprawidłowości zostały wyeliminowane, przeprowadzono szkolenie dla personelu DPS dotyczące stosowania przymusu bezpośredniego, na spotkaniu społeczności kierownik działu terapeutyczno-opiekuńczego przypomniała Mieszkańcom o możliwości składania skarg i wniosków zgodnie z obowiązującą instrukcją.

Część 3

Wybór spraw indywidualnych

ZESPÓŁ II

RPO-602350-II/08

Do Rzecznika zwrócił się Pan Paweł W. przebywający w Areszcie Śledczym w R. Wnioskodawca skarżył się na lekceważenie przez więzienną służbę zdrowia tamtejszej jednostki, zgłaszanych przez niego problemów zdrowotnych, w wyniku czego niezbędna była dwukrotna interwencja pogotowia w Areszcie. W przedmiotowej sprawie Rzecznik zwrócił się do Dyrektora Okręgowego Służby Więziennej w W. z prośbą o weryfikację zasadności sformułowanych przez zainteresowanego zarzutów. Pismem z dnia 20 grudnia 2010 r. Rzecznik otrzymał odpowiedź Dyrektora Okręgowego Służby Więziennej w W. Jak wynika z treści udzielonej odpowiedzi, „Porządek wewnętrzny AŚ w R.” stanowi, iż „w przypadku braku lekarza pierwszego kontaktu lub konieczności udzielenia pomocy medycznej po godzinach pracy w ambulatorium aresztu, świadczeń medycznych udziela pogotowie ratunkowe”. Pomimo tego zapisu, w przypadku wnioskodawcy taka pomoc nie została zrealizowana. Zdaniem Naczelnego Lekarza Okręgowego Inspektoratu Służby Więziennej w W., w związku z nieobecnością w dniu 5 października 2010 r. w areszcie lekarza, do udzielenia osadzonemu pomocy w niezbędnym zakresie zobowiązany był personel pielęgniarski. Pomoc ta dotyczy pomiaru temperatury, podania leku np. paracetamolu. Również fakt przebycia urazu głowy - choć bez stwierdzonych zmian patologicznych - wymagał konsultacji lekarskiej, do której niestety nie doszło. Skarga Pana Pawła W. została uznana za zasadną.

RPO-638015-II/10

Do Rzecznika wpłynęła skarga Pana Emila Ł. przebywającego w Areszcie Śledczym w K. W przedmiotowej skardze osadzony podnosił kilka zarzutów, w tym zwracał uwagę, iż kąciki sanitarne nie są wyposażone w odrębne oświetlenie, co powoduje, iż w porze nocnej utrudnione jest korzystanie z nich. O zbadanie podniesionych w piśmie zarzutów Rzecznik zwrócił się do Dyrektora Okręgowego Służby Więziennej w K. W jednym z kolejnych pism Dyrektor poinformował, że cela mieszkalna nr 314 w budynku mieszkalnym (pawilon A) Aresztu Śledczego w K. posiada oświetlenie standardowe górne, umożliwiające osobie osadzonej właściwe funkcjonowanie w warunkach izolacji więziennej. W latach 2009-2010 AŚ w K. otrzymał dodatkowe środki finansowe na remont cel mieszkalnych. Dalej wskazano, iż sukcesywnie od 2009 r., na terenie Aresztu Śledczego w K. trwają prace związane z poprawą warunków socjalno - bytowych osób

osadzonych, m.in. montaż oświetlenia w kąciakach sanitarnych, w celach mieszkalnych znajdujących się w pawilonie A. W myśl art. 102 pkt 1 Kodeksu karnego wykonawczego (k.k.w. Skazany ma prawo do odpowiednich ze względu na zachowanie zdrowia (...) Warunków bytowych (...)). W sytuacji, w której osadzeni nie mają możliwości korzystania z prawidłowo oświetlonego kąciaka sanitarnego w porze nocnej art. 102 pkt 1 k.k.w. jest naruszony.

Reasumując stwierdzić należy, iż zarzut osadzonego dot. braku oświetlenia w kąciaku sanitarnym w porze nocnej należy uznać za uzasadniony.

RPO-653592-II/10

Do Rzecznika wpłynęła skarga osadzonego Pana Jacka P.-S. przebywającego w Areszcie Śledczym w Ł. W piśmie osadzony wskazywał kilka zarzutów, w tym zarzut, iż będąc osobą niepalącą był umieszczany w celach mieszkalnych z osadzonymi używającymi wyrobów tytoniowych. O zbadanie przedmiotowego zarzutu Rzecznik zwrócił się do Dyrektora Okręgowego Służby Więziennej w Ł. Jak ustalono, zakwaterowanie w/w w celi nr 22 w pawilonie B oddział 1 wynikało z konieczności zapewnienia mu bezpieczeństwa osobistego, a więc priorytetu w zakresie działań podejmowanych przez administrację jednostki penitencjarnej. Jak oświadczył wychowawca przy dobieraniu składu osobowego celi mieszkalnej, w której wnioskodawca przebywał w dniach 27.07.2010 r. – 17.08.2010 r. brano pod uwagę fakt, iż został on skazany za czyn z art. 200 § 1 k.k., w związku z czym istniała konieczność bezwzględnego izolowania go od ogółu osadzonych. Charakter czynu przestępczego, wymuszał konieczność wyjątkowej wnikliwości przy doborze składu osobowego celi, ponieważ w grupie osób realizujących odrębnie porządek wewnętrzny, mogły mimo wszystko znaleźć się osoby zagrażające jego bezpieczeństwu osobistemu. Wychowawca wskazał, iż brak było możliwości innego osadzenia wnioskodawcy w ramach Ośrodka Diagnostycznego. Zauważyć należy, iż doszło do zbiegu dwóch wartości, tj. z jednej strony konieczności realizacji uprawnienia osadzonego do zakwaterowania w celi mieszkalnej zgodnie z deklaracją o nieużywaniu wyrobów tytoniowych, z drugiej zaś konieczności realizacji obowiązku ciążącego na administracji jednostki penitencjarnej w zakresie zapewnienia mu bezpieczeństwa osobistego wynikającego z art. 108 § 1 Kodeksu karnego wykonawczego. Mimo przytoczonych argumentów faktem pozostaje, że osadzony deklarował nie używanie wyrobów tytoniowych, a przebywał (w tym czasie) w celi z osobami używającymi wyrobów tytoniowych, co stanowi naruszenie dyspozycji zawartej w § 2 ust. 2 rozporządzenia Ministra Sprawiedliwości z dnia 26 listopada 1996 r. w sprawie określenia zasad dopuszczalności używania wyrobów tytoniowych w obiektach zamkniętych podległych Ministrowi Sprawiedliwości (Dz. U. Nr 140 poz. 658, ze zm.).

Wobec powyższego w oparciu o obowiązujące regulacje prawne uznano skargę za uzasadnioną, stwierdzając naruszenie przysługującego osadzonemu prawa do przebywania w celi dla osób nie używających wyrobów tytoniowych, w sytuacji gdy taką złożył deklarację. Pozostałe podniesione przez niego zarzuty okazały się bezzasadne.

RPO-563445-II/07

Do Rzecznika zwrócił się Pan Ryszard R., odbywający karę pozbawienia wolności. Żalił się on, że pomimo upływu ponad roku jego wniosek w przedmiocie udzielenia przerwy w odbywaniu kary nie został rozpatrzony. Dokonane w sprawie ustalenia wykazały, że w okresie blisko półtora roku od chwili złożenia wniosku o udzielenie przerwy w odbywaniu kary pozbawienia wolności skazany był wielokrotnie transportowany do jednostek położonych w różnych okręgach, czego skutkiem była każdorazowo zmiana właściwości miejscowej sądu i konieczność przekazania wniosku do rozpatrzenia sądowi miejscowo właściwemu. Rzecznik uznał, że zebrane w sprawie informacje wskazują, iż zarówno administracja więzienna, sędziowie penitencjarni, jak i organy procesowe kierowały się przy podejmowaniu decyzji w sprawie skazanego wyłącznie interesem wymiaru sprawiedliwości, nie uwzględniając w dostatecznym stopniu dobra jednostki, względów humanitarnych oraz prawa do rozpatrzenia sprawy w rozsądnym terminie. Kwestię przewlekłości postępowania w przedmiocie udzielenia przerwy w odbywaniu kary zbadał Sąd Apelacyjny w G. Uznał, że wystąpiła przewlekłość postępowania przed sądami (blisko półroczny okres oczekiwania na podjęcie przez sąd decyzji w przedmiocie dopuszczenia dowodu z opinii lekarza biegłego) i w związku z tym przyznał skarżącemu odszkodowanie. Postępowanie w przedmiocie udzielenia skazanemu przerwy w odbywaniu kary zostało objęte nadzorem administracyjnym przez Prezesa Sądu Apelacyjnego w G. Skazanemu udzielona została przerwa w odbywaniu kary. W związku ze stwierdzonym stanem Rzecznik zwrócił się do Ministra Sprawiedliwości o rozważenie potrzeby podjęcia działań, mających na celu zapewnienie sprawności postępowania przed sądami w postępowaniu wykonawczym.

Minister Sprawiedliwości powiadomił, iż zarządzono przeprowadzenie we wszystkich okręgach kontroli sprawności postępowań sądowych, dotyczących rozpoznania wniosków w przedmiocie udzielenia przerwy w odbywaniu kary i warunkowego przedterminowego zwolnienia za okres 2009-2010. Zapewnił jednocześnie, że wyniki tej kontroli zostaną wnikliwie przeanalizowane, również pod kątem ewentualnych zmian legislacyjnych.

RPO-652231-II/10

Pan Krzysztof O., przebywający w Areszcie Śledczym w W.-B., podniósł zarzut niewłaściwych warunków bytowych w celi mieszkalnej. Wskazane przez wnioskodawcę fakty znalazły potwierdzenie w toku podjętych czynności. Z wyjaśnień udzielonych przez Dyrektora Aresztu Śledczego w W.-B. wynika m.in., że cele mieszkalne w których przebywał wnioskodawca, zapewniały mu odpowiednie warunki higieny, a pomieszczenia mieszkalne poddawane są konserwacjom, naprawom remontowym w miarę zaistnienia takowych potrzeb. W toku rozpoznawania wniosku ustalono zaś, iż cela mieszkalna Nr C-2-6 poddana została kontroli Państwowego Powiatowego Inspektora Sanitarnego w dniu 30 czerwca 2010 r., w wyniku której do nieprawidłowości zaliczono jej niewłaściwy stan sanitarno-techniczny. Dlatego też skarga została uznana za zasadną. Powiadomiono Dyrektora Okręgowego Służby Więziennej w W. o rozbieżnościach pomiędzy

wyjaśnieniami złożonymi przez dyrektora jednostki penitencjarnej a ustaleniami poczynionymi w trakcie kontroli PPIS.

Dyrektor Okręgowy Służby Więziennej w W. poinformował Rzecznika, że przeprowadzono remont wskazanej celi mieszkalnej oraz łaźni.

RPO-583061-II/08

Do Rzecznika skierował wniosek Pan Norbert B., który zalił się na opóźnienia w realizacji konsultacji specjalistycznej w Zakładzie Karnym w S., będącej zaleceniem zawartym w epikryzie wypisowej z pobytu Pana Norberta B. w oddziale szpitalnym Aresztu Śledczego w W. Rzecznik skierował sprawę w celu jej zbadania do Dyrektora Okręgowego Służby Więziennej w W., a następnie do Centralnego Zarządu Służby Więziennej. Organy Służby Więziennej nie znalazły podstaw do uznania zasadności podnoszonych w skardze zarzutów. Rzecznik nie podzielił tego stanowiska i uznał skargę za zasadną. Analiza zebranego w sprawie materiału wykazała, że przedmiotowa konsultacja została zrealizowana z blisko dwumiesięcznym opóźnieniem. Personel służby zdrowia w Zakładzie Karnym w S. nie podjął zatem odpowiednio wystarczających działań, by zalecenia poszpitalne zostały zrealizowane terminowo. Należy podkreślić, że zgodnie z § 5 pkt 2a rozporządzenia Ministra Sprawiedliwości z dnia 28 marca 2002 r. w sprawie szczegółowych zasad tworzenia, przekształcania, likwidacji, organizacji, zarządzania i kontroli zakładów opieki zdrowotnej dla osób pozbawionych wolności, do obowiązków kierownika więziennego zakładu opieki zdrowotnej należy w szczególności niezwłoczne zapoznanie się z dokumentacją medyczną każdego przetransportowanego osadzonego. Oznacza to, że więzienna służba zdrowia posiada ze znacznym wyprzedzeniem informacje o potrzebie zaplanowania określonych badań specjalistycznych wobec osadzonego.

Brak dostępu do właściwej opieki lekarskiej stanowi naruszenie art. 102 pkt 1 Kodeksu karnego wykonawczego gwarantujący skazanemu prawo do odpowiedniego ze względu na zachowanie zdrowia świadczeń zdrowotnych. Natomiast fakt, że opóźnienie terminu konsultacji – w świetle opinii Naczelnego Lekarza Więziennictwa - nie miało wpływu na proces leczenia i stanu zdrowia Pana Norberta B., w ocenie Rzecznika nie jest istotny dla sprawy, bowiem dopiero zrealizowane badanie specjalistyczne dostarczyło takiej wiedzy. Nie można również wykluczyć, że nieterminowe wykonanie zaleceń lekarskich w innych przypadkach będzie miało wpływ na przebieg procesu leczenia i stan zdrowia pacjenta. Dlatego też Rzecznik dostrzega potrzebę podjęcia stosownych działań zmierzających do zapewnienia skutecznej ochrony prawa skazanego do świadczeń zdrowotnych w Zakładzie Karnym w S., o czym został poinformowany Centralny Zarząd Służby Więziennej.

RPO-659625-II/10

Do Rzecznika skierował skargę Pan Michał C., w której kwestionował decyzję Dyrektora Zakładu Karnego w C. w przedmiocie odmowy wydania zezwolenia na widzenie z osobą

bliską. Rzecznik skierował sprawę do Sądu Okręgowego w S. Wydziału Penitencjarnego i Nadzoru nad Wykonywaniem Orzeczeń Karnych. Sąd po rozpoznaniu przedmiotowej sprawy postanowił uchylić zaskarżoną decyzję. W uzasadnieniu stwierdził, że zgodnie z treścią przepisu art. 67 § 3 Kodeksu karnego wykonawczego podtrzymywanie kontaktów z rodziną i światem zewnętrznym należy do środków oddziaływania na skazanych. Zgodnie z treścią art. 104 k.k.w. „korzystanie przez skazanego z przysługujących mu praw powinno następować w sposób nie naruszający praw innych osób oraz nie zakłócający ustalonego w zakładzie karnym porządku”. Zatem ograniczenie prawa skazanego do kontaktu z innymi bliskimi osobami, o którym stanowi art. 105 § 1 k.k.w., mogłoby nastąpić wyłącznie wówczas, gdy zachodziłyby przesłanki wymienione w przepisie art. 104 k.k.w. Dyrektor Zakładu Karnego nie wykazał jednak, że udzielenie widzenia skazanemu ze wskazaną przez niego osobą bliską zakłóci obowiązujący w zakładzie karnym porządek albo naruszy prawa innych osób.

Mając powyższe na uwadze skargę wnioskodawcy uznano za zasadną.

RPO-635593-II/09

Do Rzecznika skierował skargę Pan Piotr S., przebywający w Zakładzie Karnym w S. Wnioskodawca żalił się, że administracja Zakładu ograniczyła mu prawo do co najmniej godzinnego spaceru, o którym stanowi art. 112 § 1 Kodeksu karnego wykonawczego. W czasie przeznaczonym na realizację tego uprawnienia odbyły się zajęcia terapeutyczne. Dyrektor Okręgowy Służby Więziennej w L., do którego Rzecznik zwrócił się o zbadanie zasadności przedstawionego przez wnioskodawcę zarzutu, wyjaśnił, że skazany sam zrezygnował z przysługującego mu uprawnienia na rzecz możliwości skorzystania z odbywających się w tym czasie zajęć terapeutycznych i uznał skargę za nieuzasadnioną. Rzecznik nie podzielił powyższego stanowiska i skierował do Dyrektora Okręgowego pismo mające charakter polemiki, w którym wskazał, że administracja zakładu karnego jest zobowiązana do zapewnienia skazanemu możliwości korzystania ze wszystkich przysługujących mu uprawnień. Skazany nie może być narażony na sytuację, w której musi zrezygnować z jednego uprawnienia na rzecz innego przysługującego mu prawa. Natomiast przyczyny organizacyjno-formalne (termin realizacji zajęć terapeutycznych pokrywa się z planem realizacji spacerów) nie mogą stanowić usprawiedliwienia łamania prawa wobec skazanych. Ważnym w sprawie jest fakt, że wnioskodawca odbywa karę w systemie terapeutycznym. Istotą pobytu w takim oddziale jest potrzeba objęcia skazanych oddziaływaniami specjalistycznymi, zwłaszcza opieką psychologiczną, terapeutyczną i rehabilitacyjną.

Ostatecznie Dyrektor Okręgowy Służby Więziennej podzielił pogląd zaprezentowany przez Rzecznika i zobowiązał Dyrektora Zakładu Karnego w S. do dokonania stosownych zmian organizacyjnych, by skazani mogli realizować swoje prawa i jednocześnie korzystać z pełnej oferty oddziału terapeutycznego. Mając na uwadze powyższe skargę wnioskodawcy uznano za zasadną.

RPO-431898-II/03

Do Rzecznika zwrócił się Pan Janusz W., przebywający w Zakładzie Karnym w O. L. i podniósł zarzut zainstalowania kamer monitoringu w toalecie dla osób zatrzymanych w Sądzie Okręgowym w L. Wskazane przez wnioskodawcę fakty znalazły potwierdzenie w toku podjętych czynności. System monitoringu w toalecie został zainstalowany w celu zapewnienia bezpieczeństwa osobom przebywającym w budynku sądu oraz zabezpieczenia przed bezprawnymi działaniami osób doprowadzonych do czynności w sądzie. O zajęcie stanowiska w przedmiotowej sprawie Rzecznik zwrócił się do Ministerstwa Sprawiedliwości. Dyrektor Departamentu Organizacyjnego Ministerstwa Sprawiedliwości stwierdził, iż sposób montażu kamery uwzględniał wymogi w zakresie humanitarnego traktowania osób doprowadzonych i zapewnienia poszanowania ich godności. Analogiczne stanowisko należy zająć w zakresie zbyt ogólnie przyjętej przez niego interpretacji § 32 Regulaminu urzędowania sądów powszechnych, w myśl którego prezes sądu ma obowiązek zapewnić bezpieczeństwo funkcjonowania sądu. Należy też stwierdzić, iż do pomieszczeń tych nie ma zastosowania przywołany art. 73a Kodeksu karnego wykonawczego. Europejski Trybunał Praw Człowieka w wyroku z dnia 12 listopada 2002 r. nr 26761/95 zajął stanowisko, iż ingerencja w prawo jednostki do poszanowania jej życia prywatnego i rodzinnego stanowić będzie naruszenie art. 8 Konwencji (Europejskiej Konwencji o Ochronie Praw Człowieka i Podstawowych Wolności), chyba że nastąpiła "zgodnie z prawem", realizuje jeden z prawnie uzasadnionych celów wymienionych w art. 8 ust. 2 i można ją uznać za "konieczną w demokratycznym społeczeństwie" tzn. że była proporcjonalna do celów, które zamierzano osiągnąć. W ocenie Rzecznika poprzednia sytuacja, gdy zainstalowane urządzenie nie gwarantowało pełnej intymności, nie odpowiadała przytoczonym powyżej wymogom. Dlatego też skargę uznano za zasadną. Z nadesłanych Rzecznikowi wyjaśnień wynika, iż aktualnie zainstalowany w toalecie system monitoringu (ukazujący jedynie kontury) pozwala zapewnić intymność osobom z niej korzystającym.

RPO-661328-II/10

Do Rzecznika zwrócił się Pan Łukasz B., przebywający w Areszcie Śledczym w B.-B. Żalił się on, że w Areszcie widzenia udzielane są jedynie w dni robocze. Podnosił, że stanowi to znaczną uciążliwość dla odwiedzających, którzy w związku z tym muszą każdorazowo korzystać z urlopu lub – w przypadku dzieci – opuszczać dzień nauki w szkole. W myśl obowiązujących przepisów dni, godziny, miejsce i porządek przeprowadzania widzeń ustala dyrektor w porządku wewnętrznym. Przepisy nie zobowiązują dyrektora do wyznaczenia, jako jednego z dni, w których udzielane są widzenia, dnia wolnego od pracy. Niemniej jednak, mając na względzie treść przepisu art. 105 § 1 k.k.w., który stanowi, iż skazanemu należy umożliwić utrzymywanie więzi z

rodziną i innymi osobami bliskimi poprzez widzenia, Rzecznik zwrócił się do Dyrektora Aresztu Śledczego w B.-B. o rozważenie możliwości udzielania widzeń osadzonemu także w dni wolne od pracy.

Dyrektor jednostki przychylił się do tej prośby. Jak wynika z informacji udzielonych Rzecznikowi, z dniem 1 stycznia br. wszedł w życie aneks do zarządzenia w sprawie porządku wewnętrznego, w którym jako dzień udzielania widzeń wskazano również niedzielę.

RPO-659882-II/10

Do Rzecznika zwrócił się Pan Rafał J., przebywający w Zakładzie Karnym w H., skierowany do odbywania kary pozbawienia wolności w zakładzie karnym typu półotwartego, podniósł m.in. zarzut osadzenia w zamkniętej przez większą część dnia celi mieszkalnej. Dyrektor Zakładu Karnego w H., do którego zwrócono się o zajęcie stanowiska, uznał, że kierowana przez niego jednostka jest zakładem typu zamkniętego z oddziałem aresztu śledczego i oddziałem typu półotwartego. Stwierdził zatem, iż zgodnie z przeznaczeniem zakładu, określonym mocą zarządzenia Dyrektora Generalnego Służby Więziennej, podstawowymi przepisami, jakie mają zastosowanie do całej jednostki są te, które odnoszą się do zakładu typu zamkniętego. W szczególności dotyczy miało to sposobu ochrony zakładu karnego, zapewnienia bezpieczeństwa i porządku w jednostce. Z uwagi na powyższe oraz architekturę i infrastrukturę jednostki zastosowano w przeszłości w oddziale przeznaczonym dla osób odbywających karę pozbawienia wolności w warunkach zakładu karnego typu półotwartego rozwiązanie polegające na otwieraniu cel mieszkalnych, wyłącznie we wskazanych przez wnioskodawcę godzinach. Pogląd ten nie zasługuje na aprobatę. Decyzją komisji penitencjarnej wnioskodawca został skierowany do odbywania kary pozbawienia wolności w zakładzie karnym typu półotwartego, dla którego art. 91 pkt. 1 kodeksu karnego wykonawczego (Dz. U. z 1997 r. Nr 90, poz. 557 ze zm.) przewiduje cele mieszkalne otwarte w porze dziennej.

Dlatego też skargę uznano za zasadną. Wprowadzono zmianę w funkcjonowaniu oddziału półotwartego polegającą na pozostawieniu cel mieszkalnych otwartych przez cały dzień, zgodnie z dyspozycją przytoczonego powyżej przepisu.

RPO-652943-II/10

Do Rzecznika zwrócił się Pan Marian W., przebywający w Areszcie Śledczym w L. Żalił się on, że administracja więzienna odmawia mu udostępnienia różnego rodzaju aktów prawnych. Przeprowadzone czynności wykazały, że istotnie skazanemu odmówiono udostępnienia zarządzenia nr 2/04 Dyrektora Generalnego Służby Więziennej z dnia 24 lutego 2004 r. w sprawie szczegółowych zasad prowadzenia i organizacji pracy penitencjarnej oraz zakresów czynności funkcjonariuszy i pracowników działów penitencjarnych i terapeutycznych oraz decyzji nr 1/2010 Dyrektora Okręgowego Służby Więziennej w L. Rzecznik stanął na stanowisku, że ponieważ zarządzenie nr 2/04 Dyrektora Generalnego Służby Więziennej zostało wydane na podstawie art. 249a pkt 2

Kodeksu karnego wykonawczego, podlega udostępnieniu w trybie § 15 rozporządzenia Ministra Sprawiedliwości z dnia 25 sierpnia 2003 r. w sprawie regulaminu organizacyjno-porządkowego wykonywania kary pozbawienia wolności (zd. drugie: „*Na prośbę skazanego udostępnia się mu Kodeks oraz wydane na jego podstawie akty wykonawcze*”). Ponadto, osadzony ma prawo do informacji o przysługujących mu prawach i ciężących na nim obowiązkach na podstawie art. 101 k.k.w., który mówi, że „*Skazanego (...) należy (...) poinformować o przysługujących mu prawach i ciężących na nim obowiązkach, a zwłaszcza umożliwić mu zapoznanie się z przepisami niniejszego kodeksu i regulaminu organizacyjno-porządkowego wykonywania kary pozbawienia wolności*”. Istotą prawa określonego w powołanym przepisie jest uzyskanie przez skazanego pełnej wiedzy o prawach, jakie mu przysługują i obowiązkach, jakie na nim ciążyą. Rzecznik uznał, że jeżeli zatem akt prawny zawiera regulacje dotyczące sytuacji osoby uwięzionej, to jego treść, niezależnie od tego, na jakiej podstawie został wydany, powinna być udostępniona osobie pozbawionej wolności. Z tego względu w opinii Rzecznika, decyzja Dyrektora Okręgowego Służby Więziennej, której treść dotyczy sytuacji osób pozbawionych wolności, winna być udostępniona skazanemu w trybie art. 101 k.k.w., jeżeli zgłosi on taką prośbę. Swoje stanowisko w sprawie Rzecznik przedstawił Centralnemu Zarządowi Służby Więziennej. W udzielonej odpowiedzi Centralny Zarząd Służby Więziennej podzielił pogląd Rzecznika, iż administracja jednostki penitencjarnej jest obowiązana udostępnić osadzonym, którzy zgłoszą taką prośbę, treść zarządzenia nr 2/04 Dyrektora Generalnego. Nie zgodził się natomiast z opinią Rzecznika, iż obowiązek taki dotyczy również wskazanej decyzji Dyrektora Okręgowego Służby Więziennej w L. Stwierdził, że decyzja ta nie jest aktem wykonawczym do Kodeksu karnego wykonawczego, lecz aktem wewnętrznym skierowanym wyłącznie do podległych funkcjonariuszy. Ponieważ zaś jej treść nie dotyczy bezpośrednio uprawnień ani obowiązków osób pozbawionych wolności, nie ma obowiązku zapoznawania ich z treścią tej decyzji, gdyż w tym przypadku nie ma zastosowania przepis art. 101 k.k.w. W toku badania skarg osadzonego Rzecznik zapoznał się ponadto z treścią Komunikatu wydanego przez Dyrektora Aresztu Śledczego w L. Komunikat ten informował o wprowadzeniu zmian w postępowaniu z korespondencją i paczkami osadzonych. Zawarty w nim zapis: „*Przesyłki zawierające niedozwolone artykuły będą odsyłane do nadawcy lub deponowane w magazynie – bez możliwości ich odbioru w późniejszym terminie*” wzbudził wątpliwości Rzecznika. Rzecznik zwrócił się zatem do Centralnego Zarządu Służby Więziennej o zajęcie stanowiska w przedmiocie prawidłowości wprowadzonych w Areszcie zasad.

Centralny Zarząd Służby Więziennej podzielił wątpliwości Rzecznika. Stwierdził, że w przypadku zdeponowania artykułów stanowiących własność osadzonego nie można odebrać mu prawa do ich odzyskania. Rzeczy te zwraca się osadzonemu w chwili jego zwolnienia z zakładu karnego. Ponadto, ma on prawo skierować prośbę do dyrektora zakładu karnego o wyrażenie zgody na wydanie danej rzeczy z magazynu. Jeśli nie jest to przedmiot niedozwolony, mogący stanowić zagrożenie dla porządku lub bezpieczeństwa w jednostce, dyrektor może wyrazić zgodę na posiadanie go przez osadzonego w celi. Rzecznik zwrócił się zatem do Dyrektora Aresztu Śledczego w L. z wnioskiem o zmianę wprowadzonych zasad postępowania we wskazanym zakresie.

RPO-659198-II/10

Do Rzecznika skierował skargę Pan Janusz W., przebywający w Zakładzie Karnym w W. Formułowane w niej zarzuty dotyczyły sposobu postępowania przez administrację Zakładu z korespondencją wnioskodawcy. Skarżący żalił się m.in. na odmowę wysłania pisma do Rzecznika Praw Obywatelskich, bowiem przesyłka listowa nie była przez niego opłacona. Wnioskodawca twierdził, że nie posiadał środków pieniężnych, a w tej sytuacji, zgodnie z § 22 rozporządzenia Ministra Sprawiedliwości z dnia 25 sierpnia 2003 r. w sprawie regulaminu organizacyjno-porządkowego wykonywania kary pozbawienia wolności, administracja zakładu karnego jest zobowiązana do dostarczenia skazanemu papieru, koperty i znaczka pocztowego poza przysługującym mu limitem, określonym w § 18 rozporządzenia. Rzecznik zwrócił się o zbadanie sprawy do Dyrektora Okręgowego Służby Więziennej w K., który potwierdził, że korespondencja skarżącego adresowana do Rzecznika nie została wysłana i uznał postępowanie administracji Zakładu w omawianym zakresie za zgodne z obowiązującymi przepisami. W opinii Dyrektora Okręgowego skazany powinien zwrócić się z prośbą do dyrektora zakładu karnego o nadanie korespondencji z wykorzystaniem znaczków poza przysługującym mu limitem i określić w niej, czy przedmiotowa korespondencja jest skargą, wnioskiem lub prośbą na działalność organów Służby Więziennej. W ocenie Rzecznika doszło do naruszenia prawa przysługującego skazanemu. Dlatego też skierowano sprawę do Centralnego Zarządu Służby Więziennej, który podzielił stanowisko Rzecznika i uznał, że administracja Zakładu Karnego w W. powinna pokryć koszty wysłania korespondencji skazanego, kierowanej do Rzecznika, poza limitem określonym w przywołanych przepisach. Mając powyższe na uwadze skargę wnioskodawcy w omawianym zakresie uznano za zasadną.

RPO-661974-II/10

Do Rzecznika skierował skargę Pan Dariusz O., który żalił się na warunki bytowe w Areszcie Śledczym w W. Twierdził m.in., że przebywał w celi mieszkalnej, w której nie było kąpielarni sanitarnego, co powodowało ograniczone możliwości załatwiania potrzeb fizjologicznych oraz korzystania z wody. Rzecznik zwrócił się do Dyrektora Okręgowego Służby Więziennej w W. o zbadanie sprawy. Z otrzymanych wyjaśnień wynikało, że cela mieszkalna, w której przebywał skarżący, była nieskanalizowana. Administracja Aresztu wyposażyła celę w pojemnik z czystą wodą pitną i system przyzywowy, za pomocą którego zakwaterowani w niej osadzeni posiadali możliwość powiadomienia funkcjonariusza o konieczności skorzystania z toalety. Ponadto, osadzonym umożliwiono pozaregulaminowe codzienne korzystanie z ciepłej wody i ciepłej kąpielarni. Podjęte przez personel więzienny działania w pewnym zakresie rozwiązywały zaistniałą sytuację, niemniej jednak umieszczenie osadzonych w celi mieszkalnej aresztu śledczego/zakładu

karnego typu zamkniętego niewyposażonej w kącik sanitarny jest naruszeniem obowiązujących przepisów. Zgodnie z § 30 rozporządzenia Ministra Sprawiedliwości z dnia 25 sierpnia 2003 r. w sprawie regulaminu organizacyjno-porządkowego wykonywania tymczasowego aresztowania cela mieszkalna powinna być wyposażona w łóżko dla każdego tymczasowo aresztowanego, odpowiednią do liczby tymczasowo aresztowanych ilość stołów, szafek i taboretów oraz środków do utrzymania czystości w celi, a niezbędne urządzenia sanitarne sytuuje się w sposób zapewniający ich niekrepujące użytkowanie. Ponadto, art. 110 § 3 Kodeksu karnego wykonawczego stanowi, że urządzenia sanitarne mogą być usytuowane poza celami mieszkalnymi wyłącznie w zakładzie karnym typu półotwartego i otwartego. Wówczas cele mieszkalne są otwarte w porze dziennej i nocnej. Pomieszczenie, w którym przebywał wnioskodawca, było zamknięte całą dobę.

Mając na uwadze poczynione ustalenia oraz obowiązujący stan prawny stwierdzić należy, iż skarga pana Dariusza O. jest zasadna.

RPO-659199-II/10

RPO-659200-II/10

RPO-659265-II/10

RPO-659296-II/10

RPO-659297-II/10

RPO-659306-II/10

Sześciu skazanych, przebywających w Zakładzie Karnym w H., podniosło w swoich wnioskach m.in. zarzut niedoprowadzania ciepłej wody do cel mieszkalnych. Wskazane przez wnioskodawców fakty znalazły potwierdzenie w toku podjętych czynności. Zgodnie z §30 ust. 3 i § 32 ust. 4 rozporządzenia Ministra Sprawiedliwości z dnia 25 sierpnia 2003 r. w sprawie regulaminu organizacyjno-porządkowego wykonywania kary pozbawienia wolności (Dz. U. z 2003r. Nr 152, poz. 1493) oraz w sprawie regulaminu organizacyjno-porządkowego wykonywania tymczasowego aresztowania (Dz. U. z 2003r. Nr 152, poz. 1494), skazany (tymczasowo aresztowany) korzysta co najmniej raz w tygodniu z ciepłej kąpieli. Tym niemniej, zgodnie z art. 44 ust. 3 pkt. 1 lit. a ustawy z dnia 27 sierpnia 2009 r. o finansach publicznych (Dz. U. Nr 157, poz. 1240 ze zm.) wydatki publiczne powinny być dokonywane w sposób celowy i oszczędny, z zachowaniem zasady uzyskiwania najlepszych efektów z danych nakładów. Oznacza to, iż skoro Służba Więzienna poniosła wydatki na infrastrukturę, należy uznać, że w jakimś stopniu winne być one wykorzystane. Faktem notoryjnym jest grzanie wody przez osoby pozbawione wolności w czajnikach elektrycznych w celu wykorzystania jej w celach np. higieny osobistej, wyprania odzieży lub umycia naczyń po posiłku. Osadzeni wskazują przy tym, iż zaniechaliby tej praktyki, gdyby dostarczano im ciepłą wodę w określonych porach. Centralny Zarząd Służby Więziennej podzielił pogląd Rzecznika o celowości dostarczania ciepłej wody do cel mieszkalnych w sytuacji, gdy infrastruktura techniczna na to pozwala. Pomimo braku w

Kodeksie karnym wykonawczym oraz przytoczonych rozporządzeniach Ministra Sprawiedliwości, przepisów obligujących Służbę Więzienną do dostarczania ciepłej wody do cel mieszkalnych, w więziennictwie zostały, już przed laty, wprowadzone do stosowania wytyczne budowlane przewidujące montaż w celach instalacji zimnej oraz ciepłej wody. Przepisy te są stosowane zarówno przy budowie nowych pawilonów mieszkalnych, jak i modernizacji budynków dotychczas użytkowanych. Centralny Zarząd Służby Więziennej, ani w przepisach wewnętrznych, ani zaleceniach dotyczących wdrożenia w latach 2009-2010 programów oszczędnościowych, nie wprowadził wymogu zaniechania dostarczania ciepłej wody do cel mieszkalnych, a jedynie stosowania dobowych harmonogramów takich dostaw. Dlatego też skargę uznano za zasadną.

W związku ze stanowiskiem Rzecznika, Centralny Zarząd Służby Więziennej w najbliższym czasie wyda stosowne zalecenia, dotyczące prowadzenia dostaw ciepłej wody do cel mieszkalnych.

RPO-646305-II/10

Do Rzecznika zwrócił się pan Piotr G., przebywający w Areszcie Śledczym w W. Żalił się on, że administracja jednostki dostarcza mu niepodlegającą cenzurze korespondencję z Prokuratury Okręgowej w W. i Prokuratury Okręgowej w Ś., w otwartej kopercie. Ustalenia poczynione w toku postępowania wyjaśniającego wykazały, że korespondencja kierowana do osadzonego przez wskazane organy, była przesyłana w kopercie adresowanej do Dyrektora Aresztu Śledczego w W. Z tego powodu administracja jednostki dokonywała jej otwarcia. Po sprawdzeniu, że korespondencja ta jest w istocie kierowana do osadzonego, była mu ona niezwłocznie przekazywana. Sposób przekazywania korespondencji przez organy prokuratury był niewłaściwy i powodował, że z treścią pisma mogły zapoznać się osoby nieupoważnione. Praktyka taka była niezgodna z przepisem art. 128 § 2 Kodeksu postępowania karnego, który stanowi, że wszelkie pisma przeznaczone dla uczestników postępowania doręczają się w taki sposób, aby ich treść nie była udostępniona osobom niepowołanym. Na powyższe nieprawidłowości Rzecznik Praw Obywatelskich zwrócił uwagę prokuratorom okręgowym we wskazanych prokuraturach, wystąpił jednocześnie z wnioskiem o podjęcie przez nich stosownych działań w celu wyeliminowania stwierdzonych uchybień z praktyki postępowania podległych im organów.

Prokurator Okręgowy w W. poinformował Rzecznika, że skierował pismo do wszystkich podległych jednostek prokuratury zawierające polecenie bezwzględnego przestrzegania zasad doręczania pism wskazanych w art. 128 k.p.k.

RPO-662452-II/10

Skazany, przebywający w Zakładzie Karnym w B., podniósł zarzut podawania na piśmie danych osobowych rodziny i znajomych przy zapisywaniu się do korzystania z aparatów samoinkasujących, zainstalowanych na terenie Zakładu Karnego. Wskazane przez wnioskodawcę fakty znalazły potwierdzenie w toku podjętych czynności. Przetwarzaniem

danych osobowych – na podstawie art. 7 pkt. 2 ustawy z dnia 29 sierpnia 1997 r. o ochronie danych osobowych (tekst jednolity: Dz. U. z 2002 r. Nr 101 poz. 926 ze zm.), zwanej dalej „ustawą” – są jakiegokolwiek operacje wykonywane na danych osobowych, takie jak zbieranie, utrwalanie, przechowywanie, opracowywanie, zmienianie, udostępnianie i usuwanie. Przetwarzane przez administrację penitencjarną imiona i nazwiska oraz stopień pokrewieństwa osób do których rozmowy są kierowane, niewątpliwie należą do kategorii danych osobowych. Powinny one podlegać jeszcze ściślejszej ochronie, niż numery telefoniczne abonentów, co było intencją przytoczenia Dyrektorowi Zakładu Karnego stanowiska Centralnego Zarządu Służby Więziennej zgodnie z *argumentum a minori ad maius*, w myśl którego: jeśli komuś zakazane jest czynić mniej, temu zakazane jest czynić więcej. Wskazany przez Dyrektora cel zbierania danych osobowych tzn. „usystematyzowanie rozmów - kolejności ich wykonywania przez skazanych” nie pokrywa się z sytuacjami dopuszczającymi przetwarzanie, wskazanymi w ustawie.

Na podstawie art. 14 pkt. 2 ustawy z dnia 15 lipca 1987 r. o Rzeczniku Praw Obywatelskich (tekst jednolity Dz.U. z 2001 r., Nr 14, poz. 147 ze zm.) zwrócono się do Dyrektora Zakładu Karnego o zaprzestanie przetwarzania danych osobowych osób, do których rozmowy będą kierowane oraz o poinformowanie Rzecznika o przyjętych rozwiązaniach w zakresie systematyzowania kolejności rozmów wykonywania przez skazanych.

RPO-632546-II/09

Do Rzecznika wpływały skargi skazanych, którzy żalili się, że dyrektorzy jednostek penitencjarnych nie zezwalają im na kontaktowanie się w formie widzeń z członkami ich dalszej rodziny (krewnymi lub powinowatymi) oraz osobami, które uważają za bliskie. Prowadząc postępowania wyjaśniające w tego rodzaju sprawach Rzecznik stwierdził, że dyrektorzy wielu jednostek penitencjarnych w sposób zawężający interpretują przepis art. 105a § 4 k.k.w. Uznają, że prawem skazanego jest korzystanie z widzeń jedynie z osobami najbliższymi, określonymi w art. 115 § 11 k.k. Natomiast na taki kontakt z innymi członkami rodziny muszą uzyskać zgodę dyrektora, przy czym najczęściej jej nie dostają jeżeli np. wskazana przez nich osoba była karana. Zdaniem Rzecznika taka interpretacja art. 105a § 4 k.k.w. jest nieuprawniona, gdyż przepis ten stanowi, że za zezwoleniem dyrektora zakładu karnego skazany może otrzymać widzenie z osobą nie będącą członkiem jego rodziny lub inną osobą bliską (a nie osobą najbliższą) i nie ma w nim żadnego odniesienia do art. 115 § 11 k.k.

W związku z powyższym Rzecznik zwrócił się do Dyrektora Biura Prawnego Centralnego Zarządu Służby Więziennej z prośbą o przedstawienie w tej sprawie stanowiska. W odpowiedzi otrzymał informację, że Centralny Zarząd Służby Więziennej uważa, że na podstawie przepisu art. 105 § 4 k.k.w. skazany może bez zgody dyrektora jednostki penitencjarnej korzystać z widzeń nie tylko z osobami najbliższymi (określonymi w art. 115 § 11 k.k.), ale także z krewnymi w linii bocznej dalszymi niż rodzeństwo oraz

powinowatymi dalszymi niż rodzeństwo małżonka. Zgodnie bowiem z art. 61 Kodeksu rodzinnego i opiekuńczego osoby te należy zaliczyć do członków rodziny skazanego.

RPO-649923-II/10

Rzecznik prowadził postępowanie wyjaśniające na okoliczność skargi złożonej przez osobę pozbawioną wolności. W trakcie analizy akt osobowych cz. „B” skazanego stwierdzono, iż zawierają one dokument, który jest prośbą o wyrażenie zgody na uczestnictwo we mszach św. odprawianych w jednostce penitencjarnej, zaopiniowaną przez wychowawcę i zawierającą stanowisko Dyrektora. W ocenie Rzecznika konieczność składania przez skazanych, w trybie przewidzianym przepisami rozporządzenia Ministra Sprawiedliwości z dnia 13 sierpnia 2003 r. w sprawie sposobów załatwiania wniosków, skarg i próśb osób osadzonych w zakładach karnych i aresztach śledczych, próśb o umożliwienie udziału we mszy św. cechuje nadmierny formalizm oraz pozorny legalizm, które mogą prowadzić do naruszenia praw i wolności obywatela. Należy wskazać, iż skazany ma prawo do wykonywania praktyk religijnych i korzystania z posług religijnych oraz bezpośredniego uczestnictwa w nabożeństwach odprawianych w zakładach karnych. Powyższe wątpliwości zostały przekazane Dyrektorowi Zakładu Karnego w S. i Dyrektorowi Okręgowemu Służby Więziennej w W., którzy nie podzielili opinii Rzecznika. Zatem zwrócono się do Centralnego Zarządu Służby Więziennej o zajęcie stanowiska w tej sprawie.

Centralny Zarząd Służby Więziennej podzielił stanowisko Rzecznika i uznał, że sporządzanie przez osadzonych próśb do dyrektora jednostki o wyrażenie zgody na uczestnictwo we mszach św. jest nieuzasadnione. Osadzeni powinni mieć możliwość zgłaszania chęci uczestnictwa w tego rodzaju nabożeństwach. bez zbędnej biurokracji, zaś rolą administracji jednostki penitencjarnej jest określenie, z uwagi na kryterium bezpieczeństwa osobistego osadzonego, kwestii czy jest możliwość uczestnictwa w grupowej czy indywidualnej posłudze religijnej. Ponadto, umieszczenie w aktach osobowych cz. „B” przedmiotowej próśby jest niezgodne z prowadzeniem i dokumentowaniem badań osobopoznawczych określonych w zarządzeniu Nr 2 Dyrektora Generalnego Służby Więziennej z dnia 24 lutego 2004 r.

RPO-632844-II/08

Rzecznik z urzędu podjął sprawę zgonu Pana Macieja Z., do którego doszło w Areszcie Śledczym w W.-S. W toku podjętych czynności ustalono, że Prokuratura Rejonowa w W.-M. umorzyła śledztwo w sprawie doprowadzenia Pana Macieja. Z. namową lub poprzez udzielenie pomocy do targnięcia się na własne życie, tj. o czyn z art. 151 k.k., wobec braku znamion czynu zabronionego. Rzecznik zwrócił się do Prokuratury Okręgowej w W. o dokonanie kontroli akt sprawy w ramach nadzoru służbowego. Wskazał przy tym, że w opinii Rzecznika w przeprowadzonym postępowaniu pominięto kwestię ewentualnego niedopełnienia obowiązków przez funkcjonariuszy Służby Więziennej (art. 231 § 1 k.k.). Zebrane w sprawie informacje wykazały, że w wyniku rozmów przeprowadzonych z Panem Maciejem Z. przez wychowawcę, psychologa i lekarza po przyjęciu do jednostki

stwierdzono u niego uzależnienie od narkotyków oraz ujawniono występowanie objawów narkotycznego zespołu abstynencyjnego. Osadzony podał, że w przeszłości pod wpływem narkotyków podejmował próby samobójcze. W związku z tym zlecono profilaktyczne zaliczenie osadzonego do grupy osadzonych wymagających nasilonych oddziaływań profilaktycznych, ze względu na wzmożone ryzyko samoagresji, wzmożony dozór, opiekę psychologa i wychowawcy oraz przeprowadzenie konsultacji psychiatrycznej. Do dnia podjęcia próby samobójczej przez osadzonego nie został on poddany konsultacji psychiatrycznej. Pomimo, iż zarówno Pan Maciej Z., jak i drugi osadzony zakwaterowany z nim w celi, byli objęci zaleceniem poddania wzmożonym oddziaływaniom, cela, w której przebywali nie była poddawana częstszym kontrolom przez funkcjonariusza oddziałowego. Oddziałowy twierdził, że nie otrzymał informacji, iż Pan Maciej Z. został zaliczony do grupy zwiększonego ryzyka. Jednak nawet mimo braku tej informacji oddziałowy powinien był dokonywać częstszych kontroli tej celi z uwagi na to, że takie same zalecenia zostały sformułowane wobec drugiego osadzonego, o czym funkcjonariusz oddziałowy był poinformowany. Na podstawie nagrań z monitoringu ustalono, że oddziałowy nie dokonywał kontroli celi, w której przebywali obaj osadzeni, tak często, jak to wynika z obowiązujących zasad, a także z jego zapisów w dokumentacji z kontroli. Zastępca Prokuratora Okręgowego w W. powiadomił Rzecznika, że akta przedmiotowej sprawy zostały poddane kontroli, w wyniku której stwierdzono, że nie zostały osiągnięte cele postępowania przygotowawczego określone w art. 297 § 1 pkt. 4 k.p.k. W związku z powyższym wszczęte zostało postępowanie w celu wyjaśnienia okoliczności dotyczących niedopełnienia obowiązków służbowych przez funkcjonariuszy Służby Więziennej Aresztu Śledczego w W.-S. (art. 231 § 1 k.p.k.).

RPO- 632679-II/09

Na wniosek Pana Sebastiana B., Rzecznik zbadał akta Prokuratora Rejonowego w S.-W. Jak wynika z analizy tych akt, Prokurator Rejonowy w S. W. zatwierdził w dniu 9 czerwca 2009 r. postanowienie o odmowie wszczęcia dochodzenia na podstawie art. 17 § 1 pkt. 7 k.p.k., w sprawie doprowadzenia Pana Sebastiana B. do niekorzystnego rozporządzenia własnym mieniem za pośrednictwem Internetu w związku z wprowadzeniem w błąd, co do faktu otrzymania spadku i uzyskaniem od pokrzywdzonego wpłaty kwoty 43 000 zł, w okresie od 9.08.2008 r. do 30.10.2008 r. w I., tj. o przestępstwo z art. 286 § 2 k.k. (k. 79). Analiza akt przedmiotowej sprawy wskazuje, zdaniem Rzecznika, iż decyzja o odmowie wszczęcia dochodzenia była przedwczesna. Mianowicie, jak wynika z notatki urzędowej z dnia 5 czerwca 2009 r. podstawą odmowy wszczęcia było ustalenie, iż: „Opisane przestępstwo zaistniało na terenie I. Tam też zostało zgłoszone organom ścigania i jak ustalił pokrzywdzony z uwagi na międzynarodowy obszar działania sprawców prowadzone jest obecnie przez Krajowe Biuro Interpolu w I. Mając powyższe na uwadze na zasadzie art. 17 § 1 pkt. 7 k.p.k. należy odmówić wszczęcia dochodzenia z uwagi na to, że postępowanie karne co do tego samego czynu wcześniej wszczęte toczy się” Zdaniem Rzecznika, doszło w tej sytuacji do rażącego naruszenia art. 17 § 1 pkt. 7 k.p.k., polegającego na błędnym uznaniu, iż w odniesieniu do w/w czynu zaistniała, określona w tym przepisie ujemna przesłanka procesowa. W punkcie 7 § 1 art. 17 zostały określone

dwie przesłanki procesowe, dla których wspólne jest to, że wynikają z zasady *ne bis in idem*, stanowiącej bardzo istotną gwarancję, że nikt nie będzie pociągany więcej niż raz do odpowiedzialności karnej za ten sam czyn zabroniony pod groźbą kary. Ustawodawstwu polskiemu są znane pewne wyjątki od zasady *ne bis in idem*. Zgodnie z unormowaniem art. 114 § 1 k.k.: "Orzeczenie zapadłe za granicą nie stanowi przeszkody do postępowania karnego o to samo przestępstwo przed sądem polskim". W tym wypadku może zatem dojść do dublowania odpowiedzialności, a tym samym także dublowania kar (Komentarz do art. 17 kodeksu postępowania karnego (Dz.U.97.89.555), [w:] Z. Gostyński (red.), J. Bratoszewski, L. Gardocki, S.M. Przyjemski, R.A. Stefański, S. Zabłocki, Kodeks postępowania karnego. Komentarz. Tom I, Dom Wydawniczy ABC 1998). Co więcej, gdyby nawet obydwie postępowania prowadzone były na terytorium Rzeczypospolitej Polskiej, to przesłanka procesowa w postaci zawisłości sprawy powstaje dopiero wówczas, gdy ustalone zostanie, iż w postępowaniu pierwotnym pojawił się podejrzany w rozumieniu art. 71 § 1 k.p.k. W w/w sprawie zaś Prokurator nie ustalił nawet, czy w postępowaniu prowadzonym przez Krajowe Biuro Interpolu w I. doszło do pojawienia się podejrzanego (faza *in personam*). Uzyskanie wiedzy z zeznań pokrzywdzonego, iż prowadzone jest postępowanie za granicą, bez sprawdzenia jego etapu, zakresu, przedmiotu nie może prowadzić do przyjęcia istnienia ujemnej przesłanki procesowej w postaci zawisłości sprawy. Konieczne jest zatem, zdaniem Rzecznika podjęcie przedmiotowego postępowania, jako że decyzja o jego zakończeniu została podjęta z rażącym naruszeniem prawa. W związku z powyższym, w sytuacji braku ustalenia przez Prokuraturę o istnieniu prawomocnie zakończonego postępowania za ten sam czyn w I., nieuprawnionym było podjęcie decyzji o odmowie wszczęcia postępowania przygotowawczego w Polsce, na podstawie art. 17 § 1 pkt. 7 k.p.k., z uwagi na to, iż odrębne postępowanie „prowadzone jest obecnie przez Krajowe Biuro Interpolu w I.”. Prokurator Apelacyjny w R. zgodził się z Rzecznikiem nakazując podjęcie postępowania pismem z dnia 14 października 2010 r. W związku z tym, w dniu 5 listopada 2010 r. postępowanie zostało podjęte i jest nadal prowadzone przez Prokuraturę Rejonową w S.-W.

RPO-484393-II/04

Do Rzecznika wpłynęła skarga skazanego przebywającego w Areszcie Śledczym w L., który żalił się, że w tej jednostce penitencjarnej nie można otrzymać zezwolenia na posiadanie w celi sprzętu komputerowego (w innych zgodę taka otrzymywał). Twierdził, iż wynika to z regulacji zawartych w porządku wewnętrznym (zakaz obowiązujący generalnie wszystkich pozbawionych wolności) co powoduje, że osadzeni nie mogą w tych sprawach składać próśb i liczyć na ich indywidualne rozpatrzenie. W związku z tym nie mają też decyzji odmownych, które mogliby zaskarżyć (w trybie art. 7 k.k.w.) do sądu penitencjarnego. Prowadząc postępowanie wyjaśniające Rzecznik przekazał fotokopię skargi osadzonego Dyrektorowi Aresztu Śledczego w L., prosząc o nadesłanie informacji w tej sprawie. W odpowiedzi Dyrektor Aresztu Śledczego w L. potwierdził, że istotnie obowiązuje zasada opisana przez skarżącego (można ją wyinterpretować z przepisów

porządku wewnętrznego). W związku z powyższym sprawa została przedstawiona Dyrektorowi Okręgowemu Służby Więziennej w L. z adnotacją, iż jej uregulowanie jest niezgodne z art. 110a § 2 k.k.w.

Pismem z dnia 10 lutego 2011 r. Dyrektor poinformował, że podziela stanowisko Rzecznika, dlatego zwrócił się do Dyrektora Aresztu Śledczego w L. o dokonanie zmian w zapisach porządku wewnętrznego tak, aby osadzeni mogli ubiegać się o wydanie zezwolenia na posiadanie w celi sprzętu komputerowego zgodnie z regulacją zawartą w art. 110a § 2 k.k.w.

RPO-651030-II/10

Do Rzecznika zwrócił się Pan Jacek R., który żalił się na traktowanie przez funkcjonariuszy Policji w trakcie pobytu w Pomieszczeniu dla Osób Zatrzymanych Komendy Powiatowej Policji w R. Podnosił m.in., że w pokoju dla zatrzymanych pozostawał bez odzieży i obuwia. Poczynione w sprawie ustalenia wykazały, że przebywając w Pomieszczeniu dla Osób Zatrzymanych w R. skarżący załatwił potrzebę fizjologiczną w pokoju dla zatrzymanych, mimo iż miał możliwość wezwania funkcjonariusza, aby ten doprowadził go do toalety. Funkcjonariusze Policji umożliwili skarżącemu oczyszczenie spodni i wysuszenie, jednak nie wydali na ten czas odzieży zastępczej, ponieważ nie dysponowano taką odzieżą. Jak ustalono, przebywając w pokoju dla zatrzymanych skarżący nie mógł korzystać z własnego obuwia, lecz był zobowiązany pozostawić je przed wejściem. Komendant Wojewódzki Policji wyjaśnił Rzecznikowi, że przyjęcie w takiej praktyki podyktowane było względami bezpieczeństwa i higienicznymi. Zgodnie z rozporządzeniem Ministra Spraw Wewnętrznych i Administracji z dnia 13 października 2008 r. w sprawie pomieszczeń w jednostkach organizacyjnych Policji przeznaczonych dla osób zatrzymanych lub doprowadzonych w celu wytrzeźwienia oraz regulaminu pobytu w tych pomieszczeniach (Dz. U. Nr 192, poz. 1187), osoba zatrzymana lub doprowadzona do wytrzeźwienia, przebywająca w pomieszczeniu, korzysta z własnej odzieży, bielizny i obuwia (§ 10 ust. 1 regulaminu pobytu). W przypadku, gdy przedmioty te nie nadają się do użytku lub ich używanie jest niedopuszczalne ze względów higienicznych, osobie zatrzymanej lub doprowadzonej można wydać nieodpłatnie potrzebne przedmioty (§ 10 ust. 3 regulaminu pobytu). Przepisy nie przewidują zatem możliwości wprowadzenia generalnego zakazu posiadania obuwia przez osoby przebywające w pomieszczeniach dla zatrzymanych oraz pozbawienia możliwości posiadania obuwia ze względów bezpieczeństwa. W związku z powyższym Rzecznik zakwestionował praktykę przyjętą w tym zakresie w Pomieszczeniu dla Osób Zatrzymanych w R. W odpowiedzi na wniosek w tej sprawie Komendant Wojewódzki Policji w L. powiadomił Rzecznika, że PdOZ w R. zostało zaopatrzone w obuwie zastępcze dla przebywających w nim osób. Przepisy nie nakładają na funkcjonariuszy Policji pełniących obowiązki w pomieszczeniach dla osób zatrzymanych bezwzględnego obowiązku zapewnienia zatrzymanym odzieży zastępczej, w przypadkach, gdy ich własna odzież lub obuwie nie nadają się do użytku. W praktyce jednak może zaistnieć konieczność udostępnienia odzieży lub obuwia osobie udającej się w celu wzięcia udziału

w czynnościach procesowych lub zwalnianej. Z tych względów Rzecznik wystąpił do Komendanta Wojewódzkiego Policji o spowodowanie zapewnienia w jednostce pewnej ilości odzieży i obuwia, które w tego rodzaju przypadkach będzie można wydać zatrzymanym.

Komendant przychylił się do wniosku Rzecznika, zobligował jednocześnie Komendanta Powiatowego Policji w R. do zabezpieczenia ubrań zastępczych.

RPO-652483-II/10

Do Rzecznika zwrócił się pełnomocnik Pani Janiny U. z wnioskiem o podjęcie interwencji w sprawie umorzonego postępowania dotyczącego kradzieży na szkodę Państwa Janiny i Juliana U. W wyniku podjętej analizy akt przedmiotowego postępowania Rzecznik skierował do Prokuratury Okręgowej w G. wystąpienie wskazując, że postępowanie zostało przeprowadzone pobieżnie, bez wykorzystania dostępnych możliwości dowodowych. W szczególności podniesiono, iż w sprawie nie uznano za pokrzywdzonego jednego z małżonków, nie dokonano przesłuchania istotnego świadka zdarzenia, a następnie, pomimo, iż Policja ustaliła za pomocą czynności operacyjnych prawdopodobnego sprawcę zdarzenia, co wynikało z notatek urzędowych, nie podjęto żadnych czynności procesowych w celu potwierdzenia uzyskanych informacji.

W odpowiedzi, pismem z dnia 15 lutego 2011 r., Prokurator Okręgowy w G., w pełni podzielił zastrzeżenia Rzecznika co do rzetelności prowadzonego postępowania i zlecił podjęcie umorzonego dochodzenia w trybie art. 325f §3 k.p.k., wskazując jednocześnie konieczne czynności do wykonania.

RPO-663043-II/10

Do Rzecznika skierował skargę Pan Grzegorz S., który żalił się, że w jednej z jednostek penitencjarnych zostały zagubione przedmioty będące jego własnością, a znajdujące się w depozycie skazanego. Mimo podjętych przez wnioskodawcę prób wyjaśnienia zdarzenia, sprawa nie znalazła rozstrzygnięcia. Rzecznik zwrócił się do Dyrektora Okręgowego Służby Więziennej w G. o zbadanie sprawy.

W wyniku przeprowadzonego postępowania wyjaśniającego stwierdzono nieprawidłowości w działaniach funkcjonariuszy działu ochrony w zakresie sposobu ewidencjonowania rzeczy wnioskodawcy w trakcie przyjmowania do oddziału mieszkalnego. Z uwagi na brak możliwości jednoznacznego ustalenia czy wszystkie rzeczy posiadane przez wnioskodawcę zostały przekazane do magazynu skargę uznano za zasadną.

RPO-662969-II/10

Do Rzecznika zwrócił się Pan Tadeusz W., który odbywał karę w Zakładzie Karnym w H. Żalił się on m.in., że w jednostce nie zapewnia się osadzonym możliwości niekrępującego użytkowania urządzeń sanitarnych w celi mieszkalnej. Jak ustalono, w Zakładzie Karnym

w H. kąciki sanitarne są wyposażone w muszle sedesowe z urządzeniem do spłukiwania nieczystości oraz umywalkę z dostępem do zimnej wody. Nie są w pełni zabudowane, lecz oddzielone od pozostałej części celi mieszkalnej jedynie ścianką o wysokości ok. 2 m. Zgodnie z § 28 regulaminu organizacyjno-porządkowego wykonywania kary pozbawienia wolności w zakładach karnych niezbędne urządzenia sanitarne sytuuje się w sposób zapewniający ich niekrepujące użytkowanie. Rzecznik stoi na stanowisku, że urządzenia sanitarne w celach wieloosobowych powinny być wydzielone w sposób zapewniający intymność przy wykonywaniu czynności higienicznych i załatwianiu potrzeb fizjologicznych. Brak pełnej zabudowy kącika sanitarnego powoduje, że warunek ten nie jest spełniony. Taki stan narusza zawarte w art. 4 § 1 Kodeksu karnego wykonawczego zasady wykonywania kary w sposób humanitarny, z poszanowaniem godności ludzkiej skazanego oraz zakaz poniżającego traktowania. Na kwestię zapewnienia osadzonym w zakładach karnych i aresztach śledczych warunków do niekrepującego użytkowania urządzeń sanitarnych Rzecznik zwracał uwagę w wystąpieniu do Centralnego Zarządu Służby Więziennej (pismo z dnia 14 stycznia 2010 r.). W udzielonej Rzecznikowi odpowiedzi powiadomiono, że więziennictwo dostrzega problem związany z brakiem trwałego wydzielenia kącików sanitarnych, jednakże sytuacja finansowa, w jakiej się znajduje, nie pozwala na kompleksowe podejmowanie działań modernizacyjnych, a jedynie na sukcesywne wykonywanie remontów polegających na wprowadzaniu trwałej zabudowy sanitariatów.

Brak środków finansowych, aczkolwiek jest okolicznością, która tłumaczy istniejący stan, to jednak go nie usprawiedliwia. Niezależnie od przyczyn, jakie to spowodowały, fakt niezapewnienia intymności przy wykonywaniu czynności higienicznych i załatwianiu potrzeb fizjologicznych stanowi naruszenie praw osób przebywających w takich warunkach. W tego rodzaju przypadkach skargi osadzonych należy zatem uznać za zasadne.

RPO/529815-II/06

Do Rzecznika zwrócił się ze skargą Pan Waldemar G., który twierdził m. in., że podczas pobytu w Zakładzie Karnym w Z. ceny artykułów sprzedawanych w kantine więziennej znacząco odbiegały od cen takich samych artykułów sprzedawanych w sklepach usytuowanych w pobliżu zakładu karnego. W tej sprawie Rzecznik zwrócił się do Dyrektora Okręgowego Służby Więziennej w L. - o zbadanie sprawy. Z przesłanych do sprawy ustaleń wynika, że w protokołach z lat 2007 i 2010 tj. z okresu obejmującego pobyt Pana Waldemara G. w Zakładzie Karnym w Z. w kantine więziennej oprócz niższych cen towarów lub porównywalnych, oferowano do sprzedaży artykuły, których średnia cena była wyższa od ceny w trzech innych placówkach podobnego typu na terenie miasta Z. Dyrektor Okręgowy w L. uznał, iż w zakładzie karnym nie powinno dochodzić nawet do pojedynczych przypadków przekraczania cen towarów sprzedawanych w kantine więziennej, w porównaniu do cen w okolicznych sklepach.

Na skutek skargi Pana Waldemara G. administracja Zakładu Karnego w Z. do umowy ze stroną wynajmującą lokal przeznaczony na kantinę dodała aneks. Zgodnie z jego treścią

sprzedający nie ma prawa narzucać większej niż 30 procent marży od wysokości cen produktów oferowanych w hurtowni. Ceny te nie mogą być rażąco wyższe od tych, które występują w sklepach w okolicy więzienia. Dyrektor Okręgowy w L. uznał w tej części skargę Pana Waldemara G. - za zasadną.

RPO/663852-II/10

Do Rzecznika zwrócił się ze skargą Pan Mirosław W. przebywający w Areszcie Śledczym w K, który twierdził, że administracja tej jednostki penitencjarnej uzależnia wyrażenie zgody na przeprowadzenie rozmowy telefonicznej od podania przez skazanego danych osobowych i numeru telefonu abonenta. W tej sprawie zwrócił się do Dyrektora Okręgowego Służby Więziennej w L. o zbadanie sprawy. Zgodnie z art. 105 § 1 Kodeksu karnego wykonawczego - skazanemu należy umożliwiać utrzymywanie więzi przede wszystkim z rodziną i innymi osobami bliskimi przez widzenia, korespondencję, rozmowy telefoniczne, paczki i przekazy pieniężne, a w uzasadnionych wypadkach, za zgodą dyrektora zakładu, również przez inne środki łączności, oraz ułatwiać utrzymywanie kontaktów z podmiotami, o których mowa w art. 38 § 1. W myśl art. 105b § 1 cytowanego kodeksu - skazany ma prawo korzystać, na własny koszt, z samoinkasującego aparatu telefonicznego. Przepis art. 67 § 3 ww. ustawy stanowi natomiast, że w oddziaływaniu na skazanych, przy poszanowaniu ich praw i wymaganiu wypełniania przez nich obowiązków uwzględnia się przede wszystkim pracę, zwłaszcza sprzyjającą zdobywaniu odpowiednich kwalifikacji zawodowych, nauczanie, zajęcia kulturalno - oświatowe i sportowe, podtrzymywanie kontaktów z rodziną i światem zewnętrznym oraz środki terapeutyczne. Analiza ww. przepisów wskazuje, że ustawodawca przyznał skazanemu prawo do korzystania, na własny koszt, z samoinkasującego aparatu telefonicznego oraz nie uzależnił skorzystanie z tego prawa od spełnienia określonych warunków. Inaczej niż w przypadku widzeń z osobą nie będącą członkiem rodziny lub *inną* osobą bliską (art. 105a § 4 k.k.w) ustawodawca nie uzależnił telefonicznego porozumiewania się z ww. osobami od uzyskania zezwolenia dyrektora jednostki penitencjarnej lub spełnienia innych warunków. Wobec powyższego należy przyjąć, że skazany ma prawo do korzystania, na własny koszt, z samoinkasującego aparatu telefonicznego z każdą osobą i skorzystanie z tego prawa nie jest uzależnione od spełnienia określonych warunków np. podania danych osobowych i numeru telefonu abonenta. Zgodnie z art. 105b § 3 kodeksu karnego wykonawczego - w wypadkach zagrożenia porządku publicznego lub zagrożenia dla bezpieczeństwa zakładu dyrektor zakładu karnego może na czas określony pozbawić skazanego uprawnienia, o którym mowa w § 1. Zgodnie z § 14 ust. 2 pkt 16 rozporządzenia Ministra Sprawiedliwości z dnia 25 sierpnia 2003 r. Ministra Sprawiedliwości z dnia 25 sierpnia 2003 r. w sprawie regulaminu organizacyjno - porządkowego wykonywania kary pozbawienia wolności - w porządku wewnętrznym zakładu dyrektor określa godziny, czas trwania i miejsce korzystania z samoinkasujących aparatów telefonicznych. Stwierdzić więc należy, że rozwiązanie przyjęte w § 22 ust. 3 zarządzenia Nr 108/2010 Dyrektora Aresztu Śledczego w K. z dnia 29 listopada 2010 r. w sprawie ustalenia porządku wewnętrznego Aresztu Śledczego w K., którego treść brzmi: „Potrzebę skorzystania z

aparatu telefonicznego skazani zgłaszają na piśmie, podając swoje imię i nazwisko, numer celi, stopień pokrewieństwa lub znajomości oraz imię i nazwisko i numer telefonu abonenta. Brak któregokolwiek z wymaganych danych na zgłoszeniu spowoduje *uniemożliwienie* skorzystania z samoinkasującego aparatu telefonicznego" jest niezgodne z dyspozycją art. 105b §1 i 3 kodeksu karnego wykonawczego i wykracza poza delegację zawartą w § 14 ust. 2 pkt. 16 rozporządzenia Ministra Sprawiedliwości z dnia 25 sierpnia 2003 r. w sprawie regulaminu organizacyjno - porządkowego wykonywania kary pozbawienia wolności.

Mając na uwadze poczynione ustalenia oraz po analizie stanu prawnego Dyrektor Okręgowy w L. skierował pismo do Dyrektora Aresztu Śledczego w K. z prośbą o dokonanie zmian w zapisach porządku wewnętrznego jednostki penitencjarnej, które nie będą ograniczać osadzonym praw wynikających z art. 105b § 1 kodeksu karnego wykonawczego. Skargę Pana Mirosława W. Dyrektor Okręgowy w L. uznał w pełni za zasadną.

RPO-667434-II/11

Do Rzecznika skierował skargę pan Karol R., przebywający w Areszcie Śledczym w W. Wnioskodawca żalił się m.in. na postępowanie wychowawcy Aresztu, który - zdaniem skarżącego - ignoruje zgłaszane przez niego uwagi, dotyczące umieszczenia w celi mieszkalnej z osobą uprzednio karaną. Rzecznik podjął sprawę i skierował do Dyrektora Okręgowego Służby Więziennej w W. prośbę o jej zbadanie. W toku przeprowadzonego postępowania wyjaśniającego ustalono, że istotnie administracja jednostki przez pewien okres nieprawidłowo umieściła osadzonego w celi mieszkalnej, kwaterując go wspólnie z osobą, która w przeszłości odbywała już karę pozbawienia wolności. Takie postępowanie jest niezgodne z art. 212 § 1 Kodeksu karnego wykonawczego i § 10 rozporządzenia Ministra Sprawiedliwości z dnia 25 sierpnia 2003 r. w sprawie regulaminu organizacyjno-porządkowego wykonywania tymczasowego aresztowania.

Mając na uwadze powyższe skargę wnioskodawcy- w zakresie rozmieszczenia w celi mieszkalnej - uznano za zasadną.

RPO-644029-II/10

Do Rzecznika wpłynęła skarga pana Piotra W. W piśmie tym, osadzony podniósł zarzut, iż administracja Zakładu Karnego w N. odmówiła mu wysłania korespondencji adresowanej do Europejskiego Trybunału Praw Człowieka w Strasburgu. Na podstawie art. 12 pkt. 2 ustawy z dnia 15 lipca 1987 r. o Rzeczniku Praw Obywatelskich (tekst jednolity Dz. U. z 2001 r. Nr 17, poz. 147, z późn. zm.), zwrócono się do Dyrektora Okręgowego Służby Więziennej w S. o zbadanie zasadności zarzutu podniesionego w piśmie i poinformowanie Rzecznika o wynikach dokonanych ustaleń. Z przeprowadzonego postępowania wyjaśniającego wynika, iż w dniu 21 grudnia 2010 r. osadzony przekazał do wysłania korespondencję adresowaną do Europejskiego Trybunału Praw Człowieka w Strasburgu.

Korespondencja ta została skazanemu faktycznie zwrócona, gdyż błędnie uznano, iż administracja jednostki nie pokrywa kosztów przesyłania jej za granicę. Postępowanie administracji jednostki było sprzeczne z § 18 i § 22 rozporządzenia Ministra Sprawiedliwości z dnia 25 sierpnia 2003 r. w sprawie regulaminu organizacyjno – porządkowego wykonywania kary pozbawienia wolności (Dz. U. z 2003 r., Nr 152, poz. 1493). Niewłaściwa interpretacja przepisów przez funkcjonariusza spowodowała, że korespondencji nie nadano dalszego biegu. W trakcie badania zasadności skargi stwierdzono także niewłaściwy obieg korespondencji wysyłanej przez osoby pozbawione wolności. W Zakładzie Karnym w N. zostały podjęte stosowne działania mające na celu przestrzeganie obowiązujących przepisów w zakresie prowadzenia korespondencji przez osadzonych i pokrywania kosztów korespondencji.

Dyrektor Okręgowy Służby Więziennej w S. uznał skargę osadzonego za zasadną.

RPO-648273-III/10

Do Rzecznika zwrócił się ze skargą Pan Sławomir B. zam. w K., podnosząc, że w związku z samobójczą śmiercią swojej 19 – letniej córki, nie może uzyskać prawa do zasiłku pogrzebowego z ZUS. W związku z tym, Rzecznik wystąpił do Dyrektora Oddziału ZUS w W. z prośbą o spowodowanie zbadania sprawy i poinformowanie Rzecznika o jej stanie faktycznym. Dyrektor Oddziału ZUS poinformował Rzecznika, że z uwagi na brak kontaktu z zainteresowanym, organ rentowy nie może podjąć żadnych działań w sprawie. O powyższym Rzecznik poinformował zainteresowanego. Zainteresowany kolejnym pismem poinformował Rzecznika, że dokumenty dotyczące zasiłku pogrzebowego złożył w KRUS, skąd emeryturę pobiera Jego mama, bowiem według opinii pracownika ZUS tylko ona miała prawo do zasiłku pogrzebowego po wnuczce. W tej sytuacji Rzecznik przekazał ponownie sprawę do Dyrektora Oddziału ZUS w W.

Pan Sławomir B., kolejnym pismem z dnia 10 stycznia 2011 r. przysłał do Rzecznika podziękowania za podejmowane działania, dzięki którym sprawa zasiłku pogrzebowego zakończyła się pozytywnie.

RPO-652644-III/10

Do Rzecznika zwróciła się Pani Urszula W. w sprawie uprawnień do renty z tytułu częściowej niezdolności do pracy od 2007 r. oraz orzeczonej niezdolności do pracy do dnia 15 kwietnia 2011 r. W 2009 r. zwróciła się do ZUS o ustalenie całkowitej niezdolności do pracy albowiem jej stan zdrowia uległ pogorszeniu. Orzeczeniem z dnia 5 marca 2010 r. Komisja Lekarska ZUS ustaliła, że Pani Urszula W. jest zdolna do pracy, co skutkowało wydaniem decyzji o wstrzymaniu wypłaty renty. To orzeczenie budziło poważne wątpliwości z uwagi na fakt, że miała być uprawniona do renty jeszcze przez okres ponad roczny a ponadto do osiągnięcia wieku emerytalnego pozostało jej kilka miesięcy .

W wyniku interwencji Rzecznika w Centrali ZUS zbadano sprawę w trybie nadzoru orzeczniczego Prezesa ZUS. Przeanalizowano dokumentację medyczną i wykryto

sprzeczność ustaleń orzeczniczych. W dniu 21 grudnia komisja lekarska ZUS wydała orzeczenie ustalające, że Pani Urszula W. do dnia 15 kwietnia 2011 r. jest osobą okresowo niezdolną do pracy, co oznacza prawo do dalszego pobierania renty.

RPO-661568-III/10

Do Rzecznika zwróciła się Pani Katarzyna B. Wnioskodawczyni posiadała działkę rolniczą o pow. 0,23 ha, co stanowiło 0,23 ha przeliczeniowych. W 2006 r. otrzymała od swojej matki działkę rolniczą o pow. 0,56 ha (0,7 ha przeliczeniowych.). Z uwagi na to, że łącznie posiadała mniej niż 1 ha przeliczeniowy , nie podlegała ubezpieczeniu społecznemu rolników nie opłacała składek na ubezpieczenie społeczne). Jednak, gdy w 2008 r. zgłosiła się do tzw. ubezpieczenia na wniosek, okazało się, że 0, 23 ha stanowi w jej przypadku 0,345 ha przeliczeniowego, co oznacza, że począwszy od 2006 r. powinna była podlegać obowiązkowemu ubezpieczeniu rolniczemu i zapłacić za wsteczny okres składki wraz z odsetkami. Okazało się, że działka o powierzchni 0,23 została wcześniej błędnie sklasyfikowana, na co skarżąca oczywiście nie miała żadnego wpływu. Błędnych ustaleń (zaniżenia hektarów przeliczeniowych) dokonały urzędy zajmujące się ewidencją gruntów. W dokumentach określających wymiar podatku rolnego błąd ten był rokrocznie powtarzany. Pismem z dnia 26 stycznia 2011 r. Centrala KRUS poinformowała Rzecznika, że Pani Katarzyna B. całe zobowiązanie z tytułu nieopłaconych składek (kwota przekraczająca 3.000 zł) zostało umorzone.

Na skutek interwencji Rzecznika podjętej w Centrali Kasy Rolniczego Ubezpieczenia Społecznego w dniu 3 grudnia 2010 r. Pani Katarzynie B. umorzono całe zadłużenie z tytułu nieopłaconych składek na ubezpieczenie społeczne rolników.

RPO-645611-III/10

Do Rzecznika zwróciła się Pani Jadwiga M. w sprawie wysokości emerytury. Wskutek interwencji Rzecznika Praw Obywatelskich w Centrali ZUS w dniu 18 listopada 2010 r. Pani Jadwidze M. została przyznana pełna emerytura pracownicza. Decyzją z dnia 16 maja 2008 r. ZUS przyznał Pani Jadwidze M. emeryturę na podstawie art. 28 ustawy z dnia 17 grudnia 1998 r. o emeryturach i rantach z FUS. Była to tzw. emerytura niepełną, albowiem zainteresowana nie udowodniła 20 -letniego okresu składkowego, nieskładkowego oraz uzupełniającego. Jednocześnie starania Pani Jadwigi M. o emeryturę rolniczą też nie przyniosły efektów. Sąd Apelacyjny w B. wyrokiem z dnia 26 stycznia 2010 r. zakończył postępowanie w tej sprawie oddalając apelację zainteresowanej. W wyroku tym sąd wymienił jednak cały szereg rolniczych okresów, które zainteresowana ponad wszelką wątpliwość udowodniła. Łącznie ok. 26 lat. Część tych okresów została zaliczona do emerytury pracowniczej, a część potraktowana przez ZUS nie jako okresy rolnicze, ale jako okresy opieki nad dziećmi (tzw. okresy nieskładkowe). W systemie emerytalnym pracowników obowiązuje zasada, że okresy nieskładkowe nie mogą przekraczać 1/3 udowodnionych okresów składkowych, co w przypadku Pani Jadwigi M. działało na niekorzyść . Z uwagi na powyższe Rzecznik zwrócił się do ZUS o potraktowanie spornego

okresu 1968-77 nie jako okresu opieki nad dziećmi, ale jako okresu ubezpieczenia rolniczego, albowiem okres ten spełnia oba kryteria. Zgodnie bowiem z art. 11 ustawy o emeryturach i rentach z FUS, jeżeli okresy składkowe, nieskładkowe i okresy prowadzenia gospodarstwa rolnego zbiegają się w czasie, przy ustalaniu prawa do świadczeń określonych w ustawie uwzględnia się okres korzystniejszy.

Pismem z dnia 24 lutego 2011 r. Centrala ZUS powiadomiła Rzecznika, że decyzją z dnia 7 lutego 2011 r. Oddział ZUS w O. przyznał Pani Jadwidze M. emeryturę na podstawie art. 27 ustawy i wypłacił należne wyrównanie za okres od 1 czerwca 2009 r. do 28 lutego 2011 r. wraz z odsetkami. Wysokość miesięczna tego świadczenia wynosi co najmniej kwotę najniższej emerytury.

RPO-659156-III/10

Do Rzecznika zwrócił się ze skargą Pan Tadeusz M. Skarżący w swoim piśmie zwracał się z prośbą o interwencję w KRUS w Z., gdyż od dwóch lat odmawia skierowania go do sanatorium na rehabilitację leczniczą uzasadniając to tym, że taki pobyt nie przyniósłby mu oczekiwanej poprawy zdrowia. Zgodnie z obowiązującym w tym zakresie rozporządzeniem Ministra Polityki Społecznej z dnia 7 kwietnia 2005 r. w sprawie warunków i trybu kierowania... (Dz.U. Nr 74 poz. 657), na rehabilitację leczniczą kieruje się osoby okresowo niezdolne do pracy w gospodarstwie rolnym, które rokuje odzyskanie zdolności do pracy w wyniku dalszego leczenia i rehabilitacji. Centrala KRUS zbadała sprawę odmowy skierowania skarżącego na rehabilitację i po konsultacji lekarskiej uznała, że dalsze leczenie sanatoryjne stwarza Panu Tadeuszowi M. szansę na poprawę zdrowia. Na skutek interwencji Rzecznika w centrali KRUS (Zespół Orzecznictwa Lekarskiego) Pan Tadeusz M. został zakwalifikowany na rehabilitację leczniczą i skierowany do Centrum Rehabilitacji Rolników.

RPO-663629-III/10

Do Rzecznika zwróciła się z prośbą o pomoc Pani Jadwiga K. w związku z odmową przyznania ze środków zakładowego funduszu świadczeń socjalnych pracodawcy paczki świątecznej dla jej syna. Zainteresowana objęta jest funduszem socjalnych zarówno jako pracownik jak i jako emeryt u tego samego pracodawcy. Od chwili przejścia na emeryturę dziecko Zainteresowanej przestało otrzymywać paczki świąteczne ze środków zakładowego funduszu świadczeń socjalnych pracodawcy. Rzecznik wystosował zatem w przedmiotowej sprawie pismo do pracodawcy z prośbą o przedłożenie wyjaśnień w sprawie. W odpowiedzi pracodawca poinformował Rzecznika, iż zgodnie z obowiązującym u pracodawcy regulaminem pomoc materialna w formie paczek świątecznych dla dzieci i pracowników oraz dofinansowanie wypoczynku dzieci pracowników jest przeznaczony dla pracowników, dla których placówka jest jednostką macierzystą. Zdaniem pracodawcy, nie był on dla Zainteresowanej placówką macierzystą. Rzecznik przyjął wyjaśnienia i skierował pismo do Okręgowego Inspektoratu Pracy w G. z prośbą o zbadanie czy przestrzegane są przez pracodawcę przepisy ustawy z dnia 4 marca

1994 r. o zakładowym funduszu świadczeń socjalnych (dz. U. z 1996 r. Nr 70, poz. 335 ze zm.).

W odpowiedzi poinformowano Rzecznika, iż Inspektor Pracy stwierdzając nieprawidłowość dotyczącą przydziału paczki dla dziecka Zainteresowanej skierował do pracodawcy wystąpienie o zapewnienie pełnego dostępu uprawnionych do świadczeń zakładowego funduszu świadczeń socjalnych, w tym paczek dla dzieci pracowników w oparciu o ustalony regulamin funduszu, uwzględniając możliwość zaistnienia podobnej sytuacji w przypadku innych zatrudnionych emerytów, dla których dodatkowe zatrudnienie po przejściu na emeryturę będzie zatrudnieniem w pałcówce macierzystej.

RPO-652502-IV/10

Do Rzecznika zwrócił się o pomoc w sprawie mieszkaniowej Pan Dariusz T. wskazując, że Zarząd Dzielnicy w W. podjął uchwałę odmawiającą umieszczenia go na liście osób zakwalifikowanych do zawarcia umowy najmu z mieszkaniowego zasobu miasta W., mimo, że jest osobą niepełnosprawną i spełnia kryteria metrażowe i dochodowe do udzielenia takiej pomocy. W uzasadnieniu tej uchwały wskazano, że wniosek został rozpatrzony negatywnie ze względu na fakt, że Wnioskodawca jest osobą niepełnosprawną i zgodnie z orzeczeniem o niepełnosprawności wymaga stałej opieki i pomocy osób drugich w pełnieniu ról społecznych i codziennej egzystencji, a tym samym nie może zamieszkiwać w samodzielnym lokalu. Po uzyskaniu w/w uchwały Wnioskodawca zwrócił się z ponownym wnioskiem o przyznanie lokalu mieszkalnego informując, że funkcjonuje samodzielnie, a jedynie do czynności urzędowych potrzebuje pomocy innych osób. Jednocześnie Wnioskodawca wskazał, że znajduje się w dramatycznej sytuacji rodzinnej z uwagi na fakt, że zamieszkuje z ojcem alkoholikiem, który wielokrotnie dawał wyraz temu, że nie toleruje Wnioskodawcy, wszczynał awantury, w trakcie których interweniowała policja. W związku z tymi okolicznościami na komisariacie policji założona została tzw. Błękitna Karta. W lutym 2010 r., Naczelnik Wydziału Zasobów Lokalowych poinformował Wnioskodawcę, że nie ma podstaw prawnych do zmiany stanowiska Zarządu, a także do ponownego rozpatrzenia jego wniosku. W piśmie tym wskazano ponownie, że Wnioskodawca nie powinien zamieszkiwać samodzielnie ze względu na ogólny stan zdrowia oraz, że w lokalu, w którym jest zameldowany ma zapewnioną stałą opiekę rodziców i siostry. W sprawie tej Rzecznik podjął interwencję kierując do Zarządu Dzielnicy pismo, w którym wskazało, że odmowa udzielenia pomocy mieszkaniowej została oparta na okolicznościach, które nie mają i nie mogą mieć znaczenia dla rozpoznania tej sprawy zarówno na gruncie ustawy o ochronie praw lokatorów, mieszkaniowym zasobie gminy i o zmianie Kodeksu cywilnego jak też na gruncie uchwały Nr LVIII/1751/2009 z dnia 9 lipca 2009 r. w sprawie zasad wynajmowania lokali wchodzących w skład mieszkaniowego zasobu miasta W. W piśmie tym zwrócono uwagę, że przesłanką ubiegania się o najem lokalu komunalnego zgodnie z wymogami ustawy o ochronie praw lokatorów są niezaspokojone potrzeby mieszkaniowe wnioskodawcy oraz niski dochód. Rada Gminy Miasta W uchwalając, na mocy upoważnienia zawartego w w/w ustawie, zasady wynajmowania lokali wchodzących w

skład mieszkaniowego zasobu miasta zdecydowała o przyznaniu osobom niepełnosprawnych szczególnych względów przy określaniu warunków, jakie musi spełnić osoba ubiegająca się o lokal komunalny. W uchwale tej postanowiono, że pierwszeństwo zawarcia umowy najmu przysługuje osobom, które m.in. pozostają, w związku z warunkami mieszkaniowymi, w wyjątkowo trudnej sytuacji zdrowotnej, rodzinnej lub społecznej ze względu na niepełnosprawność wnioskodawcy lub innej osoby uprawnionej do wspólnego zamieszkiwania lub istniejącą udokumentowaną przemoc lub inną patologię w rodzinie, pod warunkiem, że wnioskodawca zamieszkuje w lokalu za zgodą właściciela. W uchwale tej przewidziano dalsze preferencje dla osób niepełnosprawnych, polegające na niestosowaniu kryterium metrażu oraz na złagodzeniu wobec tych osób kryterium dochodowego zwiększając minimum dochodowe o 30% w stosunku do osób niepełnosprawnych wymagających stałej opieki i prowadzących jednoosobowe gospodarstwo domowe. Rzecznik przedstawił Zarządowi Dzielnicy stanowisko, w którym stwierdził, że nie znajduje oparcia w obowiązującym prawie odmowa udzielenia pomocy mieszkaniowej uzasadniona niepełnosprawnością Wnioskodawcy i koniecznością korzystania z pomocy osób trzecich tj. na okoliczności, które właśnie predysponują go do uzyskania w pierwszej kolejności wszelkiej możliwej opieki i pomocy publicznej, w tym również pomocy mieszkaniowej. Wnioskodawca jest osobą, która ze względu na swoją niepełnosprawność wymaga stałej opieki innej osoby, jednak fakt ten nie może ograniczać Wnioskodawcy w realizowaniu przysługujących mu uprawnień, a Gminy nie może zwolnić z ustawowego obowiązku zaspokojenia jego potrzeb mieszkaniowych, tylko z tego powodu, że wymaga on opieki innej osoby, gdy spełnia przesłanki do otrzymania gminnej pomocy mieszkaniowej. Gmina nie może odmowy realizacji ciążących na niej obowiązków opierać na okoliczności należącej do sfery życia osobistego Wnioskodawcy i decydować o tym, że powinien on pozostać w dotychczas zajmowanym mieszkaniu, w którym zamieszkuje wraz z matką, siostrą oraz ojcem, którego zachowanie może stanowić zagrożenie dla zdrowia lub życia Wnioskodawcy, w sytuacji, gdy wyraża wolę zmiany swojej sytuacji mieszkaniowej i spełnia przesłanki do uzyskania gminnej pomocy w tym zakresie. Rzecznik przekazał swoje stanowisko i uwagi Zarządowi Dzielnicy zwracając się jednocześnie o ponowne rozpatrzenie wniosku o udzielenia pomocy mieszkaniowej. Interwencja Rzecznika w tej sprawie odniosła skutek, bowiem Zarząd Dzielnicy podjął uchwałę o zakwalifikowaniu Wnioskodawcy do udzielenia pomocy mieszkaniowej poprzez przyznanie lokalu socjalnego ze względu na niskie dochody, co oznacza, że zostanie on umieszczony na liście osób zakwalifikowanych i oczekujących na zawarcie umowy najmu.

RPO-599919-IV/08

Na tle indywidualnej sprawy badanej przez Rzecznika wyłonił się problem zgodności z powszechnie obowiązującym prawem przepisów uchwały Nr XL/423/08 Rady Miasta O. z dnia 29 grudnia 2008 r. w sprawie zasad wynajmowania lokali wchodzących w skład mieszkaniowego zasobu miasta. Uchwała ta uzależniała bowiem zawarcie umowy najmu lokalu mieszkalnego od posiadania zameldowania (na pobyt stały lub czasowy) na terenie miasta O. Zastosowanie kryterium zameldowania prowadziło do niedopuszczalnego

ograniczenia prawa członków wspólnoty samorządowej do ubiegania się o wynajęcie lokalu komunalnego. Przyjęcie takiego rozwiązania powodowało w konsekwencji, że osoby o niskich dochodach, mające niezaspokojone potrzeby mieszkaniowe, które zamieszkiwały na terenie miasta O., ale nie miały zameldowania na jego terenie, zostały wyłączone z kategorii osób uprawnionych do uzyskania pomocy mieszkaniowej w postaci wynajęcia lokalu mieszkalnego z zasobu miasta O. Rzecznik pismem z dnia 11 marca 2010 r. zwrócił się do Przewodniczącego Rady Miasta O. o podjęcie działań legislacyjnych w celu wyeliminowania z obowiązujących przepisów gminnych regulacji uzależniających udzielanie pomocy mieszkaniowej od zameldowania na terenie miasta O. W piśmie z dnia 21 września 2010 r. Przewodniczący Rady Miasta O. poinformował Rzecznika, że Rada Miasta O. w dniu 30 czerwca 2010 r. podjęła uchwałę Nr LXIX/772/10 w sprawie zmiany uchwały Nr XL/423/08 Rady Miasta O. z dnia 29 grudnia 2008 r. w sprawie zasad wynajmowania lokali wchodzących w skład mieszkaniowego zasobu miasta.

Zakwestionowane przez Rzecznika regulacje prawne zostały zastąpione nowymi zasadami wynajmowania lokali wchodzących w skład mieszkaniowego zasobu miasta O., które nie uzależniają już przyznania lokalu komunalnego od warunku zameldowania na jego terenie.

RPO-657456-IV/10

Do Rzecznika zwróciła się Pani Katarzyna F. z prośbą o interwencję w sprawie dotyczącej wypowiedzenia jej przez Burmistrza Dzielnicy W. w W. umowy najmu lokalu mieszkalnego, którego była najemcą. Przyczyną wypowiedzenia umowy najmu był bardzo zły stan techniczny budynku, w którym znajdowało się jej mieszkanie, potwierdzony przez Powiatowego Inspektora Nadzoru Budowlanego. Pani Katarzyna F. wskazała, że jest bezrobotną matką samotnie wychowującą 5-letniego syna i nie ma dokąd się wyprowadzić. Pismem z dnia 15 października 2010 r. Rzecznik zwrócił się w tej sprawie do Burmistrza Dzielnicy wskazując, że lokatorowi, któremu najem został wypowiedziany z powodu konieczności opróżnienia lokalu w związku z rozbiórką lub remontem budynku, przysługuje prawo do lokalu zamiennego. Obowiązek zapewnienia lokalu zamiennego oraz pokrycia kosztów przeprowadzki najemcy opłacającemu w dniu poprzedzającym dzień wejścia w życie ustawy o ochronie praw lokatorów, mieszkaniowym zasobie gminy oraz o zmianie Kodeksu cywilnego czynsz regulowany, spoczywa do dnia 31 grudnia 2015 r. na właściwej gminie.

Odpowiadając na pismo Rzecznika Burmistrz Dzielnicy wskazał, że Pani Katarzyna F. jest uprawniona do lokalu zamiennego. W związku z tym Zarząd Dzielnicy uchwałą z dnia 2 listopada 2010 r. postanowił skierować Panią Katarzynę F. do zawarcia umowy najmu lokalu w W.

RPO-656757-IV/10

Do Rzecznika zwrócił się Pan Robert M. w sprawie odmowy uregulowania jego praw do zajmowanego od 1986 r. lokalu mieszkalnego stanowiącego własność miasta W. W toku badania sprawy, w oparciu o nadesłane przez Wnioskodawcę dokumenty, Rzecznik ustalił,

że najemcą przedmiotowego lokalu był ojczym Wnioskodawcy, który zmarł w 1993 r. W lokalu tym w chwili jego śmierci zamieszkiwali wraz z nim: żona i zarazem matka Wnioskodawcy, Adam P. (syn biologiczny ojczyma Wnioskodawcy) oraz Wnioskodawca. Po śmierci ojczyma potwierdzenie uprawnień do lokalu uzyskała jego żona (matka Wnioskodawcy). W listopadzie 2009 r. matka Wnioskodawcy zmarła. Po jej śmierci Wnioskodawca wraz z synem Adamem P. złożył wspólny wniosek o potwierdzenie wstąpienia w stosunek najmu po śmierci najemczyni. Wnioskodawca nie uzyskał jednak potwierdzenia nabycia uprawnień w drodze wstąpienia w stosunek najmu po śmierci matki. Z pisma, które uzyskał Wnioskodawca od wynajmującego wynika, że stoi on na stanowisku, że przedmiotowy lokal posiada już najemcę – Adama P., który wstąpił w stosunek najmu w 1993 r. w chwili śmierci swojego ojca. Rzecznik dokonał analizy okoliczności tej sprawy w świetle przepisów obowiązujących w dniu śmierci ojczyma Wnioskodawcy i stwierdził, że stanowisko Urzędu Dzielnicy odmawiające Wnioskodawcy potwierdzenia prawa najmu jest niezgodne z ówczesnym brzmieniem art. 691 Kodeksu cywilnego.

Przepis ten stanowił, że w razie śmierci najemcy osoby bliskie najemcy, które stale z nim mieszkały, aż do chwili śmierci, wstępują w stosunek najmu. Do osób bliskich najemcy – zgodnie z art. 9 ustawy z dnia 10 kwietnia 1974 r. – Prawo lokalowe (t. jedn. Dz. U. z 1987 r. Nr 30, poz. 165, ze zm.) - należeli jego wstępni, zstępni, rodzeństwo, dzieci rodzeństwa, powinowaci w tej samej linii lub stopniu, osoby przysposobione oraz ich małżonkowie i zstępni, osoby przysposabiające, osoby małoletnie przyjęte na podstawie orzeczenia sądu opiekuńczego na wychowanie oraz osoby pozostające faktycznie we wspólnym pożyciu małżeńskim. Z uwagi na nieprawidłowe stanowisko Urzędu Dzielnicy Rzecznik zwrócił się do Burmistrza Dzielnicy o ponowne przeanalizowanie okoliczności tej sprawy i rozpatrzenie sprawy Wnioskodawcy dotyczącej potwierdzenia uprawnień do lokalu w świetle wyżej wskazanych przepisów prawa. Rzecznik przede wszystkim wskazał na więzy powinowactwa, które łączyły i łączą nadal najemcę (ojczyma) i Wnioskodawcę, co ma istotne znaczenie dla określenia uprawnień Wnioskodawcy do zajmowanego lokalu mieszkalnego. Zgodnie z art. 61⁸ § 1 Kodeksu rodzinnego i opiekuńczego z małżeństwa wynika powinowactwo między małżonkiem a krewnymi drugiego małżonka. Trwa ono mimo ustania małżeństwa. Linię i stopień powinowactwa określa się według linii i stopnia pokrewieństwa (art. 61⁸ § 2 kro). W świetle tej regulacji, nie ulega wątpliwości, że dzieci jednego małżonka są powinowatymi pierwszego stopnia w linii prostej względem małżonka swojego rodzica (ojczyma albo macochy), co w tej sprawie prowadzi do wniosku, że Wnioskodawca jako powinowaty należy do wymienionego w art. 691 k.c. kręgu osób wstępujących z mocy samego prawa w stosunek najmu lokalu mieszkalnego po śmierci ojczyma.

Stanowisko Rzecznika zostało uwzględnione przez wynajmującego, który na skutek interwencji Rzecznika prawidłowo zastosował przepis art. 691 k.c. w brzmieniu obowiązującym w chwili śmierci ojczyma i uznał, że Wnioskodawca jako osoba powinowata wstąpił w stosunek najmu przedmiotowego lokalu.

RPO-646188-XVIII/10

Do Rzecznika zwróciła się Pani Karolina N. Interesantka zwróciła się z prośbą o pomoc w związku z prowadzonym przewlekle postępowaniem w sprawie przyznania jej renty rodzinnej po zmarłym ojcu z uwzględnieniem przebytych przez niego okresów ubezpieczenia w Polsce i w Niemczech. Wniosek złożony przez Interesantkę w dniu 30.09.2009 r. w Inspektoracie ZUS w L., do Wydziału Realizacji Umów Międzynarodowych Zakładu Ubezpieczeń Społecznych Odział w O. został przekazany dopiero w dniu 9.12.2009 r. W związku z powyższym Rzecznik zwrócił się do Departamentu Rent Zagranicznych Zakładu Ubezpieczeń Społecznych w W. z prośbą o objęcie nadzorem postępowania w sprawie przyznania ww. renty rodzinnej.

W odpowiedzi na złożoną prośbę ZUS poinformował o wydaniu w dniu 21.06.2010 r. decyzji przyznającej ww. rentę rodzinną od dnia 1.10.2009 r. z uwzględnieniem wyłącznie okresów ubezpieczenia przebytych w Polsce. Za okres opóźnienia wypłacono Interesantce odsetki. Jednocześnie organ rentowy poinformował, że w dniu 22.06.2010 r. przekazał do niemieckiej instytucji ubezpieczeniowej wniosek o niemiecką rentę rodzinną z zastosowaniem formularza wspólnotowego E 203 PL wraz z wnioskiem o nadesłanie potwierdzenia okresów ubezpieczenia przebytych przez zmarłego w Niemczech na unijnym formularzu E 205 DE oraz podjęte zostały działania mające na celu zapobieżenie przypadkom przewlekłości w przyszłości.

RPO-653342-XVIII/10

Do Rzecznika zwrócił się Pan Łukasz G., w sprawie czynności Prokuratury Rejonowej K.–P. W świetle badania dokumentów przedłożonych przez skarżącego, działając w trybie art.15 ust.1 w zw. z art.14 pkt. 2 skierowano wystąpienie do Prokuratora Okręgowego w K., w którym sformułowano opinie i wnioski w przedmiocie pouczenia pokrzywdzonego o przysługujących mu uprawnieniach. W piśmie, które wpłynęło do Rzecznika w dniu 13 stycznia 2010 r. Zastępca Prokuratora Okręgowego w K., w części podzielił zarzuty Rzecznika wskazując, iż pokrzywdzonemu czynem z art.190§1 k.k. nie udzielono właściwego pouczenia o możliwości zaskarżenia wydanej decyzji merytorycznej do sądu właściwego do rozpoznania sprawy.

Zastępca Prokuratora Okręgowego w K. poinformował Rzecznika, iż zwrócono uwagę Prokuratorowi Rejonowemu w K.–P. na potrzebę powoływania w pouczeniach kierowanych do stron pełnej kwalifikacji przepisów prawa a także prawidłowego ich pouczenia o przysługujących uprawnieniach.